

AKSARAY ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI

TÜRKÇE EĞİTİMİ BİLİM DALI

**ELEŞTİREL DİL BECERİLERİNİ GELİŞTİRME
BAĞLAMINDA ORTAOKUL TÜRKÇE DERS
KİTAPLARININ İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SULTAN BÜŞRA ARI

DOÇ. DR. TUNCAY TÜRK BEN

AKSARAY - 2025

AKSARAY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ BİLİM DALI

ELEŞTİREL DİL BECERİLERİNİ GELİŞTİRME
BAĞLAMINDA ORTAOKUL TÜRKÇE DERS
KİTAPLARININ İNCELENMESİ
YÜKSEK LİSANS TEZİ

SULTAN BÜŞRA ARI

DANIŞMAN : DOÇ. DR.TUNCAY TÜRK BEN

JÜRİ ÜYESİ : PROF. DR. MESUT GÜN

JÜRİ ÜYESİ : DOÇ. DR. ATILLA DİLEKÇİ

AKSARAY - 2025

TELİF HAKLARI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren (.....) ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı : Sultan Büşra
Soyadı : Arı
Bölümü : Türkçe Eğitimi
İmza :
Teslim Tarihi :

TEZİN

Türkçe Adı : Eleştirel Dil Becerilerini Geliştirme Bağlamında Ortaokul
Türkçe Ders Kitaplarının İncelenmesi

İngilizce Adı : Analysis of Secondary School Turkish Coursebooks in the
Context of Developing Critical Language Skills

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı: Sultan Büşra Arı

İmza:

T.C.
AKSARAY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
JÜRİ ONAY SAYFASI

Sultan Büşra ARI tarafından hazırlanan “Eleştirel Dil Becerilerini Geliştirme Bağlamında Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarının İncelenmesi” başlıklı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

	<u>Kabul</u>	<u>Ret</u>	<u>İmza</u>
Danışman: Doç. Dr. Tuncay TÜRK BEN Türkçe Eğitimi, Aksaray Üniversitesi	☐	☐	
Üye: Prof. Dr. Mesut GÜN Türkçe Eğitimi, Mersin Üniversitesi	☐	☐	
Üye: Doç. Dr. Atilla DİLEKÇİ Türkçe Eğitimi, Aksaray Üniversitesi	☐	☐	

Tez Savunma Tarihi: 16/12/2024

Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu’nun tarih ve sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü
Prof. Dr. Aybala ÇAYIR
İmza

TEŞEKKÜR

Bana ortaokuldan beri burs vererek okumamı sağlayan ve bir ferdi olmaktan gurur duyduğum Yüce Türkiye Cumhuriyeti Devletine ve ben dâhil tüm kadınlara kendilerine ait bir hayat kurma hakkı veren Ulu Önder Mustafa Kemal Atatürk'e teşekkür ederim.

Beni nitelikli bir bilim insanı olarak yetiştirmek için verdiği emeklerden dolayı saygıdeğer danışman hocam Doç. Dr. Tuncay Türkben'e, bana her zaman rehber olan ve hiçbir zaman desteğini esirgemeyen saygıdeğer hocam Prof. Dr. Önder Çağırır'a, hayatımın mimarı olan ve ilkokuldan bu yana okumam için elinden gelenin fazlasını yapan sevgili annem Mine Burak'a teşekkür ederim.

Çalışmama değerli görüşleriyle katkı sağlayan, tez savunma sınavımın jüri üyeleri olan saygıdeğer Prof. Dr. Mesut GÜN ve Doç. Dr. Atilla DİLEKÇİ hocalarıma teşekkür ederim.

Yüksek lisans eğitimim boyunca Bilim İnsanı Destek Programları Başkanlığı (BİDEB) 22-11 Yurt İçi Lisansüstü Burs Programı kapsamında destek sağlayan TÜBİTAK'a teşekkür ederim.

ÖZET

İnsan yaşamı için vazgeçilmez bir beceri olan düşünme becerisi teknolojinin gelişmesi ve bireylerin yoğun bir şekilde çeşitli bilgilere maruz kalmasıyla birlikte eleştirel bir biçim kazanmak zorunda kalmıştır. Günümüzde eleştirel düşünme doğru bilgiyi ayırt edebilmek, yeni bilgi üretebilmek ve var olan bilgiyi doğru anlamlandırabilmek için ön koşul konumundadır. Ülkemizde eğitim programlarında 2006 yılından bu yana kabul gören yapılandırmacılık yaklaşımının da etkisiyle ders kitaplarında öğrencilerin eleştirel düşünme becerileri geliştirilmeye çalışılmaktadır. Düşünme becerisini geliştirmek ancak dil becerilerine hakimiyet ile mümkün olduğu gibi eleştirel düşünme becerisine sahip olmanın da yolu eleştirel dil becerilerinden geçmektedir. Bu çalışmada 6, 7 ve 8. sınıflar için hazırlanmış Türkçe ders kitapları karşılaştırmalı olarak eleştirel okuma ve eleştirel dinleme becerilerini geliştirme yeterlikleri yönünden incelenmiştir. Çalışma sırasında doküman inceleme yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın veri toplama aracı 6 adet ölçüt listesinden oluşmaktadır. Elde edilen bulgular sayı ve yüzdelik oran olarak iki şekilde yorumlanmıştır. Yapılan inceleme sonucunda ders kitaplarının eleştirel okuma becerisinde genel olarak öyküleyici metinler için yeterli olduğu ancak bilgilendirici metinler ve şiir türünde metinler için yetersiz olduğu görülmektedir. Eleştirel dinleme becerisi için ise öyküleyici, bilgilendirici ve şiir türünde ise incelenen tüm ders kitaplarının tamamının yeterli olmadığı anlaşılmaktadır. Özellikle MEB yayınlarından basılan Türkçe ders kitaplarının üç sınıf düzeyinde de hiç şiir türünde dinleme metnine yer vermemiş olması ciddi bir eksiklik olarak göze çarpmaktadır. Çalışmanın sonunda elde edilen bulgulardan ve alanyazından hareketle eleştirel dil becerilerinin geliştirilmesine yönelik birtakım önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Eleştirel okuma, Eleştirel dinleme, Türkçe ders kitabı, Eleştirel dil becerileri

Bilim Kodu : 11101

Sayfa Adedi : 260

Yazar : Sultan Büşra Arı

Danışman : Doç. Dr. Tuncay Türkben

ABSTRACT

Thinking, which is an indispensable skill for human life, can continue to gain a critical form with the development of technology and the intensive display of various information. Today, correctly classifying critical thinking is a prerequisite for being able to produce new information and correctly interpreting existing information. Since 2006, critical thinking has been tried to be developed in textbooks, which have been kept in the approach of the accepted perspectives in educational programs. While the spread of thinking skills is only possible with the mastery of language development, having critical thinking skills also goes through critical language work. This successful 6th, 7th and 8th grade Turkish textbooks differ in terms of developing critical reading and critical viewing features. Document review method was used during the study. The data collection tool of the research consists of 6 measurement lists. The findings were interpreted in two ways as numbers and percentages. As a result of the examination, it is seen that the textbooks are generally sufficient for narrative texts in critical reading skills, but insufficient for informative texts and poetry types. For critical listening skills, it is understood that all of the textbooks examined in narrative, informative and poetry types are not sufficient. It is a serious deficiency that Turkish course books, especially those published by the Ministry of National Education, do not include any reading types without listening at all in three grade levels. At the end of the study, modular suggestions were made for the development of critical language processes based on the findings and the literature.

Keywords : Critical Reading, Critical Listening, Turkish Textbook, Critical Language Skills

Science Code : 11101

Number of Pages : 260

Author : Sultan Büşra Arı

Supervisor : Doç. Dr. Tuncay Türkben

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKLARI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU	i
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI	ii
JÜRİ ONAY SAYFASI	iii
TEŞEKKÜR	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ	xi
ŞEKİLLER LİSTESİ	xvi
KISALTMALAR	xviii
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	7
ARAŞTIRMANIN KURAMSAL TEMELİ VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	7
1.1. Düşünme Becerisi	7
1.2. Eleştirel Düşünme	12
1.3. Eleştirel Düşünmenin Önemi	13
1.4. Eleştirel Düşünme Becerileri	16
1.5. Dil Becerileri ve Eleştirel Düşünme	18
1.5.1. Eleştirel Dinleme	19
1.5.2. Eleştirel Okuma	21
1.6. Eleştirel Paradigma Bağlamında Türkçe Dersi Öğretim Programı	23
1.7. Eleştirel Paradigma Bağlamında Türkçe Ders Kitapları	24

1.8. Eleştirel Dil Becerileriyle İlgili Araştırmalar	25
İKİNCİ BÖLÜM.....	27
YÖNTEM.....	27
2.1. Araştırmanın Modeli	27
2.2. Araştırmanın İnceleme Nesnesi	28
2.3. Veri Toplama Süreci ve Araçları	28
2.4. Ölçüt Listeleri	29
2.5. Verilerin Analizi	40
2.6. Araştırmanın İnanırcılığı ve Aktarılabirliği	43
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	44
BULGULAR VE YORUM.....	44
3.1. 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Bulguları	44
3.1.1. Okuma Metinleri	44
3.1.1.1. Öyküleyici Türlerdeki Metinleri Temel Alan ve Okuma Becerisine Dayanan Unsurların Eleştirel Okuma Becerisini Geliştirmeye Yönelik Olma Durumları	47
3.1.1.2. Bilgilendirici Türlerdeki Metinleri Temel Alan ve Okuma Becerisine Dayanan Unsurların Eleştirel Okuma Becerisini Geliştirmeye Yönelik Olma Durumları	52
3.1.1.3. Şiir Türlerdeki Metinleri Temel Alan ve Okuma Becerisine Dayanan Unsurların Eleştirel Okuma Becerisini Geliştirmeye Yönelik Olma Durumları	57
3.1.2. Dinleme Metinleri	62
3.1.2.1. Öyküleyici Türlerdeki Metinleri Temel Alan Dinleme Becerisine Dayanan Unsurların Eleştirel Dinleme Becerisini Geliştirmeye Yönelik Olma Durumları	64
3.1.2.2. Bilgilendirici Türlerdeki Metinleri Temel Alan ve Dinleme Becerisine Dayanan Unsurların Eleştirel Dinleme Becerisini Geliştirmeye Yönelik Olma Durumları	70
3.1.2.3. Şiir Türünde Metinleri Temel Alan ve Dinleme Becerisine Dayanan	

Unsurların Eleştirel Dinleme Becerisini Geliştirmeye Yönelik Olma Durumları	75
3.2. 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Bulguları	79
3.2.1. Okuma Metinleri	80
3.2.1.1. Öyküleyici Türlerdeki Metinleri Temel Alan ve Okuma Becerisine Dayanan Unsurların Eleştirel Okuma Becerisini Geliştirmeye Yönelik Olma Durumları	82
3.2.1.2. Bilgilendirici Türlerdeki Metinleri Temel Alan ve Okuma Becerisine Dayanan Unsurların Eleştirel Okuma Becerisini Geliştirmeye Yönelik Olma Durumları	88
3.2.1.3. Şiir Türlerdeki Metinleri Temel Alan ve Okuma Becerisine Dayanan Unsurların Eleştirel Okuma Becerisini Geliştirmeye Yönelik Olma Durumları	94
3.2.2. Dinleme Metinleri	99
3.2.2.1. Öyküleyici Türlerdeki Metinleri Temel Alan Dinleme Becerisine Dayanan Unsurların Eleştirel Dinleme Becerisini Geliştirmeye Yönelik Olma Durumları	102
3.2.2.2. Bilgilendirici Türlerdeki Metinleri Temel Alan ve Dinleme Becerisine Dayanan Unsurların Eleştirel Dinleme Becerisini Geliştirmeye Yönelik Olma Durumları	107
3.2.2.3. Şiir Türünde Metinleri Temel Alan ve Dinleme Becerisine Dayanan Unsurların Eleştirel Dinleme Becerisini Geliştirmeye Yönelik Olma Durumları	113
3.3. 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Bulguları	118
3.3.1. Okuma Metinleri	118
3.3.1.1. Öyküleyici Türlerdeki Metinleri Temel Alan ve Okuma Becerisine Dayanan Unsurların Eleştirel Okuma Becerisini Geliştirmeye Yönelik Olma Durumları	120
3.3.1.2. Bilgilendirici Türlerdeki Metinleri Temel Alan ve Okuma Becerisine Dayanan Unsurların Eleştirel Okuma Becerisini Geliştirmeye Yönelik Olma Durumları	125
3.3.1.3. Şiir Türlerdeki Metinleri Temel Alan ve Okuma Becerisine Dayanan Unsurların Eleştirel Okuma Becerisini Geliştirmeye Yönelik Olma Durumları	130
3.3.2. Dinleme Metinleri	135
3.3.2.1. Öyküleyici Türlerdeki Metinleri Temel Alan Dinleme Becerisine Dayanan	

Unsurların Eleştirel Dinleme Becerisini Geliştirmeye Yönelik Olma Durumları	137
3.3.2.2. Bilgilendirici Türlerdeki Metinleri Temel Alan ve Dinleme Becerisine Dayanan Unsurların Eleştirel Dinleme Becerisini Geliştirmeye Yönelik Olma Durumları	142
3.3.2.3. Şiir Türünde Metinleri Temel Alan ve Dinleme Becerisine Dayanan Unsurların Eleştirel Dinleme Becerisini Geliştirmeye Yönelik Olma Durumları	148
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	152
SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER	152
4.1. Sonuç	152
4.2. Tartışma	155
4.3. Öneriler	156
KAYNAKÇA	158
EKLER	169
AKSARAY ÜNİVERSİTESİ TEZ DEĞERLENDİRME FORMU	242

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Çalışmanın İnceleme Nesnesi	28
Tablo 2. Veri Toplama Araçları	29
Tablo 3. Öyküleyici Metinler İçin Eleştirel Okuma Ölçütleri ve Alt Kategorileri	30
Tablo 4. Bilgilendirici Metinler İçin Eleştirel Okuma Ölçütleri ve Alt Kategorileri	32
Tablo 5. Şiir Türünde Metinler İçin Eleştirel Okuma Ölçütleri ve Alt Kategorileri	33
Tablo 6. Öyküleyici Metinler İçin Eleştirel Dinleme Ölçütleri ve Alt Kategorileri	35
Tablo 7. Öğretici Metinler İçin Eleştirel Dinleme Ölçütleri ve Alt Kategorileri	37
Tablo 8. Şiir Türünde Metinler İçin Eleştirel Dinleme Ölçütleri ve Alt Kategorileri	39
Tablo 9. 6. Sınıf MEB Yayınları Okuma Metinlerine Ait Etkinlik Sayıları	45
Tablo 10. 6. Sınıf Anka Yayınları Okuma Metinlerine Ait Etkinlik Sayıları	45
Tablo 11. 6. Sınıf Öyküleyici Metinleri Eleştirel Okuma Ölçütleri Frekans Tablosu	47
Tablo 12. 6. Sınıf MEB Yayınlarında Öyküleyici Metinleri Temele Alan Unsurların Eleştirel Okuma Becerisine Yönelik Olma Yüzdeleri	47
Tablo 13. 6. Sınıf Anka Yayınlarında Öyküleyici Metinleri Temele Alan Unsurların Eleştirel Okuma Becerisine Yönelik Olma Yüzdeleri	48
Tablo 14. 6. Sınıf Bilgilendirici Metinleri Eleştirel Okuma Ölçütleri Frekans Tablosu.....	52
Tablo 15. 6. Sınıf MEB Yayınlarında Bilgilendirici Metinleri Temele Alan Unsurların Eleştirel Okuma Becerisine Yönelik Olma Yüzdeleri	52
Tablo 16. 6. Sınıf Anka Yayınlarında Bilgilendirici Metinleri Temele Alan Unsurların Eleştirel Okuma Becerisine Yönelik Olma Yüzdeleri	53
Tablo 17. 6. Sınıf Şiir Türünde Metinleri Eleştirel Okuma Ölçütleri ve Alt Kategorileri Frekans Tablosu	57

Tablo 18. 6. Sınıf MEB Yayınlarında Şiir Türünde Metinleri Temele Alan Unsurların Eleştirel Okuma Becerisine Yönelik Olma Yüzdeleri	58
Tablo 19. 6. Sınıf Anka Yayınlarında Şiir Türünde Metinleri Temele Alan Unsurların Eleştirel Okuma Becerisine Yönelik Olma Yüzdeleri	58
Tablo 20. 6. Sınıf MEB Yayınları Dinleme/İzleme Metinlerine Ait Etkinlik Sayıları	62
Tablo 21. 6. Sınıf Anka Yayınları Dinleme/İzleme Metinlerine Ait Etkinlik Sayıları	62
Tablo 22. 6. Sınıf Öyküleyici Metinleri Eleştirel Dinleme Ölçütleri Frekans Tablosu	64
Tablo 23. 6. Sınıf MEB Yayınlarında Öyküleyici Metinleri Temele Alan Unsurların Eleştirel Dinleme Becerisine Yönelik Olma Yüzdeleri	65
Tablo 24. 6. Sınıf Anka Yayınlarında Öyküleyici Metinleri Temele Alan Unsurların Eleştirel Dinleme Becerisine Yönelik Olma Yüzdeleri	65
Tablo 25. 6. Sınıf Bilgilendirici Metinleri Eleştirel Dinleme Ölçütleri Frekans Tablosu ...	70
Tablo 26. 6. Sınıf MEB Yayınlarında Bilgilendirici Metinleri Temele Alan Unsurların Eleştirel Dinleme Becerisine Yönelik Olma Yüzdeleri	70
Tablo 27. 6. Sınıf Anka Yayınlarında Bilgilendirici Metinleri Temele Alan Unsurların Eleştirel Dinleme Becerisine Yönelik Olma Yüzdeleri	71
Tablo 28. 6. Sınıf Şiir Türünde Metinleri Eleştirel Dinleme Ölçütleri Frekans Tablosu	75
Tablo 29. 6. Sınıf MEB Yayınlarında Şiir Türünde Metinleri Temele Alan Unsurların Eleştirel Dinleme Becerisine Yönelik Olma Yüzdeleri	75
Tablo 30. 6. Sınıf Anka Yayınlarında Şiir Türünde Metinleri Temele Alan Unsurların Eleştirel Dinleme Becerisine Yönelik Olma Yüzdeleri	76
Tablo 31. 7. Sınıf MEB Yayınları Okuma Metinlerine Ait Etkinlik Sayıları	80
Tablo 32. 7. Sınıf Dörtel Yayınları Okuma Metinlerine Ait Etkinlik Sayıları	80
Tablo 33. 7. Sınıf Öyküleyici Metinleri Eleştirel Okuma Ölçütleri Frekans Tablosu	83
Tablo 34. 7. Sınıf MEB Yayınlarında Öyküleyici Metinleri Temele Alan Unsurların Eleştirel Okuma Becerisine Yönelik Olma Yüzdeleri	83
Tablo 35. 7. Sınıf Dörtel Yayınlarında Öyküleyici Metinleri Temele Alan Unsurların	

Eleştirel Okuma Becerisine Yönelik Olma Yüzdeleri	84
Tablo 36. 7. Sınıf Bilgilendirici Metinleri Eleştirel Okuma Ölçütleri ve Alt Kategorileri Frekans Tablosu	88
Tablo 37. 7. Sınıf MEB Yayınlarında Bilgilendirici Metinleri Temele Alan Unsurların Eleştirel Okuma Becerisine Yönelik Olma Yüzdeleri	89
Tablo 38. 7. Sınıf Dörtel Yayınlarında Bilgilendirici Metinleri Temele Alan Unsurların Eleştirel Okuma Becerisine Yönelik Olma Yüzdeleri	90
Tablo 39. 7. Sınıf Şiir Türünde Metinleri Eleştirel Okuma Ölçütleri Frekans Tablosu	94
Tablo 40. 7. Sınıf MEB Yayınlarında Şiir Türünde Metinleri Temele Alan Unsurların Eleştirel Okuma Becerisine Yönelik Olma Yüzdeleri	95
Tablo 41. 7. Sınıf Dörtel Yayınlarında Şiir Türünde Metinleri Temele Alan Unsurların Eleştirel Okuma Becerisine Yönelik Olma Yüzdeleri	95
Tablo 42. 7. Sınıf MEB Yayınları Dinleme/İzleme Metinlerine Ait Etkinlik Sayıları	99
Tablo 43. 7. Sınıf Dörtel Yayınları Dinleme/İzleme Metinlerine Ait Etkinlik Sayıları	100
Tablo 44. 7. Sınıf Öyküleyici Metinleri Eleştirel Dinleme Ölçütleri Frekans Tablosu	102
Tablo 45. 7. Sınıf MEB Yayınlarında Öyküleyici Metinleri Temele Alan Unsurların Eleştirel Dinleme Becerisine Yönelik Olma Yüzdeleri	103
Tablo 46. 7. Sınıf Dörtel Yayınlarında Öyküleyici Metinleri Temele Alan Unsurların Eleştirel Dinleme Becerisine Yönelik Olma Yüzdeleri	103
Tablo 47. 7. Sınıf Bilgilendirici Metinleri Eleştirel Dinleme Ölçütleri Frekans Tablosu..	108
Tablo 48. 7. Sınıf MEB Yayınlarında Bilgilendirici Metinleri Temele Alan Unsurların Eleştirel Dinleme Becerisine Yönelik Olma Yüzdeleri	108
Tablo 49. 7. Sınıf Dörtel Yayınlarında Bilgilendirici Metinleri Temele Alan Unsurların Eleştirel Dinleme Becerisine Yönelik Olma Yüzdeleri	109
Tablo 50. 7. Sınıf Şiir Türünde Metinleri Eleştirel Dinleme Ölçütleri Frekans Tablosu...	114
Tablo 51. 7. Sınıf MEB Yayınlarında Şiir Türünde Metinleri Temele Alan Unsurların Eleştirel Dinleme Becerisine Yönelik Olma Yüzdeleri	114

Tablo 52. 7. Sınıf Dörtel Yayınlarında Şiir Türünde Metinleri Temele Alan Unsurların Eleştirel Dinleme Becerisine Yönelik Olma Yüzdeleri	115
Tablo 53. 8. Sınıf MEB Yayınları Okuma Metinlerine Ait Etkinlik Sayıları	118
Tablo 54. 8. Sınıf Ferman Yayınları Okuma Metinlerine Ait Etkinlik Sayıları	119
Tablo 55. 8. Sınıf Öyküleyici Metinleri Eleştirel Okuma Ölçütleri Frekans Tablosu	121
Tablo 56. 8. Sınıf MEB Yayınlarında Öyküleyici Metinleri Temele Alan Unsurların Eleştirel Okuma Becerisine Yönelik Olma Yüzdeleri	121
Tablo 57. 8. Sınıf Ferman Yayınlarında Öyküleyici Metinleri Temele Alan Unsurların Eleştirel Okuma Becerisine Yönelik Olma Yüzdeleri	122
Tablo 58. 8. Sınıf Bilgilendirici Metinleri Eleştirel Okuma Ölçütleri Frekans Tablosu ...	126
Tablo 59. 8. Sınıf MEB Yayınlarında Bilgilendirici Metinleri Temele Alan Unsurların Eleştirel Okuma Becerisine Yönelik Olma Yüzdeleri	126
Tablo 60. 8. Sınıf Ferman Yayınlarında Bilgilendirici Metinleri Temele Alan Unsurların Eleştirel Okuma Becerisine Yönelik Olma Yüzdeleri	127
Tablo 61. 8. Sınıf Şiir Türünde Metinleri Eleştirel Okuma Ölçütleri Frekans Tablosu	131
Tablo 62. 8. Sınıf MEB Yayınlarında Şiir Türünde Metinleri Temele Alan Unsurların Eleştirel Okuma Becerisine Yönelik Olma Yüzdeleri	131
Tablo 63. 8. Sınıf Ferman Yayınlarında Şiir Türünde Metinleri Temele Alan Unsurların Eleştirel Okuma Becerisine Yönelik Olma Yüzdeleri	131
Tablo 64. 8. Sınıf MEB Yayınları Dinleme/İzleme Metinlerine Ait Etkinlik Sayıları	135
Tablo 65. 8. Sınıf Ferman Yayınları Dinleme/İzleme Metinlerine Ait Etkinlik Sayıları ..	135
Tablo 66. 8. Sınıf Öyküleyici Metinleri Eleştirel Dinleme Ölçütleri Frekans Tablosu	137
Tablo 67. 8. Sınıf MEB Yayınlarında Öyküleyici Metinleri Temele Alan Unsurların Eleştirel Dinleme Becerisine Yönelik Olma Yüzdeleri	137
Tablo 68. 8. Sınıf Ferman Yayınlarında Öyküleyici Metinleri Temele Alan Unsurların Eleştirel Dinleme Becerisine Yönelik Olma Yüzdeleri	138
Tablo 69. 8. Sınıf Bilgilendirici Metinleri Eleştirel Dinleme Ölçütleri Frekans Tablosu..	142

Tablo 70. 8. Sınıf MEB Yayınlarında Bilgilendirici Metinleri Temele Alan Unsurların Eleştirel Dinleme Becerisine Yönelik Olma Yüzdeleri	142
Tablo 71. 8. Sınıf Ferman Yayınlarında Bilgilendirici Metinleri Temele Alan Unsurların Eleştirel Dinleme Becerisine Yönelik Olma Yüzdeleri	143
Tablo 72. 8. Sınıf Şiir Türünde Metinleri Eleştirel Dinleme Ölçütleri Frekans Tablosu..	148
Tablo 73. 8. Sınıf MEB Yayınlarında Şiir Türünde Metinleri Temele Alan Unsurların Eleştirel Dinleme Becerisine Yönelik Olma Yüzdeleri	148
Tablo 74. 8. Sınıf Ferman Yayınlarında Şiir Türünde Metinleri Temele Alan Unsurların Eleştirel Dinleme Becerisine Yönelik Olma Yüzdeleri	149

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. 7. Sınıf MEB Yayınları 3. Tema 4. Metin 5. Etkinlik.....	41
Şekil 2. 7. Sınıf MEB Yayınları 6. Tema 2. Metin 6. Etkinlik	42
Şekil 3. 7. Sınıf MEB Yayınları 2. Tema 4. Metin Metne Hazırlık Sorusu	43
Şekil 4. 6. Sınıf Anka Yayınları 2. Tema 4. Metin Metne Hazırlık Sorusu	43
Şekil 5. 6. Sınıf Anka Yayınları 4. Tema 1. Metin 1. Etkinlik	50
Şekil 6. 6. Sınıf MEB Yayınları 1. Tema 3. Metin 5. Etkinlik	51
Şekil 7. 6. Sınıf MEB Yayınları 8. Tema 2. Metin 2. Etkinlik	51
Şekil 8. 6. Sınıf MEB Yayınları 8. Tema 3. Metin 7. Etkinlik	56
Şekil 9. 6. Sınıf Anka Yayınları 7. Tema 1. Metin 6. Etkinlik	56
Şekil 10. 6. Sınıf MEB Yayınları 5. Tema 2. Metin 6. Etkinlik	57
Şekil 11. 6. Sınıf Anka Yayınları 5. Tema 2. Metin 1. Etkinlik	60
Şekil 12. 6. Sınıf MEB Yayınları 4. Tema 4. Metin 7. Etkinlik	61
Şekil 13. 6. Sınıf MEB Yayınları 2. Tema 1. Metin 3. Etkinlik	61
Şekil 14. 6. Sınıf MEB Yayınları 2. Tema 1. Metin 3. Etkinlik	68
Şekil 15. 6. Sınıf MEB Yayınları 6. Tema 4. Metin 1. Etkinlik	69
Şekil 16. 6. Sınıf MEB Yayınları 8. Tema 4. Metin 1. Etkinlik	69
Şekil 17. 6. Sınıf Anka Yayınları 4. Tema 4. Metin 7. Etkinlik	74
Şekil 18. 6. Sınıf MEB Yayınları 4. Tema 4. Metin 3. Etkinlik	74
Şekil 19. 6. Sınıf Anka Yayınları 7. Tema 4. Metin 1. Etkinlik	74
Şekil 20. 6. Sınıf Anka Yayınları 3. Tema 4. Metin Metni Okuma Yönergesi	78
Şekil 21. 6. Sınıf Anka Yayınları 6. Tema 4. Metin 7. Etkinlik	79
Şekil 22. 6. Sınıf Anka Yayınları 6. Tema 4. Metin 3. Etkinlik	79
Şekil 23. 7. Sınıf MEB Yayınları 2. Tema 3. Metin Metni Okuma Yönergesi	86
Şekil 24. 7. Sınıf Dörtel Yayınları 7. Tema 2. Metin 5. Etkinlik	87
Şekil 25. 7. Sınıf MEB Yayınları 5. Tema 1. Metin 2. Etkinlik	88
Şekil 26. 7. Sınıf Dörtel Yayınları 4. Tema 3. Metin 3. Etkinlik	93
Şekil 27. 7. Sınıf Dörtel Yayınları 1. Tema 2. Metin 1. Etkinlik	93
Şekil 28. 7. Sınıf MEB Yayınları 6. Tema 3. Metin 2. Etkinlik	94

Şekil 29. 7. Sınıf MEB Yayınları 3. Tema 2. Metin 7. Etkinlik	98
Şekil 30. 7. Sınıf Dörtel Yayınları 6. Tema 2. Metin 3. Etkinlik	98
Şekil 31. 7. Sınıf MEB Yayınları 1. Tema 1. Metin 3. Etkinlik	99
Şekil 32. 7. Sınıf Dörtel Yayınları 4. Tema 4. Metin 1. Etkinlik	106
Şekil 33. 7. Sınıf MEB Yayınları 7. Tema 4. Metin 4. Etkinlik	106
Şekil 34. 7. Sınıf Dörtel Yayınları 5. Tema 4. Metin 4. Etkinlik	107
Şekil 35. 7. Sınıf Dörtel Yayınları 1. Tema 4. Metin Metni Okuma Yönergesi	112
Şekil 36. 7. Sınıf MEB Yayınları 3. Tema 4. Metin 4. Etkinlik	112
Şekil 37. 7. Sınıf Dörtel Yayınları 1. Tema 4. Metin 2. Etkinlik	113
Şekil 38. 7. Sınıf Dörtel Yayınları 7. Tema 4. Metin 4. Etkinlik	116
Şekil 39. 7. Sınıf Dörtel Yayınları 3. Tema 4. Metin 3. Etkinlik	117
Şekil 40. 7. Sınıf Dörtel Yayınları 3. Tema 4. Metin 1. Etkinlik	117
Şekil 41. 8. Sınıf Ferman Yayınları 7. Tema 1. Metin 5. Etkinlik	124
Şekil 42. 8. Sınıf MEB Yayınları 3. Tema 3. Metin 7. Etkinlik	124
Şekil 43. 8. Sınıf MEB Yayınları 6. Tema 1. Metin 4. Etkinlik	125
Şekil 44. 8. Sınıf MEB Yayınları 3. Tema 1. Metin 10. Etkinlik	129
Şekil 45. 8. Sınıf Ferman Yayınları 1. Tema 3. Metin 2. Etkinlik	129
Şekil 46. 8. Sınıf Ferman Yayınları 1. Tema 3. Metin 6. Etkinlik	130
Şekil 47. 8. Sınıf MEB Yayınları 5. Tema 2. Metin 2. Etkinlik	133
Şekil 48. 8. Sınıf Ferman Yayınları 2. Tema 2. Metin 4. Etkinlik	134
Şekil 49. 8. Sınıf MEB Yayınları 8. Tema 2. Metin 4. Etkinlik	134
Şekil 50. 8. Sınıf MEB Yayınları 1. Tema 4. Metin 2. Etkinlik	140
Şekil 51. 8. Sınıf Ferman Yayınları 2. Tema 4. Metin 7. Etkinlik	141
Şekil 52. 8. Sınıf MEB Yayınları 1. Tema 4. Metin 6. Etkinlik	141
Şekil 53. 8. Sınıf MEB Yayınları 3. Tema 4. Metin 7. Etkinlik	146
Şekil 54. 8. Sınıf Ferman Yayınları 3. Tema 4. Metin 4. Etkinlik	147
Şekil 55. 8. Sınıf MEB Yayınları 6. Tema 4. Metin 7. Etkinlik	147
Şekil 56. 8. Sınıf MEB Yayınları 6. Tema 2. Metin 5. Etkinlik	150
Şekil 57. 8. Sınıf Ferman Yayınları 7. Tema 4. Metin 2. Etkinlik	150
Şekil 58. 8. Sınıf Ferman Yayınları 7. Tema 4. Metin 5. Etkinlik	151

KISALTMALAR

DOI	:	Digital Object Identifier
MEB	:	Milli Eğitim Bakanlığı
TDK	:	Türk Dil Kurumu
URL	:	Uniform Resource Loader
YÖK	:	Yükseköğretim Kurulu
ABD	:	Amerika Birleşik Devletleri
Akt.	:	Aktaran
vb.	:	Ve benzeri
vd.	:	Ve diğerleri

GİRİŞ

Bilim ve teknolojinin hızla gelişmesi, iletişimin hızının artması ve küreselleşmeyle beraber gelen yenilikler bireyleri değişime hızlı uyum sağlamaya mecbur kılmıştır. Bireylerin uyum sağlayabilmesi ise ancak düşünme ve üst düzey düşünme becerilerine sahip olmaları ile mümkündür (Söylemez, 2018). Yalnızca sosyal hayatta bireylerin hayatlarını kaliteli idame ettirebilmesi için değil, okul başarısının sağlanabilmesi için de düşünme becerisinin gelişimi önemli bir konumda yer almaktadır. Çocukların bilgiyi alan konumundan çıkıp bilgiyi oluşturan konumda yer aldığı ve günümüzde eğitim programlarında kabul gören yapılandırmacılık yaklaşımında bireylerden yeni bilgiyi çeşitli bilişsel süreçlerden geçirerek yeniden yapılandırmaları beklenmektedir. Bu bilişsel süreçleri yönetebilmek için düşünme becerisine ihtiyaç duyulmaktadır (Koyuncu Şahin ve Akman, 2018). Bu nedenle Millî Eğitim Bakanlığı öğretim programlarında düşünme becerisinin geliştirilmesi ve nitelikli düşünen bireylerin yetiştirilmesi hedeflenmektedir. Ülkemiz ilköğretim programlarında eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, problem çözme, karar verme, iletişim, bilgi teknolojilerini kullanma, araştırma, girişimcilik becerilerine kazandırılması hedeflenen ortak beceriler olarak yer verilmiştir. Bununla birlikte Türkçe dersi öğretim programında dört temel dil becerisine paralel olarak zihinsel becerilerin geliştirilmesi hedeflenmiştir. Geliştirilen bu zihinsel beceriler ile bireylerin sosyal, akademik ve kişisel olarak kendilerini geliştirmeleri beklenmektedir (Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], 2018).

Düşünme eğitimi konusunda çeşitli model ve yaklaşımlar geliştirilmiştir. Dolaylı öğretim modeline göre düşünme becerileri verilen bilgilerle birlikte kendiliğinden gelişir ve ayrıca bir eğitim vermeye gerek yoktur. Doğrudan öğretim modelinde ise sunumlar ve örneklerle düşünme becerilerine yönelik öğrencilere bilgi verilir, etkinlikler yaptırılır. Ardından derse aktif katılım sağlayarak açıklanan bu becerileri kullanmaları beklenir. Tekniklerin açıklamalı öğretimi modelinde ise öğretime sorularla başlanır. Devamında düşünme becerileri hakkında bilgi verilir. Öğretmenin rehber konumda olduğu bu modelde küçük gruplarla ve sorgulamaya ağırlık vererek çalışmalar yapılır. Bağımsız ders yaklaşımı

düşünme eğitiminin ayrı bir ders olarak verilmesi gerektiğini savunur. Farklı dersler yaklaşımına göre ise düşünme eğitimi farklı ders ve sınıf düzeylerinde, ders kitaplarının içinde yer alan etkinliklerde eritilerek verilmelidir (Güneş, 2021). Ülkemiz Milli Eğitim Müfredatlarında her dersin içeriğine düşünme becerisini geliştirici unsurlar yerleştirilmiştir. Bununla birlikte son yıllarda düşünme eğitimi adı altında seçmeli bir ders de okul müfredatına eklenmiştir.

Düşünme becerileri, kendi içinde çeşitli alt dallara ayrılır. Bu alt alanlardan biri de eleştirel düşünmedir. Eleştirel düşünme, bireylerin bir olay, düşünce veya yargıyı sorgulamadan kabul etmesi veyahut reddetmesini engelleyen bir düşünme türüdür. Sorgulayan, gelişimi sağlayan bir düşünceye sahip olabilmek, düşünmeyi ve hayatı geliştirebilmek için en önemli unsur eleştirel düşünme becerisidir.

Bu çalışmada Millî Eğitim Bakanlığının hazırlamış olduğu Ortaokul Türkçe Ders Kitaplarında yer alan hazırlık çalışmaları ve metin altı etkinlikler eleştirel dil becerilerinden eleştirel okuma ve eleştirel dinleme becerilerini kazandırabilmeleri açısından incelenmiştir. Çalışmanın birinci bölümünde araştırmaya konu olan problem durumu, araştırmanın amacı ve önemi, araştırmadaki sayıtlar, sınırlılıklar ve tanımlar yer almaktadır. İkinci bölümde araştırmanın kuramsal temeli ve bu konuyu ele alan diğer çalışmalara değinilmiştir. Üçüncü bölümde araştırmanın türü, veri toplama süreci ve araçları, verilerin analizi ile birlikte araştırmanın inandırıcılığı ve aktarılabilirliği hakkında bilgi verilmiş, dördüncü bölümde bulgulara yer verilmiş ve bu bulgular yorumlanarak tartışılmıştır. Beşinci ve son bölümde ise çalışmanın sonucu açıklanmış ve ilgililere önerilerde bulunulmuştur.

Problem Durumu

Dil, sesletimden ibaret olmayan, kavramlara dayanan ve düşünme ile beslenen ve bunun paralelinde düşünmeyi besleyen temel bir yaşam becerisidir. İnsanlığın ve bireyin gelişimi, değişimi ve dönüşümü için vazgeçilmez olan dil ve düşünce, dünya üzerindeki eğitim programlarının neredeyse tamamında geliştirilmeye çalışılmaktadır. Bunun nedeni çağdaş dünya gereksinimleri bireylerin düşünme becerilerine sahip olmalarını zorunlu hâle getirmiş olmasıdır. Öğretimde düşünmeyi öğrenme önem kazanmıştır ve öğrencilerin düşünme becerilerini kazanmalarına yönelik eğitim programları hazırlanmaktadır

(Seferoğlu ve Akbıyık, 2006). Ülkemiz öğretim programlarında da tüm derslerde dil becerisini ile birlikte düşünme becerisini geliştirmeye yönelik içeriklere yer verilmektedir. Bu konuda en önemli pay Türkçe dersine düşmektedir. Türkçe dersinin özel amaçları içerisinde yer alan “dinleme/izleme, konuşma, okuma ve yazma becerilerinin geliştirilmesi” ve “okuduğu, dinlediği/izlediğinden hareketle, söz varlığını zenginleştirerek dil zevki ve bilincine ulaşmalarının; duygu, düşünce ve hayal dünyalarını geliştirmelerinin sağlanması” maddeleri Türkçe dersinin dil becerisini ve düşünme becerisini geliştirmedeki önemli rolünü gözler önüne sermektedir. Bunun nedeni dil becerilerinin çoğunlukla Türkçe ders kitabında yer alan metinler ve bu metinleri temel alan etkinlikler yoluyla kazandırılmasıdır (Erdoğan, 2014).

Düşünme becerisi kendi içinde çeşitli türlere ayrılmaktadır. Bu türler tümdengelim düşünme, tümevarım düşünme, analitik düşünme, analogik düşünme, sistemli düşünme, yaratıcı düşünme, yansıtıcı düşünme, üst düzey düşünme, altı şapkalı düşünme ve eleştirel düşünme olarak sıralanabilir (Güneş, 2021). Bu türlerin içerisinde günlük yaşamda en sık kullanılan düşünme becerisi eleştirel düşünmedir. Eleştirel düşünme, bir problem veya durum üzerinde akıl yürüterek yargıda bulunmaktır (Vural ve Kutlu, 2004). Eleştirel düşünme, iletişim becerileri ve sosyal becerilerin gelişiminde önemli bir yere sahiptir (Paul ve Elder, 2008). Bu düşünme türü; olayları, durumları ve yargıları koşulsuz kabul etmeyi veya reddetmeyi önleyen, akılcı bir yaklaşımla hayatı idame ettirmeye yarayan ve düşünmeyi de geliştiren bir beceridir.

Türkçe dersi öğretim programında eleştirel düşünme becerisini geliştirmek hedeflenmiştir. Türkçe dersi öğretim programının özel amaçlarında yer alan “okuduklarını anlayarak eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirmelerinin ve sorgulamalarının sağlanması (MEB, 2019)” maddesi birebir eleştirel düşünme becerisini geliştirmeye yöneliktir. Programın esas aldığı yapılandırmacılık yaklaşımı da eleştirel düşünmeye son derece önem vermektedir. Yapılandırmacı yaklaşıma göre hazırlanan öğretim programlarında eleştirel düşünmenin tüm derslerde “temel beceri” olarak belirlenmesi yapılandırmacı yaklaşım için eleştirel düşünme becerisinin önemini ortaya koymaktadır (Karagöz ve Doğan, 2016). Ancak ortaokul için hazırlanan Türkçe ders kitabında yer alan metinler ve etkinliklerin eleştirel düşünme becerisini ne derece olumlu etkilediği tartışma konusudur. Bu nedenle bu çalışmada ortaokul için hazırlanan Türkçe ders kitaplarında yer alan hazırlık çalışmaları ve metin altı etkinlikler eleştirel dil becerilerinden eleştirel okuma becerisini ve eleştirel

dinleme becerisini geliştirmedeki yeterlilikleri açısından incelenmiştir.

Araştırmanın Amacı ve nemi

Bu araştırmanın amacı ortaokul için hazırlanan 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan hazırlık çalışmaları ve metin altı etkinlikler eleştirel dil becerilerinden eleştirel okuma ve eleştirel dinleme becerilerini geliştirmesi açısından karşılaştırmalı olarak incelenmesidir.

Eleştirel düşünme bireylerin yalnızca akademik değil sosyal yaşantısı için de ömür boyu ihtiyaç duydukları temel bir beceridir. Eleştirel düşünme becerisini geliştirmek ise ancak eleştirel dil becerilerinin geliştirilmesi ile mümkün olabilir. Bu beceriyi kazandırmayı hedefleyen ğretim programları ile Türkçe ders kitaplarının paralellik gösterip göstermediğini ve istenen eleştirel düşünme becerisinin gelişimine ne derece katkı sağlayabildiğini incelemek ve gerekli nerileri bilimin ışığında ortaya koyabilmek gelecek nesillerin eleştirel düşünme ve eleştirel dil becerilerine sahip bireyler olarak yetiştirilmelerine katkı sağlayacaktır. Aydın Gönül (2016), 8. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan yazınsal metinlerin uygulama çalışmalarını eleştirel okuma ölçütlerine uygunluğu açısından incelemiştir. Yapılan araştırma sonucunda ders kitaplarında yer alan yazınsal metinleri okuma - anlama - uygulama çalışmalarının eleştirel okuma becerisini yeterince geliştiremediği sonucuna ulaşılmıştır. Yıldırım (2023), Türkçe ders kitaplarında yer alan okuma etkinliklerini eleştirel okuma ölçütlerini karşılaması açısından incelemiştir. Elde ettiği sonuçlarda okuma etkinliklerinin bazı eleştirel okuma etkinliklerini karşıladığı bazılarını ise karşılamadığını belirtmiştir. Tatar (2023), Türkçe ders kitaplarında yer alan dinleme metinlerini eleştirel dinleme ölçütlerini karşılamaları açısından incelemiştir. Araştırma sonucunda Türkçe ders kitaplarında yer alan dinleme metinlerinin neredeyse yarısının eleştirel dinleme becerisi kazandırma konusunda yetersiz kaldığını ifade etmiştir. Yapılan alışmalar incelendiğinde Türkçe ders kitaplarında yer alan metni okuma yönergelerini, hazırlık çalışmalarını ve metin altı etkinlikleri eleştirel okuma ve eleştirel dinleme becerilerine katkısı yönünden hlihazırda kullanılan Türkçe ders kitaplarının yayınlarını da karşılaştırmalı olarak tek bir çalışmada inceleyerek bu çalışmada olduğu gibi kapsamlı bir bulgu ortaya koyulmadığı görülmüştür. Bu çalışmada daha önce yapılan kimi çalışmalardan farklı olarak Türkçe ders kitabında yer alan şiir türündeki metinler de içerisinde bir ileti barındırması ve mesaj niteliği taşıması nedeniyle incelemeye dâhil

edilmiştir.

Araştırma Problemi

Araştırmanın problem cümlesini “Ortaokul için hazırlanan Türkçe ders kitaplarında yer alan hazırlık çalışmaları ve metin altı etkinliklerin eleştirel dil becerilerinden eleştirel okuma becerisini ve eleştirel dinleme becerisini geliştirmedeki yeterlilikleri nedir?” sorusu oluşturmaktadır. Belirlenen problem doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

Alt Problemler

1. Ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan hazırlık çalışmaları ve metin altı etkinliklerin ne kadarı eleştirel okuma ile ilişkilidir?
2. Ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan hazırlık çalışmaları ve metin altı etkinliklerin ne kadarı eleştirel dinleme ile ilişkilidir?
3. Ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan hazırlık çalışmaları ve metin altı etkinlikler eleştirel okuma becerisine ne derece katkı sağlamaktadır?
4. Ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan hazırlık çalışmaları ve metin altı etkinlikler eleştirel dinleme becerisine ne derece katkı sağlamaktadır?

Sayıtlar

1. Ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan içeriklerin eleştirel dil becerilerini kapsama ve geliştirme dereceleri her yıl aynı düzeydedir.
2. Ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan hazırlık çalışmaları ve metin altı etkinlikler eleştirel okuma ve eleştirel dinleme becerileri ile ilişkilendirilebilir niteliktedir.

Sınırlılıklar

1. Bu çalışma 2023 - 2024 yılında 6. sınıflarda kullanılan Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları ve Anka Yayınları, 7. sınıflarda kullanılan Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları ve Dörtel Yayınları, 8. sınıfta kullanılan Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları ve Ferman

Yayınlarına ait 6 kitap ile sınırlıdır.

2. Bu çalışma yayınevlerinin basmış olduğu Türkçe ders kitaplarını karşılaştırmalı olarak incelemeyi hedeflediği için 2023 - 2024 yılında 5. sınıflarda tek kitap olarak kullanılan MEB yayınları 5. sınıf Türkçe ders kitabı, ortaokul Türkçe ders kitapları içerisine dâhil olmasına rağmen incelemeye katılmamıştır.

Tanımlar

Eleştirel düşünme: Temelinde kuşkunun yer aldığı sorgulayıcı bir bakış açısıyla konulara bakma, yorumlama ve karar verme becerisidir (Karadüz, 2010).

Eleştirel okuma: Okurun metni eleştirel bir gözle değerlendirmesi, sorgulaması ve bir yargıya varmasını sağlayan beceridir (Özdemir, 2021).

Eleştirel dinleme: Sadece anlamak amacı ile değil değerlendirmek, puanlamak veya bir yargıda bulunmak için yapılan dinleme türüdür. (Doğan, 2013).

Ders kitabı: Yalnızca bilgi kaynağı değil aynı zamanda öğrenciyi verilen konuda isteklendiren, eğitime destek olan, öğrencinin duygu ve düşünce dünyasını geliştirmenin yanı sıra karakter gelişimine de destek olan kaynaklardır (Açık Önkaş ve Günay, 2015).

Metin: Kelimelerin ve cümlelerin dilin kurallarına uygun olarak sıralanmasıyla oluşturulan ve bağdaşıklık, tutarlılık, kabul edilebilirlik, durum, bilgisellik ve metinlerarasılık kriterlerine uygun olan (Özden, 2012) yazılı veya sözlü iletilerdir.

Etkinlik: Eğitim sürecinde öğrenmeyi kolaylaştırmak ve pekiştirmek amacıyla hazırlanan çalışmalardır (Çevik ve Güneş, 2017).

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN KURAMSAL TEMELİ VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde eleştirel düşünme, eleştirel düşünme ve dil becerileri ilişkisi, eleştirel paradigma bağlamında Türkçe dersi öğretim programı ve eleştirel paradigma bağlamında Türkçe ders kitapları ile ilgili kuramsal bilgilere yer verilmiştir.

1.1. Düşünme Becerisi

Düşünme ve düşünce kavramı yüzyıllardır pek çok bilim insanı ve filozof tarafından tanımlanmaya çalışılmıştır. Bu tanımlamalardan birine sahip olan Aristoteles düşünmeyi aklın bağımsız bir eylemi olmakla beraber bilgileri inceleme, mukayese etme ve bilgilerin bağlantılarını kavrama işi olarak tanımlamıştır (Güneş, 2012). John Dewey'e göre ise düşünmenin fitilini ateşleyen her zaman hayatta yaşanan bir zorluktur. Düşünme bir hipotez oluşturarak gerçekte veya hayalde bu hipotezi test etmektir (Dewey, 2023). Nickerson (1988) ise düşünmeyi çevreyi ve dünyayı anlamak için gerçekleştirilen bir zihinsel işlem olarak tanımlamaktadır. Düşünme, sadece kişisel potansiyeli artırma aracı değil, bununla birlikte sınıf içi öğrenme ve bu öğretilerin farklı alanlara transferi ve kullanımını da kapsayan bir ustalıktır (McKendree, vd., 2002). Düşünme, insana özgü olan, bireylerin çevresinde olup bitenleri araştırması ve incelemesi sonucunda elde ettiği bilgiler ile kendisini ve doğayı anlamlandırmasıdır (Gülveren, 2020).

Düşünce; bilgi, beceri, teknik ve bilişsel süreçlerin bir araya gelmesiyle oluşur. Bilgi kavramı burada ilgili olay veya durum hakkında bilgiye sahip olma ve genel yaşamsal kuralları bilmeyi kapsar. Beceri boyutunda Türkçe dersinde de öğrenciden geliştirilmesi beklenen analiz-sentez, sorgulama, değerlendirme gibi zihinsel beceriler yer alır. Bilişsel süreçler bilgiyi işleme süreci, dikkat, planlama, hızlı bellek gibi daha çok beynin fizyolojik

olarak sağlığına da bağlı olan sũreçleri içerir. Teknik boyutu ise yaratıcı dũşũnme, karar verme, eleştirel dũşũnme gibi dũşũnme tekniklerini ifade eder (Gũneř, 2021, s. 4). Bu dũrt unsur bir araya gelerek dũşũnceyi besler ve geliştirir. Dũşũnce ise geliştikçe bu dũrt unsuru besler. İçin ȳzũ dũşũnce ile dũşũnceyi oluşturan unsurlar arasında çift yȳnlũ bir alışveriş sȳz konusudur.

Dũşũnme becerisi bireyler için vazgeçilmez ve zorunlu bir beceridir. Dũşũnme becerisi ile karşılaştığımız bilginin hangisinin bizim için ȳnemli olduğu, bizim dũşũncemizi destekler nitelikte mi yoksa zıt bir gȳrũřũ mũ savunduğu, ȳđrenilmeye değer olup olmadığı sorularına cevap bulunabilir. ȳđrenilmesi hedeflenen bilginin nasıl ȳđrenileceđi ile yeni bilginin geçmiş bilgilerle nasıl harmanlanacağı sorularının yanıtını bulabilmek de yine dũşũnme becerisi ile mũmkündür (Gũlveren, 2020).

Bireyler yaşantıları boyunca sorun ȳzme ve bağımsız karar alabilme yetilerine sahip olmak için nitelikli birer dũşũnme becerisine ihtiyaç duyarlar. İnsanların psikolojilerini sağlam tutabilmeleri, demokratik hayata katılabilmeleri ve teknolojik gelişmeleri takip edebilmeleri için de elbette dũşũnmeye ihtiyaçları vardır. Dũşũnmenin gelişimi ile birey kendine has dũşũnme modelleri oluşturur. Bu sayede bilgilerin daha kolay anlaşılması, bireyin kendini geliştirmesi, dũnyayı ve kendisini daha iyi anlaması, akademik başarısının artması ve geleceğine yȳn verebilmesi beklenir (Gũneř, 2021, s. 4).

Gũnũmũzde bilgiye ulaşmak her yaş grubu için oldukça kolaydır. Gũncel eğitim sistemlerinde okullarda bireye dũşũnmeyi ȳđretmek hedeflenmektedir. Okulun ve ȳđretmenin gȳrevi dũşũnme becerisini geliştirmek, tabiri caizse dũşũnmeyi ȳđretmektir. Birey ȳmrũ boyunca dũşũnmeye ihtiyaç ve istek duymalıdır. Toplumun ve bireyin gelişimi ancak bu şekilde mũmkũn olur. “Bireysel gelişme, ȳđrenme, ilerleme ve geleceğe yȳn vermenin yolu nitelikli bir dũşũnme eğitiminden geçmektedir (Gũneř, 2021, s. 2)”. Gũnũmũzde ȳđretmenlere dũřen gȳrev bilgi aktarımı yapmak değil dũşũnmeyi ȳđretmektir. ũnkũ dũřũnen bireyler ȳmũrleri boyunca bilgiyi ve ȳđrenmeyi arzulayacak ve gerçekleştirecektir. Aksi hũlde okulda bilgi aktarımı yapıldığı takdirde birey yeni bilgiyi arzulamak řȳyle dursun okulda yapılan bilgi aktarımına bile direnç gȳsterecektir.

Gũnũmũzdeki eğitim yaklaşımlarının temelinde ȳđrencinin dilsel ve zihinsel gelişimini geliştirme eğilimi vardır. Hem dilsel hem zihinsel gelişim ise dũşũnme becerisine paralel ilerler. Dil, dũřũncenin oluşum, gelişim ve somutlaştırılmasında etkili olan yaratıcı ve

taşıyıcı bir unsurdur. Düşüncenin etkili olması dile, dilin gelişimi ise düşünme becerisine bağlıdır (Adsoy, 2020).

Bloom taksonomisinde yer alan öğrenme aşamalarının hatırlamadan yaratmaya kadar tamamı düşünme temellidir. Üst düzey düşünme becerilerini geliştirmeye yönelik eğitim programlarının hazırlanmasında önemli bir etkiye sahip olan Bloom taksonomisi (Arı, 2011) dünya genelinde hazırlanmış olan öğretim programlarının hedeflerinin ve ölçme araçlarının oluşturulmasında kullanılmıştır (Ulum ve Taşkaya, 2019). Düşünme becerisi geliştirildiği müddetçe üst basamaklara çıkmak mümkün olur. Bloom taksonomisi incelendiğinde üst düzey düşünme becerilerinin hiyerarşik biçimde taksonomide yer aldığı görülmektedir (Olukçu ve Yıldız, 2022).

Düşünme eylemi, bilgi ezberlemek veya sistematik bir dizi zihinsel işlem yapmaktan ibaret değil, geniş bir öğrenme alanına sahip, hayatın sosyal, ekonomik, akademik ve diğer tüm alanlarında en temel ihtiyaçtır ve kendine has bir öğrenme alanına sahiptir.

Düşünme becerisini etkin ve doğru kullanan birey öğrendiği bilgileri ustaca kullanabilmekte ancak bunu toplumun veya kişilerin haksız aleyhine olacak biçimde kullanmamakta kısaca manipülasyona başvurmamakta, yansız olabilmektedir. Çünkü ahlak ve etik kurallara riayet edebilmek de yine düşünmek işi ile mümkündür. Anlam karmaşasına yol açmayacak şekilde, net olarak bir düşüncüyü ifade edebilmek için yine düşünme becerisini etkin ve doğru kullanmak gerekmektedir. Bununla beraber hayatta bireye sunulan fikirlerin ve olayların belirli bir mantık çerçevesine oturup oturmadığını anlamak, yalan ile doğruyu ayırt etmek de ancak düşünme ile gerçekleştirilebilir. Hayatta her zaman benzerlikler ve ilişkilerle net ve açık olarak karşılaşılmayabilir. Bu örtülü anlamları anlayamamak da hayatı yanlış okumamıza ve dolayısıyla yanlış veya eksik tepkilere neden olabilmektedir. Böyle durumlarda örtülü ilişki ve anlamları ortaya çıkarmak düşünme becerisi gerektirir. Günlük yaşantıda kimi zaman aynı fikirde olmayan insanların tartıştığı görülür. Ancak Güneş (2021, s. 6)'ın tabiriyle “*tartışma ile haklı olma arasındaki farkı ayırt etmek*” gerekir. Tartışmak, ses yükseltmek veya bir konuyu şiddetle savunmak kişiyi haklı yapmaz. Böyle durumda düşünme becerisini aktif ve etkili kullanan bireyler iddiasının doğruluğunu tartışarak ispatlayamayacağını bilir, karşısındaki kişinin de manipülasyon yapmasına izin vermeyerek mantık çerçevesine oturtmadığı hiçbir düşüncüyü kabullenmez ve benimsemez. Bununla birlikte düşünebilen bireyler yeniliklere

direnmez. Önceki bildiğinden ne kadar farklı olursa olsun eğer yeni bilgi veya davranış mantık çerçevesine daha çok uyuyorsa eski davranışını yenisi ile değiştirebilir. Kendisinden statü veya yaş olarak küçük olan kişilerin fikirlerini doğrudan reddetme yoluna girmez. Statü veya yaş olarak kendisinden üstte olan kişilerin de söylemlerini koşulsuz kabul etmez. Muhakeme etmeden hiçbir düşüncüyü kabullenmez ve reddetmez. Düşünme becerisine sahip bireyler hayatta karşılaştığı sorunlar karşısında ümitsizliğe kapılmak yerine sorunların temeline inerek nedenlerini belirler. Ardından birden çok çözüm yolu üretir. Planladığı şekilde problemi çözememesi durumunda ikinci çözüm yolunu devreye sokar. Toplumdaki her insan belli inançlara sahiptir. Batıl olsa da olmasa da çoğu insan inançlarından vazgeçmekte zorlanır. Düşünme becerisini etkin kullanan bireyler bir inancın doğruluğu ile güçlülüğünün her zaman paralel ilerlemediğinin farkında olarak hareket eder. Bir inanç doğru olmasa da güçlü olabilir. Bu durum kişinin veya toplumun bu inanca duyduğu bağlılıkla doğru orantılıdır. Bağlılık ne kadar yüksekse inanç o kadar güçlüdür. Böyle durumlarda güçlü bir inanca sahip kişilere anlayışla yaklaşmak ve dengeli hareket etmek ancak düşünme becerisi gelişmiş bireylerce mümkündür. Bununla beraber düşünme becerisini etkili kullanabilen bireylerde inancın doğruluğu ile güçlülüğü paralel ilerler veya bunun için çabalanır. Akılla hareket eden kişiler için bunun dengesini kurmak daha mümkündür. Düşünme becerisini doğru kullanabilen bireyler genelleme yapmaktan kaçınır. Çünkü her bireyin kendine özgü olduğunun farkına vararak farklılıklara saygı duyar ve farklılığın ilerlemenin ön koşulu olduğunun bilinci ile hareket eder. Günlük yaşamda olumlu veya olumsuz bir yönü olduğundan fazla veya eksik göstermek yerine gerçeği tüm çıplaklığıyla ortaya koymaya gayret eder. Düşünme becerisini aktif ve etkili kullanan bireylerin hitabet gücü de yüksektir. Kapsamlı düşünerek ve karşı tarafı ikna edecek noktalara parmak basarak olumlu ve etkili iletişim kurabilmek için bireylerin düşünme becerisine ihtiyacı vardır. Saymış olduğumuz tüm bu vasıflara sahip olabilmek aktif ve etkili bir düşünme becerisine sahip olmak ile mümkündür. Aktif ve etkili düşünmek için ise üst düzey düşünme becerilerine ihtiyaç vardır. Üst düzey düşünme becerisini geliştirmek ise büyük ölçüde okullara düşen bir görevdir. Düşünme becerisi, okul hayatı boyunca bireye kazandırılmak istenen temel bir beceridir (Güneş, 2012).

Düşünme sırasında pek çok farklı zihinsel işlem yapılır. Düşünme türleri de bu zihinsel süreçlere göre adlandırılır (Güneş, 2021).

1. Tümdengelim düşünme; genel yargılardan yola çıkarak özel yargılara ulaşılan yaygın

bir düşünme türüdür. Zihin genel yargılardan yola çıkarak özel durumlara ait sonuçlara varır. “Çiçekler su almazsa solar. Menekşe bir çiçektir. Menekşe de su almazsa solar.” örneği tümdengelim düşünme türüne örnektir.

2. Tümevarım düşünme; dar kapsamlı yargılardan yola çıkarak geniş kapsamlı yargılara ulaşılır. Parçadan bütüne giden bir zihinsel süreç söz konusudur. “Mine çiçek aldığıında mutlu olur. Mine kadındır. Kadınlar çiçek aldığıında mutlu olur.” örneği tümevarım düşünme türüne örnektir.
3. Analitik düşünme; çözümlemeye dayalı bir düşünme türüdür. Bütünü oluşturan her bir parça çözülür, tek tek ele alınarak tanımlanır ve sınıflandırılır.
4. Analogik düşünme; bilinenden bilinmeyene doğru ilerleyen düşünme türüdür. Zihinde bilinen öge ile öğrenilmeye çalışılan öge arasında benzerlik ilişkisi kurulur.
5. Sistemli düşünme; “bilinçli düşünme” olarak da bilinir. Çeşitli ögeler arasındaki ilişkilere dayalı karmaşık işlemler yapılarak sonuca ulaşılır. Bu düşünme türünde ilk olarak amaç belirlenir. Bilinenden yola çıkarak bilinmeyene doğru yol alınır ve bilinmeyen bu ilişkilerle beraber bir mantık çerçevesine oturtulmaya çalışılır. Zihin serbest bırakıldığıında düşünceler dağılır. Bu dağınıklığı önlemek ve düşünceden verim alabilmek için zihin disiplin altında tutulur ve ilgili amaca yönlendirilir. Bu düşünme türüne sistemli düşünme adı verilir.
6. Yaratıcı düşünme; yenilikçi ve üretici bir düşünme türüdür. Sorunlara farklı açılardan bakarak yeni çözümler üretir, özgün ve özgür düşünceler meydana getirilir.
7. Yansıtıcı düşünme; John Dewey tarafından dikkat çekilen düşünme türüdür. Bu düşünme türüne göre öğrencilerin okulda öğrendiklerini gerçek hayatta uygulamaları gerektiği için okulda gerçek hayata benzeyen etkinlikler gerçekleştirilmelidir. Öğrencilerin öğrenmeye aktif katılımları ve yaşamı öğrenmeleri amaçlanır.
8. Üst düzey düşünme; kişinin düşünme süreçlerini bilinçli yürütmesidir. Bu düşünme türünde birey düşünme aşamalarının farkındadır ve dilediği gibi kontrol eder, geliştirir.
9. Altı şapkalı düşünme; De Bono tarafından 1987 yılında geliştirilen bir tekniktir. Sonraki yıllarda farklı isimlendirmeler ile bazı teknikler de ortaya konmuştur. Ancak hepsinin içeriği aynıdır. Beyaz şapka tarafsızlığı, kırmızı şapka öfkeyi, siyah şapka kötümserliği, sarı şapka iyimserliği, yeşil şapka yaratıcı düşünmeyi, mavi şapka ise

serinkanlı düşünceleri temsil eder.

10. Klinik düşünme; sağlık sektöründe çalışanların tercih ettiği düşünme türleridir.
11. Eleştirel düşünme; düşünmeyi düşünme, düşünceyi geliştirme çabası ve değerlendirmeyi kapsayan düşünme türüdür. Olay ve durumları sorgulayıcı bir bakış açısıyla incelemek, yorum yapmak, yargıda bulunmak ve değerlendirmek bu düşünme türünün temelini oluşturur.

1.2. Eleştirel Düşünme

Eleştirel düşünme bilgilerin incelenerek yeniden düzenlendiği düşünme türüdür. Antik Yunanda yer alan, anlayarak anlamı yargılama anlamına gelen “kriticos” ve anlamlılık standartları anlamına gelen “kriterion” kelimelerinden üretilmiştir (Gülveren, 2020). Facione’a göre eleştirel düşünme “kavramlar, yöntemler, ölçütler, deliller ve bağlamlar kullanılarak, yorum, çıkarım, analiz ve değerlendirme sonucunda öz denetimli ve bir amaca yönelik olarak gerçekleşen yargıda bulunma eylemi” olarak tanımlamıştır (Facione, 1998). Nosich (2018)’e göre eleştirel düşünme metabilışseldir, yani kendi düşünmemizi düşünmektir. Eleştirel düşünmenin ortaya çıkabilmesinin tek yolunun bireylerin kendi düşünmesi üzerinde düşünmesiyle mümkün olduğunu ifade eder. Yine Nosich (2018)’e göre bir düşünmeye “eleştirel” denebilmesi için bir mantık çerçevesine oturması gerekir ve belirli ölçütlere uygun olması beklenir. Ayrıca eleştirel düşünme gerçekçidir. Gerçek problemlerle karşılaşıldığında devreye girer ve gerçek problemler genellikle karmaşıktır ve birden fazla doğrusu vardır (Gülveren, 2020). Ennis (1985) “durumlar ya da sorunlar hakkında doğru değerlendirmeler yapma” olarak tanımladığı eleştirel düşünmeyi “neye inandığımız veya ne yaptığımıza karar vermeye odaklandığımız yaratıcı ve akla yakın düşünme” olarak da tanımlayarak eleştirel düşünmenin özelliklerini ve pratik etkilerini ortaya koymuştur. Sternberg ve Baron (1985) eleştirel düşünmeyi, tanımlama, sınıflandırma, bilgi hakkında yargıda bulunma, problemi çözmeden önce sonuç çıkarma ve akla yatkın sonuçlar çıkarma olarak tanımlayarak eleştirel düşünme ile problem çözme becerisi arasındaki ilişkinin altını çizmişlerdir. McKnown (1997) eleştirel düşünmenin akıl yürütmeye dayandığını söylemiş ve eleştirel düşünme sonucunda elde edilen çıkarımların rastgele değil geçerli ve kanıtlara dayalı olması gerektiğini ifade etmiştir. McKnown (1997), eleştirel düşünme yapılabilmesi için derinlemesine düşünme ve odaklanmayı ön

koşul olarak belirtmiştir.

Eleştirel düşünme, zekâ gibi doğuştan gelen bir özellik değil her bireyde geliştirilen ve öğretilmesi gereken bir beceridir (Walsh ve Paul, 1988). Lipman'ın yaptığı bir araştırmanın sonuçları eleştirel düşünmenin ergenlikle birlikte zorunlu olarak ortaya çıkan bir özellik değil bütün öğretim kademelerinde öğretilen bir beceri olduğunu göstermiştir (Gülveren, 2020).

Eleştirel düşünmeyi 3 analitik boyuta ayıran Ennis (1985), bu boyutları mantıksal, eleştirel ve pragmatik olarak sıralamıştır. Mantıksal boyut, ifadeler arası anlam ilişkilerini algılamayı kapsayan boyuttur. Mantıksal boyut konusunda yeterli olan birey söylenen ifadelerin ardından ne geleceğini tahmin eder, metin içi gönderimleri ve bağlaç ifadelerini doğru şekilde anlamlandırır. Ölçütsel boyut, mantıksal boyuttaki işlemi gerçekleştirmek için gereken ölçüt bilgisine sahip olmayı ifade eder. Pragmatik boyut ise kullanılan ifadenin amaca uygunluğunun değerlendirildiği boyuttur.

1.3. Eleştirel Düşünmenin Önemi

Birçok eğitimci tarafından eğitimin asli amaçları arasında olması gerektiği belirtilen eleştirel düşünme becerisine binlerce yıl önce analitik filozoflar tarafından eğitimin amaçları arasında yer verilerek değer gösterilmeye başlanmıştır (Çalışkan, 2019). Günümüzde ise eleştirel düşünme becerisinin önem ve değeri artarak devam etmektedir. 21. yüzyılda teknolojinin de etkisiyle bilgiler kontrol edilebilmekte ve toplum tarafından doğru - yanlış ayrımı yapılmadan benimsenmektedir. Bu durum geleceğin bireylerini doğru bilgilere sahip ve güvenilir yetiştirebilmek açısından risk teşkil etmektedir. Bu riskin önüne geçmek ise ancak eleştirel düşünme becerisine sahip olmakla mümkündür (Demir ve Uluçınar, 2012). Eleştirel düşünme becerisi; bilgi, beceri, düşünce ve sonuçları öğrencilere öğretmekte kullanılan çok etkili bir yöntemdir (Kestel ve Şahin, 2018). Eleştirel düşünme yalnızca öğretim değil eğitim konusunda da vazgeçilmez bir unsurdur. Eleştirel düşünme becerisini geliştirecek şekilde eğitim almış bireyler eleştirel düşünme ilkelerini gerek kişisel hayatlarında gerekse meslek hayatlarında uygulayarak daha faydalı vatandaşlar olabilirler. Empati yeteneği gelişmiş, başka insanların düşüncelerine saygılı, çok yönlü bakış açısına sahip, sorgulayıcı ve açık fikirli bireyler olmayı sağlayan eleştirel düşünme (Cevizci, 2015), eğitimin yalnızca amacı değil zorunlu bir koşuludur (Çalışkan, 2019).

Günümüzde bilgiye ulaşmak değil bilgiyi güncel durumlara uyarlayabilmek daha önemlidir. Bunun yanı sıra doğru bilgiye ulaşmak ve bilgiyi kullanabilme becerisi geliştirmek için eleştirel düşünmeye ihtiyaç vardır (Kestel ve Şahin, 2018).

ABD’de 1991 yılında düzenlenen ve 2000’li yıllar ve sonrasında hedeflerinin açıklandığı National Education Goals Panelde eleştirel düşünme becerisine sahip bireyler yetiştirmenin önemi üzerinde durulmuş ve “Eleştirel olarak ileri düzeyde düşünme becerisi gösteren, etkili iletişim kurabilen ve problem çözebilen üniversite mezunlarının oranı arttırılacaktır.” şeklinde bir hedef koyulmuştur. Eleştirel düşünmenin üzerinde çokça durulmasının ve önemli olmasının nedeni 21. yüzyılda sadece düşünmenin yeterli bir beceri olarak görülmemesi ve bireyin üst düzey düşünme becerilerine ihtiyaç duymasıdır. Bireyin düşünme becerisine sahip olması düşünme becerisini daima uygun durumda kullanabileceği anlamına gelmediği için bireyin gerçek bir düşünür yapan şey araştırmaya, entelektüel risk almaya ve eleştirel düşünmeye olan eğilimidir (Seferoğlu ve Akbıyık, 2006).

Ezbere dayalı eğitim anlayışında neden-sonuç ilişkileri düşünülmediği için bilgilerin doğruluk payı eleştirel bir gözle incelenememektedir. Bu nedenle de bu yöntem yeni bilgilerin oluşturulması için uygun görülmemektedir. Yeni bilgiler oluşturmak ancak bilgiler üzerine düşünmek, eleştirmek ve değerlendirmekle, bilgileri uygulayarak mümkündür. Ezber yönteminin buna uygun olmaması 21. yüzyıla uygun bir öğretim yöntemi olmadığını düşündürmektedir. Tüm bu nedenlerle eğitim sistemlerinin eleştirel düşünme becerisine sahip bireyler yetiştirmesi gerekmektedir (Gülveren, 2020). Norris (1985)’e göre eleştirel düşünme bir alternatif veya isteğe bağlı bir özellik değil aksine eğitimin bir idealidir. Eleştirel düşünme becerisi bireylere sorumluluk duygusu kazandırır. Bunun beraberinde entelektüel, ahlaki ve duygusal sorumluluğun gelişimi ilkelerin de oluşumunu sağlar. Öğrenme ve öğretimin geliştirilmesi öğretmen ve öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerinin gelişimine bağlıdır (Walsh ve Paul,1988).

Günümüz dünyasında bireyler sosyal yaşantıda ve iş hayatında karşılaştıkları bilgilerin doğruluğunu teyit etmek ve birden çok seçenek içerisinde en doğrusunu seçmek için eleştirel düşünme becerisine ihtiyaç duyarlar (Çakan Akkaş ve Kabataş Memiş, 2021). Eleştirel düşünme ile amaçlanan bireylerin hiçbir bilgi, olay veya olguyu tek yönlü yorumlamaması, koşulsuz kabul etmemesi veya reddetmemesi ve en doğru sonuca

kanıtlarla ulaşabilmesidir. Düşünceyi geliştirebilmek ve değerlendirmek için bu düşünme türünü aktif kullanabilmek gerekir. Eleştirel düşünme sıradan bir düşünme türü olmadığı gibi eleştirel düşünme becerisine sahip bir birey de sıradan bir düşünür değildir. Belirli özellikleri taşıması beklenir (Gülveren, 2020). Pek çok bilim insanı eleştirel düşünürde bulunması gereken nitelikleri sıralamıştır.

Öz düzenleme ve öz değerlendirme yapmayı sağlayan bu düşünme türüne sahip bireyler olay ve durumlara sorgulayıcı bir bakış açısı ile yaklaşır ve herhangi bir otoritenin düşüncesini sorgusuz sualsiz kabul etmez. Özgür düşünceye sahip kişiler toplumun ilerleyişini sağlayan kişilerdir. Eleştirel düşünme bireyi kendi düşünmesi üzerine düşünmeye de sevk ettiği için sayılan tüm bu özelliklerin gelişimi için eleştirel düşünmeye ihtiyaç vardır.

Ennis (1987) eleştirel düşünme becerisine sahip bireylerin özelliklerini şu şekilde sıralamıştır;

1. Problemlerin açık ve anlaşılır şekilde ifade edebilme
2. Problemlerin sebeplerini araştırma
3. Öğrenmeye açık olma
4. Güvenilir kaynakları atıfta bulunarak kullanma
5. Bütün ihtimalleri hesaba katma
6. Bir konu hakkında çizgisini koruma ve merkez düşünceden ayrılmama
7. Asıl meseleyi akılda tutma, detaylarda boğularak asıl konuyu kaçırmama
8. Farklı seçenekler arama
9. Açık fikirli olma
10. Yeterli kanıt ve sebepler bulunduğunda tavrı koruyabilme veya değiştirebilme
11. Konu alanından çıkmadan araştırma yapabilme
12. Karmaşık konularda düzenli şekilde parçalara ayırarak çözüme ulaşabilme
13. Eleştirel düşünme becerilerinin tamamını kullanabilme
14. Diğer insanların duygu ve bilgi düzeylerine karşı saygılı olma.

Demirel (1999)'e göre eleştirel düşünme becerisine sahip kişiler bir düşüncedeki tezatlıkları ortadan kaldırabilecek, düşünceyi tüm boyutlarıyla ele alabilecek, anladıklarını hayata uygulamayı bilen, yaşantılarından ders çıkarabilen ve anladıklarını anlaşılır şekilde çevresine anlatabilen kişiler olması gerekmektedir. Pascarella ve Terenzini (1991)'ye göre eleştirel düşünme becerisine sahip bireylerin tartışmalarda ana fikri ve varsayımları tanımlayabilen, ilişkileri fark edebilen, doğru çıkarımlar yapabilen ve sonuç çıkarabilen, bilgi kaynağını sorgulayabilen ve verilerden hareketle elde edilen sonuç ve çıkarımların doğruluğunu değerlendirebilen bireyler olması beklenir. Dubek (2019), eleştirel düşünme becerisine sahip bireylerin özellikleri “gözlem, merak, nesnellik, içgözlem, analitik düşünme, önyargıların belirlenmesi, alaka düzeyini belirleme becerisi, çıkarım, şefkat ve empati, alçakgönüllülük, statükoya meydan okuma isteği, açık fikirlilik, ortak düşünme hatalarının farkına varabilme, yaratıcı düşünme, etkili iletişim becerileri ve aktif dinleme becerileri” olarak sıralamıştır. Bireyde aranan ve gerek toplum gerekse birey için hayatı kolaylaştıran tüm bu özelliklerin oluşturulması ve geliştirilmesi için eleştirel düşünme becerisine ihtiyaç duyulmaktadır (Demircioğlu, 2018).

1.4. Eleştirel Düşünme Becerileri

Eleştirel düşünme tek başına değil, içerisinde pek çok alt beceriyi barındıran, teorisinin ötesinde uygulamalı bir beceridir. Bilgiye daha kolay ulaşmayı ve sorunlarla daha kolay başa çıkabilmeyi sağlayan becerileri kapsayan eleştirel düşünme becerilerinin öğrencilere kazandırılması eğitimin amaçları arasında yer alır (Halpern, 1993, s. 238). Eleştirel düşünmenin içerisinde yer alması gereken becerileri pek çok bilim insanı farklı şekillerde sınıflandırmıştır. En çok kabul gören görüşlerden biri olan Facione (2008) eleştirel düşünme becerilerini “analiz etme, yorum yapma, kendini düzenleme, çıkarımda bulunma, açıklama ve değerlendirme” olarak sıralamıştır. Büyükkantarcıoğlu (2006) ise eleştirel düşünme becerilerini “çıkarım, yorumlama, açıklama, değerlendirme ve sonuca ulaşma” olmak üzere beş başlıkta ele almıştır. Winocut, eleştirel düşünme becerilerini “becerileri kullanmayı mümkün kılma, süreç becerileri ve işlemler” olarak üç kategoriye ayırmıştır. Becerileri kullanmayı mümkün kılma başlığı altında gözlem, karşılaştırma, sınıflama, sıralama, yapılandırma ve öncelik tanıma becerilerini toplamıştır. Süreç becerileri kategorisinde yer verdiği beceriler ise soruları analiz etme, gerçekler, bilginin ilişkisi ve

güvenilirliği, çıkarım yapabilme, anlamları kavrama, neden-sonuç ilişkisini anlama, tahminler yapma, varsayımları analiz etme ve bakış açısını belirleme olarak sıralanmıştır. İşlemler başlığı ise mantıksal akıl yürütme, yaratıcı düşünme ve problem çözme becerilerini kapsar (Costa, 1985).

Ennis ve Millman (1985) eleştirel düşünme becerilerini “tümevarımlı muhakeme, tümdengelimli muhakeme, iddiaların güvenilirliğini yargılama ve tartışmalardaki varsayımları tanımlama” olarak dört alt başlığa ayırmışlardır.

Fisher (2005) eleştirel düşünme becerilerini şu şekilde sıralamıştır:

- 1) Bir ifadenin anlamlı olup olmadığını anlama
- 2) İfadenin belirsiz mi yoksa açık mı olduğunu tespit edebilme
- 3) İfadeler arası tutarlılığı sorgulama
- 4) İfadenin mantığa uygunluğunu sorgulama
- 5) İfadenin yeterince kesin olup olmadığını tespit etme
- 6) İfadenin belirli bir kuralı takip edip etmediğini sorgulama
- 7) İfade bir gözleme dayalı ise ifadenin tam ve güvenilir olmasını yargılama
- 8) İfadenin savunulabilirliğini sorgulama
- 9) İfadenin bir problemle ilişkili olup olmadığını sorgulama
- 10) İfadenin görüş mü yoksa gerçeklik mi olduğunu ayırt edebilme
- 11) Bir tanımın yeterliliğini sorgulama
- 12) İfadenin kabul görmüşlüğüne sorgulama

Kökdemir (2000) ise eleştirel düşünme becerilerini “gerçek ile iddia arasındaki farkı anlayabilme, bilgi kaynaklarının güvenilirliğini sorgulama, konuyla alakasız noktaları kaynaklardan ayıklayabilme, önyargı ve bilişsel hataları fark edebilme, yargılardaki tutarsızlıkları tespit edebilme, etkili soru sorabilme, dil becerilerini etkili kullanabilme ve üstbilişsel becerilere sahip olma” olarak sıralamıştır.

İlköğretim Sosyal Bilgiler Programında (2005) eleştirel düşünme becerisi “kuşku temelli sorgulayıcı bir yaklaşımla konulara bakma, yorum yapma ve karar verme becerisidir. Sebep-sonuç ilişkilerini bulma, ayrıntılarda benzerlik ve farklılıkları yakalama, çeşitli

kriterleri kullanarak sıralama yapma, verilen bilgilerin kabul edilebilirliğini, geçerliliğini belirleme, analiz etme, değerlendirme, anlamlandırma, çıkarımda bulunma gibi alt becerileri içerir” olarak ifade edilmiştir.

Seferoğlu ve Akbıyık (2006), eleştirel düşünme becerilerini “ifadeleri çözümleme, ifade edilmemiş düşüncelerin farkına varma, ön yargıların farkına varma, düşüncelerin farklı ifade edilişlerini arama” olarak özetlemişlerdir.

Bağcı ve Şahbaz (2012) ise eleştirel düşünmenin “sebe-sonuç ilişkisini bulma, ayrıntılarda benzerlik ve farklılıkları yakalama, çeşitli ölçütleri kullanarak sıralama yapma, verilen bilgilerin kabul edilebilirliğini, geçerliğini belirleme, analiz etme, değerlendirme, anlamlandırma, çıkarımda bulunma” gibi alt beceriler içerdiğini ifade etmişlerdir.

Tüm bu tanımlamalara bakıldığında mutabık olunan beceriler “Aktiflik, amaçlılık, derinlemesine düşünme, odaklanma, gözlem, yorumlama, sorgulama, yargılama, çıkarım, bilgiyi kullanma, kalıp yargıları fark etme, analiz, değerlendirme, mantık, problem çözme ve empati” olarak sıralanabilir (Akar, 2007).

1.5. Dil Becerileri ve Eleştirel Düşünme

İnsan, düşünebilen ve konuşabilen bir canlı olması sebebiyle diğer canlılardan ayrılır. Dil ve düşünce insanın bilincinin iki temel anahtarıdır. Ana dile hakim olmak, aynı zamanda düşünceye hakim olmaktır (Pilancı, 2008, akt. Başoğlu ve Mutlu, 2012).

Hem iletişim hem de düşünme aracı olan dil nasıl ki iletişim için olmazsa olmaz bir unsur ise düşünme için de aynı derecede vazgeçilmezdir. Düşünme ile gerçekleşen tüm işlemlerde dilin yadsınamaz bir payı bulunur. İnsanoğlu yalnızca fiziksel olarak değil düşüncelerini, duygularını, tecrübelerini ve bilgilerini paylaşarak da var olmak ister (Baba, 2022). Bu da ancak dilin doğru kullanımı ile mümkündür. Düşünceler doğru bir dil kullanıldığında anlam kazanır ve eylem alanına ulaşır (Başoğlu ve Mutlu, 2012).

Dili doğru kullanamadan var olan düşüncenin doğru aktarımı mümkün olmayacağı gibi düşüncenin gelişimi de mümkün değildir. Çünkü düşünme, dil ile gerçekleşir. Bilgiler dil aracılığıyla alınır ve işlenir. Düşünceler ise dil ile somut hâle getirilir ve paylaşılır. Dil ve düşünce karşılıklı olarak birbirini etkilemekte, birlikte kullanılmakta ve geliştirilmektedir. Dil, mantıklı düşünmenin hem sonucu hem de şartı konumundadır (Güneş, 2021, s. 5).

Eleştirel düşünme hayatın her alanında başarılı olmak için gereken temel bir beceri olmasının yanı sıra üst düzey düşünme becerileri arasında yer alır (Yeşilyurt, 2021). Temel düzeyde düşünme için bile dil becerilerinin gelişimi oldukça önemli bir konumda iken hiç kuşkusuz üst düzey düşünme becerilerinden olan eleştirel düşünme becerisinin gelişimi için çok daha önemlidir. Eleştirel düşünme sırasında bireyin iletiyi doğru ve eksiksiz biçimde anlaması beklenir. Eleştirel düşünmede anlatılanın yanı sıra anlatılmak istenen tespit edilmeye çalışılır. Bu koşulun sağlanması için ise gelişmiş dil becerilerine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu nedenle eleştirel düşünme becerisine sahip olabilmek için dil becerilerine iyi derecede hakim olmak gerekmektedir. Öğrencilerin eleştirel düşünme becerisinin gelişimini etkileyen faktörler arasında kelime dağarcığı yer alır. Kişi ne kadar çok kavram bilirse eleştirel düşünmesi de o derecede kolaylaşır (Mete, 2021). Eleştirel düşünmeyi engelleyen hataları sıralayan Bacon’a göre “iletişim veya dil hatası” da eleştirel düşünmeye engel olmaktadır (Reynolds, 2016).

Buna paralel olarak dil becerilerinin gelişimi için de bireyler eleştirel düşünme becerisine ihtiyaç duyarlar. Kelimelerin çok anlamlılığını anlamak ve gerçek hayattaki karşılığını bulabilmek eleştirel düşünme becerisi ile mümkündür (Demir, 2017). Okuma, yazma, konuşma ve dinleme olarak sıralanan dört temel dil becerisine ait kazanımların bireylere indirilmesi için bireylerin eleştirel düşünme becerisine sahip olması gerekir (Karadüz, 2010).

Bu araştırmada incelenen iki dil becerisi, eleştirel okuma ve eleştirel dinleme, eleştirel düşünme becerisi ile ilişkileri bakımından aşağıda detaylı bir şekilde açıklanmıştır.

1.5.1. Eleştirel Dinleme

Dinleme, dikkat gerektiren, içerisinde sözlü ve sözsüz iletileri barındıran, işitilenlerin beyinde düzenlenmesini, kısa ve uzun vadede depolanmasını ve işitilenlere cevap oluşturmayı gerektiren, anlamın yapılandırıldığı anlamaya dayalı içerisinde pek çok unsur barındıran karmaşık ve aktif bir süreçtir (Doğan, 2010). Dinleme, temel dil becerileri arasında en sık kullanılan dil becerisidir (Onan, 2019). Daha anne karnında kullanılmaya başlanan dinleme becerisi (Doğan, 2010), dil öğrenmede, iş hayatındaki başarıda ve akademik başarıda temel unsurdur (Brown, 1987). İşitmek kavramının aksine dinleme, anlama ve kavramayı da içerisinde bulundurur, istemli olarak gerçekleşir. Eleştirel

düşünme becerisinin kazandırılması için dil becerileri bireylere etkin bir biçimde kazandırılmalıdır. En sık kullanılan dil becerisi olması nedeniyle dinleme becerisinin de önemi son derece büyüktür.

Eleştirel dinleme, algılama ve kavrama gibi birtakım zihinsel faaliyetler içerir. Dinlenenlerin doğruluğunu sorgulama, yer alan bildirileri alımlama ve yorumlamayı ifade eden bir kavramdır (Bağcı ve Şahbaz, 2012). Karadüz (2010)'e göre ise eleştirel dinleme, algılama ve kavrama gibi bir takım zihinsel becerileri içeren, dinlenenlerin doğruluğunu sorgulama ve yorumlama sürecidir. 2006 Türkçe öğretim programında eleştirel düşünmenin amacı “öğrencilere dinledikleri hakkında soru sorma alışkanlığı kazandırarak konu hakkında düşüncelerini; konuyu olumlu ve olumsuz yanlarıyla, tarafsız bir bakış açısıyla değerlendirmelerini sağlayarak kendi doğrularını buldurmak” olarak açıklanmıştır (MEB, 2006, s. 63-64). Eleştirel dinleme, eleştirel düşünmenin temelini oluşturur (Kemiksiz, 2015). Trace (2013) eleştirel dinlemenin yeterlilik içermediğini, her zaman geliştirilip performansının artırılabilir bir üst düzey beceri olduğunu ifade etmiştir. Eleştirel dinleme sürecinde dinleyici hem konunun olumlu-olumsuz yönlerine odaklanır hem de bir sorgulama sürecine girer. Dinlediklerine analitik bakarak bir yargıya ulaşır. Eleştirel dinleyici mesajların içeriğindeki propaganda ve ikna unsurlarını, öznel ve nesnel ifadeleri ayırt eder. Böylece dinlediklerinin tutarlılığını ve kanıtlanabilirliğini tespit edebilir (Çarkıt, 2019). Eleştirel dinleme becerisine sahip bireylerin dinlediklerini sorgulama, değerlendirme, dinlediklerinden aldığı mesajlarla geçmiş bilgilerini harmanlayarak özgün bir fikir ortaya koyma gibi yetkinliklere sahip olması amaçlanır. Eleştirel dinleme becerisine sahip bireylerin konuşmacının sözlü olmayan mesajlarını da değerlendirmesi beklenir (Onan, 2019). Konuşmacı amacı ve davranışları yönünden değerlendirilir (Kemiksiz, 2015). Konuşmacının anlattıklarının doğruluğunu ve tutarlılığını sorgulama, sunuş biçimine ve dinleyiciye karşı tutumunu değerlendirme ve konuşmayı ekili kılmak için neler yaptığına dikkat etme eleştirel dinleme için olmazsa olmaz unsurlardandır (Beyreli vd., 2006).

Eleştirel düşünme becerisini geliştirmeyi hedefleyen Türkçe dersi öğretim programlarının eleştirel dinleme becerisini kazandırmadan amacına ulaşması mümkün değildir. Bu nedenle okullarda temel eğitim materyali olan ders kitaplarının eleştirel dinleme becerisini geliştirmeye yönelik içerikler barındırması beklenir. Son yıllarda Türkçe ders kitaplarında yer alan dinleme metinleri dinleme becerisinin geliştirilmesi açısından sevindirici bir

hamledir (Doğan, 2010).

Her ne kadar dinleme becerisinin geliştirilmesinde en önemli görev Türkçe ve sınıf öğretmenlerine düşüyor olsa da bütün derslerde dinleme becerisini geliştirmeye yönelik içerikler bulunmalıdır. Dinleme eğitimi sırasında günlük hayattan örnekler verilmeli ve mümkün mertebe teorik değil uygulamalı bir eğitim tercih edilmelidir. Dinleme eğitiminde kullanılabilecek uygulamalar “kısa hikâyeler, fıkralar, masallar, tekerlemeler, haberler, hava durumu, günlük hayatta karşılaşılması muhtemel duyurular, yol tarifleri, matematik problemleri, alışveriş uygulamaları, reklamlar, sözlü yönergeleri takip etme, dinlenen metinde konuyla ilgili ve ilgisiz özellikleri belirleme, dikte çalışmaları, ana fikri ve yardımcı fikirleri tespit etmeye yönelik uygulamalar” olarak sıralanabilir (Doğan, 2010).

1.5.2. Eleştirel Okuma

Çok boyutlu bir beceri olan okuma, parçadan bütüne doğru ilerleyen bir algılama ve kavrama sürecidir (Karadüz, 2010). Türkçe dersinde öğrencilerin okuduklarını anlamaları, eleştirel bir gözle değerlendirmeleri ve sorgulamaları gerekmektedir (Bilgin, 2021). Bununla beraber okumanın işlevi okulla sınırlı değildir. Gelişen dünya ile birlikte metin kavramının kapsamı da genişlemiştir (Ateş, 2013). Aktif ve etkili bir biçimde okuma yapan bireylerin eleştirel düşünme becerisinin gelişmesi beklenir. Ancak bu noktada okumanın niteliği önemlidir. Çağımızda metinlerin çok çeşitli olması bireylerin metinleri sorgulamasını, metinlere eleştirel bir bakış açısıyla yaklaşmasını zorunlu kılmıştır (Ateş, 2013). Okuma becerisi eleştirel bir nitelik kazandığında birey okuduklarını değerlendirip çıkarım yapabilir (Karadüz, 2010). Günümüzde bilginin üretim ve tüketimi çok hızlı olduğundan gelişigüzel, eleştirel bir bakışla yapılmayan okuma bireyde bilgi karmaşasına ve kafa karışıklığına yol açabilir (Çam, 2006). Eleştirel gözle yapılmayan bu okumalar kişiyi dolaylı yoldan yanlış tecrübeler edinmeye itebilir (Koçak, 2020).

Koçak (2020) eleştirel okumayı bilgi edinmek için gerçekleştirilen okumadan farklı olarak analiz yöntemleri kullanılan ve farklı sonuçları elde etmeyi sağlayan yorumlama eylemi olarak tanımlamıştır. Özdemir (2021) ise kişinin kendi iradesiyle, aklını kullanarak okuduğu metnin arka planında yer alan düşünceleri tespit etmesi, metni sorgulaması ve metinle ilişkili araştırmalarda bulunarak Metni değerlendirme becerisini kazandırması olarak tanımlamıştır. Eleştirel okumanın “ideal okuma” olduğunu ifade eden Arıcı

(2017)'ya göre ise okunan metnin sorgulanarak olumlu ve olumsuz taraflarını ortaya çıkarılmasıdır. Emiroğlu eleştirel okumayı “metinle etkileşim içine girilen, metin hakkında değerlendirmeler ve yorumlar yapılan, belirli kurallara dayanan üstbilişsel becerilerin kullanıldığı üst düzey bir okuma” olarak tanımlamıştır (Emiroğlu, 2014, s. 31). Okuma sırasında okur, yazarın savlarına katılıp katılmadığını, öne sürülen düşüncelerin geçerliliğini sorgular ve metni anlamaya çalışır. Bu yönüyle de okuma, eleştirel düşünmeyi besleyen bir konumdadır (Özdemir, 2021). Karadüz (2010), eleştirel okurun özelliklerini şu şekilde sıralamıştır:

- 1) Eleştirel okuma becerisine sahip bireyler, bilgilendirici metin türlerinde yazarın anlattıklarını gerçek hayatla ilişkilendirerek doğruluk payını, dayandığı kaynakları sorgular.
- 2) Öyküleyici metinlerde ve şiirlerde anlatımın ve dilin kurguya dayalı olduğunu bilerek nispeten karmaşık olan evrende metnin asıl işlevini tespit etmeye çalışır.
- 3) Eleştirel okur hem ileti hem dil ve anlatım yönünden Metni değerlendirme becerisini kazandırmaya muktedir. Eleştirel olmayan okur ise yalnızca metnin içerisinde kaybolur.
- 4) Eleştirel okur metinle etkileşim içerisine girerek elde ettiği çıkarımları geçmiş deneyimleri ile ilişkilendirir.
- 5) Eleştirel okur metni yorumlamaktan öte metinden yola çıkarak yeni sonuçlara varabilir.

“Eleştirel okuyucu kanıtlara, akla ve mantığa sığmayan düşüncelerin ardından gitmek yerine hiç kimsenin baskısı altında kalmadan, ön yargılardan uzak ve tamamen bilimsel gerçekleri göz önünde bulundurarak okuyan, okuduğunu eleştiren, tartan kişidir. Çok yönlü ve özgür bir bakış açısı, eleştirel okuyucunun olmazsa olmaz özelliklerinden biri olarak ele alınabilir” (Özmutlu vd., 2014, s. 4). Aşılıoğlu (2008), eleştirel okurun yazarın verdiğiyle yetinmeyen, yaşantılar arası bağ kurabilen ve tecrübelerinden hareketle metni yeniden oluşturabilen nitelikte olduğunu ifade etmiştir. Eleştirel okur, metinde yer alan bilgilerin ortaya atılan iddia ile alakalı olup olmadığını ayırt eder ve yazarın verdiği alakasız bilgileri dikkate almaz. Bu sayede yazarın konuya hakimiyetini ve söylediklerini değerlendirebilir, yazarın tarafsızlığını ve tutarsızlığını tespit edebilir (Karabay, 2013).

Eleştirel düşünme becerisinin geliştirilmesini hedefleyen Türkçe dersi öğretim programları, eleştirel okuma becerisini de kazandırmayı hedefler. Eleştirel düşünme becerisinin geliştirilmesinde düşünme sorumluluğunu okura yükleyen, öğrencinin metni

yorumlamasına, tahminde bulunmasına, değerlendirmesine, yorumlamasına ve hayatla ilişkilendirmesine imkân tanıyan yazınsal metinlerin kullanımı önemlidir (Türkben ve Karaman, 2022). Okullarda eğitimin en önemli ders materyalinin ders kitabı olduğu düşünüldüğünde eleştirel düşünme becerisinin geliştirilmesi için ders kitaplarının eleştirel okumayı destekleyici nitelikte olması gerekmektedir.

1.6. Eleştirel Paradigma Bağlamında Türkçe Dersi Öğretim Programı

Günümüz dünyasında bireylerin kendini var etmesi ve hayatına kendisinin yön verebilmesi gerekmektedir. Bu nedenle eleştirel düşünmenin öğretim programlarında ve uygulamalarında kendine yer bulması mühim bir gerekliliktir (Dilekçi ve Karatay, 2022). Eleştiri, analitik düşünme becerisine sahip bireyler yetiştirilebilmesi için programların barındırması gereken önemli ilkelerdendir (Bilgin, 2021).

Öğrencilere kazandırılması istenen eleştirel düşünme becerisinin öğretim programlarına dahil edilmesi fikri 1985 yılında Norris tarafından gündeme getirilmiştir. Eleştirel düşünme becerisi edinmek uzun bir süreç gerektirdiğinden (Dutoğlu ve Tuncel, 2016), uzmanlar tarafından hazırlanan eğitim programları aracılığıyla ilköğretimin ilk yıllarından itibaren eleştirel düşünme becerisi kazandırılmaya çalışılmalıdır.

Yapılandırmacı yaklaşım doğrultusunda hazırlanan Türkçe öğretim programında 4 temel dil becerisinin geliştirilmesinin yanısıra zihinsel becerilerin de geliştirilmesi ve öğrencilerin bu beceriler ile sosyal, kişisel ve akademik olarak geliştirmeleri hedeflenmiştir (MEB, 2018). Öğrencilerin beklenen gelişimi gösterebilmesi için yıllar içerisinde programlarda değişiklikler yapılmıştır. Bu amaçla ilk adım 2004 yılında atılmıştır. Ülkemizde 2004 yılında ilköğretim 1.kademe, 2005 yılında ilköğretim 2. kademe öğretim programları yenilenmiş ve tüm bu kademelerde ortak olarak kazandırılması hedeflenen 8 beceriye yer verilmiştir. Bu üst düzey becerilerin tüm derslerin içerisinde yer alması ve kazandırılması öngörülmektedir (Gülveren, 2020). Eleştirel düşünme becerisi, kazandırılmak istenen 8 ortak beceriden biri olarak ortaokul için ilk kez 2005 yılında hazırlanan bu öğretim programı içerisinde yer almıştır. MEB 2019 Türkçe dersi öğretim programında hem anlama hem anlatma becerilerinde eleştirel düşünmeye yer vermiştir. Ayrıca eleştirel düşünme becerisi 2019'daki programın hem özel amaçlarında hem de kazanımların açıklamalarında kendine yer bulabilmiştir.

Özdemir (2021) Türkçe dersi müfredatında eleştirel düşünme becerisine daha fazla yer verilmesi gerektiğini belirtmektedir. Benzer bir düşünceyi Söylemez (2018) de ifade etmektedir. Bununla birlikte son yıllarda Türkçe dersi öğretim programının eleştirel düşünmeyi geliştirici yönü olduğu yapılan çalışmalarda ortaya konmuştur (Yeşildağ Hasançebi, 2021). Akpınar (2009), Türkçe öğretim programının amaçlarına ulaşması hâlinde öğrencilere 21. yüzyıl becerilerini kazandırmada paydaşlarına katkı sağlayacak bir program niteliği taşıdığından bahsetmiştir. Belet Boyacı ve Güner Özer (2019) yapmış oldukları çalışma sonucunda 2004 yılından 2018 yılına kadar hazırlanan tüm Türkçe öğretim programlarının amaçlarında eleştirel düşünmeye yer verildiği bulgusuna ulaşmışlardır.

1.7. Eleştirel Paradigma Bağlamında Türkçe Ders Kitapları

Okullarda öğrencilere ve öğretmenlere öğrenme öğretme sürecinde rehberlik eden (Bayrak Özmütlu ve Kanık Uysal, 2021) ders kitapları, öğretim programlarındaki kazanımların edindirilmesi için temel materyaldir (Büyükalan ve Yıldırım, 2019). Türkçe dersinin amacı bilgi değil beceri kazandırmak olduğundan metinler aracılığıyla eleştirel düşünmenin alt yapısı hazırlanır ve düşünme becerileri ders kitaplarında yer alan edebi metinler aracılığıyla kazandırılır (Bilgin, 2021). Ders işleme süreci ders kitabında yer alan metin ve etkinlikler üzerine kurulur. Dil becerilerinin geliştirilmesinde Türkçe ders kitaplarının rolünün büyük olması da kitapların metin temelli hazırlanmış olmasından kaynaklanmaktadır (Erdoğan, 2014).

Ders kitaplarında olması gereken belirli özellikler mevcuttur. Öğrenci seviyesine uygun olması, öğrencilerin dikkatlerini çekecek şekilde tasarlanması, öğrenciyi araştırmaya sevk etmesi, yaratıcılığı desteklemesi ders kitaplarında aranan özelliklerden birkaçıdır (Bakırcı ve Gülseven, 2018). Türkçe dersinin ders kitaplarındaki metinleri temel alarak işleniyor olması nedeniyle metinlerde bulunması gereken nitelikler son derece önemlidir (Bilgin, 2021). Açık ve Günay (2015), Türkçe ders kitaplarının öğrencilere bağlı olan yaş, ilgi, algı, zekâ, bilgi düzeyi gibi değişkenlere uygun, bilişsel ve duyuşsal becerileri geliştirebilecek metinlerle donatılmış, öğretim programlarının amaçlarına uygun şekilde hazırlanmış olması gerektiğini ifade etmişlerdir. “Türkçe ders kitapları yalnızca bilgi kaynaklı değil, aynı zamanda eğitime destek olan, öğrenciyi verilen konuda istekli kılan, öğrencinin

kişiliğinin, hayal, duygu ve düşünce dünyasının gelişmesini sağlayan kaynaklardır” (Açık Önkaş ve Günay, 2015). Öğrencilerin eleştirel düşünme becerisini kazanabilmesi için Türkçe ders kitaplarının bu kriterlere uygun hazırlanması gerekir.

Davranışçı kurama göre hazırlanan ders kitaplarında kullanılan alıştırmalar yapılandırmacı yaklaşımın benimsenmesiyle beraber yerini etkinliklere bırakmıştır (Çevik ve Güneş, 2017). Türkçe dersinde, basılı materyaller ve medya araçları kullanılarak, açık uçlu sorulardan oluşan etkinliklerle öğrencilerin özgün düşünceler ve karşılaşılan probleme çözüm önerileri üretmeleri beklenir (Mete, 2021). Etkinlikler öğrencilerin dört temel dil becerisini de geliştirmeye imkân sağlarken aynı zamanda başta düşünme becerisi olmak üzere tüm zihinsel faaliyetleri aktif olarak kullanmalarını gerektirir (Çevik ve Güneş, 2017). Türkçe ders kitaplarında yer alan metinler etkinliklerde sorgulayıcı, eleştirel ve yaratıcı şekilde ele alınması öğrencilerin eleştirel düşünme becerisinin gelişimini sağlar (Mete, 2021). Tüm bu sebeplerle Türkçe ders kitabındaki metin ve etkinliklerin eleştiriye zemin hazırlayacak şekilde seçilmesi gerekmektedir (Bilgin, 2021).

Eleştirel düşünme becerisini geliştirmeyi amaçlayan öğretim programları ile ders kitaplarının eleştirel düşünme becerisini geliştirmedeki yeterliliğinin ise ne derece uyumlu olduğu üzerine yapılan araştırmalarda beklenen uyumun yakalanamadığı ve gerek öğretmen gerekse ders kitaplarının beklenen nitelikte olmadığı ifade edilmiştir (Seferoğlu ve Akbıyık, 2006). Alanyazında ders kitaplarının eleştirel düşünme becerisini geliştirmesi yönünden yapılan araştırmalar sınırlı olmakla beraber bu araştırmaların sonucunda ders kitaplarının bu konuda yetersiz kaldığı ortaya çıkmaktadır (Yeşildağ Hasançebi, 2021).

1.8. Eleştirel Dil Becerileriyle İlgili Araştırmalar

Bu bölümde, eleştirel dil becerilerine yönelik hazırlanmış ve bu çalışmayla ilişkili olduğu düşünülen çalışmalara yer verilmiştir.

Yıldırım (2023), ortaokulda yer alan Türkçe ders kitaplarından her kademe için bir tane seçerek ilgili kitaplarda yer alan okuma metinlerini eleştirel okuma becerisini geliştirme bağlamında incelemiştir. Araştırmanın sonucunda Türkçe ders kitaplarında yer alan etkinliklerin eleştirel okuma ölçütlerinin bir kısmını karşıladığı, bir kısmını çok az sayıda karşıladığı, bazı ölçütlere yönelik ise hiç etkinlik bulunmadığını tespit etmiştir.

Aydın Gönül (2016), 8. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan yazınsal metinlerin uygulama çalışmalarını eleştirel okuma bağlamında incelemiştir. Araştırması sonucunda Türkçe öğretim programında eleştirel okuma becerisine yönelik kazanımlara sıkça yer verilmesine karşın yazınsal metinlerin uygulama çalışmalarında yeterli miktarda olmadığını belirtmiştir.

Tatar (2023), 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan dinleme metinlerinin eleştirel dinleme ölçütlerini karşılama durumlarını incelemiştir. Elde ettiği bulgular sonucunda Türkçe ders kitaplarında yer alan dinleme metinlerinin neredeyse yarısının eleştirel dinleme becerisi edindirme konusunda yetersiz olduğu sonucuna varmıştır.

Temizkan (2014) eleştirel düşünme becerisini geliştirmeye yönelik etkinliklerin Türkçe ders kitaplarında düzenli bir dağılım göstermediğini ifade etmiştir.

Dolunay ve Savaş (2016) ilköğretim 6., 7. ve 8. sınıf Türkçe çalışma kitaplarında eleştirel düşünme becerisini incelemiş ve ilgili kitaplarda eleştirel düşünme becerisini geliştirici etkinlikler olmadığını belirtmişlerdir.

Bayrak Özmutlu ve Kanık Uysal (2021) 1 - 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında eleştirel düşünmeyi geliştirme ile ilişkilendirilebilecek sorgulama ve problem çözme becerilerine yönelik etkinliklerin yüzdelik oranının 1'in altında olduğunu ifade etmişlerdir.

Sarıkaya (2021) 8. sınıf Türkçe ders kitaplarını üst düzey düşünme becerileri açısından incelediği çalışmasında eleştirel düşünme becerisini geliştirmeye yönelik etkinlik sayısını yetersiz bulmuştur.

Sur (2021) Türkçe ders kitaplarında yer alan öyküleyici metinleri eleştirel düşünme becerisini kazandırabilme bağlamında incelemiş ve 5., 6. ve 7. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan öyküleyici metinlerde eleştirel düşünmeyi desteklemeye yönelik yeterli alt kategorinin bulunduğunu, 8. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan öyküleyici metinlerin ise bu konuda yetersiz kaldığı ve geliştirilmesi gerektiğini ifade etmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelenmesi yöntemi kullanılarak yürütülmüştür. Doküman incelenmesi yönteminde hedeflenen olay veya olgu hakkında yazılı materyaller incelenerek bilgi toplanır (Yıldırım ve Şimşek, 2021). Nitel araştırmalarda dokümanlar etkili bir şekilde kullanılması gereken önemli veri kaynaklarıdır. Araştırmacıya istenen veriyi gözlem veya görüşme yapmadan, para ve zamandan tasarruf ederek elde edebilme konusunda imkân tanınması sebebiyle sosyal bilimlerde yapılan araştırmalarda sıklıkla tercih edilen yöntemlerden biridir. Bailey (1982), doküman incelenmesi yönteminin güçlü yönlerini “ulaşılması kolay olmayan özneler hakkında verilere ulaşma imkânı, katılımcı tepkiselliği sorununun yaşanmaması, uzun bir zamana dair verilere ulaşabilme, büyük bir örnekleme sahip olma, bireyselliğe ve özgünlüğe uygunluk (günlük, anı gibi türlerde), düşük maliyetle araştırma yapabilmek olanağı ve nitelikli ve düzenli verilere kolay ulaşabilme” olarak 7 başlıkta sıralamıştır. Doküman incelenmesi yönteminin zayıf yönlerini ise “dokümanın yanlış olma ihtimali, belirli bir gruba ait dokümanların korunmuş ve aktarılmış olması, dokümanın eksik bilgi verme ihtimali, doküman bütünlüğünün olmaması ihtimali, örneklemin yanlış olabilmesi, sözel olmayan davranışlara dair sınırlı veri içerebilmesi, tüm dokümanların standart bir biçimde yazılmamış, çeşitli olması ve bu durumun verileri kodlamada zorluk çıkarması” olarak sıralamıştır. Bu araştırmada doküman incelenmesi yöntemi doğrultusunda 6., 7. ve 8. sınıf kademelerinde kullanılan her kademe için ikişer tane olmak üzere toplam 6 adet Türkçe ders kitabı karşılaştırmalı olarak ilgili eleştirel dil becerilerine ilişkin ölçütlerini karşılama durumları açısından incelenmiştir.

2.2. Araştırmanın İnceleme Nesnesi

Çalışmanın inceleme nesnesi 2023-2024 eğitim öğretim yılında kullanılmış 6. sınıflara ait Anka yayınları ve MEB yayınları, 7. sınıflara ait Dörtel yayınları ve MEB yayınları, 8. sınıflara ait Ferman yayınları ve MEB yayınları olmak üzere 6 Türkçe ders kitabı olarak belirlenmiştir. Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlere ait metin altı etkinlikler, hazırlık soruları ve metni okuma yönergeleri arasında ilk olarak herhangi bir metinle ilişkili olmayan unsurlar inceleme dışında bırakılmıştır. Bununla birlikte okuma veya dinleme becerisini geliştirmeye yönelik olmayan unsurlar inceleme dışı bırakılmıştır. Bu durum bir etkinliğin eleştirel okumayı veya eleştirel dinlemeyi ne derece geliştirdiğinin incelenebilmesi için ilgili unsurun ilk olarak okuma veya dinleme becerisine yönelik olması gerektiğinden kaynaklanmaktadır. Araştırma kapsamında incelenen Türkçe ders kitaplarının künye ve öğretim materyali olarak kabul edilmesine yönelik karar sayı ve tarihleri Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Çalışmanın İnceleme Nesnesi

Sınıf Düzeyi	Türkçe Ders Kitabı	Karar Sayısı ve Tarihi
6	MEB Yayınları 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı	24.06.2019 tarih ve 15 sayılı karar
6	Anka Yayınları 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı	18.04.2019 tarih ve 8 sayılı karar
7	MEB Yayınları 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı	28.05.2018 tarih ve 78 sayılı karar
7	Dörtel Yayınları 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı	18.04.2019 tarih ve 8 sayılı karar
8	MEB Yayınları 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı	25.07.2018 tarih ve 99 sayılı karar
8	Ferman Yayınları 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı	09.05.2022 tarih ve 36 sayılı karar

2.3. Veri Toplama Süreci ve Araçları

Bu araştırmada veri toplama aracı olarak alt kategorileri olan 6 adet ölçüt listesi kullanılmıştır. Türkçe ders kitaplarında okuma metinlerinde yer alan hazırlık soruları, metni okuma yönergeleri ve metin altı etkinliklere yönelik öyküleyici metinler için eleştirel okuma ölçüt listesi ve alt kategorileri, bilgilendirici metinler için eleştirel okuma ölçüt listesi ve alt kategorileri ve şiir türünde metinler için eleştirel okuma ölçüt listesi ve alt kategorileri kullanılmıştır. Türkçe ders kitaplarında dinleme metinlerinde yer alan hazırlık soruları, metni dinleme yönergeleri ve metin altı etkinliklere yönelik öyküleyici metinler için eleştirel dinleme ölçüt listesi ve alt kategorileri, bilgilendirici metinler için eleştirel

dinleme ölçüt listesi ve alt kategorileri ve şiir türünde metinler için eleştirel dinleme ölçüt listesi ve alt kategorileri kullanılmıştır. Araştırmada kullanılan veri toplama araçları Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Veri Toplama Araçları

Araştırma Sorusu	Veri Toplama Aracı
Ortaokul Türkçe ders kitapları eleştirel okuma becerisine katkı sağlamakta mıdır?	Öyküleyici metinler için eleştirel okuma ölçütleri ve alt kategorileri
	Bilgilendirici metinler için eleştirel okuma ölçütleri ve alt kategorileri
	Şiir türünde metinler için eleştirel okuma ölçütleri ve alt kategorileri
Ortaokul Türkçe ders kitapları eleştirel dinleme becerisine katkı sağlamakta mıdır?	Öyküleyici metinler için eleştirel dinleme ölçütleri ve alt kategorileri
	Bilgilendirici metinler için eleştirel dinleme ölçütleri ve alt kategorileri
	Şiir türünde metinler için eleştirel dinleme ölçütleri ve alt kategorileri

2.4. Ölçüt Listeleri

Türkçe ders kitaplarının incelenmesi sırasında temel kriterler kabul edilmek üzere öyküleyici metinler için eleştirel okuma ölçütleri ve alt kategorileri, bilgilendirici metinler için eleştirel okuma ölçütleri ve alt kategorileri, şiir türünde metinler için eleştirel okuma ölçütleri ve alt kategorileri, öyküleyici metinler için eleştirel dinleme ölçütleri ve alt kategorileri, bilgilendirici metinler için eleştirel dinleme ölçütleri ve alt kategorileri ve şiir türünde metinler için eleştirel dinleme ölçütleri ve alt kategorileri olmak üzere incelenen metinlerin tür özellikleri dikkate alınarak altı farklı ölçüt listesi hazırlanmıştır. Ölçüt listeleri hazırlanırken ilk olarak detaylı bir alanyazın taraması yapılmıştır. Aydın Gönül (2016), Yıldırım (2023), Söylemez (2015), Razgathioğlu (2010), Tekne (2023) ve Azizoglu (2020)’nun hazırlamış oldukları tezlerde kullandıkları ölçüt listeleri incelenerek ve yorumlanarak bu araştırmada kullanılan ölçüt listeleri hazırlanmıştır. Oluşturulan ölçüt

listelerinin taslak hali 4 farklı alan uzmanı ile paylaşarak 1 (Uygun değil), 2 (Geliştirilmeli) ve 3 (Uygun) şeklinde puanlamaları istenmiş ve görüşleri alınmıştır. Uzmanlardan gelen düzeltme ve öneriler doğrultusunda ölçütler yeniden düzenlenmiştir. Uzman görüşleri doğrultusunda düzenlenen ölçütlerin son hali Tablo 3, Tablo 4, Tablo 5, Tablo 6, Tablo 7 ve Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 3. Öyküleyici Metinler İçin Eleştirel Okuma Ölçütleri ve Alt Kategorileri

1.	Metnin yüzeysel yapısını anlayabilme becerisini kazandırma
1.1.	Noktalama işaretlerinin metne katkısını anlayabilme becerisini kazandırma
1.2.	Kullanılan sözcükleri ve tamlamaları anlamlandırabilme becerisini kazandırma
1.3.	Bağlaçların metne katkısını fark edebilme becerisini kazandırma
1.4.	Tümceler ve tümceler arası dil bilgisel ve anlamsal ilişkileri kavrayabilme becerisini kazandırma
1.5.	Yüzey metindeki kavramları ve bilgileri birleştirebilme becerisini kazandırma
2.	Metindeki olaya ve unsurlara yönelik soruların yanıtlarını bulabilme becerisini kazandırma
2.1.	Metinde geçen olayın yaşandığı uzamı tespit edebilme becerisini kazandırma
2.2.	Metinde geçen olayın yaşandığı zamanı tespit edebilme becerisini kazandırma
2.3.	Metinde geçen olaydaki şahısları tespit edebilme ve tanımlama becerisini kazandırma
2.4.	Metinde yaşananlar arasında neden-sonuç, amaç-sonuç, koşul-sonuç ilişkisi kurabilme becerisini kazandırma
2.5.	Metni ve yaşanan olay örgüsünü doğru ve eksiksiz bir biçimde anlayabilme becerisini kazandırma
2.6.	Metni verilmek istenen mesajı kaybetmeden özetleyebilme becerisini kazandırma
2.7.	Metinde geçen olayın kronolojisini yakalayabilme becerisini kazandırma
2.8.	Metinde verilmek istenen mesajı doğru ve eksiksiz şekilde anlayabilme becerisini kazandırma
2.9.	Metnin konusunu bulabilme becerisini kazandırma
2.10.	Metindeki çatışmayı ve çatışma nedenini saptayabilme becerisini kazandırma
2.11.	Metne yönelik soru sorabilme becerisini kazandırma
3.	Metni kendi yaşantılarının etkisiyle yeniden yapılandırma becerisini kazandırma
3.1.	Metni okuma amacı belirleyebilme becerisini kazandırma
3.2.	Metnin kahramanları ile empati yapabilme becerisini kazandırma
3.3.	Metindeki sorunlara farklı çözümler üretebilme becerisini kazandırma
3.4.	Metinde yaşananları ve/veya kişileri kendi yaşantısı ile ilişkilendirebilme becerisini kazandırma
3.5.	Metni kendi ifadeleriyle yeniden yapılandırabilme becerisini kazandırma
3.6.	Metni kendi ifadeleriyle yeniden yapılandırabilme becerisini kazandırma
3.7.	Metnin sonrasına ilişkin kişi, olay, durum ya da gelişmeler hakkında doğru tahminlerde bulunabilme becerisini kazandırma
3.8.	Metinde boş bırakılan bölümü metnin anlamsal çerçevesinden çıkmadan tamamlayabilme becerisini kazandırma
3.9.	Metindeki örtük anlamları tespit edebilme becerisini kazandırma

4.	Metinden çıkarımlar yapabilme ve anlatıyı sorgulayabilme becerisini kazandırma
4.1.	Metnin görsellerini yorumlama ve metinle ilişkisini açıklayabilme becerisini kazandırma
4.2.	Başlıktan ve görsellerden hareketle metnin konusunu tahmin edebilme becerisini kazandırma
4.3.	Metin ile başlığın uyumunu sorgulama ve alternatif başlık üretebilme becerisini kazandırma
4.4.	Metnin temasını bulabilme becerisini kazandırma
4.5.	Metnin ana düşüncesini ve yardımcı düşüncelerini bulabilme becerisini kazandırma
4.6.	Metnin anahtar kavramlarını tespit edebilme becerisini kazandırma
4.7.	Metinde geçen düşünmeyi geliştirme yollarını ve söz sanatlarını bulma ve metne katkısını açıklayabilme becerisini kazandırma
4.8.	Metinde geçen anlatım biçimini belirleme ve metne katkısını açıklayabilme becerisini kazandırma
4.9.	Metnin türünü belirleme becerisini kazandırma
4.10.	Metnin bakış açısını belirleme becerisini kazandırma
4.11.	Metnin bölümlerini (serim, düğüm, çözüm) doğru şekilde ayırt edebilme becerisini kazandırma
4.12.	Bir metni paragraflara ayırabilme becerisini kazandırma
4.13.	Okuduğu metinde geçen duygu ifade eden ve şahsi düşünce içeren kelimelere dikkat edebilme becerisini kazandırma
5.	Metni değerlendirme becerisini kazandırma
5.1.	Metnin okuma amacına ulaşılıp ulaşılmadığını sorgulama becerisini kazandırma
5.2.	Metne yönelik soruların cevaplarıyla yeni sonuçlara varabilme becerisini kazandırma
5.3.	Metindeki karakterin davranışlarını/düşüncelerini sorgulama becerisini kazandırma
5.4.	Metnin kendisine bir katkıda bulunup bulunmadığını gerekçelendirebilme becerisini kazandırma
5.5.	Metni neden beğendiğini/beğenmediğini gerekçelendirebilme becerisini kazandırma
5.6.	Metinde yaşananların gerçek hayatta yaşanıp yaşanamayacağını tespit edebilme becerisini kazandırma
5.7.	Metinde karakterlerin hangi durumda farklı davranarak olayın gidişatını değiştirebileceğini tespit edebilme becerisini kazandırma
5.8.	Metnin yazılış amacını ortaya çıkarabilme becerisini kazandırma
5.9.	Metindeki kavramlar ya da gelişmelerle ilgili yargıda bulunabilme becerisini kazandırma
5.10.	Metindeki tutarlılığı sorgulayabilme becerisini kazandırma
5.11.	Yazarın üslubunu değerlendirebilme becerisini kazandırma
6.	Metinde propaganda olup olmadığını tespit etme becerisini kazandırma
6.1.	Propagandanın ne olduğunu ve ne biçimlerde yapıldığını bilme becerisini kazandırma
6.2.	Metnin içerisinde yazardan okuyucuya veya karakterden karaktere karşı propaganda unsurlarına yer verilip verilmediğini anlama becerisini kazandırma
6.3.	Karakterlerin iletişimlerinde propagandaya maruz kalan karakterdeki değişimi tespit edebilme becerisini kazandırma
6.4.	Metnin olay örgüsünde karakterlerin yapmış olduğu propagandanın amacını tespit edebilme becerisini kazandırma
6.5.	Metnin akışı içerisinde yazarın okuyucuya yaptığı bir propaganda varsa bu propagandanın amacını belirleme becerisini kazandırma

Tablo 4. Bilgilendirici Metinler İçin Eleştirel Okuma Ölçütleri ve Alt Kategorileri

1.	Metnin yüzeysel yapısını anlayabilme becerisini kazandırma
1.1.	Noktalama işaretlerinin metne katkısını anlayabilme becerisini kazandırma
1.2.	Kullanılan sözcükleri ve tamlamaları anlamlandırabilme becerisini kazandırma
1.3.	Bağlaçların metne katkısını fark edebilme becerisini kazandırma
1.4.	Tümceler ve tümceler arası dil bilgisel ve anlamsal ilişkileri kavrayabilme becerisini kazandırma
1.5.	Yüzey metindeki kavramları ve bilgileri birleştirebilme becerisini kazandırma
2.	Metne yönelik soruların yanıtlarını bulabilme becerisini kazandırma
2.1.	Metinde geçen şahısları tespit edebilme ve tanımlama becerisini kazandırma
2.2.	Neden-sonuç, amaç-sonuç, koşul-sonuç ilişkilerini bulabilme becerisini kazandırma
2.3.	Metni verilmek istenen mesajı kaybetmeden özetleyebilme becerisini kazandırma
2.4.	Metinde verilmek istenen mesajı doğru ve eksiksiz şekilde anlayabilme becerisini kazandırma
2.5.	Metnin konusunu bulabilme becerisini kazandırma
2.6.	Metne yönelik soru sorabilme becerisini kazandırma
2.7.	Metni doğru ve eksiksiz biçimde anlama becerisini kazandırma
3.	Metni arka plan bilgisiyle yeniden yapılandırma becerisini kazandırma
3.1.	Metni okuma amacı belirleyebilme becerisini kazandırma
3.2.	Metindeki yazar veya şahıslar ile empati yapabilme becerisini kazandırma
3.3.	Metindeki sorunlara farklı çözümler üretebilme becerisini kazandırma
3.4.	Metinde anlatılanları kendi yaşantısı ile ilişkilendirebilme becerisini kazandırma
3.5.	Metni kendi ifadeleriyle yeniden yapılandırabilme becerisini kazandırma
3.6.	Metni kendi ifadeleriyle yeniden yapılandırabilme becerisini kazandırma
3.7.	Metinde boş bırakılan bölümü metnin anlamsal çerçevesinden çıkmadan tamamlayabilme becerisini kazandırma
3.8.	Metindeki örtük anlamları tespit edebilme becerisini kazandırma
3.9.	Metnin sonrasına ilişkin kişi, olay, durum ya da gelişmeler hakkında doğru tahminlerde bulunabilme becerisini kazandırma
4.	Metinden çıkarımlar yapabilme ve anlatıyı sorgulayabilme becerisini kazandırma
4.1.	Metnin görsellerini yorumlama ve metinle ilişkisini açıklayabilme becerisini kazandırma
4.2.	Başlıktan ve görsellerden hareketle metnin konusunu tahmin edebilme becerisini kazandırma
4.3.	Metin ile başlığın uyumunu sorgulama ve alternatif başlık üretebilme becerisini kazandırma
4.4.	Metnin temasını bulabilme becerisini kazandırma
4.5.	Metnin ana düşüncesini ve yardımcı düşüncelerini bulabilme becerisini kazandırma
4.6.	Metnin anahtar kavramlarını tespit edebilme becerisini kazandırma
4.7.	Metinde geçen düşünmeyi geliştirme yollarını ve söz sanatlarını bulma ve metne katkısını açıklayabilme becerisini kazandırma
4.8.	Metinde geçen anlatım biçimini belirleme ve metne katkısını açıklayabilme becerisini kazandırma

4.9.	Metnin türünü belirleme becerisini kazandırma
4.10.	Metnin bakış açısını belirleme becerisini kazandırma
4.11.	Metnin bölümlerini (serim, düğüm, çözüm) doğru şekilde ayırt edebilme becerisini kazandırma
4.12.	Bir metni paragraflara ayırabilme becerisini kazandırma
4.13.	Okuduğu metinde geçen duygu ifade eden ve şahsi düşünce içeren kelimelere dikkat edebilme becerisini kazandırma
5.	Metni değerlendirme becerisini kazandırma
5.1.	Metnin okuma amacına ulaşıp ulaşılmadığını sorgulama becerisini kazandırma
5.2.	Metne yönelik soruların cevaplarıyla yeni sonuçlara varabilme becerisini kazandırma
5.3.	Metinde yer alan şahsın veya yazarın davranışlarını/düşüncelerini sorgulama becerisini kazandırma
5.4.	Metnin kendisine bir katkıda bulunup bulunmadığını gerekçelendirebilme becerisini kazandırma
5.5.	Metni neden beğendiğini/beğenmediğini gerekçelendirebilme becerisini kazandırma
5.6.	Metinde yaşananların gerçek hayatta yaşanıp yaşanamayacağını tespit edebilme becerisini kazandırma
5.7.	Metnin oluşturulma amacını ortaya çıkarabilme becerisini kazandırma
5.8.	Metindeki kavramlar ya da gelişmelerle ilgili yargıda bulunabilme becerisini kazandırma
5.9.	Metindeki tutarlılığı sorgulayabilme becerisini kazandırma
5.10.	Yazarın üslubunu değerlendirebilme becerisini kazandırma
6.	Metinde anlatılanların yanlış olup olmadığını tespit edebilme becerisini kazandırma
6.1.	Yazarın taraflı olup olmadığına dikkat edebilme becerisini kazandırma
6.2.	Metinde geçenlerin doğruluğunu sorgulayabilme becerisini kazandırma
6.3.	Metinde geçenlerin doğruluğunu sorgulayabilme becerisini kazandırma
6.4.	Yazarın öznel dil mi yoksa nesnel dil mi kullandığını tespit edebilme becerisini kazandırma
7.	Metinde propaganda olup olmadığını tespit edebilme becerisini kazandırma
7.1.	Propagandanın ne olduğunu ve ne biçimlerde yapıldığını bilme becerisini kazandırma
7.2.	Yazarın metinde propagandaya başvurup başvurmadığını tespit edebilme becerisini kazandırma
7.3.	Metinde propaganda varsa bunun amacını belirleyebilme becerisini kazandırma
8.	Bilginin kaynağını sorgulayabilme becerisini kazandırma
8.1.	Anlatılan bilgilerin kaynağını sorgulayabilme becerisini kazandırma
8.2.	Anlatılanların güncel bilgiler olup olmadığını sorgulayabilme becerisini kazandırma
8.3.	Sunulan çözümlerin bilimselliğini sorgulayabilme becerisini kazandırma

Tablo 5. Şiir Türünde Metinler İçin Eleştirel Okuma Ölçütleri ve Alt Kategorileri

1.	Şiirin yüzeysel yapısını kavrayabilme becerisini kazandırma
1.1.	Noktalama işaretlerinin şiire katkısını anlayabilme becerisini kazandırma
1.2.	Kullanılan sözcükleri ve tamlamaları anlamlandırabilme becerisini kazandırma
1.3.	Bağlaçların şiire katkısını fark edebilme becerisini kazandırma

1.4.	Tümceler ve tümceler arası dil bilgisel ve anlamsal ilişkileri kavrayabilme becerisini kazandırma
1.5.	Yüzey metindeki kavramları ve bilgileri birleştirebilme becerisini kazandırma
2.	Şiiri kişisel yaşantılar etkisiyle yeniden yapılandırabilme becerisini kazandırma
2.1.	Şiirde sözü geçenleri kendi yaşantısı ile ilişkilendirebilme becerisini kazandırma
2.2.	Şiiri kendi ifadeleriyle yeniden yapılandırabilme becerisini kazandırma
2.3.	Şiirde boş bırakılan bölümü şiirin anlamsal çerçevesinden çıkmadan tamamlayabilme becerisini kazandırma
2.4.	Şiirde yer alan şahıs veya anlatıcı ile empati yapabilme becerisini kazandırma
3.	Şiire yönelik soruların yanıtlarını bulabilme becerisini kazandırma
3.1.	Şiirin konusunu bulabilme becerisini kazandırma
3.2.	Şiirin anahtar sözcüklerini tespit edebilme becerisini kazandırma
3.3.	Şiirdeki şahısları tespit etme ve tanımlama becerisini kazandırma
3.4.	Şiiri kendi ifadeleriyle özetleyebilme becerisini kazandırma
3.5.	Şiire yönelik soru sorabilme becerisini kazandırma
3.6.	Şiirin temasını bulabilme becerisini kazandırma
3.7.	Şiirin ana duygusunu tespit edebilme becerisini kazandırma
3.8.	Şiirin türünü tespit edebilme becerisini kazandırma
3.9.	Şiirin anlatım biçimini tespit edebilme becerisini kazandırma
4.	Şiirden çıkarımlar yapabilme ve anlatıyı sorgulayabilme becerisini kazandırma
4.1.	Şiirin görsellerini yorumlama ve şiirle ilişkisini açıklayabilme becerisini kazandırma
4.2.	Başlıktan ve görsellerden hareketle şiirin konusunu tahmin edebilme becerisini kazandırma
4.3.	Şiir ile başlığın uyumunu sorgulama ve alternatif başlık üretebilme becerisini kazandırma
4.4.	Şiirde verilmek istenen mesajı doğru ve eksiksiz şekilde anlayabilme becerisini kazandırma
4.5.	Şiirin yazılış amacını çıkarabilme becerisini kazandırma
4.6.	Şiirin okuma amacını belirleyebilme becerisini kazandırma
4.7.	Şiirde anlatılanlar arasında neden-sonuç, amaç-sonuç, koşul-sonuç ilişkisi kurabilme becerisini kazandırma
4.8.	Şiiri doğru ve eksiksiz biçimde anlayabilme becerisini kazandırma
5.	Şiire ve şaire dair özellikleri fark edebilme becerisini kazandırma
5.1.	Şiirde kullanılan söz sanatlarını ve düşünceyi geliştirme yollarını tespit edebilme becerisini kazandırma
5.2.	Şiirdeki imgeleri ve örtük anlamları anlayabilme becerisini kazandırma
5.3.	Şiirde yer alan yan ve mecaz anlamları tespit etme ve doğru anlayabilme becerisini kazandırma
5.4.	Şiirde yer alan uyak ve redifleri fark etme ve sınıflandırabilme becerisini kazandırma
5.5.	Şiirde geçen duygu ifade eden ve şahsi düşünce içeren kelimelere dikkat edebilme becerisini kazandırma
6.	Şiiri değerlendirme becerisini kazandırma
6.1.	Şiirin okuma amacına ulaşp ulaşmadığını sorgulama becerisini kazandırma
6.2.	Şiire yönelik soruların cevaplarıyla yeni sonuçlara varabilme becerisini kazandırma

6.3.	Şiirin kendisine bir katkıda bulunup bulunmadığını gerekçelendirebilme becerisini kazandırma
6.4.	Şiiri neden beğendiğini/beğenmediğini gerekçelendirebilme becerisini kazandırma
6.5.	Şiirde anlatılanların gerçekçi olup olmadığını tespit edebilme becerisini kazandırma
6.6.	Şiirin estetik açıdan okuru etkileyip etkilemediğini değerlendirebilme becerisini kazandırma
6.7.	Şiirdeki kavramlar ya da gelişmelerle ilgili yargıda bulunabilme becerisini kazandırma
6.8.	Şairin üslubunu değerlendirebilme becerisini kazandırma

Tablo 6. Öyküleyici Metinler İçin Eleştirel Dinleme Ölçütleri ve Alt Kategorileri

1.	Metnin yüzeysel yapısını anlayabilme becerisini kazandırma
1.1.	Noktalama işaretlerinin metne katkısını anlayabilme becerisini kazandırma
1.2.	Kullanılan sözcükleri ve tamlamaları anlamlandırabilme becerisini kazandırma
1.3.	Bağlaçların metne katkısını fark edebilme becerisini kazandırma
1.4.	Tümceler ve tümceler arası dil bilgisel ve anlamsal ilişkileri kavrayabilme becerisini kazandırma
1.5.	Yüzey metindeki kavramları ve bilgileri birleştirebilme becerisini kazandırma
2.	Metindeki olaya ve unsurlara yönelik soruların yanıtlarını bulabilme becerisini kazandırma
2.1.	Metinde geçen olayın yaşandığı uzamı tespit edebilme becerisini kazandırma
2.2.	Metinde geçen olayın yaşandığı zamanı tespit edebilme becerisini kazandırma
2.3.	Metinde geçen olaydaki şahısları tespit edebilme ve tanımlama becerisini kazandırma
2.4.	Neden-sonuç, amaç-sonuç, koşul-sonuç ilişkilerini bulabilme becerisini kazandırma
2.5.	Metni ve yaşanan olay örgüsünü doğru ve eksiksiz bir biçimde anlayabilme becerisini kazandırma
2.6.	Metni verilmek istenen mesajı kaybetmeden özetleyebilme becerisini kazandırma
2.7.	Metinde geçen olayın kronolojisini yakalayabilme becerisini kazandırma
2.8.	Metinde verilmek istenen mesajı doğru ve eksiksiz şekilde anlayabilme becerisini kazandırma
2.9.	Metnin konusunu bulabilme becerisini kazandırma
2.10.	Metindeki çatışmayı ve çatışma nedenini saptayabilme becerisini kazandırma
2.11.	Metne yönelik soru sorabilme becerisini kazandırma
3.	Metni kendi yaşantılarının etkisiyle yeniden yapılandırma becerisini kazandırma
3.1.	Metni dinleme amacı belirleyebilme becerisini kazandırma
3.2.	Metnin kahramanları ile empati yapabilme becerisini kazandırma
3.3.	Metindeki sorunlara farklı çözümler üretebilme becerisini kazandırma
3.4.	Metinde yaşananları ve/veya kişileri kendi yaşantısı ile ilişkilendirebilme becerisini kazandırma
3.5.	Metni kendi ifadeleriyle yeniden yapılandırabilme becerisini kazandırma
3.6.	Metni kendi ifadeleriyle yeniden yapılandırabilme becerisini kazandırma
3.7.	Metnin sonrasına ilişkin kişi, olay, durum ya da gelişmeler hakkında doğru tahminlerde bulunabilme becerisini kazandırma
3.8.	Metinde boş bırakılan bölümü metnin anlamsal çerçevesinden çıkmadan tamamlayabilme becerisini kazandırma

3.9.	Metindeki örtük anlamları tespit edebilme becerisini kazandırma
4.	Metinden çıkarımlar yapabilme ve anlatıyı sorgulayabilme becerisini kazandırma
4.1.	Metnin görsellerini yorumlama ve metinle ilişkisini açıklayabilme becerisini kazandırma
4.2.	Başlıktan ve görsellerden hareketle metnin konusunu tahmin edebilme becerisini kazandırma
4.3.	Metin ile başlığın uyumunu sorgulama ve alternatif başlık üretebilme becerisini kazandırma
4.4.	Metnin temasını bulabilme becerisini kazandırma
4.5.	Metnin ana düşüncesini ve yardımcı düşüncelerini bulabilme becerisini kazandırma
4.6.	Metnin anahtar kavramlarını tespit edebilme becerisini kazandırma
4.7.	Metinde geçen düşünmeyi geliştirme yollarını ve söz sanatlarını bulma ve metne katkısını açıklayabilme becerisini kazandırma
4.8.	Metinde geçen anlatım biçimini belirleme ve metne katkısını açıklayabilme becerisini kazandırma
4.9.	Metnin türünü belirleme becerisini kazandırma
4.10.	Metnin bakış açısını belirleme becerisini kazandırma
4.11.	Metnin bölümlerini (serim, düğüm, çözüm) doğru şekilde ayırt edebilme becerisini kazandırma
4.12.	Bir metni paragraflara ayırabilme becerisini kazandırma
4.13.	Dinlediği/izlediği metinde geçen duygu ifade eden ve şahsi düşünce içeren kelimelere dikkat edebilme becerisini kazandırma
5.	Metni değerlendirme becerisini kazandırma
5.1.	Metnin dinleme/izleme amacına ulaşıp ulaşılmadığını sorgulama becerisini kazandırma
5.2.	Metne yönelik soruların cevaplarıyla yeni sonuçlara varabilme becerisini kazandırma
5.3.	Metindeki karakterin davranışlarını/düşüncelerini sorgulama becerisini kazandırma
5.4.	Metnin kendisine bir katkıda bulunup bulunmadığını gerekçelendirebilme becerisini kazandırma
5.5.	Metni neden beğendiğini/beğenmediğini gerekçelendirebilme becerisini kazandırma
5.6.	Metinde yaşananların gerçek hayatta yaşanıp yaşanamayacağını tespit edebilme becerisini kazandırma
5.7.	Metinde karakterlerin hangi durumda farklı davranarak olayın gidişatını değiştirebileceğini tespit edebilme becerisini kazandırma
5.8.	Metnin oluşturulma amacını ortaya çıkarabilme becerisini kazandırma
5.9.	Metindeki kavramlar ya da gelişmelerle ilgili yargıda bulunabilme becerisini kazandırma
5.10.	Metindeki tutarlılığı sorgulayabilme becerisini kazandırma
5.11.	Yazarın üslubunu değerlendirebilme becerisini kazandırma
6.	Metinde propaganda olup olmadığını tespit etme becerisini kazandırma
6.1.	Propagandanın ne olduğunu ve ne biçimlerde yapıldığını bilme becerisini kazandırma
6.2.	Metnin içerisinde yazardan dinleyiciye veya karakterden karaktere karşı propaganda unsurlarına yer verilip verilmediğini anlama becerisini kazandırma
6.3.	Karakterlerin iletişimlerinde propagandaya maruz kalan karakterdeki değişimi tespit edebilme becerisini kazandırma
6.4.	Metnin olay örgüsünde karakterlerin yapmış olduğu propagandanın amacını tespit edebilme becerisini kazandırma
6.5.	Metnin akışı içerisinde yazarın dinleyiciye yaptığı bir propaganda varsa bu propagandanın amacını

	belirleme becerisini kazandırma
7.	Konuşmacıyı değerlendirebilme becerisini kazandırma
7.1.	Metni anlatan kişinin metni türüne uygun seslendirip seslendirmediğini sorgulayabilme becerisini kazandırma
7.2.	Metni anlatan kişinin topluluk karşısında konuşma becerisini değerlendirebilme becerisini kazandırma
7.3.	Metni anlatan kişinin olaya hakimiyetini değerlendirebilme becerisini kazandırma

Tablo 7. Öğretici Metinler İçin Eleştirel Dinleme Ölçütleri ve Alt Kategorileri

1.	Metnin yüzeysel yapısını anlayabilme becerisini kazandırma
1.1.	Noktalama işaretlerinin metne katkısını anlayabilme becerisini kazandırma
1.2.	Kullanılan sözcükleri ve tamlamaları anlamlandırabilme becerisini kazandırma
1.3.	Bağlaçların metne katkısını fark edebilme becerisini kazandırma
1.4.	Tümceler ve tümceler arası dil bilgisel ve anlamsal ilişkileri kavrayabilme becerisini kazandırma
1.5.	Yüzey metindeki kavramları ve bilgileri birleştirebilme becerisini kazandırma
2.	Metne yönelik soruların yanıtlarını bulabilme becerisini kazandırma
2.1.	Metinde geçen şahısları tespit edebilme ve tanımlama becerisini kazandırma
2.2.	Neden-sonuç, amaç-sonuç, koşul-sonuç ilişkilerini bulabilme becerisini kazandırma
2.3.	Metni verilmek istenen mesajı kaybetmeden özetleyebilme becerisini kazandırma
2.4.	Metinde verilmek istenen mesajı doğru ve eksiksiz şekilde anlayabilme becerisini kazandırma
2.5.	Metnin konusunu bulabilme becerisini kazandırma
2.6.	Metne yönelik soru sorabilme becerisini kazandırma
2.7.	Metni doğru ve eksiksiz biçimde anlama becerisini kazandırma
3.	Metni arka plan bilgisiyle yeniden yapılandırma becerisini kazandırma
3.1.	Metni dinleme amacı belirleyebilme becerisini kazandırma
3.2.	Metindeki yazar veya şahıslar ile empati yapabilme becerisini kazandırma
3.3.	Metindeki sorunlara farklı çözümler üretebilme becerisini kazandırma
3.4.	Metinde anlatılanları kendi yaşantısı ile ilişkilendirebilme becerisini kazandırma
3.5.	Metni kendi ifadeleriyle yeniden yapılandırabilme becerisini kazandırma
3.6.	Metni kendi ifadeleriyle yeniden yapılandırabilme becerisini kazandırma
3.7.	Metinde boş bırakılan bölümü metnin anlamsal çerçevesinden çıkmadan tamamlayabilme becerisini kazandırma
3.8.	Metindeki örtük anlamları tespit edebilme becerisini kazandırma
3.9.	Metnin sonrasına ilişkin kişi, olay, durum ya da gelişmeler hakkında doğru tahminlerde bulunabilme becerisini kazandırma
4.	Metinden çıkarımlar yapabilme ve anlatıyı sorgulayabilme becerisini kazandırma
4.1.	Metnin görsellerini yorumlama ve metinle ilişkisini açıklayabilme becerisini kazandırma
4.2.	Başlıktan ve görsellerden hareketle metnin konusunu tahmin edebilme becerisini kazandırma

4.3.	Metin ile başlığın uyumunu sorgulama ve alternatif başlık üretebilme becerisini kazandırma
4.4.	Metnin temasını bulabilme becerisini kazandırma
4.5.	Metnin ana düşüncesini ve yardımcı düşüncelerini bulabilme becerisini kazandırma
4.6.	Metnin anahtar kavramlarını tespit edebilme becerisini kazandırma
4.7.	Metinde geçen düşünmeyi geliştirme yollarını ve söz sanatlarını bulma ve metne katkısını açıklayabilme becerisini kazandırma
4.8.	Metinde geçen anlatım biçimini belirleme ve metne katkısını açıklayabilme becerisini kazandırma
4.9.	Metnin türünü belirleme becerisini kazandırma
4.10.	Metnin bakış açısını belirleme becerisini kazandırma
4.11.	Metnin bölümlerini (serim, düğüm, çözüm) doğru şekilde ayırt edebilme becerisini kazandırma
4.12.	Bir metni paragraflara ayırabilme becerisini kazandırma
4.13.	Dinlediği/izlediği metinde geçen duygu ifade eden ve şahsi düşünce içeren kelimelere dikkat edebilme becerisini kazandırma
5.	Metni değerlendirme becerisini kazandırma
5.1.	Metnin dinleme/izleme amacına ulaşıp ulaşılmadığını sorgulama becerisini kazandırma
5.2.	Metne yönelik soruların cevaplarıyla yeni sonuçlara varabilme becerisini kazandırma
5.3.	Metinde yer alan şahsın veya yazarın davranışlarını/düşüncelerini sorgulama becerisini kazandırma
5.4.	Metnin kendisine bir katkıda bulunup bulunmadığını gerekçelendirebilme becerisini kazandırma
5.5.	Metni neden beğendiğini/beğenmediğini gerekçelendirebilme becerisini kazandırma
5.6.	Metinde yaşananların gerçek hayatta yaşanıp yaşanamayacağını tespit edebilme becerisini kazandırma
5.7.	Metnin oluşturulma amacını ortaya çıkarabilme becerisini kazandırma
5.8.	Metindeki kavramlar ya da gelişmelerle ilgili yargıda bulunabilme becerisini kazandırma
5.9.	Metindeki tutarlılığı sorgulayabilme becerisini kazandırma
5.10.	Yazarın üslubunu değerlendirebilme becerisini kazandırma
6.	Metinde anlatılanların yanlı olup olmadığını tespit edebilme becerisini kazandırma
6.1.	Yazarın taraflı olup olmadığına dikkat edebilme becerisini kazandırma
6.2.	Metinde geçenlerin doğruluğunu sorgulayabilme becerisini kazandırma
6.3.	Yazarın öznel dil mi yoksa nesnel dil mi kullandığını tespit edebilme becerisini kazandırma
7.	Metinde propaganda olup olmadığını tespit edebilme becerisini kazandırma
7.1.	Propagandanın ne olduğunu ve ne biçimlerde yapıldığını bilme becerisini kazandırma
7.2.	Anlatıcının metinde propagandaya başvurup başvurmadığını tespit edebilme becerisini kazandırma
7.3.	Metinde propaganda varsa bunun amacını belirleyebilme becerisini kazandırma
8.	Bilginin kaynağını sorgulayabilme becerisini kazandırma
8.1.	Anlatılan bilgilerin kaynağını sorgulayabilme becerisini kazandırma
8.2.	Anlatılanların güncel bilgiler olup olmadığını sorgulayabilme becerisini kazandırma
8.3.	Sunulan çözümlerin bilimselliğini sorgulayabilme becerisini kazandırma
9.	Konuşmacıyı değerlendirebilme becerisini kazandırma

9.1.	Metni anlatan kişinin metni türüne uygun seslendirip seslendirmediğini sorgulayabilme becerisini kazandırma
9.2.	Metni anlatan kişinin topluluk karşısında konuşma becerisini değerlendirebilme becerisini kazandırma
9.3.	Metni anlatan kişinin konuya hakimiyetini değerlendirebilme becerisini kazandırma

Tablo 8. Şiir Türünde Metinler İçin Eleştirel Dinleme Ölçütleri ve Alt Kategorileri

1.	Şiirin yüzeysel yapısını kavrayabilme becerisini kazandırma
1.1.	Noktalama işaretlerinin şiire katkısını anlayabilme becerisini kazandırma
1.2.	Kullanılan sözcükleri ve tamlamaları anlamlandırabilme becerisini kazandırma
1.3.	Bağlaçların şiire katkısını fark edebilme becerisini kazandırma
1.4.	Tümceler ve tümceler arası dil bilgisel ve anlamsal ilişkileri kavrayabilme becerisini kazandırma
1.5.	Yüzey metindeki kavramları ve bilgileri birleştirebilme becerisini kazandırma
2.	Şiiri kişisel yaşantılar etkisiyle yeniden yapılandırabilme becerisini kazandırma
2.1.	Şiirde sözü geçenleri kendi yaşantısı ile ilişkilendirebilme becerisini kazandırma
2.2.	Şiiri kendi ifadeleriyle yeniden yapılandırabilme becerisini kazandırma
2.3.	Şiirde boş bırakılan bölümü şiirin anlamsal çerçevesinden çıkmadan tamamlayabilme becerisini kazandırma
2.4.	Şiirde yer alan şahıs veya anlatıcı ile empati yapabilme becerisini kazandırma
3.	Şiire yönelik soruların yanıtlarını bulabilme becerisini kazandırma
3.1.	Şiirin konusunu bulabilme becerisini kazandırma
3.2.	Şiirin anahtar sözcüklerini tespit edebilme becerisini kazandırma
3.3.	Şiirdeki şahısları tespit etme ve tanımlama becerisini kazandırma
3.4.	Şiiri kendi ifadeleriyle özetleyebilme becerisini kazandırma
3.5.	Şiire yönelik soru sorabilme becerisini kazandırma
3.6.	Şiirin temasını bulabilme becerisini kazandırma
3.7.	Şiirin ana duygusunu tespit edebilme becerisini kazandırma
3.8.	Şiirin türünü tespit edebilme becerisini kazandırma
3.9.	Şiirin anlatım biçimini tespit edebilme becerisini kazandırma
4.	Şiirden çıkarımlar yapabilme ve anlatıyı sorgulayabilme becerisini kazandırma
4.1.	Şiirin görsellerini yorumlama ve şiirle ilişkisini açıklayabilme becerisini kazandırma
4.2.	Başlıktan ve görsellerden hareketle şiirin konusunu tahmin edebilme becerisini kazandırma
4.3.	Şiir ile başlığın uyumunu sorgulama ve alternatif başlık üretebilme becerisini kazandırma
4.4.	Şiirde verilmek istenen mesajı doğru ve eksiksiz şekilde anlayabilme becerisini kazandırma
4.5.	Şiirin yazılış amacını çıkarabilme becerisini kazandırma
4.6.	Şiiri dinleme amacını belirleyebilme becerisini kazandırma
4.7.	Şiirde anlatılanlar arasında neden-sonuç, amaç-sonuç, koşul-sonuç ilişkisi kurabilme becerisini kazandırma

4.8.	Şiiri doğru ve eksiksiz biçimde anlayabilme becerisini kazandırma
5.	Şiire ve şaire dair özellikleri fark edebilme becerisini kazandırma
5.1.	Şiirde kullanılan söz sanatlarını ve düşünceyi geliştirme yollarını tespit edebilme becerisini kazandırma
5.2.	Şiirdeki imgeleri ve örtük anlamları anlayabilme becerisini kazandırma
5.3.	Şiirde yer alan yan ve mecaz anlamları tespit etme ve doğru anlayabilme becerisini kazandırma
5.4.	Şiirde yer alan uyak ve redifleri fark etme ve sınıflandırabilme becerisini kazandırma
5.5.	Şiirde geçen duygu ifade eden ve şahsi düşünce içeren kelimelere dikkat edebilme becerisini kazandırma
6.	Şiiri değerlendirme becerisini kazandırma
6.1.	Şiirin dinleme amacına ulaşp ulaşmadığını sorgulama becerisini kazandırma
6.2.	Şiire yönelik soruların cevaplarıyla yeni sonuçlara varabilme becerisini kazandırma
6.3.	Şiirin kendisine bir katkıda bulunup bulunmadığını gerekçelendirebilme becerisini kazandırma
6.4.	Şiiri neden beğendiğini/beğenmediğini gerekçelendirebilme becerisini kazandırma
6.5.	Şiirde anlatılanların gerçekçi olup olmadığını tespit edebilme becerisini kazandırma
6.6.	Şiirin estetik açıdan okuru etkileyip etkilemediğini değerlendirebilme becerisini kazandırma
6.7.	Şiirdeki kavramlar ya da gelişmelerle ilgili yargıda bulunabilme becerisini kazandırma
6.8.	Şairin üslubunu değerlendirebilme becerisini kazandırma
7.	Konuşmacıyı değerlendirebilme becerisini kazandırma
7.1.	Şiiri seslendiren kişinin şiirin türüne uygun seslendirip seslendirmedığını sorgulayabilme becerisini kazandırma
7.2.	Şiiri seslendiren kişinin topluluk karşısında konuşma becerisini değerlendirebilme becerisini kazandırma

2.5. Verilerin Analizi

Bu çalışmada veri analiz yöntemlerinden betimsel analiz yöntemine başvurulmuştur. Betimsel analizde, elde edilen veriler daha önce belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanarak okura sunulur (Yıldırım ve Şimşek, 2021).

Araştırma kapsamında Türkçe ders kitapları eleştirel okuma ve eleştirel dinleme dil becerilerini geliştirme bağlamında incelendiğinden ilk olarak metne hazırlık soruları, metni okuma yönergeleri ve metin altı etkinliklerinin bir okuma metni veya dinleme metni ile ilişkili olma durumları incelenmiştir. Herhangi bir metinle ilişkili olmayan unsurlar inceleme dışında bırakılmıştır. Metinle alakalı olmasına rağmen okuma veya dinleme becerisine hitap etmeyen etkinlikler de inceleme alanına girmemesi sebebiyle incelemeye dâhil edilmemiştir.

Ders kitaplarında kimi zaman ana metinden bağımsız etkinlik içi metinler olduğu

gözlenmiştir. Ana metinden bağımsız olan bu metinlere yönelik sorular, etkinlik içi metnin türü gözetilerek inceleme tablolarına dâhil edilmiştir. Aşağıda bu hususa dair bir örnek verilmiştir. Bu örnek 7. sınıf MEB yayınları Türkçe ders kitabında 3. temada yer alan “Anne Frank’ın Hatıra Defteri” adlı dinleme metnine ait 5. etkinlikten alınmıştır. Ana metin bilgilendirici türde bir dinleme metni olmasına karşın 5. etkinlikte yer alan iç metin öyküleyici türde bir okuma metnidir. Bu nedenle 5. etkinlikten elde edilen veriler “Öyküleyici metinler için eleştirel okuma ölçütleri ve alt kategorileri” ölçüt listesine göre değerlendirilmiş ve ilgili bulgular kısmında yer almıştır.

5.Etkinlik a) Aşağıda verilen metni okuyunuz. Metinde yer alan zarfları belirleyerek altlarını çiziniz.

DENİZYILDIZI

Bir zamanlar yazılarını yazmak üzere okyanus sahiline giden bir bilge kişi varmış. Çalışmaya başlamadan önce sabahları kumsalda yürüyüş yaparmış.

Bir gün; ileride, uzaklarda dans eder gibi hareketler yaparak kendisine doğru gelen bir insan silüeti fark etmiş. Başlayan günü dans ederek karşılayan biri olabileceğini düşünmüş. Ancak yaklaştıkça silüetin genç bir adam olduğunu görmüş. Genç adam birkaç adımda bir, yerden bir şeyler alıyor ve okyanusa fırlatıyormuş. Sormuş ona bilge kişi: “Günaydın delikanlı. Hayrola, ne yapıyorsun böyle?” Genç adam cevap vermiş: “Okyanusa denizyıldızı atıyorum.” “Sanırım şöyle sormalıydım.” demiş bilge kişi. “Neden okyanusa denizyıldızı atıyorsun?” “Görmüyor musunuz, güneş yükseliyor ve sular çekiliyor. Onları suya atmazsam ölecekler.” “Ama delikanlı, baksana kilometrelerce kumsal var ve baştan aşağı denizyıldızıyla dolu. Sen birkaç tane atmışsın ne fark eder ki?” Genç adam kibarca dinledikten sonra eğilerek bir denizyıldızı daha almış, dalgalanan okyanusa doğru fırlatmış ve “Bakın!” demiş bilge kişiye “Bunun için çok şey fark etti.” Bilge kişi genç adamın cevabından pek bir şey anlamamış. Yazısının başına geçmek üzere kulübesine dönmüş.

Gün boyunca bir şeyler yazmaya çalışırken genç adamın yaptığı bir türlü gözünün önünden gitmemiş. Koca bilim adamı, o yazar, o büyük şair, o bilge kişi, gencin davranışının özünü kavrayamamış. Geceyi de sıkıntılı, yarı uyanık, aynı şeyleri düşünerek geçirmiş. Gözüne uyku girmeyeceğini anlayıp sabaha karşı daha gün ağarmadan kalktığı anda gencin yaptığını bir anda kavrayıvermiş... Güneş görünmeye başlar başlamaz sahile inmiş ve genci bularak bütün sabahı onunla okyanusa denizyıldızı atarak geçirmiş.

Hasan YILMAZ

Şekil 1. 7. Sınıf MEB Yayınları 3. Tema 4. Metin 5. Etkinlik

“Etkinlik içi metin” diye tabir ettiğimiz metinlerin kapsamı tek bir etkinliği geçmemekle beraber bir etkinlikte birden fazla etkinlik içi metin olduğu da gözlenmiştir. İlgili örnek

Şekil 2’de yer almaktadır.

6.Etkinlik a) Aşağıdaki metni okuyunuz.

KAZAN DOĞURDU

Hoca bir gün komşusundan bir kazan almış. İşi bitince içine bir tencere koymuş, geriye götürmüştü.

Komşusu sormuş:

— Hocam, kazanın içindeki ne?

— Yavrusu, demiş Hoca. Senin kazan doğurdu da...

Adam sesini çıkarmadan kazanı almış. Aradan zaman geçmiş. Hoca bir gün yine kazan isteyip almış komşusundan. Fakat geriye vermemiş. Birkaç gün sonra komşusu gelmiş, kazanı istemiş.

Hoca:

— Başın sağ olsun, demiş. Kazan öldü.

Adam şaşırılmış:

— Yahu kazan ölür mü hiç?

Hoca kızmış:

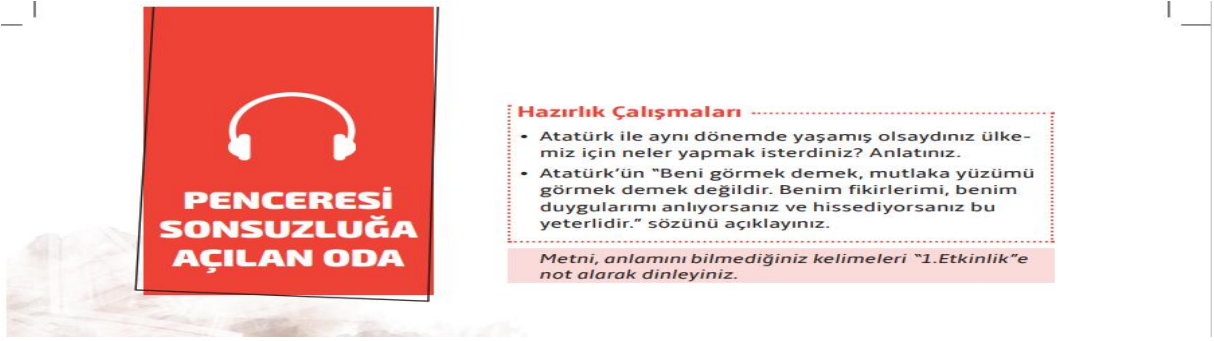
— Kazanın doğurduğuna inanıyorsun da öldüğüne neden inanmıyorsun?

Derleyen: Aziz SİVASLIOĞLU

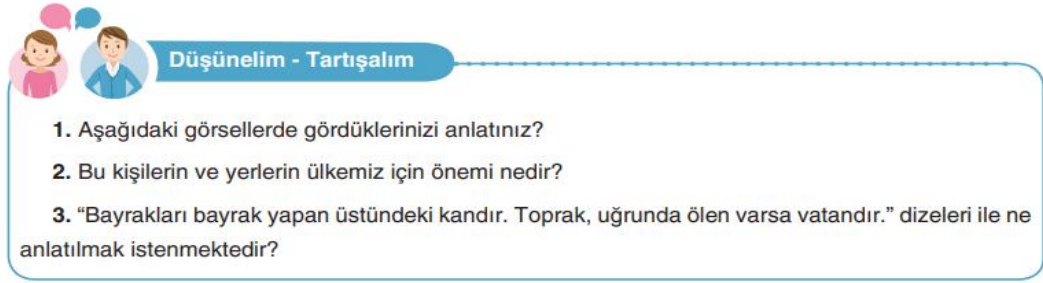
- b) Öğretmeninizin yönlendirmesiyle “Kazan Doğurdu” adlı videoyu izleyiniz. İzlediğiniz video ile verilen metni kahramanlar, mekân, zaman ve olay yönünden karşılaştırarak düşüncelerinizi yazınız.**

Şekil 2. 7. Sınıf MEB Yayınları 6. Tema 2. Metin 6. Etkinlik

“Etkinlik içi metin” diye tabir etsek de inceleme kapsamında olan metne hazırlık sorularında da kapsamı ilgili soruyu geçmeyen iç metinler yer almış ve bulguları ilgili tablolara eklenmiştir. Konu ile ilgili aşağıda iki adet örnek Şekil 3’te ve Şekil 4’te verilmiştir.

Şekil 3. 7. Sınıf MEB Yayınları 2. Tema 4. Metin Metne Hazırlık Sorusu

Şekil 4. 6. Sınıf Anka Yayınları 2. Tema 4. Metin Metne Hazırlık Sorusu

2.6. Araştırmanın İnanırcılığı ve Aktarılabirliği

Eleştirel dil becerilerini geliştirmeye yönelik ölçüt listesi hazırlanırken kapsamlı bir alanyazın taraması yapılmıştır. İncelenen unsurların bağlı olduğu metinlerin tür özellikleri de göz önünde bulundurularak ölçüt listeleri hazırlanmıştır. Araştırma alanında uzman 4 farklı isimden alınan dönütler doğrultusunda ölçüt listelerinde yer alan kimi maddeler yeniden düzenlenmiş, yeni maddeler eklenmiş ve uygun olmadığı görüşü hâkim olan maddeler çıkarılmıştır. İncelenen her unsur okuma becerisine veya dinleme becerisine hitap etmeleri açısından sınıflandırılmış, ardından bu unsurların eleştirel okuma / eleştirel dinleme becerisine yönelik olma durumları incelenmiştir. Türkçe ders kitabına yönelik elde edilen bulgular her tür için 3 adet örnek ile somutlaştırılarak toplam 54 unsur ekran fotoğrafı olarak çalışmaya eklenmiştir. Bulgular kısmında ölçüt listelerinin ana başlıkları hâlinde verilen frekans tabloları alt başlıkları içerdiği geniş hâliyle ekler kısmında verilmiştir. Uzman görüşleri ve somut veri örnekleri ile araştırmanın inanırcılığı ve aktarılabirliği desteklenmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

3.1. 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Bulguları

Bu bölümde, yapılan incelemenin sonucunda ortaokulda yer alan 6. sınıf Türkçe ders kitaplarında bulunan metinlerin türlere göre dağılımı ve metin altı etkinlik sayıları belirtilmiştir. Ardından incelenen unsurlar sonucunda elde edilen bulgular frekans değerlerini gösterir tablolar ile verilmiştir.

Aşağıda yer alan tablolarda verilen etkinlik sayıları, metin altı etkinlikleri kapsamış, metne hazırlık soruları ve metni okuma yönergeleri tabloda verilmemiştir. Ders kitabında yer alan yazılı veya sözlü herhangi bir metin ile ilişkili olmayan etkinlikler inceleme dışı bırakılmıştır. Aşağıda verilen tablolarda incelenen ve incelenmeyen etkinliklerin sayıları da ayrı ayrı verilmiştir.

6. sınıf Türkçe ders kitaplarında MEB yayınlarında 31 adet metni okuma/dinleme yönergesi ve 32 adet metne hazırlık sorusu yer almaktadır. Anka yayınlarında 27 adet metni okuma/dinleme yönergesi ve 31 adet metne hazırlık sorusu yer almaktadır.

3.1.1. Okuma Metinleri

6. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan 48 okuma metninin hazırlık soruları, okuma yönergeleri ve metin altı etkinlikleri incelenmiştir. Metinlerin türlerine göre ayrımı ve etkinlik sayıları, incelenen ve metin temelli olmaması sebebiyle inceleme dışı bırakılan etkinlik sayıları Tablo 9 ve Tablo 10'da verilmiştir. Hazırlık çalışmaları ve metni okuma yönergelerinin tamamı incelemeye dâhil edilmiştir.

Tablo 9. 6. Sınıf MEB Yayınları Okuma Metinlerine Ait Etkinlik Sayıları

	Metin sayısı	Toplam etkinlik sayısı	İncelenen etkinlik sayısı	İncelenmeyen etkinlik sayısı
Öyküleyici anlatım biçimine sahip	9	65	53	12
Bilgilendirici anlatım biçimine sahip	12	91	75	16
Şiir türünde	3	21	17	4

Tablo 10. 6. Sınıf Anka Yayınları Okuma Metinlerine Ait Etkinlik Sayıları

	Metin sayısı	Toplam etkinlik sayısı	İncelenen etkinlik sayısı	İncelenmeyen etkinlik sayısı
Öyküleyici anlatım biçimine sahip	14	130	90	40
Bilgilendirici anlatım biçimine sahip	9	60	39	21
Şiir türünde	1	8	4	4

6. sınıf için hazırlanan MEB yayınları Türkçe ders kitabında öyküleyici metin türlerinde 9 okuma metni olduğu, bu metinler için toplamda 65 metin altı etkinlik hazırlandığı görülmüştür. Bu etkinliklerden 12 tanesi metin temelli olmaması sebebiyle inceleme dışında bırakılmıştır. Anka yayınlarından basılmış olan 6. sınıf Türkçe ders kitabında ise öyküleyici türlerde 14 metin olduğu ve bu metinlere yönelik 130 adet metin altı etkinlik hazırlandığı görülmüştür. Bu metin altı etkinliklerden 40 tanesi metin temelli olmaması sebebiyle inceleme dışı bırakılmıştır. Neticede 6. sınıf MEB yayınları Türkçe ders kitabında öyküleyici türlerde yer alan metinlere yönelik hazırlanan 53, Anka yayınları Türkçe ders kitabında öyküleyici türlerde yer alan metinlere yönelik hazırlanan 90 metin altı etkinlik incelenmiştir. Ders kitaplarında yer alan öyküleyici türde metinlerin altında yer alan etkinlik sayıları toplanarak metin sayısına bölünmüş ve metin başına düşen ortalama etkinlik sayısı bulunmuştur. Ders kitaplarındaki öyküleyici türdeki metinlerin altında yer alan ve metin temelli olması sebebiyle incelemeye dahil edilen etkinlik sayıları toplanarak metin sayısına bölündüğünde ise metin temelli ortalama etkinlik sayısına ulaşılmıştır. MEB yayınlarında öyküleyici türlerdeki metinlerde ortalama 7,2 metin altı etkinlik bulunurken bunların ortalama 5,8'inin metin temelli olduğu görülmüştür. Anka yayınlarında öyküleyici türlerdeki metinlerde ortalama 9,2 metin altı etkinlik düşüyorken bunların ortalama

6,4'ünün metin temelli olduğu belirlenmiştir. Bu sonuçlardan hareketle Anka yayınlarında öyküleyici türler için hazırlanan ortalama metin altı etkinlik sayısının MEB yayınlarına göre daha fazla olduğu görülürken etkinlik sayılarına göre oranlandığında MEB yayınlarında yer alan metin altı etkinliklerin daha fazla oranda metin temelli hazırlandığı görülmektedir.

6. sınıf MEB yayınları Türkçe ders kitabında bilgilendirici türlerde 12 okuma metnine yer verildiği ve bu metinlere yönelik 91 metin altı etkinlik hazırlandığı belirlenmiştir. Bu metin altı etkinliklerden 16 tanesi herhangi bir metinle ilişkili olmadığı için inceleme dışı bırakılmıştır. Anka yayınlarında 6. sınıf Türkçe ders kitabında bilgilendirici türlerde 9 okuma metni olduğu ve bu metinlerde toplam 60 metin altı etkinlik hazırlandığı görülmüştür. Bu metin altı etkinliklerin 21 tanesi inceleme dışı bırakılmıştır. Sonuç olarak bilgilendirici türlerde yer alan okuma metinlerine yönelik MEB yayınlarında 75, Anka yayınlarında 39 metin altı etkinlik incelenmiştir. MEB yayınlarında bilgilendirici metin kapsamındaki metinlere ortalama 7,5 adet metin altı etkinlik düştüğü ve bunların ortalama 6,2 tanesinin metin temelli hazırlandığı görülmüştür. Anka yayınlarında ise bilgilendirici metin kapsamındaki metinlere ortalama 6,6 adet metin altı etkinlik düştüğü ve bunların ortalama 4,3 tanesinin birebir metin temelli olduğu görülmüştür. Tıpkı öyküleyici metinlerde olduğu gibi bilgilendirici türlerde yer alan metinler için hazırlanan ortalama metin altı etkinlik sayısının MEB yayınlarında daha fazla olduğu ve hazırlanan metin altı etkinliklerin daha fazla oranda metinlerle ilişkilendirildiği belirlenmiştir.

Şiir türünde ise MEB yayınlarında 3 adet okuma metni ve bu metinler için hazırlanmış 21 adet metin altı etkinlik belirlenmiştir. Bu metin altı etkinliklerin 4 tanesi herhangi bir metinle ilişkili olmaması sebebiyle inceleme dışı bırakılmıştır. Anka yayınlarında şiir türünde 1 okuma metnine rastlanmış, bu metin için hazırlanan 8 metin altı etkinliktan 4'ü metin temelli olmaması sebebiyle inceleme dışı bırakılmıştır. MEB yayınlarında şiir türündeki okuma metinlerine ortalama 7 metin altı etkinlik düştüğü ve bunların ortalama 5,6'sının metin temelli olduğu görülmüştür. Anka yayınlarında ise yalnızca 1 tane şiir türünde okuma metni bulunduğu için ortalama bir sonuç vermek mantıklı ve mümkün olmamaktadır. Elde edilen bulgulara bakıldığında MEB yayınlarında şiir türündeki okuma metinlerine düşen ortalama etkinlik sayısı Anka yayınlarında yer alan şiir türündeki okuma metninin etkinlik sayısından az olmakla beraber metin temelli olma durumlarına bakıldığında MEB yayınları tıpkı diğer metin türlerinde yer alan metin altı etkinliklerde

olduğu gibi hazırlamış olduğu etkinlikleri daha fazla oranda metinlerle ilişkili hazırlamıştır.

3.1.1.1. Öyküleyici Türlerdeki Metinleri Temel Alan ve Okuma Becerisine Dayanan Unsurların Eleştirel Okuma Becerisini Geliştirmeye Yönelik Olma Durumları

Öyküleyici türlerdeki metinleri temele alan ve okuma becerisine dayanan etkinliklerin, metne hazırlık sorularının ve metni okuma yönergelerinin eleştirel okuma becerisini geliştirmeye yönelik olma durumlarını incelemek için hazırlanan “Öyküleyici metinleri eleştirel okuma ölçütleri ve alt kategorileri” tablosunda yer alan 6 ana başlık, içerdikleri alt becerilerin frekans değerleri toplanarak Tablo 11’de verilmiştir. Detaylı tablo ekler kısmında “6. sınıf öyküleyici metinleri eleştirel okuma ölçütleri ve alt kategorileri frekans tablosu” başlığı altında verilmiştir.

Tablo 11. 6. Sınıf Öyküleyici Metinleri Eleştirel Okuma Ölçütleri Frekans Tablosu

	MEB (f)	ANKA(f)
1. Metnin yüzeysel yapısını anlayabilme becerisini kazandırma	22	36
2. Metindeki olaya ve unsurlara yönelik soruların yanıtlarını bulabilme becerisini kazandırma	52	91
3. Metni kendi yaşantılarının etkisiyle yeniden yapılandırma becerisini kazandırma	14	35
4. Metinden çıkarımlar yapabilme ve anlatıyı sorgulayabilme becerisini kazandırma	15	25
5. Metni değerlendirme becerisini kazandırma	13	36
6. Metinde propaganda olup olmadığını tespit etme becerisini kazandırma	-	-

Tablo 12. 6. Sınıf MEB Yayınlarında Öyküleyici Metinleri Temele Alan Unsurların Eleştirel Okuma Becerisine Yönelik Olma Yüzdeleri

	İncelenen toplam unsur sayısı	İlişkili bulunan unsur sayısı	İlişkili unsur sayısının toplam unsura oranı (%)
1. Metnin yüzeysel yapısını anlayabilme becerisini kazandırma	71	22	30,9

	İncelenen toplam unsur sayısı	İlişkili bulunan unsur sayısı	İlişkili unsur sayısının toplam unsura oranı (%)
2. Metindeki olaya ve unsurlara yönelik soruların yanıtlarını bulabilme becerisini kazandırma	71	52	73,2
3. Metni kendi yaşantılarının etkisiyle yeniden yapılandırma becerisini kazandırma	71	14	19,7
4. Metinden çıkarımlar yapabilme ve anlatıyı sorgulayabilme becerisini kazandırma	71	15	21,1
5. Metni değerlendirme becerisini kazandırma	71	13	18,3
6. Metinde propaganda olup olmadığını tespit etme becerisini kazandırma	71	0	0

Tablo 13. 6. Sınıf Anka Yayınlarında Öyküleyici Metinleri Temele Alan Unsurların Eleştirel Okuma Becerisine Yönelik Olma Yüzdeleri

	İncelenen toplam unsur sayısı	İlişkili bulunan unsur sayısı	İlişkili unsur sayısının toplam unsura oranı (%)
1. Metnin yüzeysel yapısını anlayabilme	118	36	30,5
2. Metindeki olaya ve unsurlara yönelik soruların yanıtlarını bulabilme becerisini kazandırma	118	91	77,1
3. Metni kendi yaşantılarının etkisiyle yeniden yapılandırma becerisini kazandırma	118	35	29,6
4. Metinden çıkarımlar yapabilme ve anlatıyı sorgulayabilme becerisini kazandırma	118	25	21,1
5. Metni değerlendirme becerisini kazandırma	118	36	30,5
6. Metinde propaganda olup olmadığını tespit etme becerisini kazandırma	118	0	0

6. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan öyküleyici türlerdeki metinleri temele alan ve okuma becerisine dayanan metin altı etkinlikler, metne hazırlık soruları ve metni okuma yönergeleri incelenmiştir. MEB yayınlarında “metnin yüzeysel yapısını anlayabilme” ana başlığında yer alan alt becerilere yönelik 22 unsura rastlanmıştır. Anka yayınlarında ise bu sayı 36 olarak belirlenmiştir. Sayı olarak Anka yayınlarında bu kategorideki becerilere yönelik daha çok unsur yer alsa da toplam incelenen unsurlara göre oranlandığında her iki yayınevinin öyküleyici okuma metinlerini temele alan etkinliklerde Metnin yüzeysel yapısını anlayabilme becerisini kazandırma başlığında yer alan alt becerilere neredeyse aynı derecede ehemmiyet verdiğini söylemek mümkündür. “Metindeki olaya ve unsurlara yönelik soruların yanıtlarını bulabilme becerisini kazandırma” başlığında yer alan becerilere yönelik MEB yayınlarında 52, Anka yayınlarında 91 unsur yer aldığı belirlenmiştir. Sayı olarak yine Anka yayınlarından basılan 6. sınıf Türkçe ders kitabının “Metindeki olaya ve unsurlara yönelik soruların yanıtlarını bulabilme becerisini kazandırma” başlığındaki alt becerilere hitap eden etkinlik sayısının sayıca daha fazla olduğu ve incelenen toplam unsur sayısı gözetildiğinde de Anka yayınlarının daha yüksek oranda olduğu görülmektedir. MEB yayınlarında “Metni kendi yaşantılarının etkisiyle yeniden yapılandırma becerisini kazandırma” kategorisinde 14 unsur yer alırken Anka yayınlarında 35 unsur yer almaktadır. Hem sayı hem de incelenen toplam unsur sayısına oranla Anka yayınlarının MEB yayınlarına göre “Metni kendi yaşantılarının etkisiyle yeniden yapılandırma becerisini kazandırma” başlığında yer alan alt becerilere daha çok hitap ettiği belirlenmiştir. “Metinden çıkarımlar yapabilme ve anlatıyı sorgulayabilme becerisini kazandırma” kategorisindeki alt becerilere hitap eden MEB yayınlarında 15, Anka yayınlarında 25 unsur tespit edilmiştir. Sayı olarak Anka yayınlarında bu becerilere hitap eden etkinlik sayısı fazla olmakla birlikte incelenen toplam unsur sayısına göre oranlandığında yayınevlerinin birebir aynı seviyede olduğu görülmüştür. MEB yayınlarında “Metni değerlendirme becerisini kazandırma” kategorisinde 13 unsur yer almaktadır. Anka yayınlarında ise bu sayı 36 olarak belirlenmiştir. Anka yayınlarında “Metni değerlendirme becerisini kazandırma” başlığında yer alan alt becerilere yönelik sayıca daha fazla unsur bulunduğu ve buna paralel olarak incelenen toplam unsur sayısına göre oranlandığında da yine Anka yayınlarının önde olduğu görülmektedir. Hem MEB yayınlarından basılan 6. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan ve öyküleyici metinleri temele alan unsurların hem de Anka yayınlarından basılan 6. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan ve öyküleyici metinleri temele alan unsurların hiçbirinin “Metinde propaganda olup

olmadığını tespit etme becerisini kazandırma” başlığında yer alan alt becerilere yönelik olmadığı tespit edilmiştir. Günümüz dünyasında propagandanın çok farklı türlerinde hayatın her alanında ve her yaş grubunda maruz kaldığımız düşünüldüğünde Türkçe ders kitaplarının eleştirel okuma becerisini geliştirmede yetersiz kalabileceği düşüncesi oluşmaktadır.

Hem MEB yayınlarından basılan hem de Anka yayınlarından basılan 6. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan öyküleyici türlerdeki okuma metinlerini temele alan unsurlarda “Metnin temasını bulabilme becerisini kazandırma”, “Metnin anahtar kavramlarını tespit edebilme becerisini kazandırma”, “Bir metni paragraflara ayırabilme becerisini kazandırma”, “Metnin okuma amacına ulaşıp ulaşılmadığını sorgulama becerisini kazandırma”, “Propagandanın ne olduğunu ve ne biçimlerde yapıldığını bilme becerisini kazandırma”, “Metnin içerisinde yazardan okuyucuya veya karakterden karaktere karşı propaganda unsurlarına yer verilip verilmediğini anlama becerisini kazandırma”, “Karakterlerin iletişimlerinde propagandaya maruz kalan karakterdeki değişimi tespit edebilme becerisini kazandırma”, “Metnin olay örgüsünde karakterlerin yapmış olduğu propagandanın amacını tespit edebilme becerisini kazandırma”, “Metnin akışı içerisinde yazarın okuyucuya yaptığı bir propaganda varsa bu propagandanın amacını belirleme becerisini kazandırma” alt becerilerini geliştirmeye yönelik hiç etkinlik bulunmadığı tespit edilmiştir.

Eleştirel okuma becerisini geliştirmeye yönelik unsurlardan alınan birkaç örnek aşağıda verilmiştir:

1. Etkinlik

Aşağıda bazı harfleri eksik verilen kelimeleri, metinden bularak anlamlarını öğreniniz ve aşağıda verilen boşluklara yazınız.

_ ay _ _ m	→	
B _ _ _ _ m _ e _ i	→	
K _ t _ _ _ el _ _	→	
_ _ zı _ _ ik _ _ r _ b _	→	
D _ _ _ r _ i _ _ i	→	
K _ _ ag _ z	→	
P _ _ t _ n	→	

Şekil 5. 6. Sınıf Anka Yayınları 4. Tema 1. Metin 1. Etkinlik

6. sınıf Anka yayınları Türkçe ders kitabında 4. tema 1. metin 1. etkinlik olarak 105. sayfada yer alan bu etkinlik ile “Kullanılan sözcükleri ve tamlamaları anlamlandırabilme becerisini kazandırma” becerisini kazandırmak hedeflenmiştir.

5. ETKİNLİK Fahrünnisa’nın fiziksel ve kişilik özellikleri nelerdir? Yazınız.

<i>Fiziksel Özellikleri</i>

<i>Kişilik Özellikleri</i>

Şekil 6. 6. Sınıf MEB Yayınları 1. Tema 3. Metin 5. Etkinlik

6. sınıf MEB yayınları Türkçe ders kitabında 1. tema 3. metin 5. etkinlik olarak 27. sayfada yer alan bu etkinlik ile “Metinde geçen olaydaki şahısları tespit edebilme ve tanımlama becerisini kazandırma” becerisini kazandırmak hedeflenmiştir.

2. ETKİNLİK Aşağıdaki soruları metinden hareketle yanıtlayınız.

1. Cemal ağabeyin Ankara’ya gitme sebebi nedir?
2. Cemal ağabey Ankara’da neden sıkıntı yaşıyor?
3. Cemal ağabeye Ankara’da garip gelen şeyler nelerdir? Metinden örnek cümleler vererek açıklayınız.
4. Cemal ağabey, hastanede karşısında delikanlıyı görünce hangi duyguyu yaşamış olabilir? Siz bunu hangi hareketinden anlıyorsunuz?
5. Siz Cemal ağabeyin yerinde olsaydınız onu hastaneye götüren delikanlıya neler söylemek isterdiniz?
6. Sizin de benzer duyguları yaşadığınız bir olay var ise arkadaşlarınızla paylaşınız.

Şekil 7. 6. sınıf MEB Yayınları 8. Tema 2. Metin 2. Etkinlik

6. sınıf MEB yayınları Türkçe ders kitabında 8. Tema 2. metin 2. etkinlik olarak 233. sayfada bulunan bu etkinlik ile “Metni ve yaşanan olay örgüsünü doğru ve eksiksiz bir biçimde anlayabilme becerisini kazandırma” becerisini kazandırmak hedeflenmiştir.

3.1.1.2. Bilgilendirici Türlerdeki Metinleri Temel Alan ve Okuma Becerisine Dayanan Unsurların Eleştirel Okuma Becerisini Geliştirmeye Yönelik Olma Durumları

Bilgilendirici türlerdeki metinleri temele alan ve okuma becerisine dayanan etkinliklerin, metne hazırlık sorularının ve metni okuma yönergelerinin eleştirel okuma becerisini geliştirmeye yönelik olma durumlarını incelemek için hazırlanan “Bilgilendirici metinleri eleştirel okuma ölçütleri ve alt kategorileri” tablosunda yer alan 8 ana başlık, içerdikleri alt becerilerin frekans değerleri toplanarak Tablo 14’de verilmiştir. Detaylı tablo ekler kısmında “6. sınıf bilgilendirici metinleri eleştirel okuma ölçütleri ve alt kategorileri frekans tablosu” başlığı altında verilmiştir.

Tablo 14. 6. Sınıf Bilgilendirici Metinleri Eleştirel Okuma Ölçütleri Frekans Tablosu

	MEB (f)	ANKA (f)
1. Metnin yüzeysel yapısını anlayabilme becerisini kazandırma	36	24
2. Metne yönelik soruların yanıtlarını bulabilme becerisini kazandırma	48	41
3. Metni arka plan bilgisiyle yeniden yapılandırma becerisini kazandırma	25	22
4. Metinden çıkarımlar yapabilme ve anlatıyı sorgulayabilme becerisini kazandırma	24	12
5. Metni değerlendirme becerisini kazandırma	35	27
6. Metinde anlatılanların yanlı olup olmadığını tespit edebilme becerisini kazandırma	10	2
7. Metinde propaganda olup olmadığını tespit edebilme becerisini kazandırma	-	-
8. Bilginin kaynağını sorgulayabilme becerisini kazandırma	-	-

Tablo 15. 6. Sınıf MEB Yayınlarında Bilgilendirici Metinleri Temele Alan Unsurların Eleştirel Okuma Becerisine Yönelik Olma Yüzdeleri

	İncelenen toplam unsur sayısı	İlişkili bulunan unsur sayısı	İlişkili unsur sayısının toplam unsura oranı (%)
1. Metnin yüzeysel yapısını anlayabilme becerisini kazandırma	99	36	36,3
2. Metne yönelik soruların yanıtlarını bulabilme becerisini kazandırma	99	48	48,4

	İncelenen toplam unsur sayısı	İlişkili bulunan unsur sayısı	İlişkili unsur sayısının toplam unsura oranı (%)
3. Metni arka plan bilgisiyle yeniden yapılandırma becerisini kazandırma	99	25	25,2
4. Metinden çıkarımlar yapabilme ve anlatıyı sorgulayabilme becerisini kazandırma	99	24	24,2
5. Metni değerlendirme becerisini kazandırma	99	35	35,3
6. Metinde anlatılanların yanlı olup olmadığını tespit edebilme becerisini kazandırma	99	10	10,1
7. Metinde propaganda olup olmadığını tespit edebilme becerisini kazandırma	99	0	0
8. Bilginin kaynağını sorgulayabilme becerisini kazandırma	99	0	0

Tablo 16. 6. Sınıf Anka Yayınlarında Bilgilendirici Metinleri Temele Alan Unsurların Eleştirel Okuma Becerisine Yönelik Olma Yüzdeleri

	İncelenen toplam unsur sayısı	İlişkili bulunan unsur sayısı	İlişkili unsur sayısının toplam unsura oranı (%)
1. Metnin yüzeysel yapısını anlayabilme	57	24	42,1
2. Metne yönelik soruların yanıtlarını bulabilme becerisini kazandırma	57	41	71,9
3. Metni arka plan bilgisiyle yeniden yapılandırma becerisini kazandırma	57	22	38,5
4. Metinden çıkarımlar yapabilme ve anlatıyı sorgulayabilme becerisini kazandırma	57	12	21,0
5. Metni değerlendirme becerisini kazandırma	57	27	47,3
6. Metinde anlatılanların yanlı olup olmadığını tespit edebilme becerisini kazandırma	57	2	3,5
7. Metinde propaganda olup olmadığını tespit edebilme becerisini kazandırma	57	0	0
8. Bilginin kaynağını sorgulayabilme becerisini kazandırma	57	0	0

6. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan bilgilendirici türlerdeki metinleri temele alan ve okuma becerisine dayanan metin altı etkinlikler, metne hazırlık soruları ve metni okuma yönergeleri incelenmiştir. “Metnin yüzeysel yapısını anlayabilme” kategorisindeki alt becerilere yönelik MEB yayınlarında 36, Anka yayınlarında 24 unsura rastlanmıştır. Sayı olarak bakıldığında MEB yayınlarında bu başlıktaki becerilere hitap eden etkinlik sayısının fazla olduğu görülürken incelenen toplam unsur sayısına göre oranlandığında Anka yayınlarında yer alan bilgilendirici metinleri temele alan unsurların daha yüksek bir oranda metnin yüzeysel yapısını anlayabilmeye yönelik olduğunu söylemek mümkündür. “Metne yönelik soruların yanıtlarını bulabilme becerisini kazandırma” başlığında yer alan becerilere yönelik MEB yayınlarında 48, Anka yayınlarında 41 unsur olduğu görülmüştür. Sayı olarak yine MEB yayınlarının ilgili başlıktaki becerilere yönelik önde olduğu görülürken incelenen toplam unsur sayısına oranla bakıldığında Anka yayınlarının bu başlığa daha fazla önemiyet verdiğini söylemek mümkündür. “Metni arka plan bilgisiyle yeniden yapılandırma becerisini kazandırma” kategorisinde yer alan alt becerilere yönelik MEB yayınlarında 25, Anka yayınlarında 22 unsura rastlanmıştır. Yine MEB yayınlarında sayıca fazlalık olmasına rağmen Anka yayınlarının oranca daha önde olduğu belirlenmiştir. “Metinden çıkarımlar yapabilme ve anlatıyı sorgulayabilme becerisini kazandırma” başlığında yer alan alt becerilere yönelik MEB yayınlarında 24, Anka yayınlarında 12 unsur olduğu tespit edilmiştir. MEB yayınlarında yer alan bilgilendirici türdeki okuma metinlerini temele alan unsurlar sayı olarak Anka yayınlarından fazla olmakla birlikte toplam incelenen unsurlara göre oranlandığında da MEB yayınlarının daha fazla oranda hazırladığı unsurları Metinden çıkarımlar yapabilme ve anlatıyı sorgulayabilme becerisini kazandırma başlığındaki alt becerilerle ilişkilendirdiğini söylemek mümkündür. MEB yayınlarında 35, Anka yayınlarında 27 unsur “Metni değerlendirme becerisini kazandırma” kategorisinde yer alan alt becerilerle ilişkili bulunmuştur. Bu başlıkta da MEB yayınları sayıca fazla unsur bulundururken incelenen toplam unsurlara göre oranlandığında Anka yayınlarının daha önde olduğu görülmektedir. Metinde anlatılanların yanlış olup olmadığını tespit edebilme becerisini kazandırma başlığındaki alt becerilere yönelik MEB yayınlarında 10, Anka yayınlarında 2 adet unsura rastlanmıştır. Metinde anlatılanların yanlış olup olmadığını tespit edebilme becerisini kazandırma başlığı MEB yayınlarının hem sayı hem toplam incelenen unsura oranla önde olduğu göze çarpmaktadır. Bu incelemeler göz önüne alındığında 6. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan bilgilendirici türlerdeki metinleri temele alan ve okuma becerisine dayanan incelenen unsurların sayıca

çokluğundan dolayı tüm kategorilerde MEB yayınlarında daha fazla unsura rastlandığı görülmüştür. Ancak incelenen toplam unsurlara göre oranlandığında bir kategori hariç tüm kategorilerde Anka yayınlarının daha önde olduğu ve buradan hareketle Anka yayınlarının eleştirel okuma becerisini kazandırmada daha nitelikli unsurlar içerdiği belirlenmiştir. “Metinde propaganda olup olmadığını tespit edebilme becerisini kazandırma” ve “Bilginin kaynağını sorgulayabilme becerisini kazandırma” başlıklarında yer alan alt becerilere yönelik ise her iki yayınevinden basılan 6. sınıf Türkçe ders kitaplarında hiçbir unsur bulunmadığı tespit edilmiştir. Her iki başlık da eleştirel okuma becerisinin geliştirilmesinde önemli bir yer tutmaktadır. Bu alt becerilere yönelik unsurların bulunmayışı hiç şüphesiz eleştirel okuma becerisini kazandırmada Türkçe ders kitaplarının yeterli görülmesini mümkün kılmamaktadır.

Hem MEB yayınlarından basılan hem de Anka yayınlarından basılan 6. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan bilgilendirici türlerdeki okuma metinlerini temele alan unsurlarda “Metnin temasını bulabilme becerisini kazandırma”, “Metnin anahtar kavramlarını tespit edebilme becerisini kazandırma”, “Metnin bölümlerini (serim, düğüm, çözüm) doğru şekilde ayırt edebilme becerisini kazandırma”, “Bir metni paragraflara ayırabilme becerisini kazandırma”, “Metnin okuma amacına ulaşıp ulaşılmadığını sorgulama becerisini kazandırma”, “Yazarın üslubunu değerlendirebilme becerisini kazandırma”, “Yazarın taraflı olup olmadığına dikkat edebilme becerisini kazandırma”, “Propagandanın ne olduğunu ve ne biçimlerde yapıldığını bilme becerisini kazandırma”, “Yazarın metinde propagandaya başvurup başvurmadığını tespit edebilme becerisini kazandırma”, “Metinde propaganda varsa bunun amacını belirleyebilme becerisini kazandırma”, “Anlatılan bilgilerin kaynağını sorgulayabilme becerisini kazandırma”, “Anlatılanların güncel bilgiler olup olmadığını sorgulayabilme becerisini kazandırma”, “Sunulan çözümlerin bilimselliğini sorgulayabilme becerisini kazandırma” alt becerilerini geliştirmeye yönelik hiç etkinlik bulunmadığı tespit edilmiştir.

Eleştirel okuma becerisini geliştirmeye yönelik unsurlardan alınan birkaç örnek aşağıda verilmiştir:

7. ETKİNLİK Metinden hareketle aşağıdaki cümleleri uygun neden-sonuç ifadeleri ile örnekteki gibi tamamlayınız.

• Oyaların konusu genellikle çiçeklerdir **çünkü çiçeklerin özünde doğal güçler olduğuna inanılır.**

• İç Anadolu’da portakal oyası olmaz çünkü

.....

• Genç kız, yakasına ya da saçına gül takar çünkü

.....

Şekil 8. 6. Sınıf MEB Yayınları 8. Tema 3. Metin 7. Etkinlik

6. sınıf MEB yayınları Türkçe ders kitabında 8. tema 3. metin 7. etkinlik olarak 240. sayfada yer alan bu etkinlik ile “Neden-sonuç, amaç-sonuç, koşul-sonuç ilişkilerini bulabilme becerisini kazandırma” becerisini kazandırmak hedeflenmiştir.

Sınıf arkadaşlarınızla Cern’e gittiğinizi varsayınız. Oradaki bilim insanlarına soracağınız sorular neler olurdu? Aşağıya yazınız. Arkadaşlarınızla bu soruların cevaplarını tartışınız.

.....

.....

.....

.....

.....

Şekil 9. 6. sınıf Anka Yayınları 7. Tema 1. Metin 6. Etkinlik

6. sınıf Anka Yayınları Türkçe ders kitabında 7. tema 1. metin 6. etkinlik olarak 202. sayfada yer alan bu etkinlik ile “Metne yönelik soru sorabilme becerisini kazandırma” becerisini kazandırmak hedeflenmiştir.

6. ETKİNLİK Sizce kültürel değerlerimizi dünyaya tanıtmak amacıyla müziğin dışında neler yapılabilir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Şekil 10. 6. Sınıf MEB Yayınları 5. Tema 2. Metin 6. Etkinlik

6. sınıf MEB yayınları Türkçe ders kitabında 5. tema 2. metin 6. etkinlik olarak 148. sayfada yer alan bu etkinlik ile “Metindeki sorunlara farklı çözümler üretebilme becerisini kazandırma” becerisini kazandırmak hedeflenmiştir.

3.1.1.3. Şiir Türlerindeki Metinleri Temel Alan ve Okuma Becerisine Dayanan Unsurların Eleştirel Okuma Becerisini Geliştirmeye Yönelik Olma Durumları

Şiir türünde metinleri temel alan ve okuma becerisine dayanan etkinliklerin, metne hazırlık sorularının ve metni okuma yönergelerinin eleştirel okuma becerisini geliştirmeye yönelik olma durumlarını incelemek için hazırlanan “Şiir türünde metinleri eleştirel okuma ölçütleri ve alt kategorileri” tablosunda yer alan 6 ana başlık, içerdikleri alt becerilerin frekans değerleri toplanarak Tablo 17’de verilmiştir. Detaylı tablo ekler kısmında “6. sınıf şiir türünde metinleri eleştirel okuma ölçütleri ve alt kategorileri frekans tablosu” başlığı altında verilmiştir.

Tablo 17. 6. Sınıf Şiir Türünde Metinleri Eleştirel Okuma Ölçütleri ve Alt Kategorileri Frekans Tablosu

	MEB (f)	ANKA (f)
1. Şiirin yüzeysel yapısını kavrayabilme becerisini kazandırma	9	3
2. Şiiri kişisel yaşantılar etkisiyle yeniden yapılandırabilme becerisini kazandırma	4	-
3. Şiire yönelik soruların yanıtlarını bulabilme becerisini kazandırma	7	4
4. Şiirden çıkarımlar yapabilme ve anlatıyı sorgulayabilme becerisini kazandırma	8	4
5. Şiire ve şaire dair özellikleri fark edebilme becerisini kazandırma	7	5
6. Şiiri değerlendirme becerisini kazandırma	2	1

Tablo 18. 6. Sınıf MEB Yayınlarında Şiir Türünde Metinleri Temele Alan Unsurların Eleştirel Okuma Becerisine Yönelik Olma Yüzdeleri

	İncelenen toplam unsur sayısı	İlişkili bulunan unsur sayısı	İlişkili unsur sayısının toplam unsura oranı (%)
1. Şiirin yüzeysel yapısını kavrayabilme becerisini kazandırma	23	9	39,1
2. Şiiri kişisel yaşantılar etkisiyle yeniden yapılandırabilme becerisini kazandırma	23	4	17,3
3. Şiire yönelik soruların yanıtlarını bulabilme becerisini kazandırma	23	7	30,4
4. Şiirden çıkarımlar yapabilme ve anlatıyı sorgulayabilme becerisini kazandırma	23	8	34,7
5. Şiire ve şaire dair özellikleri fark edebilme becerisini kazandırma	23	7	30,4
6. Şiiri değerlendirme becerisini kazandırma	23	2	8,6

Tablo 19. 6. Sınıf Anka Yayınlarında Şiir Türünde Metinleri Temele Alan Unsurların Eleştirel Okuma Becerisine Yönelik Olma Yüzdeleri

	İncelenen toplam unsur sayısı	İlişkili bulunan unsur sayısı	İlişkili unsur sayısının toplam unsura oranı (%)
1. Şiirin yüzeysel yapısını kavrayabilme becerisini kazandırma	6	3	50,0
2. Şiiri kişisel yaşantılar etkisiyle yeniden yapılandırabilme becerisini kazandırma	6	0	0
3. Şiire yönelik soruların yanıtlarını bulabilme becerisini kazandırma	6	4	66,6
4. Şiirden çıkarımlar yapabilme ve anlatıyı sorgulayabilme becerisini kazandırma	6	4	66,6
5. Şiire ve şaire dair özellikleri fark edebilme becerisini kazandırma	6	5	83,3
6. Şiiri değerlendirme becerisini kazandırma	6	1	16,6

6. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan şiir türündeki metinleri temele alan ve okuma becerisine dayanan metin altı etkinlikler, metne hazırlık soruları ve metni okuma yönergeleri incelenmiştir. “Şiirin yüzeysel yapısını kavrayabilme becerisini kazandırma”

başlığında yer alan alt becerilere yönelik MEB yayınlarında 9, Anka yayınlarında 3 unsura rastlanmıştır. MEB yayınlarında ilgili becerilere yönelik daha fazla sayıda unsur bulunmakla beraber incelenen unsur sayısı göz önünde bulundurulduğunda Anka yayınlarında incelenen unsurların daha yüksek oranda şiirin yüzeysel yapısını kavratmaya yönelik hazırlandığı görülmektedir. “Şiiri kişisel yaşantılar etkisiyle yeniden yapılandırabilme becerisini kazandırma” kategorisindeki alt becerilerle ilişkili MEB yayınlarında 4 unsura rastlanmış, Anka yayınlarında ise hiçbir unsura rastlanmamıştır. MEB yayınlarının da Anka yayınlarının da bu kategorideki alt becerileri kazandırmada yetersiz kaldığı görülürken, Anka yayınlarında bulunan açığın daha fazla olduğu ve bunun nedeninin Anka yayınlarında yetersiz sayıda şiir türünde okuma metni ve ilişkili unsuru bulunması olduğu kanaati oluşmuştur. “Şiire yönelik soruların yanıtlarını bulabilme becerisini kazandırma” başlığındaki alt becerilerde MEB yayınlarında 7, Anka yayınlarında 4 unsur olduğu tespit edilmiştir. Sayı olarak MEB yayınlarında ilgili başlıktaki alt becerilere yönelik daha fazla unsur hazırlanmış olsa da incelenen toplam unsur sayısına bakıldığında Anka yayınlarının şiir türünde okuma metinlerini temele alan unsurların hazırlanmasında Şiire yönelik soruların yanıtlarını bulabilme becerisini kazandırmaya daha çok ehemmiyet verdiğini söylemek mümkündür. “Şiirden çıkarımlar yapabilme ve anlatıyı sorgulayabilme becerisini kazandırma” başlığında yer alan alt becerilerde de durum farklı değildir. MEB yayınlarında 8, Anka yayınlarında 4 unsura rastlanmış ve sayıca MEB yayınları, oran olarak Anka yayınları önde görülmektedir. MEB yayınlarında “Şiire ve şaire dair özellikleri fark edebilme becerisini kazandırma” başlığındaki becerilere yönelik 7 beceri bulunurken Anka yayınlarında bu sayı 5 olarak belirlenmiştir. MEB yayınları bu başlıkta da sayıca daha fazla unsur barındırmış ancak Anka yayınlarında incelenen unsur sayısı düşünüldüğünde Anka yayınlarında var olan unsurların daha fazla oranda bu becerilere hitap ettiği görülmüştür. “Şiiri değerlendirme becerisini kazandırma” kategorisinde yer alan alt becerilerle MEB yayınları 2, Anka yayınları 1 unsuru ilişkili hazırlamış ve her iki yayınevinin de bu konuda yetersiz kaldığı görülmüştür. Bu başlıkta da MEB yayınları sayıca önde iken oranca Anka yayınları daha önde bulunmaktadır. “Şiiri kişisel yaşantılar etkisiyle yeniden yapılandırabilme becerisini kazandırma” başlığında hiç unsur bulunamaması dışında diğer ana başlıkların tamamında Anka yayınları incelenen toplam unsur sayısına göre daha fazla oranda eleştirel okuma becerisine hitap etmektedir. Bu durum Anka yayınlarında hazırlanan unsurların eleştirel okuma becerisine hitap etme açısından niteliğinin daha fazla olduğunu ancak şiir türünde

okuma metni sayısının yetersiz olduğunu göstermektedir.

Hem MEB yayınlarından basılan hem de Anka yayınlarından basılan 6. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan şiir türündeki okuma metinlerini temele alan unsurlarda “Bağlaçların şiire katkısını fark edebilme becerisini kazandırma”, “Şiirde boş bırakılan bölümü şiirin anlamsal çerçevesinden çıkmadan tamamlayabilme becerisini kazandırma”, “Şiirin anahtar sözcüklerini tespit edebilme becerisini kazandırma”, “Şiiri kendi ifadeleriyle özetleyebilme becerisini kazandırma”, “şiire yönelik soru sorabilme”, “Şiirin türünü tespit edebilme becerisini kazandırma”, “Başlıktan ve görsellerden hareketle şiirin konusunu tahmin edebilme becerisini kazandırma”, “Şiirin yazılış amacını çıkarabilme becerisini kazandırma”, “Şiirde anlatılanlar arasında neden-sonuç, amaç-sonuç, koşul-sonuç ilişkisi kurabilme becerisini kazandırma”, “Şiirin okuma amacına ulaşp ulaşmadığını sorgulama becerisini kazandırma”, “Şiire yönelik soruların cevaplarıyla yeni sonuçlara varabilme becerisini kazandırma”, “Şiirin kendisine bir katkıda bulunup bulunmadığını gerekçelendirebilme becerisini kazandırma”, “Şiiri neden beğendiğini/beğenmediğini gerekçelendirebilme becerisini kazandırma”, “Şiirde anlatılanların gerçekçi olup olmadığını tespit edebilme becerisini kazandırma”, “şiirin estetik açıdan okuru etkileyip etkilemediğini değerlendirebilme” alt becerilerini geliştirmeye yönelik hiç etkinlik bulunmadığı tespit edilmiştir. Bu durum, özellikle Şiiri değerlendirme becerisini kazandırma ana başlığında yer alan becerilerin her iki yayınevi tarafından ciddi derecede ihmal edildiğini ortaya koymaktadır.

Eleştirel okuma becerisini geliştirmeye yönelik unsurlardan alınan birkaç örnek aşağıda verilmiştir:

1. Etkinlik

Şiirdeki anlamını bilmediğiniz kelimeleri aşağıdaki boşluklara yazınız. Daha sonra anlamlarını sözlükten bularak karşılıklarına yazınız.

Kelime	TDK Sözlüğündeki Anlamı

Şekil 11. 6. Sınıf Anka Yayınları 5. Tema 2. Metin 1. Etkinlik

6. sınıf Anka yayınları Türkçe ders kitabında 5. tema 2. metin 1. etkinlik olarak 152. sayfada yer alan bu etkinlik ile “Kullanılan sözcükleri ve tamlamaları anlamlandırabilme becerisini kazandırma” becerisini kazandırmak hedeflenmiştir.

7. ETKİNLİK “Kelebek” adlı şiiri, hikâye ya da fabl türünde kendi duygu ve düşüncelerinizi de katarak yeniden yazınız. Yazınızı sınıf panosunda paylaşınız.

Kelebek

Yel estikçe uçuşan
Yapraklara benziyor.
Durmadan, yorulmadan
Daldan dala geziyor.

Kanatları ipektir,
Bozulur dokununca.
Sanki canlı çiçektir
Açar bahar olunca.

Üstündeki renkleri
Seyretmeğe doyamam.
Yapamaz böylesini
Benim diyen her ressam.

Ben onu çok severim,
Koşup tutmak isterim.
Fakat kaçır yaramaz,
Uçmadan yaşayamaz.

Hasan Âli YÜCEL

Şekil 12. 6. Sınıf MEB Yayınları 4. Tema 4. Metin 7. Etkinlik

6. sınıf MEB yayınları Türkçe ders kitabında 4. tema 4. metin 7. etkinlik olarak 125. sayfada yer alan bu etkinlik ile “Şiiri kendi ifadeleriyle yeniden yapılandırabilme becerisini kazandırma” becerisini kazandırmak hedeflenmiştir.

3. ETKİNLİK Şiirin temasını ve ana duygusunu belirleyiniz.

<i>Tema</i>	<i>Ana Duygu</i>
_____	_____
_____	_____
_____	_____

Şekil 13. 6. Sınıf MEB Yayınları 2. Tema 1. Metin 3. Etkinlik

6. sınıf MEB yayınları Türkçe ders kitabında 2. tema 1. metin 3. etkinlik olarak 42. sayfada yer alan bu etkinlik ile “Şiirin temasını bulabilme becerisini kazandırma” becerisini kazandırmak hedeflenmiştir.

3.1.2. Dinleme Metinleri

6. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan 16 dinleme metninin hazırlık soruları, dinleme yönergeleri ve metin altı etkinlikleri incelenmiştir. Metinlerin türlerine göre ayrımı ve etkinlik sayıları, incelenen ve metin temelli olmaması sebebiyle inceleme dışı bırakılan etkinlik sayıları Tablo 20 ve 21’de verilmiştir. Hazırlık çalışmaları ve metni dinleme yönergelerinin tamamı incelemeye dâhil edilmiştir.

Tablo 20. 6. Sınıf MEB Yayınları Dinleme/İzleme Metinlerine Ait Etkinlik Sayıları

	Metin sayısı	Toplam etkinlik sayısı	İncelenen etkinlik sayısı	İncelenmeyen etkinlik sayısı
Öyküleyici anlatım biçimine sahip	5	39	34	5
Bilgilendirici anlatım biçimine sahip	3	20	15	5
Şiir türünde	-	-	-	-

Tablo 21. 6. Sınıf Anka Yayınları Dinleme/İzleme Metinlerine Ait Etkinlik Sayıları

	Metin sayısı	Toplam etkinlik sayısı	İncelenen etkinlik sayısı	İncelenmeyen etkinlik sayısı
Öyküleyici anlatım biçimine sahip	3	21	18	3
Bilgilendirici anlatım biçimine sahip	2	15	13	2
Şiir türünde	3	19	11	8

6. sınıf MEB yayınları Türkçe ders kitabında yer alan dinleme/izleme metinleri incelendiğinde öyküleyici metin kapsamında yer alan 5 metin olduğu ve bu metinlere yönelik 34’ü birebir metin temelli olmak üzere toplam 39 etkinlik hazırlandığı görülmektedir. Anka yayınlarından basılan 6. sınıf Türkçe ders kitabında ise 3 tane dinleme/izleme metni olduğu ve bu metinlere yönelik 18 tanesi metin temelli olmak üzere toplam 21 etkinlik hazırlandığı belirlenmiştir. Ders kitaplarında yer alan öyküleyici türde metinlerin altında yer alan etkinlik sayıları toplanarak metin sayısına bölünmüş ve metin başına düşen ortalama etkinlik sayısı bulunmuştur. Ders kitaplarındaki öyküleyici türdeki metinlerin altında yer alan ve metin temelli olması sebebiyle incelemeye dahil edilen etkinlik sayıları toplanarak metin sayısına bölündüğünde ise metin temelli ortalama

etkinlik sayısına ulaşılmıştır. MEB yayınlarında öyküleyici türlerde yer alan metinlere ortalama 7,8 metin altı etkinlik düştüğü ve bunların ortalama 6,8'inin metin temelli hazırlandığı görülmüştür. Anka yayınlarında ise öyküleyici metin kapsamında yer alan metinlere yönelik ortalama 7 metin altı etkinlik hazırlandığı ve bunların ortalama 6 tanesinin metin temelli olduğu anlaşılmıştır. Çok az bir fark olmakla beraber MEB yayınlarında öyküleyici metin türlerindeki dinleme/izleme metinlerine düşen metin altı etkinlik sayısının Anka yayınlarına göre daha fazla olduğu ve daha fazla oranda metin temelli hazırlandığı görülmektedir.

Bilgilendirici metin türünde yer alan dinleme/izleme metinleri incelendiğinde MEB yayınlarında 3, Anka yayınlarında 2 metne rastlanmaktadır. MEB yayınlarında bilgilendirici metin türündeki dinleme/izleme metinleri için toplam 20 metin altı etkinlik hazırlandığı ve 15 etkinliğin metin temelli olduğu görülmektedir. Anka yayınlarında ise bilgilendirici metin türündeki dinleme/izleme metinleri için toplam 15 metin altı etkinlik olduğu görülmüş ve bunların 13 tanesinin metin temelli olduğu görülmüştür. MEB yayınlarında bilgilendirici türdeki dinleme/izleme metinlerine ortalama 6,6 metin altı etkinlik düşerken bunların ortalama 5 tanesinin metin temelli hazırlandığı belirlenmiştir. Anka yayınlarında bilgilendirici türdeki dinleme/izleme metinleri için ortalama 7,5 metin altı etkinlik hazırlandığı görülürken bunların ortalama 6,5 tanesinin metin temelli olduğu görülmüştür. Anka yayınlarında yer alan bilgilendirici türdeki dinleme/izleme metinlerine düşen ortalama metin altı etkinlik sayısının MEB yayınlarına göre daha fazla olduğu ve daha fazla oranda metin temelli hazırlandığı belirlenmiştir.

Şiir türünde dinleme/izleme metinlerinde Anka yayınlarında 3 metin yer almış ve bu metinlere yönelik toplam 19 metin altı etkinlik hazırlanmıştır. Bu etkinliklerin 8 tanesi metin temelli olmadığı için inceleme dışı bırakılmıştır. Anka yayınlarında şiir türündeki dinleme/izleme metinlerine ortalama 6,3 metin altı etkinliğin hazırlandığı ve bunların ortalama 3,6 tanesinin metin temelli olduğu görülmektedir. MEB yayınlarında ise şiir türünde hiç dinleme/izleme metnine yer verilmediği tespit edilmiştir. Bu nedenle sayısal bir kıyaslama mümkün olamamaktadır.

Şiir türünün kendine has bir sesletimi olduğu ve gerek dil becerileri gerekse duygusal gelişim açısından önemi düşünüldüğünde MEB yayınlarından basılmış olan 6. sınıf Türkçe ders kitabında şiir türünde dinleme/izleme metni bulunmaması ciddi bir eksiklik. Bu eksiklik hiç şüphesiz öğrencilerin eleştirel dinleme becerisini geliştirme konusunda gerek

tür çeşitliliğinin sınırlandırılması gerekse şiir gibi özel bir türün ders kitabının dışında bırakılması nedeniyle olumsuz etkileyecektir. Anka yayınlarında verilen şiir türündeki dinleme/izleme metni sayısı ve hazırlanan metin altı etkinlik sayısı MEB yayınlarında yer alan eksiklik de göz önüne alındığında yeterli gözükmeyle birlikte metin temelli metin altı etkinlik hazırlama konusunda diğer türlerde olduğu gibi şiir türünde de daha dikkatli davranılması gerektiği anlaşılmaktadır.

3.1.2.1. Öyküleyici Türlerdeki Metinleri Temel Alan Dinleme Becerisine Dayanan Unsurların Eleştirel Dinleme Becerisini Geliştirmeye Yönelik Olma Durumları

Öyküleyici türlerdeki metinleri temele alan ve dinleme becerisine dayanan etkinliklerin, metne hazırlık sorularının ve metni dinleme yönergelerinin eleştirel dinleme becerisini geliştirmeye yönelik olma durumlarını incelemek için hazırlanan “Öyküleyici metinleri eleştirel dinleme ölçütleri ve alt kategorileri” tablosunda yer alan 7 ana başlık, içerdikleri alt becerilerin frekans değerleri toplanarak Tablo 22’de verilmiştir. Detaylı tablo ekler kısmında “6. sınıf öyküleyici metinleri eleştirel dinleme ölçütleri ve alt kategorileri frekans tablosu” başlığı altında verilmiştir.

Tablo 22. 6. Sınıf Öyküleyici Metinleri Eleştirel Dinleme Ölçütleri Frekans Tablosu

	MEB (f)	ANKA(f)
1. Metnin yüzeysel yapısını anlayabilme becerisini kazandırma	3	3
2. Metindeki olaya ve unsurlara yönelik soruların yanıtlarını bulabilme becerisini kazandırma	23	12
3. Metni kendi yaşantılarının etkisiyle yeniden yapılandırma becerisini kazandırma	16	10
4. Metinden çıkarımlar yapabilme ve anlatıyı sorgulayabilme becerisini kazandırma	8	5
5. Metni değerlendirme becerisini kazandırma	8	4
6. Metinde propaganda olup olmadığını tespit etme becerisini kazandırma	-	-
7. Konuşmacıyı değerlendirebilme becerisini kazandırma	-	-

Tablo 23. 6. Sınıf MEB Yayınlarında Öyküleyici Metinleri Temele Alan Unsurların Eleştirel Dinleme Becerisine Yönelik Olma Yüzdeleri

	İncelenen toplam unsur sayısı	İlişkili bulunan unsur sayısı	İlişkili unsur sayısının toplam unsura oranı (%)
1. Metnin yüzeysel yapısını anlayabilme becerisini kazandırma	44	3	6,8
2. Metindeki olaya ve unsurlara yönelik soruların yanıtlarını bulabilme becerisini kazandırma	44	23	52,2
3. Metni kendi yaşantılarının etkisiyle yeniden yapılandırma becerisini kazandırma	44	16	36,3
4. Metinden çıkarımlar yapabilme ve anlatıyı sorgulayabilme becerisini kazandırma	44	8	18,1
5. Metni değerlendirme becerisini kazandırma	44	8	18,1
6. Metinde propaganda olup olmadığını tespit etme becerisini kazandırma	44	0	0
7. Konuşmacıyı değerlendirebilme becerisini kazandırma	44	0	0

Tablo 24. 6. Sınıf Anka Yayınlarında Öyküleyici Metinleri Temele Alan Unsurların Eleştirel Dinleme Becerisine Yönelik Olma Yüzdeleri

	İncelenen toplam unsur sayısı	İlişkili bulunan unsur sayısı	İlişkili unsur sayısının toplam unsura oranı (%)
1. Metnin yüzeysel yapısını anlayabilme becerisini kazandırma	24	3	12,5
2. Metindeki olaya ve unsurlara yönelik soruların yanıtlarını bulabilme becerisini kazandırma	24	12	50,0
3. Metni kendi yaşantılarının etkisiyle yeniden yapılandırma becerisini kazandırma	24	10	41,6
4. Metinden çıkarımlar yapabilme ve anlatıyı sorgulayabilme becerisini kazandırma	24	5	20,8
5. Metni değerlendirme becerisini kazandırma	24	4	16,6
6. Metinde propaganda olup olmadığını tespit etme becerisini kazandırma	24	0	0
7. Konuşmacıyı değerlendirebilme becerisini kazandırma	24	0	0

6. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan öyküleyici türlerdeki metinleri temele alan ve dinleme becerisine dayanan metin altı etkinlikler, metne hazırlık soruları ve metni okuma yönergeleri incelenmiştir. “Metnin yüzeysel yapısını anlayabilme” başlığında yer alan alt becerilere yönelik hem MEB hem Anka yayınlarında üçer adet unsur belirlenmiştir. Sayı olarak eşitlik söz konusu olsa da toplam incelenen unsur sayısına oranlandığında Anka yayınlarının ders kitabını hazırlama sırasında Metnin yüzeysel yapısını anlayabilme becerisini kazandırmabecerisine daha çok önem gösterdiğini söylemek mümkündür. “Metindeki olaya ve unsurlara yönelik soruların yanıtlarını bulabilme becerisini kazandırma” kategorisindeki becerilere yönelik MEB yayınlarında 23, Anka yayınlarında 12 unsur belirlenmiştir. Sayı olarak MEB yayınları önde olsa da toplam incelenen unsur sayılarına göre oranlandığında yayınevleri arasında az bir fark olduğu görülmektedir. MEB yayınlarında “Metni kendi yaşantılarının etkisiyle yeniden yapılandırma becerisini kazandırma” başlığındaki alt becerilere yönelik 16 unsur bulunurken bu sayı Anka yayınlarında 10 olarak belirlenmiştir. Sayı olarak MEB yayınlarında ilgili başlığa yönelik unsur sayısı daha fazla olmakla birlikte toplam incelenen unsur sayısına göre oranlandığında Anka yayınlarında yer alan unsurların daha yüksek oranda bu becerilere hitap ettiği görülmektedir. “Metinden çıkarımlar yapabilme ve anlatıyı sorgulayabilme becerisini kazandırma” kategorisinde yer alan becerilere yönelik MEB yayınlarında 8, Anka yayınlarında 5 unsura rastlanmıştır. Her iki yayınevi de sayıca ve oranca birbirine yakın seyretmekle birlikte sayıca MEB yayınları, oranca Anka yayınlarının önde olduğu görülmektedir. “Metni değerlendirme becerisini kazandırma” başlığı altında yer alan alt becerilere yönelik ise MEB yayınlarında 8, Anka yayınlarında 4 unsur olduğu tespit edilmiştir. Sayı olarak MEB yayınlarında Metni değerlendirme becerisini kazandırma başlığına yönelik daha fazla unsur bulunmakla birlikte toplam incelenen unsur sayısına oranla bakıldığında da az bir farkla da olsa MEB yayınlarının önde olduğu anlaşılmaktadır. “Metinde propaganda olup olmadığını tespit etme becerisini kazandırma ve Konuşmacıyı değerlendirebilme becerisini kazandırma” başlıklarında yer alan alt becerilere yönelik ise her iki yayınevinden basılan kitaplarda herhangi bir unsura rastlanmamıştır. “Metinde propaganda olup olmadığını tespit etme becerisini kazandırma” başlığının önemi, aynı başlığın okuma metinlerini temel alan unsurlarda da ihmal edilmesi sebebiyle ilgili bölümde açıklanmıştır. Eleştirel dinleme konusunda ise “konuşmacıyı değerlendirme” başlığının öneminin son derece fazla olduğu bilinmektedir. Dinleme yalnızca sese değil, gerçek hayatta çoğu zaman sözsüz iletişimle ve konuşmacı ile birlikte karşımıza

çıkılmaktadır. Bu hususun her iki yayınevi tarafından da atlanmış olması öğrencilerin ömür boyu kullanmalarını beklediğimiz dinleme becerisinin bir tarafının eksik gelişmesine sebep olabileceği için son derece mühim bir eksiklik olarak görülmektedir.

Hem MEB hem de Anka yayınlarından basılan 6. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan öyküleyici türlerdeki dinleme/izleme metinlerini temele alan unsurlarda “Tümceler ve tümceler arası dil bilgisel ve anlamsal ilişkileri kavrayabilme becerisini kazandırma”, “Metinde geçen olayın kronolojisini yakalayabilme becerisini kazandırma”, “Metne yönelik soru sorabilme becerisini kazandırma”, “Metni kendi ifadeleriyle yeniden yapılandırabilme becerisini kazandırma”, “Metnin temasını bulabilme becerisini kazandırma”, “Metnin anahtar kavramlarını tespit edebilme becerisini kazandırma”, “Metinde geçen düşünmeyi geliştirme yollarını ve söz sanatlarını bulma ve metne katkısını açıklayabilme becerisini kazandırma”, “Metinde geçen anlatım biçimini belirleme ve metne katkısını açıklayabilme becerisini kazandırma”, “Metnin türünü belirleme becerisini kazandırma”, “Metnin bakış açısını belirleme becerisini kazandırma”, “Bir metni paragraflara ayırabilme becerisini kazandırma”, “Metnin dinleme/izleme amacına ulaşıp ulaşılmadığını sorgulama becerisini kazandırma”, “Metne yönelik soruların cevaplarıyla yeni sonuçlara varabilme becerisini kazandırma”, “Metnin kendisine bir katkıda bulunup bulunmadığını gerekçelendirebilme becerisini kazandırma”, “Metinde yaşananların gerçek hayatta yaşanıp yaşanamayacağını tespit edebilme becerisini kazandırma”, “Metinde karakterlerin hangi durumda farklı davranarak olayın gidişatını değiştirebileceğini tespit edebilme becerisini kazandırma”, “Metindeki tutarlılığı sorgulayabilme becerisini kazandırma”, “Yazarın üslubunu değerlendirebilme becerisini kazandırma”, “Propagandanın ne olduğunu ve ne biçimlerde yapıldığını bilme becerisini kazandırma”, “Metnin içerisinde yazardan okuyucuya veya karakterden karaktere karşı propaganda unsurlarına yer verilip verilmediğini anlama becerisini kazandırma”, “Karakterlerin iletişimlerinde propagandaya maruz kalan karakterdeki değişimi tespit edebilme becerisini kazandırma”, “Metnin olay örgüsünde karakterlerin yapmış olduğu propagandanın amacını tespit edebilme becerisini kazandırma”, “Metnin akışı içerisinde yazarın okuyucuya yaptığı bir propaganda varsa bu propagandanın amacını belirleme becerisini kazandırma”, “Metni anlatan kişinin metni türüne uygun seslendirip seslendirmediğini sorgulayabilme becerisini kazandırma”, “Metni anlatan kişinin topluluk karşısında konuşma becerisini değerlendirebilme becerisini kazandırma”, “Metni anlatan kişinin olaya hakimiyetini

değerlendirebilme becerisini kazandırma” alt becerilerini geliştirmeye yönelik hiç etkinlik bulunmadığı tespit edilmiştir. Bu kadar çok alt becerinin her iki yayınevi tarafından da ihmal edilmiş olması yalnızca dinleme/izleme metinlerinin ders kitaplarında okuma metinlerine göre daha az sayıda bulunması ile açıklanamayacak boyuttadır. Bu bakımdan Türkçe ders kitaplarında yer alan öyküleyici metin türlerini temele alan etkinliklerin eleştirel dinleme becerisini geliştirmede yeterli olduğunu söylemek mümkün değildir.

Eleştirel dinleme becerisini geliştirmeye yönelik unsurlardan alınan birkaç örnek aşağıda verilmiştir:

3. Etkinlik Dinlediğiniz metinle ilgili aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. Olay nerede geçiyor?

.....

2. Köylüler neden filden kurtulmak istiyorlar?

.....

3. Hoca'yı, Timur'a gitmesi için köylüler nasıl ikna ediyorlar?

.....

4. Nasreddin Hoca, Timur'dan file bir eş istemiştir. Hâlbuki tam tersini yapmak için yola çıkmıştı. Hoca'nın bu tavrı doğru mudur? Neden?

.....

5. Hoca'nın yerinde olsaydınız ne yapardınız?

.....

Şekil 14. 6. Sınıf Anka Yayınları 4. Tema 4. Metin 3. Etkinlik

6. sınıf Anka yayınları Türkçe ders kitabında 4. tema 4. metin 3. etkinlik olarak 131. sayfada yer alan bu etkinlik ile “Metinde geçen olayın yaşandığı uzamı tespit edebilme becerisini kazandırma” becerisini kazandırmak hedeflenmiştir.

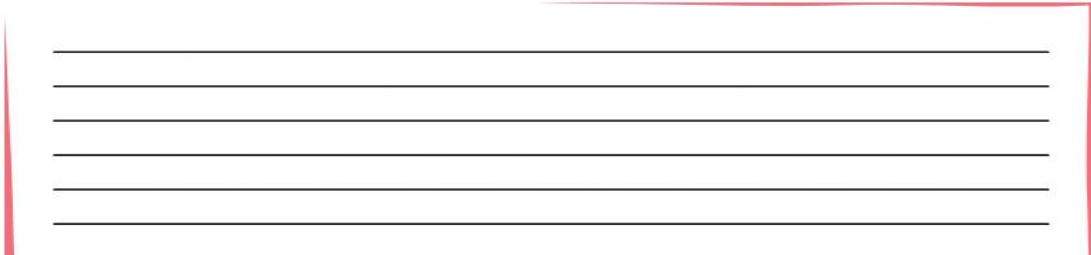
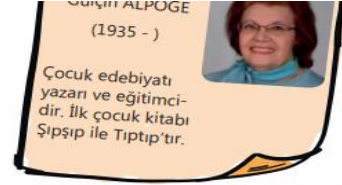
1. ETKİNLİK Dinlediğiniz metni aşağıda boş bırakılan yere özetleyiniz.

Şekil 15. 6. Sınıf MEB Yayınları 6. Tema 4. Metin 1. Etkinlik

6. sınıf MEB yayınları Türkçe ders kitabında 6. tema 4. metin 1. etkinlik olarak 182. sayfada yer alan bu etkinlik ile “Metni verilmek istenen mesajı kaybetmeden özetleyebilme becerisini kazandırma” becerisini kazandırmak hedeflenmiştir.

1. ETKİNLİK Metni televizyonun bozulduğu kısma kadar dinleyiniz. Olayların gelişimi ve sonucu hakkındaki tahminlerinizi boş bırakılan yere yazınız. Daha sonra metnin devamını dinleyiniz.

Şekil 16. 6. Sınıf MEB Yayınları 8. Tema 4. Metin 1. Etkinlik

6. sınıf MEB yayınları Türkçe ders kitabında 8. tema 4. metin 1. etkinlik olarak 242. sayfada yer alan bu etkinlik ile “Metnin sonrasına ilişkin kişi, olay, durum ya da gelişmeler hakkında doğru tahminlerde bulunabilme becerisini kazandırma” becerisini geliştirmek hedeflenmiştir.

3.1.2.2. Bilgilendirici Türlerdeki Metinleri Temel Alan ve Dinleme Becerisine Dayanan Unsurların Eleştirel Dinleme Becerisini Geliştirmeye Yönelik Olma Durumları

Bilgilendirici türlerdeki metinleri temel alan ve dinleme becerisine dayanan etkinliklerin, metne hazırlık sorularının ve metni dinleme yönergelerinin eleştirel dinleme becerisini geliştirmeye yönelik olma durumlarını incelemek için hazırlanan “Bilgilendirici metinleri eleştirel dinleme ölçütleri ve alt kategorileri” tablosunda yer alan 9 ana başlık, içerdikleri alt becerilerin frekans değerleri toplanarak Tablo 25’de verilmiştir. Detaylı tablo ekler kısmında “6. sınıf bilgilendirici metinleri eleştirel dinleme ölçütleri ve alt kategorileri frekans tablosu” başlığı altında verilmiştir.

Tablo 25. 6. Sınıf Bilgilendirici Metinleri Eleştirel Dinleme Ölçütleri Frekans Tablosu

	MEB (f)	ANKA(f)
1. Metnin yüzeysel yapısını anlayabilme becerisini kazandırma	4	6
2. Metne yönelik soruların yanıtlarını bulabilme becerisini kazandırma	14	10
3. Metni arka plan bilgisiyle yeniden yapılandırma becerisini kazandırma	4	7
4. Metinden çıkarımlar yapabilme ve anlatıyı sorgulayabilme becerisini kazandırma	2	3
5. Metni değerlendirme becerisini kazandırma	5	2
6. Metinde anlatılanların yanlı olup olmadığını tespit edebilme becerisini kazandırma	-	-
7. Metinde propaganda olup olmadığını tespit edebilme becerisini kazandırma	-	2
8. Bilginin kaynağını sorgulayabilme becerisini kazandırma	-	-
9. Konuşmacıyı değerlendirebilme becerisini kazandırma	-	-

Tablo 26. 6. Sınıf MEB Yayınlarında Bilgilendirici Metinleri Temele Alan Unsurların Eleştirel Dinleme Becerisine Yönelik Olma Yüzdeleri

	İncelenen toplam unsur sayısı	İlişkili bulunan unsur sayısı	İlişkili unsur sayısının toplam unsura oranı (%)
1. Metnin yüzeysel yapısını anlayabilme becerisini kazandırma	21	4	19,0
2. Metne yönelik soruların yanıtlarını bulabilme becerisini kazandırma	21	14	66,6

	İncelenen toplam unsur sayısı	İlişkili bulunan unsur sayısı	İlişkili unsur sayısının toplam unsura oranı (%)
3. Metni arka plan bilgisiyle yeniden yapılandırma becerisini kazandırma	21	4	19,0
4. Metinden çıkarımlar yapabilme ve anlatıyı sorgulayabilme becerisini kazandırma	21	2	9,5
5. Metni değerlendirme becerisini kazandırma	21	5	23,8
6. Metinde anlatılanların yanlı olup olmadığını tespit edebilme becerisini kazandırma	21	0	0
7. Metinde propaganda olup olmadığını tespit edebilme becerisini kazandırma	21	0	0
8. Bilginin kaynağını sorgulayabilme becerisini kazandırma	21	0	0
9. Konuşmacıyı değerlendirebilme becerisini kazandırma	21	0	0

Tablo 27. 6. Sınıf Anka Yayınlarında Bilgilendirici Metinleri Temele Alan Unsurların Eleştirel Dinleme Becerisine Yönelik Olma Yüzdeleri

	İncelenen toplam unsur sayısı	İlişkili bulunan unsur sayısı	İlişkili unsur sayısının toplam unsura oranı (%)
1. Metnin yüzeysel yapısını anlayabilme becerisini kazandırma	17	6	35,2
2. Metne yönelik soruların yanıtlarını bulabilme becerisini kazandırma	17	10	58,8
3. Metni arka plan bilgisiyle yeniden yapılandırma becerisini kazandırma	17	7	41,1
4. Metinden çıkarımlar yapabilme ve anlatıyı sorgulayabilme becerisini kazandırma	17	3	17,6
5. Metni değerlendirme becerisini kazandırma	17	2	11,7
6. Metinde anlatılanların yanlı olup olmadığını tespit edebilme becerisini kazandırma	17	0	0
7. Metinde propaganda olup olmadığını tespit edebilme becerisini kazandırma	17	2	11,7
8. Bilginin kaynağını sorgulayabilme becerisini kazandırma	17	0	0
9. Konuşmacıyı değerlendirebilme	17	0	0

6. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan bilgilendirici türlerdeki metinleri temele alan ve dinleme becerisine dayanan metin altı etkinlikler, metne hazırlık soruları ve metni okuma yönergeleri incelenmiştir. “Metnin yüzeysel yapısını anlayabilme” başlığında yer alan alt becerilere yönelik MEB yayınlarında 4, Anka yayınlarında 6 unsur tespit edilmiştir. Sayı ve incelenen toplam unsur sayısına göre orana bakıldığında Anka yayınlarının Metnin yüzeysel yapısını anlayabilme becerisini kazandırmabecerisine daha çok önem verdiği görülmektedir. “Metne yönelik soruların yanıtlarını bulabilme becerisini kazandırma” kategorisinde yer alan alt becerilere hitap eden MEB yayınlarında 14, Anka yayınlarında 10 unsura rastlanmıştır. Sayı ve oran olarak MEB yayınlarının önde olduğu anlaşılmaktadır. MEB yayınlarında “Metni arka plan bilgisiyle yeniden yapılandırma becerisini kazandırma” başlığında yer alan alt becerilere yönelik 4 unsur bulunurken Anka yayınlarında bu sayı 7 olarak belirlenmiştir. Hem sayı hem toplam incelenen unsur sayısına oranla bakıldığında Anka yayınlarının Metni arka plan bilgisiyle yeniden yapılandırma becerisini kazandırma konusuna daha çok önem verdiğini söylemek mümkündür. “Metinden çıkarımlar yapabilme ve anlatıyı sorgulayabilme becerisini kazandırma” başlığındaki alt becerilere yönelik MEB yayınlarında 2, Anka yayınlarında 3 unsura rastlanmıştır. Çok az bir farkla sayıca önde olan Anka yayınlarının oranca da önde olduğu görülmektedir. “Metni değerlendirme becerisini kazandırma” kategorisindeki becerilere yönelik MEB yayınlarında 5 unsur bulunurken Anka yayınlarında bu sayı 2 olarak belirlenmiştir. Sayı ve oran olarak MEB yayınlarındaki bilgilendirici türlerdeki metinleri temele alan ve dinleme becerisine dayanan unsurların daha fazla “Metni değerlendirme becerisini kazandırma” başlığındaki alt becerilere hitap ettiği görülmektedir. “Metinde propaganda olup olmadığını tespit edebilme becerisini kazandırma” başlığındaki becerilere yönelik MEB yayınlarında yine hiçbir unsur bulunmazken Anka yayınlarında 2 unsur tespit edilmiştir. “Metinde anlatılanların yanlış olup olmadığını tespit edebilme becerisini kazandırma”, “Bilginin kaynağını sorgulayabilme becerisini kazandırma” ve “Konuşmacıyı değerlendirebilme becerisini kazandırma” başlıklarında yer alan alt becerilere yönelik her iki yayınevinde de hiçbir unsura rastlanamamıştır. Eleştirel dinleme becerisinin geliştirilmesi için gerekli olan bu becerilerin her iki yayınevi tarafından da ihmal edilmiş olması 6. sınıf Türkçe ders kitaplarını eleştirel dinleme becerisini geliştirme açısından yetersiz kılmaktadır.

Hem MEB yayınlarından basılan hem de Anka yayınlarından basılan 6. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan bilgilendirici türlerdeki dinleme/izleme metinlerini temele alan unsurlarda “Bağlaçların metne katkısını fark edebilme becerisini kazandırma”, “Metni kendi ifadeleriyle yeniden yapılandırabilme becerisini kazandırma”, “Metni kendi ifadeleriyle yeniden yapılandırabilme becerisini kazandırma”, “Metinde boş bırakılan bölümü metnin anlamsal çerçevesinden çıkmadan tamamlayabilme becerisini kazandırma”, “Metindeki örtük anlamları tespit edebilme becerisini kazandırma”, “Metnin sonrasına ilişkin kişi, olay, durum ya da gelişmeler hakkında doğru tahminlerde bulunabilme becerisini kazandırma”, “Metnin temasını bulabilme becerisini kazandırma”, “Metnin anahtar kavramlarını tespit edebilme becerisini kazandırma”, “Metinde geçen düşünmeyi geliştirme yollarını ve söz sanatlarını bulma ve metne katkısını açıklayabilme becerisini kazandırma”, “Metinde geçen anlatım biçimini belirleme ve metne katkısını açıklayabilme becerisini kazandırma”, “Metnin türünü belirleme becerisini kazandırma”, “Metnin bakış açısını belirleme becerisini kazandırma, Metnin bölümlerini (serim, düğüm, çözüm) doğru şekilde ayırt edebilme becerisini kazandırma”, “Bir metni paragraflara ayırabilme becerisini kazandırma”, “Dinlediği/izlediği metinde geçen duygu ifade eden ve şahsi düşünce içeren kelimelere dikkat edebilme becerisini kazandırma”, “Metnin dinleme/izleme amacına ulaşıp ulaşılmadığını sorgulama becerisini kazandırma”, “Metnin kendisine bir katkıda bulunup bulunmadığını gerekçelendirebilme becerisini kazandırma”, “Metni neden beğendiğini/beğenmediğini gerekçelendirebilme becerisini kazandırma”, “Metinde yaşananların gerçek hayatta yaşanıp yaşanamayacağını tespit edebilme becerisini kazandırma”, “Metindeki tutarlılığı sorgulayabilme becerisini kazandırma”, “Yazarın taraflı olup olmadığına dikkat edebilme becerisini kazandırma”, “Metinde geçenlerin doğruluğunu sorgulayabilme becerisini kazandırma ”, “Metinde geçenlerin doğruluğunu sorgulayabilme becerisini kazandırma”, “Yazarın öznel dil mi yoksa nesnel dil mi kullandığını tespit edebilme becerisini kazandırma”, “Propagandanın ne olduğunu ve ne biçimlerde yapıldığını bilme becerisini kazandırma”, “Anlatılan bilgilerin kaynağını sorgulayabilme becerisini kazandırma”, “Anlatılanların güncel bilgiler olup olmadığını sorgulayabilme becerisini kazandırma”, “Sunulan çözümlerin bilimselliğini sorgulayabilme becerisini kazandırma”, “Metni anlatan kişinin metni türüne uygun seslendirip seslendirmediklerini sorgulayabilme becerisini kazandırma”, “Metni anlatan kişinin topluluk karşısında konuşma becerisini değerlendirebilme becerisini kazandırma”, “Metni anlatan kişinin konuya hakimiyetini değerlendirebilme becerisini

kazandırma ” alt becerilerini geliştirmeye yönelik hiç etkinlik bulunmadığı tespit edilmiştir. Bu durum 6. sınıf Türkçe ders kitaplarının eleştirel dinleme becerisini istenen düzeyde geliştiremeyeceği kanaatini oluşturmaktadır.

Eleştirel dinleme becerisini geliştirmeye yönelik unsurlardan alınan birkaç örnek aşağıda verilmiştir:

7. Etkinlik

goo.gl/Wm76Bs adresinden ya da dinleme-izleme cd'nizden “Yaratıcı Reklam Örnekleri” videosunu izleyiniz.

Her reklam bir amaç doğrultusunda yapılır. Bu amaç bazen iyi bazen de kötü olabilir. İzlediğiniz reklamın yapılma amacı sizi olumlu yönde mi, olumsuz yönde mi etkiledi? Görüşlerinizi söyleyiniz.

Şekil 17. 6. Sınıf Anka Yayınları 4. Tema 4. Metin 7. Etkinlik

6. sınıf Anka yayınları Türkçe ders kitabında 4. tema 4. metin 7. etkinlik olarak 133. sayfada yer alan bu etkinlik ile “Metinde propaganda varsa bunun amacını belirleyebilme becerisini kazandırma” becerisini kazandırmak hedeflenmiştir.

3. ETKİNLİK Dinlediğiniz metnin ana fikrini boş bırakılan yere yazınız.

Şekil 18. 6. Sınıf MEB Yayınları 4. Tema 4. Metin 3. Etkinlik

6. sınıf MEB yayınları Türkçe ders kitabında 4. tema 4. metin 3. etkinlik olarak 123. sayfada yer alan bu etkinlik ile “Metnin ana düşüncesini ve yardımcı düşüncelerini bulabilme becerisini kazandırma” becerisini kazandırmak hedeflenmiştir.

1. Etkinlik

Yukarıdaki görselleri inceleyiniz. Başlıktan ve bu görsellerden yola çıkarak izleyeceğiniz filmin konusunun ne olabileceğini yazınız.

Şekil 19. 6. Sınıf Anka Yayınları 7. Tema 4. Metin 1. Etkinlik

6. sınıf Anka yayınları Türkçe ders kitabında 7. tema 4. metin 1. etkinlik olarak 218. sayfada yer alan bu etkinlik ile “Başıktan ve görsellerden hareketle metnin konusunu tahmin edebilme becerisini kazandırma” becerisini kazandırmak hedeflenmiştir.

3.1.2.3. Şiir Türünde Metinleri Temel Alan ve Dinleme Becerisine Dayanan Unsurların Eleştirel Dinleme Becerisini Geliştirmeye Yönelik Olma Durumları

Şiir türünde metinleri temel alan ve dinleme becerisine dayanan etkinliklerin, metne hazırlık sorularının ve metni dinleme yönergelerinin eleştirel dinleme becerisini geliştirmeye yönelik olma durumlarını incelemek için hazırlanan “Şiir türünde metinleri eleştirel dinleme ölçütleri ve alt kategorileri” tablosunda yer alan 7 ana başlık, içerdikleri alt becerilerin frekans değerleri toplanarak Tablo 28’de verilmiştir. Detaylı tablo ekler kısmında “6. sınıf şiir türünde metinleri eleştirel dinleme ölçütleri ve alt kategorileri frekans tablosu” başlığı altında verilmiştir.

Tablo 28. 6. Sınıf Şiir Türünde Metinleri Eleştirel Dinleme Ölçütleri Frekans Tablosu

	MEB (f)	ANKA(f)
1. Şiirin yüzeysel yapısını kavrayabilme becerisini kazandırma	-	5
2. Şiiri kişisel yaşantılar etkisiyle yeniden yapılandırabilme becerisini kazandırma	-	1
3. Şiire yönelik soruların yanıtlarını bulabilme becerisini kazandırma	-	5
4. Şiirden çıkarımlar yapabilme ve anlatıyı sorgulayabilme becerisini kazandırma	-	14
5. Şiire ve şaire dair özellikleri fark edebilme becerisini kazandırma	-	5
6. Şiiri değerlendirme becerisini kazandırma	-	5
7. Konuşmacıyı değerlendirebilme becerisini kazandırma	-	-

Tablo 29. 6. Sınıf MEB Yayınlarında Şiir Türünde Metinleri Temele Alan Unsurların Eleştirel Dinleme Becerisine Yönelik Olma Yüzdeleri

	İncelenen toplam unsur sayısı	İlişkili bulunan unsur sayısı	İlişkili unsur sayısının toplam unsura oranı (%)
1. Şiirin yüzeysel yapısını kavrayabilme becerisini kazandırma	0	0	0

	İncelenen toplam unsur sayısı	İlişkili bulunan unsur sayısı	İlişkili unsur sayısının toplam unsura oranı (%)
2. Şiiri kişisel yaşantılar etkisiyle yeniden yapılandırabilme becerisini kazandırma	0	0	0
3. Şiire yönelik soruların yanıtlarını bulabilme becerisini kazandırma	0	0	0
4. Şiirden çıkarımlar yapabilme ve anlatıyı sorgulayabilme becerisini kazandırma	0	0	0
5. Şiire ve şaire dair özellikleri fark edebilme becerisini kazandırma	0	0	0
6. Şiiri değerlendirme becerisini kazandırma	0	0	0
7. Konuşmacıyı değerlendirebilme becerisini kazandırma	0	0	0

Tablo 30. 6. Sınıf Anka Yayınlarında Şiir Türünde Metinleri Temele Alan Unsurların Eleştirel Dinleme Becerisine Yönelik Olma Yüzdeleri

	İncelenen toplam unsur sayısı	İlişkili bulunan unsur sayısı	İlişkili unsur sayısının toplam unsura oranı (%)
1. Şiirin yüzeysel yapısını kavrayabilme becerisini kazandırma	17	5	29,4
2. Şiiri kişisel yaşantılar etkisiyle yeniden yapılandırabilme becerisini kazandırma	17	1	5,8
3. Şiire yönelik soruların yanıtlarını bulabilme becerisini kazandırma	17	5	29,4
4. Şiirden çıkarımlar yapabilme ve anlatıyı sorgulayabilme becerisini kazandırma	17	14	82,3
5. Şiire ve şaire dair özellikleri fark edebilme becerisini kazandırma	17	5	29,4
6. Şiiri değerlendirme becerisini kazandırma	17	5	29,4
7. Konuşmacıyı değerlendirebilme becerisini kazandırma	17	0	0

Anka yayınları 6. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan şiir türündeki metinleri temele alan ve dinleme becerisine dayanan metin altı etkinlikler, metne hazırlık soruları ve metni okuma yönergeleri incelenmiştir. MEB yayınlarında şiir türündeki metinleri temele alan ve

dinleme becerisine dayanan hiçbir unsur bulunmaması nedeniyle inceleme yapılamamıştır. Bu nedenle her iki yayınevi şiir türünde metinleri temel alan ve dinleme becerisine dayanan unsurların eleştirel dinleme becerisini geliştirmeye yönelik olma durumları açısından karşılaştırılamamıştır. Anka yayınlarında “Şiirin yüzeysel yapısını kavrayabilme becerisini kazandırma” başlığında yer alan alt becerilere yönelik 5 unsura rastlanmıştır. “Şiiri kişisel yaşantılar etkisiyle yeniden yapılandırabilme becerisini kazandırma” başlığındaki alt becerilere yönelik 1 unsur tespit edilmiştir ve bu oldukça yetersiz bir sayıdır. “Şiire yönelik soruların yanıtlarını bulabilme becerisini kazandırma” kategorisindeki becerilere yönelik 5, “Şiirden çıkarımlar yapabilme ve anlatıyı sorgulayabilme becerisini kazandırma” kategorisindeki becerilere yönelik 14, “Şiire ve şaire dair özellikleri fark edebilme becerisini kazandırma” kategorisindeki becerilere yönelik 5 ve “Şiiri değerlendirme becerisini kazandırma” kategorisindeki becerilere yönelik de 5 unsur belirlenmiştir. “Konuşmacıyı değerlendirebilme becerisini kazandırma” başlığında yer alan alt becerilere yönelik ise hiçbir unsura rastlanamamıştır. Şiir türünün kendine has bir sesletimi olduğu da düşünüldüğünde Anka yayınlarında da “Konuşmacıyı değerlendirebilme becerisini kazandırma” becerisine yönelik hiçbir unsurun bulunmayışı eleştirel dinleme becerisini kazandırma konusunda eksik kalındığını göstermektedir. MEB yayınlarında ise şiir türünde hiç dinleme metni bulunmaması ve buna paralel olarak şiir türündeki metinleri temele alan ve dinleme becerisine dayanan hiçbir unsur bulunmayışı eleştirel dinleme becerisini geliştirme konusunda son derece yetersiz kaldığını gözler önüne sermektedir.

Anka yayınlarından basılan 6. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan şiir türündeki dinleme/izleme metinlerini temele alan unsurlarda “Noktalama işaretlerinin şiire katkısını anlayabilme becerisini kazandırma”, “Bağlaçların şiire katkısını fark edebilme becerisini kazandırma”, “Tümceler ve tümceler arası dil bilgisel ve anlamsal ilişkileri kavrayabilme becerisini kazandırma”, “Şiiri kendi ifadeleriyle yeniden yapılandırabilme becerisini kazandırma”, “Şiirde boş bırakılan bölümü şiirin anlamsal çerçevesinden çıkmadan tamamlayabilme becerisini kazandırma”, “Şiirde yer alan şahıs veya anlatıcı ile empati yapabilme becerisini kazandırma”, “Şiirin anahtar sözcüklerini tespit edebilme becerisini kazandırma”, “Şiiri kendi ifadeleriyle özetleyebilme becerisini kazandırma”, “şiire yönelik soru sorabilme”, “Şiirin türünü tespit edebilme becerisini kazandırma”, “Şiirin anlatım biçimini tespit edebilme becerisini kazandırma”, “Şiirin yazılış amacını çıkarabilme

becerisini kazandırma”, “Şiirdeki imgeleri ve örtük anlamları anlayabilme becerisini kazandırma”, “Şiirin dinleme amacına ulaşp ulaşmadığını sorgulama becerisini kazandırma ”, “Şiirin kendisine bir katkıda bulunup bulunmadığını gerekçelendirebilme becerisini kazandırma”, “Şiiri neden beğendiğini/beğenmediğini gerekçelendirebilme becerisini kazandırma”, “Şiirde anlatılanların gerçekçi olup olmadığını tespit edebilme becerisini kazandırma”, “Şiiri seslendiren kişinin şiirin türüne uygun seslendirip seslendirmedini sorgulayabilme becerisini kazandırma ”, “Şiiri seslendiren kişinin topluluk karşısında konuşma becerisini değerlendirebilme becerisini kazandırma ” alt becerilerini geliştirmeye yönelik hiç etkinlik bulunmadığı tespit edilmiştir. Bu durumun ise büyük ölçüde dinleme metinlerinin Türkçe ders kitaplarında az sayıda olmasından kaynaklı olduğu kanaati oluşmuştur.

Eleştirel dinleme becerisini geliştirmeye yönelik unsurlardan alınan birkaç örnek aşağıda verilmiştir:

Yukarıdaki görseller neleri çağrıştırıyor? Görsellerden hareketle dinleyeceğiniz şiirin konusunu tahmin ediniz.

Şekil 20. 6. Sınıf Anka Yayınları 3. Tema 4. Metin Metni Okuma Yönergesi

6. sınıf Anka yayınları Türkçe ders kitabında 3. tema 4. metin metni okuma yönergesi olarak 91. sayfada bulunan bu etkinlik ile “Başıktan ve görsellerden hareketle şiirin konusunu tahmin edebilme becerisini kazandırma” becerisini kazandırmak hedeflenmiştir.

7. Etkinlik

Dinlediğiniz şiirde yurt neye benzetilmiştir? Şair neden böyle bir benzetme yapmıştır?

.....

.....

.....

.....

Şekil 21. 6. Sınıf Anka Yayınları 6. Tema 4. Metin 7. Etkinlik

6. sınıf Anka yayınları Türkçe ders kitabında 6. tema 4. metin 7. etkinlik olarak 193. sayfada yer alan bu etkinlik ile “Şiirde kullanılan söz sanatlarını ve düşüncüyü geliştirme yollarını tespit edebilme becerisini kazandırma” becerisini kazandırmak hedeflenmiştir.

3. Etkinlik

Aşağıdaki boşlukları dinlediğiniz şiire göre doldurunuz.

Dinlediğim metnin konusu:

Dinlediğim metnin ana duygusu:

Dinlediğim metne önerdiğim başlık:

Şekil 22. 6. Sınıf Anka Yayınları 6. Tema 4. Metin 3. Etkinlik

6. sınıf Anka yayınları Türkçe ders kitabında 6. tema 4. metin 3. etkinlik olarak 191. sayfada yer alan bu etkinlik ile “Şiirin ana duygusunu tespit edebilme becerisini kazandırma” becerisini kazandırmak hedeflenmiştir.

3.2. 7. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Bulguları

Bu bölümde, yapılan incelemenin sonucunda ortaokulsinde yer alan 7. sınıf Türkçe ders kitaplarında bulunan metinlerin türlere göre dağılımı ve metin altı etkinlik sayıları belirtilmiştir. Ardından incelenen unsurlar sonucunda elde edilen bulgular frekans değerlerini gösterir tablolar ile verilmiştir.

Aşağıda yer alan tablolarda verilen etkinlik sayıları, metin altı etkinlikleri kapsamış, metne hazırlık soruları ve metni okuma yönergeleri tabloda verilmemiştir. Ders kitabında yer alan yazılı veya sözlü herhangi bir metin ile ilişkili olmayan etkinlikler inceleme dışı bırakılmıştır. Aşağıda verilen tablolarda incelenen ve incelenmeyen etkinliklerin sayıları da ayrı ayrı verilmiştir.

7. sınıf Türkçe ders kitaplarında MEB yayınlarında 32 adet metni okuma/dinleme yönergesi ve 32 adet metne hazırlık sorusu yer almaktadır. Dörtel yayınlarında ise yine 32 adet metni okuma/dinleme yönergesi ve 32 adet metne hazırlık sorusu yer almaktadır.

3.2.1. Okuma Metinleri

7.sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan 48 okuma metninin hazırlık soruları, okuma yönergeleri ve metin altı etkinlikleri incelenmiştir. Metinlerin türlerine göre ayrımı ve etkinlik sayıları, incelenen ve metin temelli olmaması sebebiyle inceleme dışı bırakılan etkinlik sayıları Tablo 31 ve Tablo 32’de verilmiştir. Hazırlık çalışmaları ve metni okuma yönergelerinin tamamı incelemeye dâhil edilmiştir.

Tablo 31. 7. Sınıf MEB Yayınları Okuma Metinlerine Ait Etkinlik Sayıları

	Metin sayısı	Toplam etkinlik sayısı	İncelenen etkinlik sayısı	İncelenmeyen etkinlik sayısı
Öyküleyici anlatım biçimine sahip	11	89	60	29
Bilgilendirici anlatım biçimine sahip	10	81	50	31
Şiir türünde	3	21	11	10

Tablo 32. 7. Sınıf Dörtel Yayınları Okuma Metinlerine Ait Etkinlik Sayıları

	Metin sayısı	Toplam etkinlik sayısı	İncelenen etkinlik sayısı	İncelenmeyen etkinlik sayısı
Öyküleyici anlatım biçimine sahip	7	66	52	14
Bilgilendirici anlatım biçimine sahip	10	83	65	18
Şiir türünde	7	49	37	12

Yapılan inceleme sonucunda MEB yayınlarına ait 7. sınıf Türkçe ders kitabında öyküleyici metin türlerinde 11 adet okuma metni bulunurken Dörtel yayınlarına ait 7. sınıf Türkçe ders kitabında öyküleyici metin türlerinde 7 adet okuma metni bulunduğu tespit edilmiştir. MEB yayınlarından basılan Türkçe ders kitabında öyküleyici türlerde yer alan 11 okuma metni için toplam 89 etkinlik hazırlandığı ve bu etkinliklerin 60 tanesinin birebir metin temelli olduğu görülmüştür. Dörtel yayınlarından basılan Türkçe ders kitabında öyküleyici türlerde yer alan 7 okuma metni için toplam 66 etkinlik hazırlandığı ve bu etkinliklerin 52 tanesinin birebir metin temelli olduğu görülmüştür. Bu bağlamda MEB yayınlarından basılan Türkçe ders kitabında öyküleyici türlerde yer alan okuma metinlerine ortalama 8 etkinlik düştüğü görülmüş ve bunların ortalama 5,4'ünün birebir metin temelli olduğu görülmüştür. Dörtel yayınlarından basılan Türkçe ders kitabında öyküleyici türlerde yer alan okuma metinlerine ortalama 9,4 etkinlik düştüğü görülmüş ve bunların ortalama 7,4'ünün birebir metin temelli olduğu görülmüştür. Buradan hareketle öyküleyici metin türlerinde okuma metinleri için Dörtel yayınlarında ortalama metin altı etkinlik sayısının MEB yayınlarına göre daha fazla olduğu, bunun yanı sıra öyküleyici metin türlerinde okuma metinlerine ait metin altı etkinliklerin Dörtel yayınlarında MEB yayınlarına göre daha fazlasının birebir metinle ilişkilendirilerek hazırlandığı görülmektedir.

Yapılan inceleme sonucunda MEB yayınlarına ait 7. sınıf Türkçe ders kitabında bilgilendirici metin türlerinde 10 adet okuma metni bulunurken yine Dörtel yayınlarına ait 7. sınıf Türkçe ders kitabında bilgilendirici metin türlerinde 10 adet okuma metni bulunduğu tespit edilmiştir. MEB yayınlarından basılan Türkçe ders kitabında bilgilendirici türlerde yer alan 10 okuma metni için toplam 81 etkinlik hazırlandığı ve bu etkinliklerin 50 tanesinin birebir metin temelli olduğu görülmüştür. Dörtel yayınlarından basılan Türkçe ders kitabında bilgilendirici türlerde yer alan 10 okuma metni için toplam 83 etkinlik hazırlandığı ve bu etkinliklerin 65 tanesinin birebir metin temelli olduğu görülmüştür. Bu bağlamda MEB yayınlarından basılan Türkçe ders kitabında bilgilendirici türlerde yer alan okuma metinlerine ortalama 8,1 etkinlik düştüğü görülmüş ve bunların ortalama 4,5'inin birebir metin temelli olduğu görülmüştür. Dörtel yayınlarından basılan Türkçe ders kitabında bilgilendirici türlerde yer alan okuma metinlerine ortalama 8,3 etkinlik düştüğü görülmüş ve bunların ortalama 6,5'inin birebir metin temelli olduğu görülmüştür. Buradan hareketle bilgilendirici metin türlerinde okuma metinleri için Dörtel yayınlarında ortalama metin altı etkinlik sayısının MEB yayınlarına göre daha fazla olduğu,

bunun yanı sıra bilgilendirici metin türlerinde okuma metinlerine ait metin altı etkinliklerin Dörtel yayınlarında MEB yayınlarına göre daha fazlasının birebir metinle ilişkilendirilerek hazırlandığı görülmüştür.

Yapılan inceleme sonucunda MEB yayınlarına ait 7. sınıf Türkçe ders kitabında şiir türünde 3 adet okuma metni bulunurken Dörtel yayınlarına ait 7. sınıf Türkçe ders kitabında şiir türünde 7 adet okuma metni bulunduğu tespit edilmiştir. MEB yayınlarından basılan Türkçe ders kitabında şiir türünde yer alan 3 okuma metni için toplam 21 etkinlik hazırlandığı ve bu etkinliklerin 11 tanesinin birebir metin temelli olduğu görülmüştür. Dörtel yayınlarından basılan Türkçe ders kitabında şiir türünde yer alan 7 okuma metni için toplam 49 etkinlik hazırlandığı ve bu etkinliklerin 37 tanesinin birebir metin temelli olduğu görülmüştür. Bu bağlamda MEB yayınlarından basılan Türkçe ders kitabında şiir türünde yer alan okuma metinlerine ortalama 7 etkinlik düştüğü görülmüş ve bunların ortalama 3,6'sının birebir metin temelli olduğu görülmüştür. Dörtel yayınlarından basılan Türkçe ders kitabında şiir türünde yer alan okuma metinlerine ortalama 7 etkinlik düştüğü görülmüş ve bunların ortalama 5,2'sinin birebir metin temelli olduğu görülmüştür. Buradan hareketle şiir türünde okuma metinleri için Dörtel yayınlarında ortalama metin altı etkinlik sayısının MEB yayınları ile aynı olduğu, bunun yanı sıra şiir türünde okuma metinlerine ait metin altı etkinliklerin Dörtel yayınlarında MEB yayınlarına göre daha fazlasının birebir metinle ilişkilendirilerek hazırlandığı görülmüştür.

3.2.1.1. Öyküleyici Türlerdeki Metinleri Temel Alan ve Okuma Becerisine Dayanan Unsurların Eleştirel Okuma Becerisini Geliştirmeye Yönelik Olma Durumları

Öyküleyici türlerdeki metinleri temele alan ve okuma becerisine dayanan etkinliklerin, metne hazırlık sorularının ve metni okuma yönergelerinin eleştirel okuma becerisini geliştirmeye yönelik olma durumlarını incelemek için hazırlanan “Öyküleyici metinleri eleştirel okuma ölçütleri ve alt kategorileri” tablosunda yer alan 6 ana başlık, içerdikleri alt becerilerin frekans değerleri toplanarak Tablo 33’de verilmiştir. Detaylı tablo ekler kısmında “7. sınıf öyküleyici metinleri eleştirel okuma ölçütleri ve alt kategorileri frekans tablosu” başlığı altında verilmiştir.

Tablo 33. 7. Sınıf Öyküleyici Metinleri Eleştirel Okuma Ölçütleri Frekans Tablosu

	MEB (f)	DÖRTEL (f)
1. Metnin yüzeysel yapısını anlayabilme becerisini kazandırma	34	24
2. Metindeki olaya ve unsurlara yönelik soruların yanıtlarını bulabilme becerisini kazandırma	76	50
3. Metni kendi yaşantılarının etkisiyle yeniden yapılandırma becerisini kazandırma	29	3
4. Metinden çıkarımlar yapabilme ve anlatıyı sorgulayabilme becerisini kazandırma	23	25
5. Metni değerlendirme becerisini kazandırma	16	14
6. Metinde propaganda olup olmadığını tespit etme becerisini kazandırma	0	0

Tablo 34. 7. Sınıf MEB Yayınlarında Öyküleyici Metinleri Temele Alan Unsurların Eleştirel Okuma Becerisine Yönelik Olma Yüzdeleri

	İncelenen toplam unsur sayısı	İlişkili bulunan unsur sayısı	İlişkili unsur sayısının toplam unsura oranı (%)
1. Metnin yüzeysel yapısını anlayabilme becerisini kazandırma	82	34	41,4
2. Metindeki olaya ve unsurlara yönelik soruların yanıtlarını bulabilme becerisini kazandırma	82	76	92,6
3. Metni kendi yaşantılarının etkisiyle yeniden yapılandırma becerisini kazandırma	82	29	35,3
4. Metinden çıkarımlar yapabilme ve anlatıyı sorgulayabilme becerisini kazandırma	82	23	28,0
5. Metni değerlendirme becerisini kazandırma	82	16	19,5
6. Metinde propaganda olup olmadığını tespit etme becerisini kazandırma	82	0	0

Tablo 35. 7. Sınıf Dörtel Yayınlarında Öyküleyici Metinleri Temele Alan Unsurların Eleştirel Okuma Becerisine Yönelik Olma Yüzdeleri

	İncelenen toplam unsur sayısı	İlişkili bulunan unsur sayısı	İlişkili unsur sayısının toplam unsura oranı (%)
1. Metnin yüzeysel yapısını anlayabilme becerisini kazandırma	66	24	36,3
2. Metindeki olaya ve unsurlara yönelik soruların yanıtlarını bulabilme becerisini kazandırma	66	50	75,7
3. Metni kendi yaşantılarının etkisiyle yeniden yapılandırma becerisini kazandırma	66	3	4,5
4. Metinden çıkarımlar yapabilme ve anlatıyı sorgulayabilme becerisini kazandırma	66	25	37,8
5. Metni değerlendirme becerisini kazandırma	66	14	21,2
6. Metinde propaganda olup olmadığını tespit etme becerisini kazandırma	66	0	0

7. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan öyküleyici türlerdeki metinleri temele alan ve okuma becerisine dayanan metin altı etkinlikler, metne hazırlık soruları ve metni okuma yönergeleri incelenmiştir. MEB yayınlarında incelenen unsurlardan 34 tanesinin “metnin yüzeysel yapısını anlama” başlığında yer alan becerilere hitap ettiği görülürken Dörtel yayınlarında bu sayının 24 olduğu görülmüştür. Hem sayıca hem oran olarak MEB yayınlarından basılmış olan 7. sınıf Türkçe ders kitabında metnin yüzeysel yapısını kavratmaya daha çok ehemmiyet verildiğini söylemek mümkündür. MEB yayınları incelendiğinde “Metindeki olaya ve unsurlara yönelik soruların yanıtlarını bulabilme becerisini kazandırma” kategorisinde 76 adet unsur yer almaktadır. Dörtel yayınlarında yer alan etkinlikler, metne hazırlık soruları ve metni okuma yönergeleri incelenmiş ve bunların 50 tanesi metindeki “olaya ve unsurlara yönelik soruların yanıtlarını bulabilme” başlığı altında yer almıştır. Bu sayılar incelendiğinde 7. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan öyküleyici okuma metinlerinin etkinliklerinde, metne hazırlık soruları ve metni okuma yönergelerinde “Metindeki olaya ve unsurlara yönelik soruların yanıtlarını bulabilme becerisini kazandırma” başlığında yer alan becerilere hitap etme konusunda hem sayıca hem toplam incelenen etkinlik sayısına göre oranlandığında MEB yayınlarından basılmış olan 7. sınıf Türkçe ders kitabının daha önde olduğu gözlemlenmiştir. “Metni kendi

yaşantılarının etkisiyle yeniden yapılandırma becerisini kazandırma” başlığı altında MEB yayınlarında 29, Dörtel yayınlarında 3 unsur yer almaktadır. Öğrencilerin metni kendi yaşantısı ile ilişkilendirerek amaçlanan kazanımları içselleştirebilmesi ve yaratıcılıklarını aktif şekilde kullanabilmeleri açısından bu başlık oldukça önemli olmasına rağmen Dörtel yayınlarının bu konuda yetersiz kaldığı gözlemlenmiştir. Sayıca ve oranca MEB yayınları Metni kendi yaşantılarının etkisiyle yeniden yapılandırma becerisini kazandırma becerisini kazandırma konusunda Dörtel yayınlarına göre çok daha öndedir. “Metinden çıkarımlar yapabilme ve anlatıyı sorgulayabilme becerisini kazandırma” başlığı altında MEB yayınlarında incelenen etkinlik, metne hazırlık soruları ve metni okuma yönergelerinden 23 tanesi bu beceriyi kapsarken Dörtel yayınlarında 25 tanesi bu başlık altında yer almıştır. Sayı ve oran olarak Dörtel yayınlarının bu beceriye yönelik daha fazla unsur barındırdığı görülmektedir. “Metni değerlendirme becerisini kazandırma” başlığı altında MEB yayınlarında yer alan 16 unsura karşılık Dörtel yayınlarında 14 unsur olduğu gözlemlenmiştir. Sayıca MEB yayınlarında “Metni değerlendirme becerisini kazandırma” kategorisine dâhil edilebilecek unsurlar sayıca daha fazla olsa da incelenen etkinlik, metne hazırlık soruları ve metni okuma yönergeleri sayılarına göre oranlandığında az bir farkla Dörtel yayınlarının önde olduğu görülmüştür. Bu bağlamda Metni değerlendirme becerisini kazandırma becerisini destekleme açısından her iki yayınevinden hazırlanan kitaplar arasında anlamlı bir fark olmadığını söylemek mümkündür. Her iki yayınevinden basılan 7. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan öyküleyici okuma metni etkinliklerinin, metne hazırlık sorularının ve metni okuma yönergelerinin hiçbirinde “Metinde propaganda olup olmadığını tespit etme becerisini kazandırma” becerisini geliştirmeye yönelik bir etkinlik bulunamamıştır. Günümüz dünyasında pek çok farklı yolla propagandaya çok küçük yaşlardan itibaren farkında olmadan dahi olsa maruz kalındığı düşünüldüğünde Türkçe ders kitaplarında yer alan öyküleyici okuma metni etkinliklerinde, metne hazırlık sorularında ve metni okuma yönergelerinde “propagandayı tespit edebilme” başlığında yer alan becerilere yönelik bir içerik bulunmaması önemli bir eksiklik olarak karşımıza çıkmaktadır.

Hem MEB yayınlarından basılan hem de Dörtel yayınlarından basılan 7. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan öyküleyici türlerdeki okuma metinlerini temele alan unsurlarda “Metnin temasını bulabilme becerisini kazandırma”, “Metnin bölümlerini (serim, düğüm, çözüm) doğru şekilde ayırt edebilme becerisini kazandırma”, “Bir metni paragraflara

ayırabilme becerisini kazandırma”, “Metnin okuma amacına ulaşıp ulaşılmadığını sorgulama becerisini kazandırma”, “Metnin kendisine bir katkıda bulunup bulunmadığını gerekçelendirebilme becerisini kazandırma”, “Metni neden beğendiğini/beğenmediğini gerekçelendirebilme becerisini kazandırma”, “Metnin yazılış amacını ortaya çıkarabilme becerisini kazandırma”, “Metindeki tutarlılığı sorgulayabilme becerisini kazandırma”, “Propagandanın ne olduğunu ve ne biçimlerde yapıldığını bilme becerisini kazandırma”, “Metnin içerisinde yazardan okuyucuya veya karakterden karaktere karşı propaganda unsurlarına yer verilip verilmediğini anlama becerisini kazandırma”, “Karakterlerin iletişimlerinde propagandaya maruz kalan karakterdeki değişimi tespit edebilme becerisini kazandırma”, “Metnin olay örgüsünde karakterlerin yapmış olduğu propagandanın amacını tespit edebilme becerisini kazandırma”, “Metnin akışı içerisinde yazarın okuyucuya yaptığı bir propaganda varsa bu propagandanın amacını belirleme becerisini kazandırma” alt becerilerini geliştirmeye yönelik hiç etkinlik bulunmadığı tespit edilmiştir.

Eleştirel okuma becerisini geliştirmeye yönelik unsurlardan alınan birkaç örnek aşağıda verilmiştir:

Şekil 23. 7. Sınıf MEB Yayınları 2. Tema 3. Metin Metni Okuma Yönergesi

7. sınıf MEB yayınları Türkçe ders kitabında 2. tema 3. metin için metni okuma yönergesi olarak 52. sayfada yer alan bu etkinlik ile “Noktalama işaretlerinin metne katkısını anlayabilme becerisini kazandırma” becerisini kazandırmak hedeflenmiştir.

5. ETKİNLİK

Okuduğunuz “En İyi Arkadaş” adlı metnin içeriğine yönelik sorular hazırlayınız.

Soru:	Soru:
Soru:	Soru:
Soru:	Soru:

Şekil 24. 7. Sınıf Dörtel Yayınları 7. Tema 2. Metin 5. Etkinlik

7. sınıf Dörtel yayınları Türkçe ders kitabında 7. tema 2. metin 5. etkinlik olarak 200. sayfada yer alan bu etkinlik ile “Metne yönelik soru sorabilme becerisini kazandırma” becerisini kazandırmak hedeflenmiştir.

2.Etkinlik Aşağıdaki soruları okuduğunuz metinden hareketle cevaplayınız.

1. Kaoru İkeya kimdir?
2. Kaoru'nun gök bilimine merakı nasıl başlamıştır?
3. İkeya'nın yaşadığı zorluklara rağmen hayallerinden vazgeçmeme nedenleri nelerdir?
4. Kuyruklu yıldız keşfeden İkeya'nın hayatında ne gibi değişiklikler olmuştur?
5. Kaoru İkeya gibi sizin de gerçekleştirmek istediğiniz bir hayaliniz var mı ? Varsa hayalinizi gerçekleştirmek için neler yaparsınız?
6. İkeya hayallerinden vazgeçmeyerek bize nasıl bir mesaj veriyor?
7. İkeya'ya soru sorma fırsatınız olsaydı ona hangi soruları sorardınız? Neden?
8. Sizce Kaoru, kuyruklu yıldızları keşfettikten sonra neler hissetmiştir?

Şekil 25. 7. Sınıf MEB Yayınları 5. Tema 1. Metin 2. Etkinlik

7. sınıf MEB yayınları Türkçe ders kitabında 5. tema 1. metin 2. etkinlikte 5 numaralı soru olarak 140. sayfada yer alan bu etkinlik ile “Metinde yaşananları ve/veya kişileri kendi yaşantısı ile ilişkilendirebilme becerisini kazandırma” becerisini kazandırmak hedeflenmiştir.

3.2.1.2. Bilgilendirici Türlerdeki Metinleri Temel Alan ve Okuma Becerisine Dayanan Unsurların Eleştirel Okuma Becerisini Geliştirmeye Yönelik Olma Durumları

Bilgilendirici türlerdeki metinleri temele alan ve okuma becerisine dayanan etkinliklerin, metne hazırlık sorularının ve metni okuma yönergelerinin eleştirel okuma becerisini geliştirmeye yönelik olma durumlarını incelemek için hazırlanan “Bilgilendirici metinleri eleştirel okuma ölçütleri ve alt kategorileri” tablosunda yer alan 8 ana başlık, içerdikleri alt becerilerin frekans değerleri toplanarak Tablo 36’da verilmiştir. Detaylı tablo ekler kısmında “7. sınıf bilgilendirici metinleri eleştirel okuma ölçütleri ve alt kategorileri frekans tablosu” başlığı altında verilmiştir.

Tablo 36. 7. Sınıf Bilgilendirici Metinleri Eleştirel Okuma Ölçütleri ve Alt Kategorileri Frekans Tablosu

	MEB (f)	DÖRTEL (f)
1. Metnin yüzeysel yapısını anlayabilme becerisini kazandırma	25	40
2. Metne yönelik soruların yanıtlarını bulabilme becerisini kazandırma	39	30

	MEB (f)	DÖRTEL (f)
3. Metni arka plan bilgisiyle yeniden yapılandırma becerisini kazandırma	28	4
4. Metinden çıkarımlar yapabilme ve anlatıyı sorgulayabilme becerisini kazandırma	22	26
5. Metni değerlendirme becerisini kazandırma	16	5
6. Metinde anlatılanların yanlı olup olmadığını tespit edebilme becerisini kazandırma	5	2
7. Metinde propaganda olup olmadığını tespit edebilme becerisini kazandırma	0	0
8. Bilginin kaynağını sorgulayabilme becerisini kazandırma	0	1

Tablo 37. 7. Sınıf MEB Yayınlarında Bilgilendirici Metinleri Temele Alan Unsurların Eleştirel Okuma Becerisine Yönelik Olma Yüzdeleri

	İncelenen toplam unsur sayısı	İlişkili bulunan unsur sayısı	İlişkili unsur sayısının toplam unsura oranı (%)
1. Metnin yüzeysel yapısını anlayabilme becerisini kazandırma	70	25	35,7
2. Metne yönelik soruların yanıtlarını bulabilme becerisini kazandırma	70	39	55,7
3. Metni arka plan bilgisiyle yeniden yapılandırma becerisini kazandırma	70	28	40,0
4. Metinden çıkarımlar yapabilme ve anlatıyı sorgulayabilme becerisini kazandırma	70	22	31,4
5. Metni değerlendirme becerisini kazandırma	70	16	22,8
6. Metinde anlatılanların yanlı olup olmadığını tespit edebilme becerisini kazandırma	70	5	7,1
7. Metinde propaganda olup olmadığını tespit edebilme becerisini kazandırma	70	0	0
8. Bilginin kaynağını sorgulayabilme becerisini kazandırma	70	0	0

Tablo 38. 7. Sınıf Dörtel Yayınlarında Bilgilendirici Metinleri Temele Alan Unsurların Eleştirel Okuma Becerisine Yönelik Olma Yüzdeleri

	İncelenen toplam unsur sayısı	İlişkili bulunan unsur sayısı	İlişkili unsur sayısının toplam unsura oranı (%)
1. Metnin yüzeysel yapısını anlayabilme becerisini kazandırma	85	40	47,0
2. Metne yönelik soruların yanıtlarını bulabilme becerisini kazandırma	85	30	35,2
3. Metni arka plan bilgisiyle yeniden yapılandırma becerisini kazandırma	85	4	4,7
4. Metinden çıkarımlar yapabilme ve anlatıyı sorgulayabilme becerisini kazandırma	85	26	30,5
5. Metni değerlendirme becerisini kazandırma	85	5	5,8
6. Metinde anlatılanların yanlı olup olmadığını tespit edebilme becerisini kazandırma	85	2	2,3
7. Metinde propaganda olup olmadığını tespit edebilme becerisini kazandırma	85	0	0
8. Bilginin kaynağını sorgulayabilme becerisini kazandırma	85	1	1,1

Bilgilendirici türlerdeki metinleri temele alan ve okuma becerisine dayanan metin altı etkinlikler, metne hazırlık soruları ve metni okuma yönergeleri incelenmiştir. MEB yayınlarında incelenen etkinlik, metne hazırlık soruları ve metni okuma yönergelerinden 25 unsurun “metnin yüzeysel yapısını anlama” başlığında yer alan becerilere hitap ettiği görülürken Dörtel yayınlarında bu sayının 40 olduğu görülmüştür. Sayıca ve toplam incelenen etkinlik, metne hazırlık sorusu ve metni okuma yönergesi sayısına göre oranlandığında bilgilendirici okuma metinlerinin metin altı etkinliklerinde, metne hazırlık sorularında ve metni okuma yönergelerinde “metnin yüzeysel yapısını kavrama” becerisine Dörtel yayınlarının daha fazla özen gösterdiğini söylemek mümkündür. “Metne yönelik soruların yanıtlarını bulma” başlığında yer alan becerilere yönelik MEB yayınlarında 39 unsur bulunurken Dörtel yayınlarında 30 unsurun bu becerilere yönelik olduğu tespit edilmiştir. Bu bağlamda bilgilendirici okuma metinlerinde metne yönelik soruların yanıtlarını bulmayı kapsayan unsurlar konusunda sayıca ve oranca MEB yayınlarının daha önde olduğunu söylemek mümkündür. “Metni arka plan bilgisiyle yeniden yapılandırma

becerisini kazandırma” başlığını MEB yayınlarında 28 unsur kapsarken bu sayı Dörtel yayınlarında 4 ile sınırlı kalmıştır. Öğrencilerin metinde anlatılanları kendi hayatı ile ilişkilendirmeden içselleştirmesinin mümkün olmadığı düşünüldüğünde Dörtel yayınlarının tıpkı öyküleyici okuma metinlerinde yer alan metin altı etkinliklerde, metne hazırlık sorularında ve metni okuma yönergelerinde “Metni kendi yaşantılarının etkisiyle yeniden yapılandırma becerisini kazandırma” başlığındaki becerilere yeterli özeni göstermediği gibi bilgilendirici metinlerde de bu konuda yetersiz kaldığı görülmektedir. “Metinden çıkarımlar yapabilme ve anlatıyı sorgulayabilme becerisini kazandırma” başlığında yer alan becerilere yönelik MEB yayınlarında 22 unsur bulunurken Dörtel yayınlarında 26 unsur bulunduğu gözlenmiştir. Sayıca Dörtel yayınlarının önde olduğu görülse de yüzdelik oranda MEB yayınlarının daha önde olduğu tespit edilmiştir. “Metni değerlendirme becerisini kazandırma” başlığı altında yer alan becerilere yönelik MEB yayınlarında 16 unsur bulunurken bilgilendirici okuma metinlerinde metin altı etkinlik sayısı daha fazla olmasına rağmen Dörtel yayınlarında bu sayı 5 ile sınırlı kalmıştır. Eleştirel okuma becerisini geliştirmek açısından “Metni değerlendirme becerisini kazandırma” başlığının önemi yadsınamaz boyutta iken Dörtel yayınlarının bu konuda beklentiye karşılamadığını söylemek mümkündür. “Metinde anlatılanların yanlı olup olmadığını tespit edebilme becerisini kazandırma” başlığında yer alan becerileri MEB yayınlarında 5, Dörtel yayınlarında 2 unsurun kapsamı her iki yayınevinin de bu konuda eksik kaldığını göstermektedir. MEB yayınları sayıca ve oranca Dörtel yayınlarına göre daha önde olsa da yeterli olduğunu söylemek mümkün değildir. Her iki yayınevinden basılan 7. sınıf Türkçe ders kitaplarında tıpkı öyküleyici okuma metinlerinde yer alan metin altı etkinliklerinde, metne hazırlık sorularında ve metni okuma yönergelerinde olduğu gibi bilgilendirici okuma metinlerinde yer alan metin altı etkinliklerde, metne hazırlık sorularında ve metni okuma yönergelerinde de hiçbir unsurun “Metinde propaganda olup olmadığını tespit edebilme becerisini kazandırma” başlığında yer alan beceriler ile ilişkilendirilemediği görülmüştür. Eleştirel okuma becerisinin içerisinde propagandayı fark edebilmenin son derece önemli olduğu göz önünde bulundurulduğunda bu konuda Türkçe ders kitaplarının yetersiz kaldığını söylemek mümkündür. “Bilginin kaynağını sorgulayabilme becerisini kazandırma” başlığında yer alan beceriler ile MEB yayınlarında bilgilendirici okuma metinlerinin metin altı etkinliklerinin, metne hazırlık sorularının ve metni okuma yönergelerinin hiçbirinin ilişkili olmadığı, Dörtel yayınlarında ise yalnızca 1 unsurun bu başlıktaki becerilerden “Anlatılanların güncel bilgiler olup olmadığını sorgulayabilme

becerisini kazandırma” becerisi ile ilişkili olduğu görülmüştür. Eleştirel okumanın vazgeçilemez bir parçası olan bilginin kaynağını sorgulama becerisinin her iki yayınevi tarafından ihmal edildiği görülmektedir.

Hem MEB yayınlarından basılan hem de Dörtel yayınlarından basılan 7. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan bilgilendirici türlerdeki okuma metinlerini temele alan unsurlarda “Metindeki örtük anlamları tespit edebilme becerisini kazandırma”, “Metnin sonrasına ilişkin kişi, olay, durum ya da gelişmeler hakkında doğru tahminlerde bulunabilme becerisini kazandırma”, “Metnin temasını bulabilme becerisini kazandırma”, “Metnin bölümlerini (serim, düğüm, çözüm) doğru şekilde ayırt edebilme becerisini kazandırma”, “Bir metni paragraflara ayırabilme becerisini kazandırma”, “Metnin okuma amacına ulaşıp ulaşılmadığını sorgulama becerisini kazandırma”, “Metnin kendisine bir katkıda bulunup bulunmadığını gerekçelendirebilme becerisini kazandırma”, “Metni neden beğendiğini/beğenmediğini gerekçelendirebilme becerisini kazandırma”, “Metinde yaşananların gerçek hayatta yaşanıp yaşanamayacağını tespit edebilme becerisini kazandırma”, “Metnin oluşturulma amacını ortaya çıkarabilme becerisini kazandırma, Metindeki tutarlılığı sorgulayabilme becerisini kazandırma”, “Yazarın taraflı olup olmadığına dikkat edebilme becerisini kazandırma”, “Propagandanın ne olduğunu ve ne biçimlerde yapıldığını bilme becerisini kazandırma”, “Yazarın metinde propagandaya başvurup başvurmadığını tespit edebilme becerisini kazandırma”, “Metinde propaganda varsa bunun amacını belirleyebilme becerisini kazandırma”, “Anlatılan bilgilerin kaynağını sorgulayabilme becerisini kazandırma”, “Sunulan çözümlerin bilimselliğini sorgulayabilme becerisini kazandırma” alt becerilerini geliştirmeye yönelik hiç etkinlik bulunmadığı tespit edilmiştir.

Eleştirel okuma becerisini geliştirmeye yönelik unsurlardan alınan birkaç örnek aşağıda verilmiştir:

3. ETKİNLİK

Okuduğunuz metnin içeriğine yönelik aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. Metindeki anlatım kimin ağzından yapılıyor?
2. Anlatıcının dert dediği nedir? İnsanlar bu duruma çözüm bulabilir mi?
3. Anlatıcı, kendileriyle ilgili hangi bilgileri veriyor?
4. Anlatıcı, kendilerinin doğaya hangi faydaları sağladıklarından söz ediyor?
5. Doğanın dengesi, doğadaki uyum ne zaman bozulmaya başlıyor?

113

Şekil 26. 7. Sınıf Dörtel Yayınları 4. Tema 3. Metin 3. Etkinlik

7. sınıf Dörtel yayınları Türkçe ders kitabında 4. tema 3. metin 3. etkinlikte 3 numaralı soru olarak 113. sayfada yer alan bu etkinlik ile “Metinde geçen şahısları tespit edebilme ve tanımlama becerisini kazandırma” becerisini kazandırmak hedeflenmiştir.

1. ETKİNLİK

Görsellerden ve başlıktan hareketle okuyacağınız metnin konusunu tahmin ediniz.

Tahminim:

Şekil 27. 7. Sınıf Dörtel Yayınları 1. Tema 2. Metin 1. Etkinlik

7. sınıf Dörtel yayınları Türkçe ders kitabında 1. tema 2. metin 1. etkinlik olarak 17. sayfada yer alan bu etkinlik ile “Başlıktan ve görsellerden hareketle metnin konusunu tahmin edebilme becerisini kazandırma” becerisini kazandırmak hedeflenmiştir.

2.Etkinlik Aşağıdaki soruları okuduğunuz metinden hareketle cevaplayınız.

1. Anadolu insanı yazıdan önce duygu ve düşüncelerini hangi yollarla anlatmıştır?
2. Anadolu’da kilimin hangi anlamlara geldiğini anlatınız.
3. Kilimin Anadolu’da bir renk sofrası olarak nitelendirilmesinin nedenleri nelerdir? Açıklayınız.
4. Sizce, kilimlerde kullanılan renk ve desenlerin anlamları neler olabilir?
5. Yörük beyi, çadırının önüne atılan kilimden nasıl bir anlam çıkarmıştır? Anlatınız.
6. Anadolu insanı, kilimlerde kullanılan renkleri nasıl elde etmektedir?
7. Bir kilim dokuyacak olsaydınız hangi renk ve desenleri kullanmak isterdiniz? Nedenleriyle birlikte anlatınız.

Şekil 28. 7. Sınıf MEB Yayınları 6. Tema 3. Metin 2. Etkinlik

7. sınıf MEB yayınları Türkçe ders kitabında 6. tema 3. metin 2. etkinlikte 4 numaralı soru olarak 189. sayfada yer alan bu etkinlik ile “Metindeki kavramlar ya da gelişmelerle ilgili yargıda bulunabilme becerisini kazandırma” becerisini kazandırmak hedeflenmiştir.

3.2.1.3. Şiir Türlerindeki Metinleri Temel Alan ve Okuma Becerisine Dayanan Unsurların Eleştirel Okuma Becerisini Geliştirmeye Yönelik Olma Durumları

Şiir türünde metinleri temel alan ve okuma becerisine dayanan etkinliklerin, metne hazırlık sorularının ve metni okuma yönergelerinin eleştirel okuma becerisini geliştirmeye yönelik olma durumlarını incelemek için hazırlanan “Şiir türünde metinleri eleştirel okuma ölçütleri ve alt kategorileri” tablosunda yer alan 6 ana başlık, içerdikleri alt becerilerin frekans değerleri toplanarak Tablo 39’da verilmiştir. Detaylı tablo ekler kısmında “7. sınıf şiir türünde metinleri eleştirel okuma ölçütleri ve alt kategorileri frekans tablosu” başlığı altında verilmiştir.

Tablo 39. 7. Sınıf Şiir Türünde Metinleri Eleştirel Okuma Ölçütleri Frekans Tablosu

	MEB (f)	DÖRTEL (f)
1. Şiirin yüzeysel yapısını kavrayabilme becerisini kazandırma	5	22
2. Şiiri kişisel yaşantılar etkisiyle yeniden yapılandırabilme becerisini kazandırma	4	3
3. Şiire yönelik soruların yanıtlarını bulabilme becerisini kazandırma	4	15

	MEB (f)	DÖRTEL (f)
4. Şiirden çıkarımlar yapabilme ve anlatıyı sorgulayabilme becerisini kazandırma	9	17
5. Şiire ve şaire dair özellikleri fark edebilme becerisini kazandırma	7	10
6. Şiiri değerlendirme becerisini kazandırma	4	3

Tablo 40. 7. Sınıf MEB Yayınlarında Şiir Türünde Metinleri Temele Alan Unsurların Eleştirel Okuma Becerisine Yönelik Olma Yüzdeleri

	İncelenen toplam unsur sayısı	İlişkili bulunan unsur sayısı	İlişkili unsur sayısının toplam unsura oranı (%)
1. Şiirin yüzeysel yapısını kavrayabilme becerisini kazandırma	17	5	29,4
2. Şiiri kişisel yaşantılar etkisiyle yeniden yapılandırabilme becerisini kazandırma	17	4	23,5
3. Şiire yönelik soruların yanıtlarını bulabilme becerisini kazandırma	17	4	23,5
4. Şiirden çıkarımlar yapabilme ve anlatıyı sorgulayabilme becerisini kazandırma	17	9	52,9
5. Şiire ve şaire dair özellikleri fark edebilme becerisini kazandırma	17	7	41,1
6. Şiiri değerlendirme becerisini kazandırma	17	4	23,5

Tablo 41. 7. Sınıf Dörtel Yayınlarında Şiir Türünde Metinleri Temele Alan Unsurların Eleştirel Okuma Becerisine Yönelik Olma Yüzdeleri

	İncelenen toplam unsur sayısı	İlişkili bulunan unsur sayısı	İlişkili unsur sayısının toplam unsura oranı (%)
1. Şiirin yüzeysel yapısını kavrayabilme becerisini kazandırma	51	22	43,1
2. Şiiri kişisel yaşantılar etkisiyle yeniden yapılandırabilme becerisini kazandırma	51	3	5,8
3. Şiire yönelik soruların yanıtlarını bulabilme becerisini kazandırma	51	15	29,4
4. Şiirden çıkarımlar yapabilme ve anlatıyı sorgulayabilme becerisini kazandırma	51	17	33,3

	İncelenen toplam unsur sayısı	İlişkili bulunan unsur sayısı	İlişkili unsur sayısının toplam unsura oranı (%)
5. Şiire ve şaire dair özellikleri fark edebilme becerisini kazandırma	51	10	19,6
6. Şiiri değerlendirme becerisini kazandırma	51	3	5,8

Şiir türünde metinleri temele alan ve okuma becerisine dayanan metin altı etkinlikler, metne hazırlık soruları ve metni okuma yönergeleri incelenmiştir. “Şiirin yüzeysel yapısını kavrayabilme becerisini kazandırma” başlığı altında yer alan becerileri geliştirmeye yönelik MEB yayınlarından basılan 7. sınıf Türkçe ders kitabında 5 unsur bulunurken Dörtel yayınlarında 22 unsur bulunmaktadır. Sayıca ve oranca Dörtel yayınlarında “Şiirin yüzeysel yapısını kavrayabilme becerisini kazandırma” başlığındaki becerilere hitap eden unsur sayısının daha fazla olduğu görülmektedir. “Şiiri kişisel yaşantılar etkisiyle yeniden yapılandırabilme becerisini kazandırma” başlığındaki becerilere hitap eden MEB yayınlarında 4 unsur bulunurken Dörtel yayınlarında 3 unsur bulunmaktadır. Sayıca çok bir fark olmasa da oran olarak bakıldığında MEB yayınlarının “Şiiri kişisel yaşantılar etkisiyle yeniden yapılandırabilme becerisini kazandırma” başlığındaki becerilere daha çok özen gösterdiğini söylemek mümkündür. “Şiire yönelik soruların yanıtlarını bulabilme becerisini kazandırma” başlığının kapsadığı becerileriyle ilişkili MEB yayınları 4, Dörtel yayınları 15 unsur bulundurmıştır. Dörtel yayınları sayıca ve oranca önde bulunmaktadır. MEB yayınlarında “Şiirden çıkarımlar yapabilme ve anlatıyı sorgulayabilme becerisini kazandırma” başlığı altında yer alan becerilere yönelik 9 unsur bulunurken aynı kategoride Dörtel yayınlarında 17 unsur bulunmaktadır. Sayıca Dörtel yayınları önde olmasına rağmen toplam incelenen etkinlik, metne hazırlık sorusu ve metni okuma yönergesi sayısına göre oranlandığında MEB yayınlarının bu becerilere daha fazla önem verdiğini söylemek mümkündür. “Şiire ve şaire dair özellikleri fark edebilme becerisini kazandırma” başlığında yer alan becerilere yönelik MEB yayınlarında 7, Dörtel yayınlarında 10 unsur bulunduğu tespit edilmiştir. Yine Dörtel yayınlarında bu becerilere yönelik daha fazla unsur bulunsada oranca bakıldığında MEB yayınlarının daha önde olduğu görülmektedir. “Şiiri değerlendirme becerisini kazandırma” başlığı altında yer alan becerilere yönelik MEB yayınları 4 unsura yer verilirken, Dörtel yayınları tarafından 3 unsura yer verildiği görülmektedir. Sayıca ve oranca MEB yayınlarının önde olduğu görülmektedir. Bunun

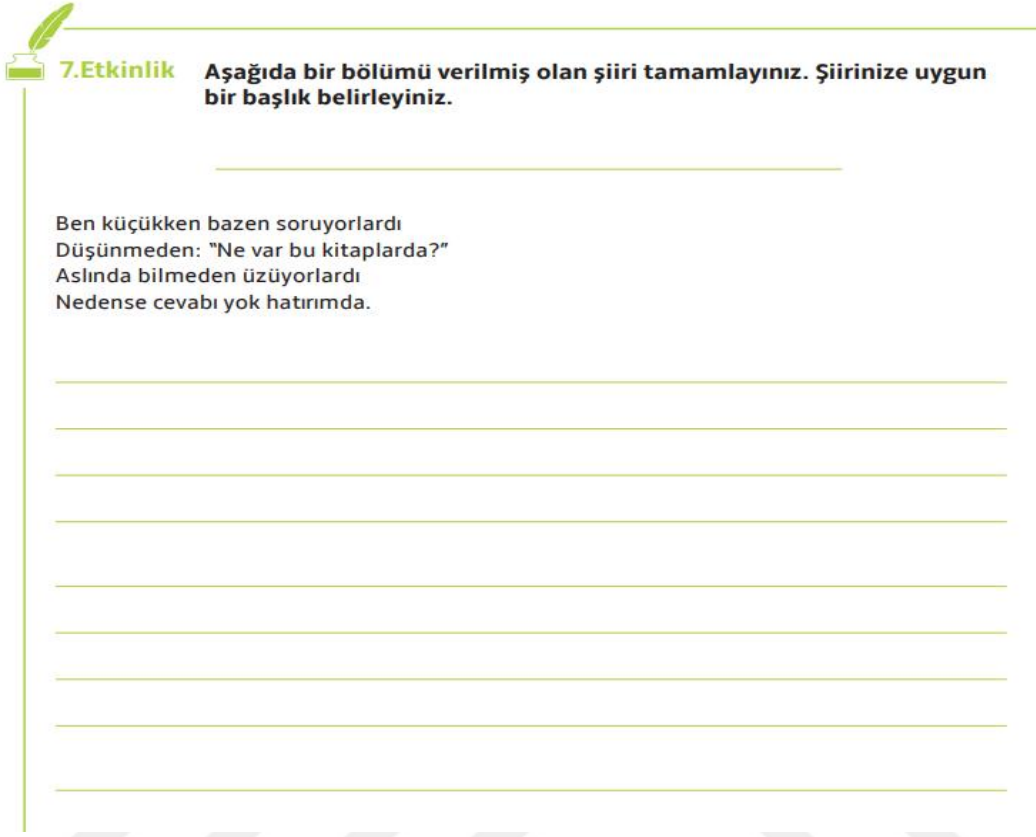
yanında Dörtel yayınlarında incelenen etkinlik, metne hazırlık sorusu ve metni okuma yönergesi sayısı düşünüldüğünde Dörtel yayınlarının “Şiiri değerlendirme becerisini kazandırma” başlığında yer alan becerileri ciddi anlamda ihmal ettiğini söylemek mümkündür.

Hem MEB yayınlarından basılan hem de Dörtel yayınlarından basılan 7. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan şiir türündeki okuma metinlerini temele alan unsurlarda “Bağlaçların şiire katkısını fark edebilme becerisini kazandırma”, “Şiirin anahtar sözcüklerini tespit edebilme becerisini kazandırma”, “Şiiri kendi ifadeleriyle özetleyebilme becerisini kazandırma”, “Şiirin yazılış amacını çıkarabilme becerisini kazandırma”, “Şiirin okuma amacına ulaşp ulaşmadığını sorgulama becerisini kazandırma”, “Şiirin kendisine bir katkıda bulunup bulunmadığını gerekçelendirebilme becerisini kazandırma”, “Şiirde anlatılanların gerçekçi olup olmadığını tespit edebilme becerisini kazandırma” alt becerilerini geliştirmeye yönelik hiç etkinlik bulunmadığı tespit edilmiştir.

Şiir türünde yer alan okuma metinlerinde yer alan metin altı etkinliklerin, metne hazırlık sorularının ve metni okuma yönergelerinin eleştirel okuma becerisini geliştirme bağlamında incelenmesi sonucunda Dörtel yayınları ile MEB yayınlarının sayı ve toplam incelenen etkinlik, metne hazırlık sorusu ve metni okuma yönergesi sayısına göre elde edilen veriler ile oran olarak elde edilen verilerin farklılık gösterdiği gözlenmiştir. Bunun nedeni olarak MEB yayınlarında şiir türünde 3, Dörtel yayınlarında ise 7 adet şiir türünde okuma metninin bulunması gösterilebilir. Şiir türündeki okuma metnlerinin metin altı etkinlikleri, metne hazırlık soruları ve metni okuma yönergeleri incelendiğinde MEB yayınlarında hazırlanan etkinliklerin, metne hazırlık sorularının ve metni okuma yönergelerinin nitelik olarak eleştirel okuma becerisini geliştirmeye daha fazla hizmet ettiği incelenen metin altı etkinlik, metne hazırlık sorusu ve metni okuma yönergesi sayısı ile bahsi geçen alt becerilere hitap etme sayısı oranlandığında ortaya çıkmaktadır. Dörtel yayınlarında yer alan şiir türünde okuma metnlerinin metin altı etkinliklerinin, metne hazırlık sorularının ve metni okuma yönergelerinin ise sayıca fazla olmasına rağmen eleştirel okuma becerisine beklenen katkıyı yapamadığı kanaati oluşturmaktadır. Burada MEB yayınlarının metin türü seçimi sırasında şiir türüne yeterli önemi göstermediği, Dörtel yayınlarında ise şiir türüne verilen yeterli özenin etkinliklerde eleştirel okuma becerisini geliştirme konusunda verilemediği görülmektedir.

Eleştirel okuma becerisini geliştirmeye yönelik unsurlardan alınan birkaç örnek aşağıda

verilmiştir:

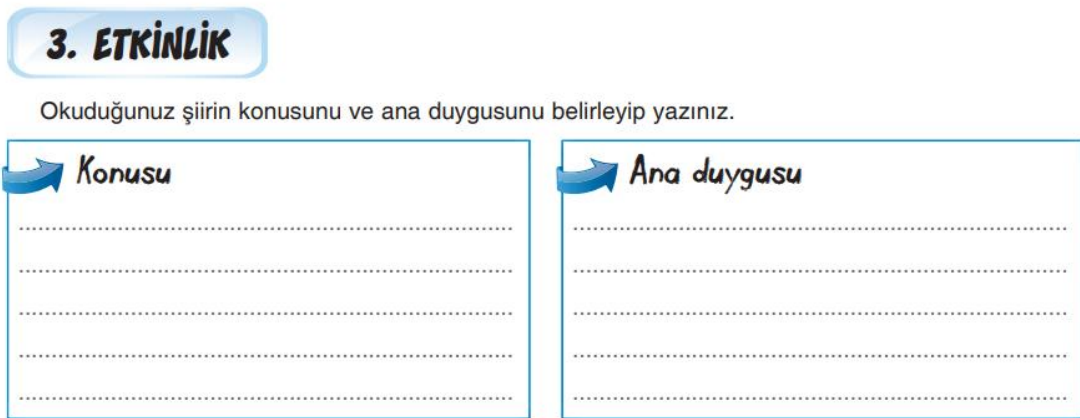

7.Etkinlik Aşağıda bir bölümü verilmiş olan şiiri tamamlayınız. Şiirinize uygun bir başlık belirleyiniz.

Ben küçükken bazen soruyorlardı
Düşünmeden: "Ne var bu kitaplarda?"
Aslında bilmeden üzüyorlardı
Nedense cevabı yok hatırimda.

Şekil 29. 7. Sınıf MEB Yayınları 3. Tema 2. Metin 7. Etkinlik

7. sınıf MEB yayınları Türkçe ders kitabında 3. tema 2. metin 7. etkinlik olarak 85. sayfada yer alan bu etkinlik ile “Şiirde boş bırakılan bölümü şiirin anlamsal çerçevesinden çıkmadan tamamlayabilme becerisini kazandırma” becerisini kazandırmak hedeflenmiştir.

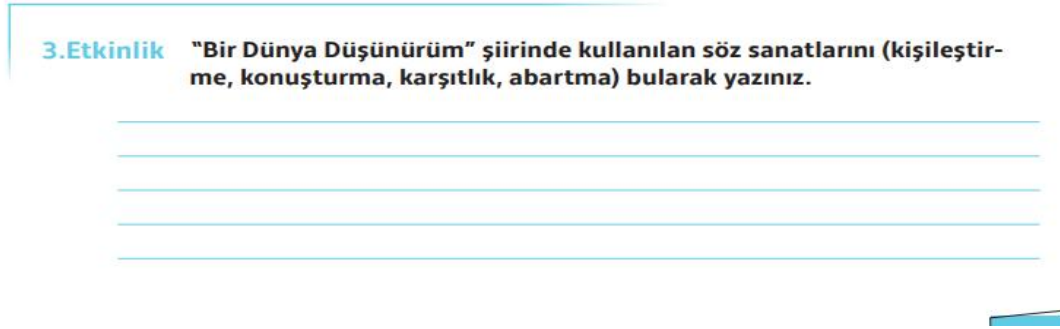
3. ETKİNLİK

Okuduğunuz şiirin konusunu ve ana duygusunu belirleyip yazınız.

Konusu	Ana duygusu
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____

Şekil 30. 7. Sınıf Dörtel Yayınları 6. Tema 2. Metin 3. Etkinlik

7. sınıf Dörtel yayınları Türkçe ders kitabında 6. tema 2. metin 3. etkinlik olarak 166. sayfada yer alan bu etkinlik ile “Şiirin konusunu bulabilme becerisini kazandırma” becerisini kazandırmak hedeflenmiştir.

Şekil 31. 7. Sınıf MEB Yayınları 1. Tema 1. Metin 3. Etkinlik

7. sınıf MEB yayınları Türkçe ders kitabında 1. tema 1. metin 3. etkinlik olarak 11. sayfada yer alan bu etkinlik ile “Şiirde kullanılan söz sanatlarını ve düşünceyi geliştirme yollarını tespit edebilme becerisini kazandırma” becerisini geliştirmek hedeflenmiştir.

3.2.2. Dinleme Metinleri

7. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan 16 dinleme metninin hazırlık soruları, dinleme yönergeleri ve metin altı etkinlikleri incelenmiştir. Metinlerin türlerine göre ayrımı ve etkinlik sayıları, incelenen ve metin temelli olmaması sebebiyle inceleme dışı bırakılan etkinlik sayıları Tablo 42 ve Tablo 43’te verilmiştir. Hazırlık çalışmaları ve metni dinleme yönergelerinin tamamı incelemeye dâhil edilmiştir.

Tablo 42. 7. Sınıf MEB Yayınları Dinleme / İzleme Metinlerine Ait Etkinlik Sayıları

	Metin sayısı	Toplam etkinlik sayısı	İncelenen etkinlik sayısı	İncelenmeyen etkinlik sayısı
Öyküleyici anlatım biçimine sahip	6	52	36	16
Bilgilendirici anlatım biçimine sahip	2	16	10	6
Şiir türünde	-	-	-	-

Tablo 43. 7. Sınıf Dörtel Yayınları Dinleme / İzleme Metinlerine Ait Etkinlik Sayıları

	Metin sayısı	Toplam etkinlik sayısı	İncelenen etkinlik sayısı	İncelenmeyen etkinlik sayısı
Öyküleyici anlatım biçimine sahip	2	14	12	2
Bilgilendirici anlatım biçimine sahip	2	14	10	4
Şiir türünde	4	28	20	8

Yapılan inceleme sonucunda MEB yayınlarına ait 7. sınıf Türkçe ders kitabında öyküleyici metin türlerinde 6 adet dinleme/izleme metni bulunurken Dörtel yayınlarına ait 7. sınıf Türkçe ders kitabında öyküleyici metin türlerinde 2 adet dinleme/izleme metni bulunduğu tespit edilmiştir. MEB yayınlarından basılan Türkçe ders kitabında öyküleyici türlerde yer alan 6 dinleme/izleme metni için toplam 52 etkinlik hazırlandığı ve bu etkinliklerin 36 tanesinin birebir metin temelli olduğu görülmektedir. Dörtel yayınlarından basılan Türkçe ders kitabında öyküleyici türlerde yer alan 2 dinleme/izleme metni için toplam 14 etkinlik hazırlandığı ve bu etkinliklerin 12 tanesinin birebir metin temelli olduğu görülmüştür. Bu bağlamda MEB yayınlarından basılan Türkçe ders kitabında öyküleyici türlerde yer alan dinleme/izleme metinlerine ortalama 8,6 etkinlik düştüğü görülmüş ve bunların ortalama 6'sının birebir metin temelli olduğu görülmüştür. Dörtel yayınlarından basılan Türkçe ders kitabında öyküleyici türlerde yer alan dinleme/izleme metinlerine ortalama 7 etkinlik düştüğü görülmüş ve bunların ortalama 6'sının birebir metin temelli olduğu görülmüştür. Buradan hareketle öyküleyici metin türlerinde dinleme/izleme metinleri için MEB yayınlarında ortalama metin altı etkinlik sayısının Dörtel yayınlarına göre daha fazla olduğu, bunun yanı sıra öyküleyici metin türlerinde dinleme/izleme metinlerine ait metin altı etkinliklerin Dörtel yayınlarında ve MEB yayınlarında aynı sayıda birebir metinle ilişkilendirilerek hazırlanmışsa da oran olarak Dörtel yayınlarından basılan 7. sınıf Türkçe ders kitabında bilgilendirici metin türlerinde dinleme/izleme metinlerine ait metin altı etkinliklerin MEB yayınlarına göre daha yüksek olduğu görülmüştür.

Yapılan inceleme sonucunda MEB yayınlarına ait 7. sınıf Türkçe ders kitabında bilgilendirici metin türlerinde 2 adet dinleme/izleme metni bulunurken Dörtel yayınlarına ait 7. sınıf Türkçe ders kitabında bilgilendirici metin türlerinde yine 2 adet dinleme/izleme metni bulunduğu tespit edilmiştir. MEB yayınlarından basılan Türkçe ders kitabında

bilgilendirici türlerde yer alan 2 dinleme/izleme metni için toplam 16 etkinlik hazırlandığı ve bu etkinliklerin 10 tanesinin birebir metin temelli olduğu görülmektedir. Dörtel yayınlarından basılan Türkçe ders kitabında bilgilendirici türlerde yer alan 2 dinleme/izleme metni için toplam 14 etkinlik hazırlandığı ve bu etkinliklerin 10 tanesinin birebir metin temelli olduğu görülmektedir. Bu bağlamda MEB yayınlarından basılan Türkçe ders kitabında bilgilendirici türlerde yer alan dinleme/izleme metinlerine ortalama 8 etkinlik düştüğü görülmüş ve bunların ortalama 5'inin birebir metin temelli olduğu görülmektedir. Dörtel yayınlarından basılan Türkçe ders kitabında bilgilendirici türlerde yer alan dinleme/izleme metinlerine ortalama 7 etkinlik düştüğü görülmüş ve bunların ortalama 5'inin birebir metin temelli olduğu görülmüştür. Buradan hareketle bilgilendirici metin türlerinde dinleme/izleme metinleri için MEB yayınlarında ortalama metin altı etkinlik sayısının Dörtel yayınlarına göre daha fazla olduğu, bunun yanı sıra bilgilendirici metin türlerinde dinleme/izleme metinlerine ait metin altı etkinliklerin Dörtel yayınlarında ve MEB yayınlarında aynı sayıda birebir metinle ilişkilendirilerek hazırlanmışsa da oran olarak MEB yayınlarından basılan 7. sınıf Türkçe ders kitabında bilgilendirici metin türlerinde dinleme/izleme metinlerine ait metin altı etkinliklerin Dörtel yayınlarına göre daha yüksek olduğu görülmüştür.

Yapılan inceleme sonucunda MEB yayınlarına ait 7. sınıf Türkçe ders kitabında şiir türünde hiç dinleme/izleme metni bulunmadığı, Dörtel yayınlarına ait 7. sınıf Türkçe ders kitabında şiir türünde 4 adet dinleme/izleme metni bulunduğu tespit edilmiştir. Dörtel yayınlarından basılan Türkçe ders kitabında şiir türünde yer alan 4 dinleme/izleme metni için toplam 28 etkinlik hazırlandığı ve bu etkinliklerin 20 tanesinin birebir metin temelli olduğu görülmüştür. Bu bağlamda Dörtel yayınlarından basılan Türkçe ders kitabında şiir türünde yer alan dinleme/izleme metinlerine ortalama 7 etkinlik düştüğü görülmüş ve bunların ortalama 5'inin birebir metin temelli olduğu görülmüştür. MEB yayınlarından hazırlanmış olan 7. sınıf Türkçe ders kitabında şiir türünde hiç dinleme/izleme metni bulunmaması sebebiyle karşılaştırmalı bir inceleme yapmak mümkün olmamıştır. Dörtel yayınlarından basılmış olan 7. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan 8 dinleme/izleme metninin 4'ünün şiir türünden seçilmiş olması Dörtel yayınları tarafından şiir türüne ve öğrencilerin şiir dinlemesine verdikleri değeri gösterir mahiyettedir. 8 adet dinleme/izleme metni içerisinde bir tanesinin dahi şiir türünden seçilmemiş olması MEB yayınlarının bu konuda önemli bir ihmalinin olduğunu göstermektedir. Şiir türünün kendine has bir

seslendirmesi olması gerektiği düşünüldüğünde öğrencilere emsal olabilmesi açısından da hazırlanan Türkçe ders kitabında şiir türünde dinleme metni bulunmaması ciddi bir eksiklik olarak göze çarpmaktadır.

3.2.2.1. Öyküleyici Türlerdeki Metinleri Temel Alan Dinleme Becerisine Dayanan Unsurların Eleştirel Dinleme Becerisini Geliştirmeye Yönelik Olma Durumları

Öyküleyici türlerdeki metinleri temele alan ve dinleme becerisine dayanan etkinliklerin, metne hazırlık sorularının ve metni dinleme yönergelerinin eleştirel dinleme becerisini geliştirmeye yönelik olma durumlarını incelemek için hazırlanan “Öyküleyici metinleri eleştirel dinleme ölçütleri ve alt kategorileri” tablosunda yer alan 7 ana başlık, içerdikleri alt becerilerin frekans değerleri toplanarak Tablo 50’de verilmiştir. Detaylı tablo ekler kısmında “7. sınıf öyküleyici metinleri eleştirel dinleme ölçütleri ve alt kategorileri frekans tablosu” başlığı altında verilmektedir.

Tablo 44. 7. Sınıf Öyküleyici Metinleri Eleştirel Dinleme Ölçütleri Frekans Tablosu

	MEB (f)	DÖRTEL (f)
1. Metnin yüzeysel yapısını anlayabilme becerisini kazandırma	7	4
2. Metindeki olaya ve unsurlara yönelik soruların yanıtlarını bulabilme becerisini kazandırma	25	6
3. Metni kendi yaşantılarının etkisiyle yeniden yapılandırma becerisini kazandırma	14	7
4. Metinden çıkarımlar yapabilme ve anlatıyı sorgulayabilme becerisini kazandırma	6	2
5. Metni değerlendirme becerisini kazandırma	12	2
6. Metinde propaganda olup olmadığını tespit etme becerisini kazandırma	0	0
7. Konuşmacıyı değerlendirebilme becerisini kazandırma	0	0

Tablo 45. 7. Sınıf MEB Yayınlarında Öyküleyici Metinleri Temele Alan Unsurların Eleştirel Dinleme Becerisine Yönelik Olma Yüzdeleri

	İncelenen toplam unsur sayısı	İlişkili bulunan unsur sayısı	İlişkili unsur sayısının toplam unsura oranı (%)
1. Metnin yüzeysel yapısını anlayabilme becerisini kazandırma	48	7	14,5
2. Metindeki olaya ve unsurlara yönelik soruların yanıtlarını bulabilme becerisini kazandırma	48	25	52,0
3. Metni kendi yaşantılarının etkisiyle yeniden yapılandırma becerisini kazandırma	48	14	29,1
4. Metinden çıkarımlar yapabilme ve anlatıyı sorgulayabilme becerisini kazandırma	48	6	12,5
5. Metni değerlendirme becerisini kazandırma	48	12	25,0
6. Metinde propaganda olup olmadığını tespit etme becerisini kazandırma	48	0	0
7. Konuşmacıyı değerlendirebilme becerisini kazandırma	48	0	0

Tablo 46. 7. Sınıf Dörtel Yayınlarında Öyküleyici Metinleri Temele Alan Unsurların Eleştirel Dinleme Becerisine Yönelik Olma Yüzdeleri

	İncelenen toplam unsur sayısı	İlişkili bulunan unsur sayısı	İlişkili unsur sayısının toplam unsura oranı (%)
1. Metnin yüzeysel yapısını anlayabilme becerisini kazandırma	16	4	25,0
2. Metindeki olaya ve unsurlara yönelik soruların yanıtlarını bulabilme becerisini kazandırma	16	6	37,5
3. Metni kendi yaşantılarının etkisiyle yeniden yapılandırma becerisini kazandırma	16	7	43,7
4. Metinden çıkarımlar yapabilme ve anlatıyı sorgulayabilme becerisini kazandırma	16	2	12,5
5. Metni değerlendirme becerisini kazandırma	16	2	12,5
6. Metinde propaganda olup olmadığını tespit etme becerisini kazandırma	16	0	0
7. Konuşmacıyı değerlendirebilme becerisini kazandırma	16	0	0

Öyküleyici türlerdeki metinleri temele alan ve dinleme becerisine dayanan metin altı etkinlikler, metne hazırlık soruları ve metni okuma yönergeleri incelenmiştir. “Metnin yüzeysel yapısını anlayabilme” başlığındaki becerilere yönelik MEB yayınlarında 7, Dörtel yayınlarında 4 unsur olduğu tespit edilmiştir. MEB yayınları “metnin yüzeysel yapısını anlayabilme” becerisine hitap eden etkinlik sayısında önde olsa da toplam incelenen etkinlik, metne hazırlık sorusu ve metni dinleme yönergesi sayısına göre oranlandığında Dörtel yayınlarının önde olduğu görülmektedir. “Metindeki olaya ve unsurlara yönelik soruların yanıtlarını bulabilme becerisini kazandırma” başlığındaki becerilere yönelik MEB yayınlarında 25 unsur bulunduğu gözlenmiştir. Dörtel yayınlarında bu sayı 6 olarak belirlenmiştir. “Metindeki olaya ve unsurlara yönelik soruların yanıtlarını bulabilme becerisini kazandırma” başlığında yer alan becerilere sayı ve oran bazında bakıldığında MEB yayınlarının daha çok önem verdiğini söylemek mümkündür. “Metni kendi yaşantılarının etkisiyle yeniden yapılandırma becerisini kazandırma” başlığındaki becerileri kapsayan MEB yayınlarında 14, Dörtel yayınlarında 7 unsur tespit edilmiştir. Sayıca MEB yayınları bu başlıktaki becerilere hitap eden unsurlarda önde olsa da oran olarak bakıldığında Dörtel yayınlarının önde olduğu görülmektedir. “Metinden çıkarımlar yapabilme ve anlatıyı sorgulayabilme becerisini kazandırma” başlığına ait alt becerilere yönelik MEB yayınlarında 6, Dörtel yayınlarında 2 unsur bulunmaktadır. Sayı olarak MEB yayınları fazla olsa da incelenen toplam etkinlik, metne hazırlık sorusu ve metni okuma yönergesi sayısına göre oranlandığında her iki yayınevinin birebir aynı olduğu görülmektedir. “Metni değerlendirme becerisini kazandırma” başlığı altında yer alan becerilere yönelik MEB yayınlarında 12, Dörtel yayınlarında 2 unsur bulunmaktadır. Oran ve sayı olarak bakıldığında MEB yayınlarının Metni değerlendirme becerisini kazandırma konusuna daha çok önem verdiği görülmektedir. “Metinde propaganda olup olmadığını tespit etme becerisini kazandırma” ve “Konuşmacıyı değerlendirebilme becerisini kazandırma” ana başlıklarında yer alan becerilere yönelik ise her iki yayınevinin hazırladığı kitaplarda ne yazık ki hiçbir etkinlik, metne hazırlık sorusu ve metni dinleme yönergesi bulunamamıştır. Eleştirel dinleme becerisini kullanmak için propagandanın tespitinin öneminin yanısıra konuşmacıyı değerlendirme becerisinin de önemli olduğu bilinmektedir. Etkinlikler, metne hazırlık soruları ve metni dinleme yönergeleri arasında bu iki başlığa ait alt becerilerin hiçbirine yönelik etkinlik bulunmaması eleştirel dinleme becerisini kazandırmada yeterli özenin gösterilmediğini düşündürmektedir.

Hem MEB yayınlarından basılan hem de Dörtel yayınlarından basılan 7. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan öyküleyici türlerdeki dinleme/izleme metinlerini temele alan unsurlarda “Noktalama işaretlerinin metne katkısını anlayabilme becerisini kazandırma”, “Bağlaçların metne katkısını fark edebilme becerisini kazandırma”, “Metindeki çatışmayı ve çatışma nedenini saptayabilme becerisini kazandırma”, “Metne yönelik soru sorabilme becerisini kazandırma”, “Metinde yaşananları ve/veya kişileri kendi yaşantısı ile ilişkilendirebilme becerisini kazandırma”, “Metinde boş bırakılan bölümü metnin anlamsal çerçevesinden çıkmadan tamamlayabilme becerisini kazandırma”, “Metnin görsellerini yorumlama ve metinle ilişkisini açıklayabilme becerisini kazandırma”, “Başıktan ve görsellerden hareketle metnin konusunu tahmin edebilme becerisini kazandırma”, “Metnin temasını bulabilme becerisini kazandırma”, “Metnin anahtar kavramlarını tespit edebilme becerisini kazandırma”, “Metinde geçen anlatım biçimini belirleme ve metne katkısını açıklayabilme becerisini kazandırma”, “Metnin bölümlerini (serim, düğüm, çözüm) doğru şekilde ayırt edebilme becerisini kazandırma”, “Bir metni paragraflara ayırabilme becerisini kazandırma”, “Metnin dinleme/izleme amacına ulaşıp ulaşılmadığını sorgulama becerisini kazandırma”, “Metne yönelik soruların cevaplarıyla yeni sonuçlara varabilme becerisini kazandırma”, “Metnin kendisine bir katkıda bulunup bulunmadığını gerekçelendirebilme becerisini kazandırma”, “Metinde yaşananların gerçek hayatta yaşanıp yaşanamayacağını tespit edebilme becerisini kazandırma”, “Metinde karakterlerin hangi durumda farklı davranarak olayın gidişatını değiştirebileceğini tespit edebilme becerisini kazandırma”, “Yazarın üslubunu değerlendirebilme becerisini kazandırma”, “Propagandanın ne olduğunu ve ne biçimlerde yapıldığını bilme becerisini kazandırma”, “Metnin içerisinde yazardan okuyucuya veya karakterden karaktere karşı propaganda unsurlarına yer verilip verilmediğini anlama becerisini kazandırma”, “Karakterlerin iletişimlerinde propagandaya maruz kalan karakterdeki değişimi tespit edebilme becerisini kazandırma”, “Metnin olay örgüsünde karakterlerin yapmış olduğu propagandanın amacını tespit edebilme becerisini kazandırma”, “Metnin akışı içerisinde yazarın okuyucuya yaptığı bir propaganda varsa bu propagandanın amacını belirleme becerisini kazandırma”, “Metni anlatan kişinin metni türüne uygun seslendirip seslendirmediğini sorgulayabilme becerisini kazandırma”, “Metni anlatan kişinin topluluk karşısında konuşma becerisini değerlendirebilme becerisini kazandırma”, “Metni anlatan kişinin olaya hakimiyetini değerlendirebilme becerisini kazandırma” alt becerilerini geliştirmeye yönelik hiç etkinlik bulunmadığı tespit edilmiştir. Her iki kitapta da bu kadar önemli alt becerilere yer

verilmemesinin nedeni, öyküleyici türlerdeki okuma metinlerinin etkinliklerinde böyle bir ihmal olmadığı göz önünde bulundurularak kanaatimizce dinleme/izleme metinlerinin ve bunun paralelinde etkinlik sayılarının, metne hazırlık sorularının ve metni okuma yönergelerinin okuma metinlerine göre daha az sayıda Türkçe ders kitaplarında bulunmasından kaynaklanmaktadır.

Eleştirel dinleme becerisini geliştirmeye yönelik unsurlardan alınan birkaç örnek aşağıda verilmiştir:

1. ETKİNLİK

Aşağıdaki cümlelerde geçen deyimleri belirleyip metne olan katkısını söyleyiniz.

- Çünkü bizim avladığımız çekirgeler olsun ekinlere zarar veren öteki böcekler olsun çiftçilerin korkulu rüyasıdır.
- Ailem dünyadan silinip yok olmak üzere. Böyle giderse soyum sopum kalmayacak.
- Beni güzel bulsalar ne çıkar, çirkin bulsalar ne çıkar?

Şekil 32. 7. Sınıf Dörtel Yayınları 4. Tema 4. Metin 1. Etkinlik

7. sınıf Dörtel yayınları Türkçe ders kitabında 4. tema 4. metin 1. etkinlik olarak 113. sayfada yer alan bu etkinlik ile “Kullanılan sözcükleri ve tamlamaları anlamlandırabilme becerisini kazandırma” becerisini kazandırmak hedeflenmiştir.

4.Etkinlik Dinlediğiniz metni kronolojik sıra ve mantık akışı içinde özetleyiniz.

Şekil 33. 7. Sınıf MEB Yayınları 7. Tema 4. Metin 4. Etkinlik

7. sınıf MEB yayınları Türkçe ders kitabında 7. tema 4. metin 4. etkinlik olarak 222. sayfada yer alan bu etkinlik ile “Metinde geçen olayın kronolojisini yakalayabilme becerisini kazandırma” becerisini kazandırmak hedeflenmiştir.

4. ETKİNLİK

Dinlediğiniz metne başlık bulmanız istenseydi hangi başlıkları yazardınız.

Benim başlıklarım

Şekil 34. 7. Sınıf Dörtel Yayınları 5. Tema 4. Metin 4. Etkinlik

7. sınıf Dörtel yayınları Türkçe ders kitabında 5. tema 4. metin 4. etkinlik olarak 147. sayfada yer alan bu etkinlik ile “Metin ile başlığın uyumunu sorgulama ve alternatif başlık üretebilme becerisini kazandırma” becerisini kazandırmak hedeflenmiştir.

3.2.2.2. Bilgilendirici Türlerdeki Metinleri Temel Alan ve Dinleme Becerisine Dayanan Unsurların Eleştirel Dinleme Becerisini Geliştirmeye Yönelik Olma Durumları

Bilgilendirici türlerdeki metinleri temel alan ve dinleme becerisine dayanan etkinliklerin, metne hazırlık sorularının ve metni dinleme yönergelerinin eleştirel dinleme becerisini geliştirmeye yönelik olma durumlarını incelemek için hazırlanan “Bilgilendirici metinleri eleştirel dinleme ölçütleri ve alt kategorileri” tablosunda yer alan 9 ana başlık, içerdikleri alt becerilerin frekans değerleri toplanarak Tablo 47’de verilmiştir. Detaylı tablo ekler kısmında “7. sınıf bilgilendirici metinleri eleştirel dinleme ölçütleri ve alt kategorileri frekans tablosu” başlığı altında verilmektedir.

Tablo 47. 7. Sınıf Bilgilendirici Metinleri Eleştirel Dinleme Ölçütleri Frekans Tablosu

	MEB (f)	DÖRTEL (f)
1. Metnin yüzeysel yapısını anlayabilme becerisini kazandırma	2	5
2. Metne yönelik soruların yanıtlarını bulabilme becerisini kazandırma	7	5
3. Metni arka plan bilgisiyle yeniden yapılandırma becerisini kazandırma	1	1
4. Metinden çıkarımlar yapabilme ve anlatıyı sorgulayabilme becerisini kazandırma	2	4
5. Metni değerlendirme becerisini kazandırma	3	4
6. Metinde anlatılanların yanlı olup olmadığını tespit edebilme becerisini kazandırma	0	0
7. Metinde propaganda olup olmadığını tespit edebilme becerisini kazandırma	0	0
8. Bilginin kaynağını sorgulayabilme becerisini kazandırma	0	0
9. Konuşmacıyı değerlendirebilme becerisini kazandırma	2	0

Tablo 48. 7. Sınıf MEB Yayınlarında Bilgilendirici Metinleri Temele Alan Unsurların Eleştirel Dinleme Becerisine Yönelik Olma Yüzdeleri

	İncelenen toplam unsur sayısı	İlişkili bulunan unsur sayısı	İlişkili unsur sayısının toplam unsura oranı (%)
1. Metnin yüzeysel yapısını anlayabilme becerisini kazandırma	14	2	14,2
2. Metne yönelik soruların yanıtlarını bulabilme becerisini kazandırma	14	7	50,0
3. Metni arka plan bilgisiyle yeniden yapılandırma becerisini kazandırma	14	1	7,1
4. Metinden çıkarımlar yapabilme ve anlatıyı sorgulayabilme becerisini kazandırma	14	2	14,2
5. Metni değerlendirme becerisini kazandırma	14	3	21,4
6. Metinde anlatılanların yanlı olup olmadığını tespit edebilme becerisini kazandırma	14	0	0
7. Metinde propaganda olup olmadığını tespit edebilme becerisini kazandırma	14	0	0
8. Bilginin kaynağını sorgulayabilme becerisini kazandırma	14	0	0

	İncelenen toplam unsur sayısı	İlişkili bulunan unsur sayısı	İlişkili unsur sayısının toplam unsura oranı (%)
9. Konuşmacıyı değerlendirebilme becerisini kazandırma	14	2	14,2

Tablo 49. 7. Sınıf Dörtel Yayınlarında Bilgilendirici Metinleri Temele Alan Unsurların Eleştirel Dinleme Becerisine Yönelik Olma Yüzdeleri

	İncelenen toplam unsur sayısı	İlişkili bulunan unsur sayısı	İlişkili unsur sayısının toplam unsura oranı (%)
1. Metnin yüzeysel yapısını anlayabilme becerisini kazandırma	14	5	35,7
2. Metne yönelik soruların yanıtlarını bulabilme becerisini kazandırma	14	5	35,7
3. Metni arka plan bilgisiyle yeniden yapılandırma becerisini kazandırma	14	1	7,1
4. Metinden çıkarımlar yapabilme ve anlatıyı sorgulayabilme becerisini kazandırma	14	4	28,5
5. Metni değerlendirme becerisini kazandırma	14	4	28,5
6. Metinde anlatılanların yanlı olup olmadığını tespit edebilme becerisini kazandırma	14	0	0
7. Metinde propaganda olup olmadığını tespit edebilme becerisini kazandırma	14	0	0
8. Bilginin kaynağını sorgulayabilme becerisini kazandırma	14	0	0
9. Konuşmacıyı değerlendirebilme becerisini kazandırma	14	0	0

Bilgilendirici türlerdeki metinleri temele alan ve dinleme becerisine dayanan metin altı etkinlikler, metne hazırlık soruları ve metni okuma yönergeleri incelenmiştir. “Metnin yüzeysel yapısını anlayabilme” başlığı altında yer alan becerilere yönelik MEB yayınlarında 2, Dörtel yayınlarında 5 adet unsur olduğu görülmüştür. Hem sayı hem de incelenen etkinlik, metne hazırlık sorusu ve metni dinleme yönergesi sayısına göre oranlandığında Dörtel yayınları MEB yayınlarına göre daha öndedir. “Metne yönelik soruların yanıtlarını bulabilme becerisini kazandırma” kategorisinde yer alan becerilere yönelik MEB yayınlarında 7, Dörtel yayınlarında 5 unsur bulunmaktadır. MEB yayınları

sayıca ve oranca daha önde bulunmaktadır. “Metni arka plan bilgisiyle yeniden yapılandırma becerisini kazandırma” başlığı altındaki becerilere yönelik her iki kitapta da birer unsura yer verilmiştir. Bu bağlamda her iki yayınevinden basılan kitabın da bilgilendirici metin türünde dinleme/izleme metinlerinde yer alan metin altı etkinlikler, metne hazırlık soruları ve metni dinleme yönergeleri hazırlanırken Metni arka plan bilgisiyle yeniden yapılandırma becerisini kazandırma konusuna yeterince özen göstermediğini söylemek mümkündür. “Metinden çıkarımlar yapabilme ve anlatıyı sorgulayabilme becerisini kazandırma” başlığına yönelik MEB yayınlarında 2, Dörtel yayınlarında 4 unsur tespit edilmiştir. Sayıca ve oranca Dörtel yayınları öndedir. “Metni değerlendirme becerisini kazandırma” kategorisindeki becerilerle MEB yayınlarında 3 unsur ilişkilendirilebilmişken Dörtel yayınlarında 4 unsur ilişkilendirilebilmiştir. Sayıca ve oranca Dörtel yayınları daha fazla unsuru “Metni değerlendirme becerisini kazandırma” başlığında yer alan alt beceriler ile ilişkilendirmiştir. “Konuşmacıyı değerlendirebilme becerisini kazandırma” ana başlığındaki becerilere yönelik MEB yayınlarında 2 unsur bulunmuşken Dörtel yayınlarında hiçbir unsur bu becerilerle ilişkili bulunamamış ve MEB yayınlarının öyküleyici metin türlerindeki dinleme/izleme metinlerinin metin altı etkinliklerinde, metne hazırlık sorularında ve metni dinleme yönergelerinde bu alanda hiçbir etkinliğe yer vermeyerek yaptığı hatayı bilgilendirici metin türlerine ait dinleme/izleme metni metin altı etkinliklerinde, metne hazırlık sorularında ve metni dinleme yönergelerinde devam ettirmediği, ancak Dörtel yayınlarının aynı ihmali tekrarladığı görülmektedir. Her iki yayınevinden basılan 7. sınıf Türkçe ders kitaplarında bilgilendirici metin türlerine ait dinleme/izleme metni metin altı etkinliklerinde, metne hazırlık sorularında ve metni dinleme yönergelerinde “Metinde anlatılanların yanlış olup olmadığını tespit edebilme becerisini kazandırma”, “Metinde propaganda olup olmadığını tespit edebilme becerisini kazandırma”, “Bilginin kaynağını sorgulayabilme becerisini kazandırma” ana başlıklarına yönelik hiçbir unsurun bulunmadığı tespit edilmiştir. Her ne kadar dinleme/izleme metni sayısının ve buna paralel etkinlik, metne hazırlık sorusu ve metni dinleme yönergesi sayısının kısıtlı olması bu konuda etkili bir faktör olsa da bu durumun eleştirel dinleme becerisini geliştirmeyi aksatacağı da yadsınamaz bir gerçektir.

Hem MEB yayınlarından basılan hem de Dörtel yayınlarından basılan 7. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan bilgilendirici türlerdeki dinleme/izleme metinlerini temele alan unsurlarda “Noktalama işaretlerinin metne katkısını anlayabilme becerisini kazandırma”,

“Bağlaçların metne katkısını fark edebilme becerisini kazandırma”, “Tümceler ve tümceler arası dil bilgisel ve anlamsal ilişkileri kavrayabilme becerisini kazandırma”, “Metni verilmek istenen mesajı kaybetmeden özetleyebilme becerisini kazandırma”, “Metne yönelik soru sorabilme becerisini kazandırma”, “Metni dinleme amacı belirleyebilme becerisini kazandırma”, “Metindeki yazar veya şahıslar ile empati yapabilme becerisini kazandırma”, “Metindeki sorunlara farklı çözümler üretebilme becerisini kazandırma”, “Metinde anlatılanları kendi yaşantısı ile ilişkilendirebilme becerisini kazandırma”, “Metni kendi ifadeleriyle yeniden yapılandırabilme becerisini kazandırma”, “Metni kendi ifadeleriyle yeniden yapılandırabilme becerisini kazandırma”, “Metinde boş bırakılan bölümü metnin anlamsal çerçevesinden çıkmadan tamamlayabilme becerisini kazandırma”, “Metnin görsellerini yorumlama ve metinle ilişkisini açıklayabilme becerisini kazandırma”, “Başıktan ve görsellerden hareketle metnin konusunu tahmin edebilme becerisini kazandırma”, “Metnin temasını bulabilme becerisini kazandırma”, “Metnin anahtar kavramlarını tespit edebilme becerisini kazandırma”, “Metinde geçen anlatım biçimini belirleme ve metne katkısını açıklayabilme becerisini kazandırma”, “Metnin bölümlerini (serim, düğüm, çözüm) doğru şekilde ayırt edebilme becerisini kazandırma”, “Metnin bakış açısını belirleme becerisini kazandırma”, “Bir metni paragraflara ayırabilme becerisini kazandırma”, “Metnin dinleme/izleme amacına ulaşıp ulaşılmadığını sorgulama becerisini kazandırma”, “Metne yönelik soruların cevaplarıyla yeni sonuçlara varabilme becerisini kazandırma”, “Metnin kendisine bir katkıda bulunup bulunmadığını gerekçelendirebilme becerisini kazandırma”, “Metni neden beğendiğini/beğenmediğini gerekçelendirebilme becerisini kazandırma”, “Metinde yaşananların gerçek hayatta yaşanıp yaşanamayacağını tespit edebilme becerisini kazandırma”, “Metnin oluşturulma amacını ortaya çıkarabilme becerisini kazandırma”, “Metindeki tutarlılığı sorgulayabilme becerisini kazandırma”, “Yazarın taraflı olup olmadığına dikkat edebilme becerisini kazandırma”, “Metinde geçenlerin doğruluğunu sorgulayabilme becerisini kazandırma ”, “Metinde geçenlerin doğruluğunu sorgulayabilme becerisini kazandırma”, “Yazarın öznel dil mi yoksa nesnel dil mi kullandığını tespit edebilme becerisini kazandırma”, “Propagandanın ne olduğunu ve ne biçimlerde yapıldığını bilme becerisini kazandırma”, “Anlatıcının metinde propagandaya başvurup başvurmadığını tespit edebilme becerisini kazandırma ”, “Metinde propaganda varsa bunun amacını belirleyebilme becerisini kazandırma”, “Anlatılan bilgilerin kaynağını sorgulayabilme becerisini kazandırma”, “Anlatılanların güncel bilgiler olup olmadığını sorgulayabilme becerisini kazandırma”, “Sunulan

çözümlerin bilimselliğini sorgulayabilme becerisini kazandırma”, “Metni anlatan kişinin konuya hakimiyetini değerlendirebilme becerisini kazandırma ” alt becerilerini geliştirmeye yönelik hiç etkinlik bulunmadığı tespit edilmiştir. Ne yazık ki eleştirel dinlemeyi geliştirmeye yönelik bu kadar çok alt becerinin kendisine Türkçe ders kitaplarında yer bulamaması yalnızca dinleme/izleme metinlerinin sınırlı sayıda olmasıyla açıklanamayacak boyuttadır. Bu bağlamda kanaatimiz Türkçe ders kitaplarının eleştirel dinleme becerisini geliştirme konusunda yetersiz kaldığı yönündedir.

Eleştirel dinleme becerisini geliştirmeye yönelik unsurlardan alınan birkaç örnek aşağıda verilmiştir:

Metni empati kurarak dinleyiniz. Dinlemeyi durdurup metnin gelişimi ve sonucu hakkında tahminde bulununuz. Tahminlerinizi sınıfta paylaşınız. Sonra metni dinlemeye devam ediniz.

Şekil 35. 7. Sınıf Dörtel Yayınları 1. Tema 4. Metin Metni Okuma Yönergesi

7. sınıf Dörtel yayınları Türkçe ders kitabında 1. tema 4. metin metni okuma yönergesi olarak 34.sayfada bulunan bu etkinlik ile “Metnin sonrasına ilişkin kişi, olay, durum ya da gelişmeler hakkında doğru tahminlerde bulunabilme becerisini kazandırma” becerisini kazandırmak hedeflenmiştir.

4.Etkinlik Aşağıda metin türleri ile ilgili bilgiler verilmiştir. “Anne Frank’ın Hatıra Defteri” metninin türüyle ilgili olanları işaretleyerek metnin türünü yazınız.

- ☐ Yaşanılanlar günü gününe, tarih belirtilerek yazılmıştır.
- ☐ Gerçek olmayan olaylar anlatılmıştır.
- ☐ İçtenlikle yazılmıştır, doğal bir anlatımı vardır.
- ☐ Yazarın kişiliğini, görüşlerini ve ruhsal dünyasını yansıtmıştır.
- ☐ Yazar, nesnel bir dil kullanmıştır.
- ☐ Yazar; sırlarını, dertlerini olduğu gibi aktarmıştır.
- ☐ Birinci kişi ağızyla yazılmıştır.
- ☐ Tanınmış bir kişinin hayatı anlatılmıştır.

Metnin türü:

Şekil 36. 7. Sınıf MEB Yayınları 3. Tema 4. Metin 4. Etkinlik

7. sınıf MEB yayınları Türkçe ders kitabında 3. tema 4. metin 4. etkinlik olarak 94. sayfada yer alan bu etkinlik ile “Metnin türünü belirleme becerisini kazandırma” becerisini kazandırmak hedeflenmiştir.

2. ETKİNLİK

Dinlediğiniz metne yönelik aşağıdaki soruları cevaplayınız.

1. Yazar, yazısına nasıl başlamıştır?
2. Anne ve babasından söz ederken yazar hangi duygular içindedir?
3. Yazar, babasının hangi sözünden etkilendiğini belirtiyor?
4. Gelecekle ilgili nasıl bir ideal peşindedir?
5. Anne ve babasının özelliklerinin, yazarın gelecekteki başarısında etkili olduğunu hangi cümleler anlatıyor?
6. Yazar, hayatta başarılı olmayı nasıl tanımlıyor? Siz, bu tanımlamaya katılıyor musunuz? Niçin?

Şekil 37. 7. Sınıf Dörtel Yayınları 1. Tema 4. Metin 2. Etkinlik

7. sınıf Dörtel yayınları Türkçe ders kitabında 1. tema 4. metin 2. etkinlikte 6 numaralı soru olarak 34. sayfada yer alan bu etkinlik ile “Metinde yer alan şahsın veya yazarın davranışlarını/düşüncelerini sorgulama becerisini kazandırma” becerisini kazandırmak hedeflenmiştir.

3.2.2.3. Şiir Türünde Metinleri Temel Alan ve Dinleme Becerisine Dayanan Unsurların Eleştirel Dinleme Becerisini Geliştirmeye Yönelik Olma Durumları

Şiir türünde metinleri temel alan ve dinleme becerisine dayanan etkinliklerin, metne hazırlık sorularının ve metni dinleme yönergelerinin eleştirel dinleme becerisini geliştirmeye yönelik olma durumlarını incelemek için hazırlanan “Şiir türünde metinleri eleştirel dinleme ölçütleri ve alt kategorileri” tablosunda yer alan 7 ana başlık, içerdikleri alt becerilerin frekans değerleri toplanarak Tablo 50’de verilmiştir. Detaylı tablo ekler kısmında “7. sınıf şiir türünde metinleri eleştirel dinleme ölçütleri ve alt kategorileri frekans tablosu” başlığı altında verilmiştir.

Tablo 50. 7. Sınıf Şiir Türünde Metinleri Eleştirel Dinleme Ölçütleri Frekans Tablosu

	MEB (f)	DÖRTEL (f)
1. Şiirin yüzeysel yapısını kavrayabilme becerisini kazandırma	0	5
2. Şiiri kişisel yaşantılar etkisiyle yeniden yapılandırabilme becerisini kazandırma	0	1
3. Şiire yönelik soruların yanıtlarını bulabilme becerisini kazandırma	0	9
4. Şiirden çıkarımlar yapabilme ve anlatıyı sorgulayabilme becerisini kazandırma	0	10
5. Şiire ve şaire dair özellikleri fark edebilme becerisini kazandırma	0	6
6. Şiiri değerlendirme becerisini kazandırma	0	12
7. Konuşmacıyı değerlendirebilme becerisini kazandırma	0	1

Tablo 51. 7. Sınıf MEB Yayınlarında Şiir Türünde Metinleri Temele Alan Unsurların Eleştirel Dinleme Becerisine Yönelik Olma Yüzdeleri

	İncelenen toplam unsur sayısı	İlişkili bulunan unsur sayısı	İlişkili unsur sayısının toplam unsura oranı (%)
1. Şiirin yüzeysel yapısını kavrayabilme becerisini kazandırma	0	0	0
2. Şiiri kişisel yaşantılar etkisiyle yeniden yapılandırabilme becerisini kazandırma	0	0	0
3. Şiire yönelik soruların yanıtlarını bulabilme becerisini kazandırma	0	0	0
4. Şiirden çıkarımlar yapabilme ve anlatıyı sorgulayabilme becerisini kazandırma	0	0	0
5. Şiire ve şaire dair özellikleri fark edebilme becerisini kazandırma	0	0	0
6. Şiiri değerlendirme becerisini kazandırma	0	0	0
7. Konuşmacıyı değerlendirebilme becerisini kazandırma	0	0	0

Tablo 52. 7. Sınıf Dörtel Yayınlarında Şiir Türünde Metinleri Temele Alan Unsurların Eleştirel Dinleme Becerisine Yönelik Olma Yüzdeleri

	İncelenen toplam unsur sayısı	İlişkili bulunan unsur sayısı	İlişkili unsur sayısının toplam unsura oranı (%)
1. Şiirin yüzeysel yapısını kavrayabilme becerisini kazandırma	28	5	17,8
2. Şiiri kişisel yaşantılar etkisiyle yeniden yapılandırabilme becerisini kazandırma	28	1	3,5
3. Şiire yönelik soruların yanıtlarını bulabilme becerisini kazandırma	28	9	32,1
4. Şiirden çıkarımlar yapabilme ve anlatıyı sorgulayabilme becerisini kazandırma	28	10	35,7
5. Şiire ve şaire dair özellikleri fark edebilme becerisini kazandırma	28	6	21,4
6. Şiiri değerlendirme becerisini kazandırma	28	12	42,8
7. Konuşmacıyı değerlendirebilme becerisini kazandırma	28	1	3,5

Şiir türünde metinleri temele alan ve dinleme becerisine dayanan metin altı etkinlikler, metne hazırlık soruları ve metni okuma yönergeleri incelenmiştir. “Şiirin yüzeysel yapısını kavrayabilme becerisini kazandırma” başlığındaki becerilere yönelik 5, “Şiiri kişisel yaşantılar etkisiyle yeniden yapılandırabilme becerisini kazandırma” başlığındaki becerilere yönelik 1, “Şiire yönelik soruların yanıtlarını bulabilme becerisini kazandırma” başlığında yer alan becerilere yönelik 9, “Şiirden çıkarımlar yapabilme ve anlatıyı sorgulayabilme becerisini kazandırma” başlığının kapsadığı becerilere yönelik 10, “Şiire ve şaire dair özellikleri fark edebilme becerisini kazandırma” başlığındaki becerilere yönelik 6, “Şiiri değerlendirme becerisini kazandırma” başlığının kapsadığı becerilere yönelik 12, “Konuşmacıyı değerlendirebilme becerisini kazandırma” başlığındaki becerilere yönelik 1 unsur tespit edilmiştir. MEB yayınlarında ise hiç metin altı etkinlik, metne hazırlık sorusu ve metni dinleme yönergesi incelenememiştir. Bunun nedeni MEB yayınlarından basılan 7. sınıf Türkçe ders kitabında şiir türünde hiç dinleme metni bulunmamasıdır. Şiir türünün kendine has bir sesletimle okunması gerektiğinden bu konuda öğrencilere örnek oluşturabilecek bir tek şiir türünde dinleme metni bulunmaması MEB yayınlarının ciddi bir ihmalidir. Gerek dinleme metinlerindeki tür çeşitliliğinin eşit

dağılmaması gerekse şiirin ruha verdiği etkiyi doğru bir sesletim örneği ile öğrencilere verememesi açısından MEB yayınlarının eksik kaldığı ve eleştirel dinleme becerisini geliştirmede yetersiz kalacağı düşünülmektedir.

Dörtel yayınlarında şiir türünde dinleme metinlerini temele alan unsurlar incelendiğinde “Noktalama işaretlerinin şiire katkısını anlayabilme becerisini kazandırma”, “Bağlaçların şiire katkısını fark edebilme becerisini kazandırma”, “Şiirde sözü geçenleri kendi yaşantısı ile ilişkilendirebilme becerisini kazandırma”, “Şiiri kendi ifadeleriyle yeniden yapılandırabilme becerisini kazandırma”, “Şiirde boş bırakılan bölümü şiirin anlamsal çerçevesinden çıkmadan tamamlayabilme becerisini kazandırma”, “Şiirdeki şahısları tespit etme ve tanımlama becerisini kazandırma”, “Şiiri kendi ifadeleriyle özetleyebilme becerisini kazandırma”, “Şiire yönelik soru sorabilme”, “Şiirin temasını bulabilme becerisini kazandırma”, “Şiirin anlatım biçimini tespit edebilme becerisini kazandırma”, “Şiirin görsellerini yorumlama ve şiirle ilişkisini açıklayabilme becerisini kazandırma”, “Başıktan ve görsellerden hareketle şiirin konusunu tahmin edebilme becerisini kazandırma”, “Şiirin yazılış amacını çıkarabilme becerisini kazandırma”, “Şiirde geçen duygu ifade eden ve şahsi düşünce içeren kelimelere dikkat edebilme becerisini kazandırma”, “Şiirin dinleme amacına ulaşp ulaşmadığını sorgulama becerisini kazandırma ”, “Şiirin kendisine bir katkıda bulunup bulunmadığını gerekçelendirebilme becerisini kazandırma”, “Şiiri seslendiren kişinin topluluk karşısında konuşma becerisini değerlendirebilme becerisini kazandırma ” alt becerilerine yönelik hiçbir unsur bulunmadığı tespit edilmiştir. Ancak MEB yayınlarının bu konudaki eksikliği düşünüldüğünde Dörtel yayınlarının şiir türünde dinleme metinleri aracılığıyla eleştirel dinlemeyi yeterli düzeyde desteklediği kanaati oluşmaktadır.

Eleştirel dinleme becerisini geliştirmeye yönelik unsurlardan alınan birkaç örnek aşağıda verilmiştir:

3. “Beni değil kendini de

Unutursun Mihribanım” dizeleriyle ne anlatılmak isteniyor? Açıklayınız.

Şekil 38. 7. Sınıf Dörtel Yayınları 7. Tema 4. Metin 4. Etkinlik

7. sınıf Dörtel yayınları Türkçe ders kitabında 7. tema 4. metin 4. etkinlikte 3 numaralı soru olarak 211.sayfada yer alan bu etkinlik ile “anlatıda verilmek istenen mesajı doğru ve eksiksiz şekilde anlayabilme” becerisini kazandırmak hedeflenmiştir.

3. ETKİNLİK

Dinlediğiniz şiirin konusunu ve ana duygusunu belirleyip yazınız.

Konusu:
.....
Ana duygusu:
.....
.....
.....
.....

Şekil 39. 7. Sınıf Dörtel Yayınları 3. Tema 4. Metin 3. Etkinlik

7. sınıf Dörtel yayınları Türkçe ders kitabında 3. tema 4. metin 3. etkinlik olarak 89. sayfada yer alan bu etkinlik ile “Şiirin ana duygusunu tespit edebilme becerisini kazandırma” becerisini geliştirmek hedeflenmiştir.

1. ETKİNLİK

Dinlediğiniz metinde geçen aşağıdaki kelime ve kelime gruplarının anlamlarını tahmin ediniz. Sonra bu kelime ve kelime gruplarını birer cümlede kullanınız.

Kelime ve kelime grupları

Cümlede kullanımı

tutsaklık	→	
kötü talih	→	
kükremek	→	
ilk hedef	→	
gelincikler	→	
çılgın gibi	→	
gözyaşı	→	
zafer	→	

Şekil 40. 7. Sınıf Dörtel Yayınları 3. Tema 4. Metin 1. Etkinlik

7. sınıf Dörtel yayınları Türkçe ders kitabında 3. tema 4. metin 1. etkinlik olarak 88. sayfada yer alan bu etkinlik ile “Kullanılan sözcükleri ve tamlamaları anlamlandırabilme becerisini kazandırma” becerisini geliştirmek hedeflenmiştir.

3.3. 8. Sınıf Türkçe Ders Kitabı Bulguları

Bu bölümde, yapılan incelemenin sonucunda ortaokulde yer alan 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında bulunan metinlerin türlere göre dağılımı ve metin altı etkinlik sayıları belirtilmiştir. Ardından incelenen unsurlar sonucunda elde edilen bulgular frekans değerlerini gösterir tablolar ile verilmiştir.

Aşağıda yer alan tablolarda verilen etkinlik sayıları, metin altı etkinlikleri kapsamış, metne hazırlık soruları ve metni okuma yönergeleri tabloda verilmemiştir. Ders kitabında yer alan yazılı veya sözlü herhangi bir metin ile ilişkili olmayan etkinlikler inceleme dışı bırakılmıştır. Aşağıda verilen tablolarda incelenen ve incelenmeyen etkinliklerin sayıları da ayrı ayrı verilmiştir.

8. sınıf Türkçe ders kitaplarında MEB yayınlarında 32 adet metni okuma/dinleme yönergesi ve 32 adet metne hazırlık sorusu yer almaktadır. Ferman yayınlarında 32 adet metni okuma/dinleme yönergesi ve 32 adet metne hazırlık sorusu yer almaktadır.

3.3.1. Okuma Metinleri

8.sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan 48 okuma metninin hazırlık soruları, okuma yönergeleri ve metin altı etkinlikleri incelenmiştir. Metinlerin türlerine göre ayrımı ve etkinlik sayıları, incelenen ve metin temelli olmaması sebebiyle inceleme dışı bırakılan etkinlik sayıları Tablo 53 ve Tablo 54’te verilmiştir. Hazırlık çalışmaları ve metni okuma yönergelerinin tamamı incelemeye dâhil edilmiştir.

Tablo 53. 8. Sınıf MEB Yayınları Okuma Metinlerine Ait Etkinlik Sayıları

	Metin sayısı	Toplam etkinlik sayısı	İncelenen etkinlik sayısı	İncelenmeyen etkinlik sayısı
Öyküleyici anlatım biçimine sahip	10	82	66	16
Bilgilendirici anlatım biçimine sahip	8	63	49	14
Şiir türünde	6	47	39	8

Tablo 54. 8. Sınıf Ferman Yayınları Okuma Metinlerine Ait Etkinlik Sayıları

	Metin sayısı	Toplam etkinlik sayısı	İncelenen etkinlik sayısı	İncelenmeyen etkinlik sayısı
Öyküleyici anlatım biçimine sahip	8	70	52	18
Bilgilendirici anlatım biçimine sahip	8	65	45	20
Şiir türünde	8	60	44	16

Yapılan inceleme sonucunda MEB yayınlarından basılan 8. sınıf Türkçe ders kitabında 10 adet öyküleyici okuma metni olduğu tespit edilmiştir. 10 öyküleyici okuma metni için toplam 82 metin altı etkinlik olduğu, bunların 66 tanesinin bir metin ile ilişkili olarak hazırlandığı görülmüştür. 16 tanesinin ise herhangi bir metinle ilişkilendirilmediği görülmüş ve bu nedenle incelemeye dâhil edilmemiştir. Ferman yayınlarından basılan 8. sınıf Türkçe ders kitabında ise 8 öyküleyici okuma metni olduğu ve bu metinlere yönelik 70 metin altı etkinlik bulunduğu görülmüştür. Metin altı etkinliklerin 18 tanesi herhangi bir metinle ilişkili olmaması sebebiyle inceleme dışı bırakılmış ve bu çalışmada 52 tanesi incelenmiştir. MEB yayınlarında öyküleyici okuma metinlerine ortalama 8,2 metin altı etkinlik düştüğü ve bunların ortalama 6,6 tanesinin metin temelli olduğu görülmüştür. Ferman yayınlarında ise öyküleyici okuma metinlerine ortalama 8,7 metin altı etkinlik düştüğü ve bunların ortalama 6,5 tanesinin metin temelli olduğu anlaşılmıştır. Buradan hareketle MEB yayınlarından basılan 8. sınıf Türkçe ders kitabına göre bariz bir fark olmamakla birlikte Ferman yayınlarından basılan 8. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan öyküleyici okuma metinlerinde daha fazla etkinlik olduğu, ancak metin temelli olma durumlarında MEB yayınlarında öyküleyici okuma metinleri için hazırlanan metin altı etkinliklerin cüzi bir farkla daha fazla olduğu görülmüştür.

Yapılan inceleme sonucunda MEB yayınlarından basılan 8. sınıf Türkçe ders kitabında 8 adet, Ferman yayınlarında da yine 8 adet bilgilendirici okuma metni olduğu tespit edilmiştir. MEB yayınlarında 8 metin için 63 metin altı etkinlik hazırlandığı ve bunların 49 tanesinin metin temelli hazırlandığı görülmüştür. Ferman yayınlarında ise 8 metin için 65 metin altı etkinlik hazırlandığı ve 45 tanesinin metin temelli olduğu yapılan inceleme sonucu anlaşılmıştır. Bu bağlamda MEB yayınlarında bilgilendirici okuma metinler için ortalama 7,8 metin altı etkinlik hazırlandığı ve bunların ortalama 6,1 tanesinin metin

temelli hazırlandığı görülmüştür. Ferman yayınlarında ise bilgilendirici okuma metinleri için ortalama 8,1 metin altı etkinlik hazırlandığı ve bunların ortalama 5,6'sının metin temelli olduğu görülmüştür. Buradan hareketle bilgilendirici okuma metinleri için hazırlanan metin altı etkinlik sayısının Ferman yayınlarında daha fazla olduğu, metin temelli olma durumları göz önünde bulundurulduğunda ise MEB yayınlarının bu konuda daha önde olduğunu söylemek mümkündür.

Yapılan inceleme sonunda MEB yayınlarında 6 adet şiir türünde okuma metni olduğu, Ferman yayınlarında ise 8 adet şiir türünde okuma metni olduğu gözlenmiştir. MEB yayınları 6 adet şiir türünde okuma metni için 47 metin altı etkinlik hazırlamıştır. Bunların 8 tanesi metin temelli olmaması sebebiyle inceleme dışı bırakılarak araştırma 39 metin altı etkinlik üzerinden yapılmıştır. Ferman yayınlarında şiir türünde okuma metinleri için toplam 60 metin altı etkinlik hazırlandığı görülmüştür. 16 tanesi metin temelli olmaması sebebiyle inceleme dışı bırakılarak 44 metin altı etkinlik incelenmiştir. MEB yayınlarında şiir türündeki okuma metinleri için ortalama 7,8 metin altı etkinlik hazırlandığı ve bunların ortalama 6,5 tanesinin metin temelli olduğu tespit edilmiştir. Ferman yayınlarında yer alan şiir türünde okuma metinleri için ortalama 7,5 metin altı etkinlik hazırlandığı ve bunların ortalama 5,5 tanesinin metin temelli olduğu tespit edilmiştir. Bu bağlamda MEB yayınlarının şiir türünde okuma metinleri için hem daha fazla metin altı etkinlik hazırlandığı hem de daha yüksek oranda bu etkinliklerin metin temelli hazırlandığı söylenebilir.

3.3.1.1. Öyküleyici Türlerdeki Metinleri Temel Alan ve Okuma Becerisine Dayanan Unsurların Eleştirel Okuma Becerisini Geliştirmeye Yönelik Olma Durumları

Öyküleyici türlerdeki metinleri temele alan ve okuma becerisine dayanan etkinliklerin, metne hazırlık sorularının ve metni okuma yönergelerinin eleştirel okuma becerisini geliştirmeye yönelik olma durumlarını incelemek için hazırlanan “Öyküleyici metinleri eleştirel okuma ölçütleri ve alt kategorileri” tablosunda yer alan 6 ana başlık, içerdikleri alt becerilerin frekans değerleri toplanarak Tablo 55’te verilmiştir. Detaylı tablo ekler kısmında “8. sınıf öyküleyici metinleri eleştirel okuma ölçütleri ve alt kategorileri frekans tablosu” başlığı altında verilmiştir.

Tablo 55. 8. Sınıf Öyküleyici Metinleri Eleştirel Okuma Ölçütleri Frekans Tablosu

	MEB (f)	FERMAN (f)
1. Metnin yüzeysel yapısını anlayabilme becerisini kazandırma	30	19
2. Metindeki olaya ve unsurlara yönelik soruların yanıtlarını bulabilme becerisini kazandırma	54	64
3. Metni kendi yaşantılarının etkisiyle yeniden yapılandırma becerisini kazandırma	10	7
4. Metinden çıkarımlar yapabilme ve anlatıyı sorgulayabilme becerisini kazandırma	26	20
5. Metni değerlendirme becerisini kazandırma	20	7
6. Metinde propaganda olup olmadığını tespit etme becerisini kazandırma	-	-

Tablo 56. 8. Sınıf MEB Yayınlarında Öyküleyici Metinleri Temele Alan Unsurların Eleştirel Okuma Becerisine Yönelik Olma Yüzdeleri

	İncelenen toplam unsur sayısı	İlişkili bulunan unsur sayısı	İlişkili unsur sayısının toplam unsura oranı (%)
1. Metnin yüzeysel yapısını anlayabilme	86	30	34,8
2. Metindeki olaya ve unsurlara yönelik soruların yanıtlarını bulabilme becerisini kazandırma	86	54	62,7
3. Metni kendi yaşantılarının etkisiyle yeniden yapılandırma becerisini kazandırma	86	10	11,6
4. Metinden çıkarımlar yapabilme ve anlatıyı sorgulayabilme becerisini kazandırma	86	26	30,2
5. Metni değerlendirme becerisini kazandırma	86	20	23,2
6. Metinde propaganda olup olmadığını tespit etme becerisini kazandırma	86	0	0

Tablo 57. 8. Sınıf Ferman Yayınlarında Öyküleyici Metinleri Temele Alan Unsurların Eleştirel Okuma Becerisine Yönelik Olma Yüzdeleri

	İncelenen toplam unsur sayısı	İlişkili bulunan unsur sayısı	İlişkili unsur sayısının toplam unsura oranı (%)
1. Metnin yüzeysel yapısını anlayabilme	68	19	27,9
2. Metindeki olaya ve unsurlara yönelik soruların yanıtlarını bulabilme becerisini kazandırma	68	64	94,1
3. Metni kendi yaşantılarının etkisiyle yeniden yapılandırma becerisini kazandırma	68	7	10,2
4. Metinden çıkarımlar yapabilme ve anlatıyı sorgulayabilme becerisini kazandırma	68	20	29,4
5. Metni değerlendirme becerisini kazandırma	68	7	10,2
6. Metinde propaganda olup olmadığını tespit etme becerisini kazandırma	68	0	0

Öyküleyici türlerdeki metinleri temele alan ve okuma becerisine dayanan metin altı etkinlikler, metne hazırlık soruları ve metni okuma yönergeleri incelenmiştir. “Metnin yüzeysel yapısını anlayabilme” başlığında yer alan alt becerilere yönelik MEB yayınlarında 30, Ferman yayınlarında 19 unsur olduğu tespit edilmiştir. Sayı olarak MEB yayınlarının bu beceriye yönelik daha fazla unsur barındırdığı görülmekle birlikte öyküleyici okuma metinlerinde incelenen unsur sayısına oranlandığında da yine MEB yayınlarının önde olduğu görülmektedir. “Metindeki olaya ve unsurlara yönelik soruların yanıtlarını bulabilme becerisini kazandırma” başlığı altında yer alan becerilere yönelik MEB yayınlarında 54, Ferman yayınlarında 64 unsura rastlanmıştır. Hem sayı olarak hem de incelenen toplam unsur sayısına oranla Ferman yayınlarının daha önde olduğunu söylemek mümkündür. “Metni kendi yaşantılarının etkisiyle yeniden yapılandırma becerisini kazandırma” ana başlığındaki becerilere yönelik MEB yayınlarında 10, Ferman yayınlarında 7 unsur olduğu tespit edilmiştir. Sayıca ve oranca MEB yayınları önde olsa da oran olarak iki yayınevi arasında ciddi bir fark bulunmamaktadır. Bununla birlikte her iki yayınevinin de “Metni kendi yaşantılarının etkisiyle yeniden yapılandırma becerisini kazandırma” başlığında yer alan becerilere gerekli önemi vermediğini söylemek mümkündür. MEB yayınlarından basılan 8.sınıf Türkçe ders kitabında “Metinden

çıkarımlar yapabilme ve anlatıyı sorgulayabilme becerisini kazandırma” ana başlığındaki becerileri geliştirebilecek nitelikte 26 unsura rastlanırken Ferman yayınlarından basılan 8. sınıf Türkçe ders kitabında bu sayı 20 olarak tespit edilmiştir. Sayıca MEB yayınları önde olsa da oran olarak her iki yayınevinin çok yakın olduğunu söylemek mümkündür. “Metni değerlendirme becerisini kazandırma” başlığına yönelik MEB yayınları 20, Ferman yayınları 7 unsura yer vermiştir. Hem sayı hem oran olarak MEB yayınlarının Metni değerlendirme becerisini kazandırmaya daha fazla önem verdiği görülmektedir. “Metinde propaganda olup olmadığını tespit etme becerisini kazandırma” ana başlığında yer alan becerilere yönelik olarak her iki yayınevinin de hiçbir unsura yer vermediği görülmektedir.

Hem MEB yayınlarından basılan hem de Ferman yayınlarından basılan 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan öyküleyici türlerdeki okuma metinlerini temele alan unsurlarda “Metinde geçen olayın kronolojisini yakalayabilme becerisini kazandırma”, “Metni kendi ifadeleriyle yeniden yapılandırabilme becerisini kazandırma”, “Metnin görsellerini yorumlama ve metinle ilişkisini açıklayabilme becerisini kazandırma”, “Metnin anahtar kavramlarını tespit edebilme becerisini kazandırma”, “metni paragraflara ayırabilme”, “Metnin okuma amacına ulaşıp ulaşılmadığını sorgulama becerisini kazandırma”, “Metnin kendisine bir katkıda bulunup bulunmadığını gerekçelendirebilme becerisini kazandırma”, “Metinde karakterlerin hangi durumda farklı davranarak olayın gidişatını değiştirebileceğini tespit edebilme becerisini kazandırma”, “Metnin yazılış amacını ortaya çıkarabilme becerisini kazandırma”, “Metindeki tutarlılığı sorgulayabilme becerisini kazandırma”, “Propagandanın ne olduğunu ve ne biçimlerde yapıldığını bilme becerisini kazandırma”, “Metnin içerisinde yazardan okuyucuya veya karakterden karaktere karşı propaganda unsurlarına yer verilip verilmediğini anlama becerisini kazandırma”, “Karakterlerin iletişimlerinde propagandaya maruz kalan karakterdeki değişimi tespit edebilme becerisini kazandırma”, “Metnin olay örgüsünde karakterlerin yapmış olduğu propagandanın amacını tespit edebilme becerisini kazandırma” ve “Metnin akışı içerisinde yazarın okuyucuya yaptığı bir propaganda varsa bu propagandanın amacını belirleme becerisini kazandırma” alt becerilerini geliştirmeye yönelik hiç unsur bulunmadığı tespit edilmiştir. Bu eksikliğin eleştirel okuma becerisinin gelişimi için olumsuz bir durum olduğu aşîkârdır.

Eleştirel okuma becerisini geliştirmeye yönelik unsurlardan alınan birkaç örnek aşağıda verilmiştir:

5. ETKİNLİK

Bir metni oluşturan cümleler ve paragraflar anlam bakımından birbirine bağlıdır. Daha önce öğrendiğiniz “ama, fakat, lakin, ya da, veya, buna rağmen” vb. ifadeler dışında “oy-saki, başka bir deyişle, özellikle, kısaca, böylece, ilk olarak ve son olarak” ifadeleri de cümleler arasında bağlantı kurmak amacıyla kullanılır.

Okuduğunuz metinde geçen geçiş ve bağlantı ifadelerinin yer aldığı cümleleri okuyunuz. Geçiş ve bağlantı ifadelerinin hangi düşünce veya olaylar arasında bağlantı sağladığını ve metnin anlamına katkısını söyleyiniz. Siz de aşağıya geçiş ve bağlantı ifadelerinin yer aldığı cümleler yazınız.

.....

.....

.....

.....

Şekil 41. 8. Sınıf Ferman Yayınları 7. Tema 1. Metin 5. Etkinlik

8. sınıf Ferman yayınları Türkçe ders kitabında 7. tema 1. metin 5. etkinlik olarak 237. sayfada yer alan bu etkinlik ile “Bağlaçların metne katkısını fark edebilme becerisini kazandırma” becerisini kazandırmak hedeflenmiştir.

7. ETKİNLİK

a) Aşağıda serim bölümü verilen hikâyeyi tamamlayınız. Hikâyenize uygun bir başlık koyunuz.

.....

Dünyadaki yaşam olağan akışında giderken öyle bir zaman gelmişti ki doğanın tüm akışı tersine dönmüştü. Gün ortasında karanlık yaşanır olmuştu, gece uykusunun en tatlı yerinde de aydınlık. Bilim insanları bunun nedenini araştırırdıysa bu değişiklikten en çok etkilenip canı sıkılanlar çocuklardı. Oyunlarının en heyecanlı yerinde karanlığa gömülmek ya da uykunun en tatlı bölümünde uyandırılmak kimin hoşuna giderdi ki? En çok da karanlıktan yakınıyordu çocuklar.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Şekil 42. 8. Sınıf MEB Yayınları 3. Tema 3. Metin 7. Etkinlik

8. sınıf MEB yayınları Türkçe ders kitabında 3. tema 3. metin 7. etkinlik olarak 102. sayfada yer alan bu etkinlik ile “Metinde boş bırakılan bölümü metnin anlamsal çerçevesinden çıkmadan tamamlayabilme becerisini kazandırma” becerisini kazandırmak hedeflenmiştir.

4. ETKİNLİK

“Göç Destanı” metninde geçen gerçek ve kurgusal unsurları bulunuz.

Gerçek Unsurlar	Kurgusal Unsurlar

Şekil 43. 8. Sınıf MEB Yayınları 6. Tema 1. Metin 4. Etkinlik

8. sınıf MEB yayınları Türkçe ders kitabında 6. tema 1. metin 4. etkinlik olarak 182. sayfada yer alan bu etkinlik ile “Metinde yaşananların gerçek hayatta yaşanıp yaşanamayacağını tespit edebilme becerisini kazandırma” becerisini kazandırmak hedeflenmiştir.

3.3.1.2. Bilgilendirici Türlerdeki Metinleri Temel Alan ve Okuma Becerisine Dayanan Unsurların Eleştirel Okuma Becerisini Geliştirmeye Yönelik Olma Durumları

Bilgilendirici türlerdeki metinleri temele alan ve okuma becerisine dayanan etkinliklerin, metne hazırlık sorularının ve metni okuma yönergelerinin eleştirel okuma becerisini geliştirmeye yönelik olma durumlarını incelemek için hazırlanan “Bilgilendirici metinleri eleştirel okuma ölçütleri ve alt kategorileri” tablosunda yer alan 8 ana başlık, içerdikleri alt becerilerin frekans değerleri toplanarak Tablo 58’de verilmiştir. Detaylı tablo ekler kısmında “8. sınıf bilgilendirici metinleri eleştirel okuma ölçütleri ve alt kategorileri frekans tablosu” başlığı altında verilmiştir.

Tablo 58. 8. Sınıf Bilgilendirici Metinleri Eleştirel Okuma Ölçütleri Frekans Tablosu

	MEB (f)	FERMAN(f)
1. Metnin yüzeysel yapısını anlayabilme becerisini kazandırma	27	18
2. Metne yönelik soruların yanıtlarını bulabilme becerisini kazandırma	37	29
3. Metni arka plan bilgisiyle yeniden yapılandırma becerisini kazandırma	11	9
4. Metinden çıkarımlar yapabilme ve anlatıyı sorgulayabilme becerisini kazandırma	19	15
5. Metni değerlendirme becerisini kazandırma	13	17
6. Metinde anlatılanların yanlı olup olmadığını tespit edebilme becerisini kazandırma	2	2
7. Metinde propaganda olup olmadığını tespit edebilme becerisini kazandırma	-	-
8. Bilginin kaynağını sorgulayabilme becerisini kazandırma	1	2

Tablo 59. 8. Sınıf MEB Yayınlarında Bilgilendirici Metinleri Temele Alan Unsurların Eleştirel Okuma Becerisine Yönelik Olma Yüzdeleri

	İncelenen toplam unsur sayısı	İlişkili bulunan unsur sayısı	İlişkili unsur sayısının toplam unsura oranı (%)
1. Metnin yüzeysel yapısını anlayabilme	65	27	41,5
2. Metne yönelik soruların yanıtlarını bulabilme becerisini kazandırma	65	37	56,9
3. Metni arka plan bilgisiyle yeniden yapılandırma becerisini kazandırma	65	11	16,9
4. Metinden çıkarımlar yapabilme ve anlatıyı sorgulayabilme becerisini kazandırma	65	19	29,2
5. Metni değerlendirme becerisini kazandırma	65	13	20,0
6. Metinde anlatılanların yanlı olup olmadığını tespit edebilme becerisini kazandırma	65	2	3,0
7. Metinde propaganda olup olmadığını tespit edebilme becerisini kazandırma	65	0	0
8. Bilginin kaynağını sorgulayabilme becerisini kazandırma	65	1	1,5

Tablo 60. 8. Sınıf Ferman Yayınlarında Bilgilendirici Metinleri Temele Alan Unsurların Eleştirel Okuma Becerisine Yönelik Olma Yüzdeleri

	İncelenen toplam unsur sayısı	İlişkili bulunan unsur sayısı	İlişkili unsur sayısının toplam unsura oranı (%)
1. Metnin yüzeysel yapısını anlayabilme	61	18	29,5
2. Metne yönelik soruların yanıtlarını bulabilme becerisini kazandırma	61	29	47,5
3. Metni arka plan bilgisiyle yeniden yapılandırma becerisini kazandırma	61	9	14,7
4. Metinden çıkarımlar yapabilme ve anlatıyı sorgulayabilme becerisini kazandırma	61	15	24,5
5. Metni değerlendirme becerisini kazandırma	61	17	27,8
6. Metinde anlatılanların yanlış olup olmadığını tespit edebilme becerisini kazandırma	61	2	3,2
7. Metinde propaganda olup olmadığını tespit edebilme becerisini kazandırma	61	0	0
8. Bilginin kaynağını sorgulayabilme becerisini kazandırma	61	2	3,2

Bilgilendirici türlerdeki metinleri temele alan ve okuma becerisine dayanan metin altı etkinlikler, metne hazırlık soruları ve metni okuma yönergeleri incelenmiştir. 8. sınıf için MEB yayınlarından basılan Türkçe ders kitabında yer alan bilgilendirici metin tabanlı unsurlar incelendiğinde “metnin yüzeysel yapısını anlayabilme” başlığında yer alan alt becerilere yönelik 27 unsura rastlanmıştır. Ferman yayınlarında ise bu sayı 18 olarak belirlenmiştir. Sayıca MEB yayınlarında metnin yüzeysel yapısını anlayabilmeye yönelik daha fazla unsur hazırlandığı görülmektedir. İncelenen unsur sayısına göre oranlandığında ise yine MEB yayınlarının önde olduğu anlaşılmıştır. “Metne yönelik soruların yanıtlarını bulabilme becerisini kazandırma” başlığındaki alt becerileri kapsayan MEB yayınlarında 37, Ferman yayınlarında 29 unsur tespit edilmiştir. Sayıca ve oranca yine MEB yayınları Ferman yayınlarına göre daha öndedir. “Metni arka plan bilgisiyle yeniden yapılandırma becerisini kazandırma” başlığındaki becerilere yönelik MEB yayınlarında 11, Ferman yayınlarında ise 9 unsur olduğu görülmüştür. Her ne kadar MEB yayınları yine Ferman yayınlarına göre önde olsa da iki yayınevi arasında ciddi bir fark olmadığı görülmektedir.

“Metinden çıkarımlar yapabilme ve anlatıyı sorgulayabilme becerisini kazandırma” başlığında yer alan becerilere yönelik MEB yayınları 19, Ferman yayınları 15 unsur hazırlamıştır. Sayıca MEB yayınlarında bu becerilere yönelik daha fazla unsur barındırmakla beraber incelenen unsur sayısı göz önüne alındığında da önde olduğunu söylemek mümkündür. “Metni değerlendirme becerisini kazandırma” kategorisinde yer alan becerilere yönelik MEB yayınlarında 13, Ferman yayınlarında 17 unsur bulunmaktadır. Sayıca ve oranca Ferman yayınlarının önde olduğu görülmektedir. “Metinde anlatılanların yanlı olup olmadığını tespit edebilme becerisini kazandırma” başlığında yer alan alt becerilere yönelik hem MEB yayınlarında hem de Ferman yayınlarında 2 adet unsura rastlanmış ve iki yayınevinin sayıca ve oranca “Metinde anlatılanların yanlı olup olmadığını tespit edebilme becerisini kazandırma” başlığındaki becerilere neredeyse aynı seviyede önem verdiği görülmüştür. “Metinde propaganda olup olmadığını tespit edebilme becerisini kazandırma” başlığında yer alan al becerilere yönelik her iki yayınevinde de hiçbir bulguya rastlanamamıştır. “Bilginin kaynağını sorgulayabilme becerisini kazandırma” kategorisinde yer alan alt becerilere yönelik MEB yayınlarında 1, Ferman yayınlarında 2 unsur tespit edilmiştir.

Hem MEB yayınlarından basılan hem de Ferman yayınlarından basılan 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan öyküleyici türlerdeki okuma metinlerini temele alan unsurlarda “Metindeki yazar veya şahıslar ile empati yapabilme becerisini kazandırma”, “Metinde boş bırakılan bölümü metnin anlamsal çerçevesinden çıkmadan tamamlayabilme becerisini kazandırma”, “Metnin sonrasına ilişkin kişi, olay, durum ya da gelişmeler hakkında doğru tahminlerde bulunabilme becerisini kazandırma”, “Metnin görsellerini yorumlama ve metinle ilişkisini açıklayabilme becerisini kazandırma”, “Metnin temasını bulabilme becerisini kazandırma”, “Metnin anahtar kavramlarını tespit edebilme becerisini kazandırma”, “Metnin bakış açısını belirleme becerisini kazandırma”, “metni paragraflara ayırabilme”, “Metnin okuma amacına ulaşıp ulaşılmadığını sorgulama becerisini kazandırma”, “metni neden beğendiğini /beğenmediğini gerekçelendirebilme”, “Metinde yaşananların gerçek hayatta yaşanıp yaşanamayacağını tespit edebilme becerisini kazandırma”, “Metinde geçenlerin doğruluğunu sorgulayabilme becerisini kazandırma”, “Propagandanın ne olduğunu ve ne biçimlerde yapıldığını bilme becerisini kazandırma”, “Yazarın metinde propagandaya başvurup başvurmadığını tespit edebilme becerisini kazandırma”, “Metinde propaganda varsa bunun amacını belirleyebilme becerisini

kazandırma”, “Anlatılanların güncel bilgiler olup olmadığını sorgulayabilme becerisini kazandırma” ve “Sunulan çözümlerin bilimselliğini sorgulayabilme becerisini kazandırma” alt becerilerini geliştirmeye yönelik hiç unsur bulunmadığı tespit edilmiştir.

Eleştirel okuma becerisini geliştirmeye yönelik unsurlardan alınan birkaç örnek aşağıda verilmiştir:

10. ETKİNLİK

Aşağıdaki cümlelerdeki **özne ve yüklem**lerin altını çiziniz.

- Bireyler, teknoloji bağımlısı durumuna gelmişlerdir.
- Dijital bağımlılık; internet bağımlılığını, cep telefonu bağımlılığını içermektedir.
- Onlar, dinlenme saatleri esnasında bile akıllı telefonlar ile uğraşırlar.
- Birçok kullanıcının yakalandığı bir e-hastalıktır elektronik uykusuzluk.
- Akıllı telefonlarını sürekli elinde tutan kullanıcılar, karşısındaki kişiyi önemsememektedirler.

Şekil 44. 8. Sınıf MEB Yayınları 3. Tema 1. Metin 10. Etkinlik

8.sınıf MEB yayınları Türkçe ders kitabında 3. tema 1. metin 10. etkinlik olarak 87. sayfada yer alan bu etkinlik ile “Tümceler ve tümceler arası dil bilgisel ve anlamsal ilişkileri kavrayabilme becerisini kazandırma” becerisini kazandırmak hedeflenmiştir.

2. ETKİNLİK

Aşağıdaki soruları okuduğunuz metne göre cevaplayınız.

1. Sevgi ile ilgili kimlerin sözüne yer verilmiştir?
2. Dilimizde sevgi mesajı veren atasözlerini TDK Güncel Türkçe Sözlük’ten araştırınız.
3. Yunus Emre, “Sevelim sevillelim./Dünya kimseye kalmaz.” dizeleriyle sizce ne anlatmak istemiştir?
4. “Sev-” sözcüğünden türeyen kelimeleri ve anlamları söyleyiniz.
5. İçinde “sevgi, sevmek” gibi sözcükler geçmese de bu anlamlarda kullanılan sözcük grupları nelerdir? Anlamlarıyla birlikte söyleyiniz.

Şekil 45. 8. Sınıf Ferman Yayınları 1. Tema 3. Metin 2. Etkinlik

8. sınıf Ferman yayınları Türkçe ders kitabında 1. tema 3. metin 2. etkinlikte 1 numaralı soru olarak sayfa 33. sayfada yer alan bu etkinlik ile “Metinde geçen şahısları tespit edebilme ve tanımlama becerisini kazandırma” becerisini kazandırmak hedeflenmiştir.

» 6. ETKİNLİK

Okuduğunuz metinde yazarın kullandığı düşünceyi geliştirme yollarını (tanımlama, örneklendirme, tanık gösterme, karşılaştırma, sayısal verilerden yararlanma, benzetme) belirleyiniz. Seçtiğiniz düşünceyi geliştirme yolunu örnekleyen paragrafı noktalı alana yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Şekil 46. 8. Sınıf Ferman Yayınları 1. Tema 3. Metin 6. Etkinlik

8. sınıf Ferman yayınları Türkçe ders kitabında 1. tema 3. metin 6. etkinlik olarak 35. sayfada yer alan bu etkinlik ile “Metinde geçen düşünmeyi geliştirme yollarını ve söz sanatlarını bulma ve metne katkısını açıklayabilme becerisini kazandırma” becerisini kazandırmak hedeflenmiştir.

3.3.1.3. Şiir Türlerindeki Metinleri Temel Alan ve Okuma Becerisine Dayanan Unsurların Eleştirel Okuma Becerisini Geliştirmeye Yönelik Olma Durumları

Şiir türünde metinleri temel alan ve okuma becerisine dayanan etkinliklerin, metne hazırlık sorularının ve metni okuma yönergelerinin eleştirel okuma becerisini geliştirmeye yönelik olma durumlarını incelemek için hazırlanan “Şiir türünde metinleri eleştirel okuma ölçütleri ve alt kategorileri” tablosunda yer alan 6 ana başlık, içerdikleri alt becerilerin frekans değerleri toplanarak Tablo 61’de verilmiştir. Detaylı tablo ekler kısmında “8. sınıf şiir türünde metinleri eleştirel okuma ölçütleri ve alt kategorileri frekans tablosu” başlığı altında verilmiştir.

Tablo 61. 8. Sınıf Şiir Türünde Metinleri Eleştirel Okuma Ölçütleri Frekans Tablosu

	MEB (f)	FERMAN (f)
1. Şiirin yüzeysel yapısını kavrayabilme becerisini kazandırma	11	13
2. Şiiri kişisel yaşantılar etkisiyle yeniden yapılandırabilme becerisini kazandırma	2	3
3. Şiire yönelik soruların yanıtlarını bulabilme becerisini kazandırma	20	20
4. Şiirden çıkarımlar yapabilme ve anlatıyı sorgulayabilme becerisini kazandırma	8	18
5. Şiire ve şaire dair özellikleri fark edebilme becerisini kazandırma	19	18
6. Şiiri değerlendirme becerisini kazandırma	10	5

Tablo 62. 8. Sınıf MEB Yayınlarında Şiir Türünde Metinleri Temele Alan Unsurların Eleştirel Okuma Becerisine Yönelik Olma Yüzdeleri

	İncelenen toplam unsur sayısı	İlişkili bulunan unsur sayısı	İlişkili unsur sayısının toplam unsura oranı (%)
1. Şiirin yüzeysel yapısını kavrayabilme becerisini kazandırma	51	11	21,5
2. Şiiri kişisel yaşantılar etkisiyle yeniden yapılandırabilme becerisini kazandırma	51	2	3,9
3. Şiire yönelik soruların yanıtlarını bulabilme becerisini kazandırma	51	20	39,2
4. Şiirden çıkarımlar yapabilme ve anlatıyı sorgulayabilme becerisini kazandırma	51	8	15,6
5. Şiire ve şaire dair özellikleri fark edebilme becerisini kazandırma	51	19	37,2
6. Şiiri değerlendirme becerisini kazandırma	51	10	19,6

Tablo 63. 8. Sınıf Ferman Yayınlarında Şiir Türünde Metinleri Temele Alan Unsurların Eleştirel Okuma Becerisine Yönelik Olma Yüzdeleri

	İncelenen toplam unsur sayısı	İlişkili bulunan unsur sayısı	İlişkili unsur sayısının toplam unsura oranı (%)
1. Şiirin yüzeysel yapısını kavrayabilme becerisini kazandırma	60	13	21,6

	İncelenen toplam unsur sayısı	İlişkili bulunan unsur sayısı	İlişkili unsur sayısının toplam unsura oranı (%)
2. Şiiri kişisel yaşantılar etkisiyle yeniden yapılandırabilme becerisini kazandırma	60	3	5,0
3. Şiire yönelik soruların yanıtlarını bulabilme becerisini kazandırma	60	20	33,3
4. Şiirden çıkarımlar yapabilme ve anlatıyı sorgulayabilme becerisini kazandırma	60	18	30,0
5. Şiire ve şaire dair özellikleri fark edebilme becerisini kazandırma	60	18	30,0
6. Şiiri değerlendirme becerisini kazandırma	60	5	8,3

Şiir türünde metinleri temele alan ve okuma becerisine dayanan metin altı etkinlikler, metne hazırlık soruları ve metni okuma yönergeleri incelenmiştir. “Şiirin yüzeysel yapısını kavrayabilme becerisini kazandırma” başlığında yer alan becerilere yönelik MEB yayınlarında 11, Ferman yayınlarında 13 unsura rastlanmıştır. Sayı olarak Ferman yayınlarının bu başlıktaki becerilere yönelik daha fazla unsura yer verdiği görülse de incelenen unsur sayısı göz önüne alındığında iki yayınevi arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır. “Şiiri kişisel yaşantılar etkisiyle yeniden yapılandırabilme becerisini kazandırma” kategorisinde yer alan alt becerilere yönelik MEB yayınlarında 2, Ferman yayınlarında ise 3 unsur tespit edilmiştir. Sayıca ve oranca her iki yayınevi birbirine çok yakın olmakla beraber bu başlıktaki becerileri barındırma açısından yetersiz kalmışlardır. “Şiire yönelik soruların yanıtlarını bulabilme becerisini kazandırma” başlığında yer alan becerilere yönelik her iki yayınevinde de 20 unsura rastlanmıştır. Sayıca eşit olmalarıyla beraber toplam incelenen unsur sayısına bakıldığında küçük bir farkla MEB yayınlarının önde olduğu görülmektedir. “Şiirden çıkarımlar yapabilme ve anlatıyı sorgulayabilme becerisini kazandırma” kategorisindeki alt becerilere yönelik MEB yayınlarında 8 unsur bulunurken Ferman yayınlarında bu sayı 18 olarak belirlenmiştir. Hem sayı hem oran olarak önde olan Ferman yayınlarının “Şiirden çıkarımlar yapabilme ve anlatıyı sorgulayabilme becerisini kazandırma” başlığındaki becerilere daha fazla önemiyet gösterdiğini söylemek mümkündür. “Şiire ve şaire dair özellikleri fark edebilme becerisini kazandırma” başlığındaki becerileri kapsayacak MEB yayınlarında 19, Ferman yayınlarında 18 unsura rastlanmıştır. MEB yayınlarının az bir farkla da olsa sayıca ve

oranca Ferman yayınlarından önde olduğu anlaşılmıştır. “Şiiri değerlendirme becerisini kazandırma” başlığındaki becerilere yönelik MEB yayınları 10, Ferman yayınları 5 unsura yer vermiştir. Sayı ve toplam incelenen unsura oranla MEB yayınları bariz bir farkla önde bulunmaktadır.

Hem MEB yayınlarından basılan hem de Ferman yayınlarından basılan 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan şiir türündeki okuma metinlerini temele alan unsurlarda “Bağlaçların şiire katkısını fark edebilme becerisini kazandırma”, “Şiirde boş bırakılan bölümü şiirin anlamsal çerçevesinden çıkmadan tamamlayabilme becerisini kazandırma”, “Şiirin anahtar sözcüklerini tespit edebilme becerisini kazandırma”, “Şiiri kendi ifadeleriyle özetleyebilme becerisini kazandırma”, “Şiirin temasını bulabilme becerisini kazandırma”, “Şiirin görsellerini yorumlama ve şiirle ilişkisini açıklayabilme becerisini kazandırma”, “Şiirin yazılış amacını çıkarabilme becerisini kazandırma”, “şiiri okuma amacını belirleyebilme”, “Şiirde yer alan uyak ve redifleri fark etme ve sınıflandırabilme becerisini kazandırma”, “Şiirin okuma amacına ulaşp ulaşmadığını sorgulama becerisini kazandırma” ve “Şiirde anlatılanların gerçekçi olup olmadığını tespit edebilme becerisini kazandırma” alt becerilerini geliştirmeye yönelik hiç unsur bulunmadığı tespit edilmiştir.

Eleştirel okuma becerisini geliştirmeye yönelik unsurlardan alınan birkaç örnek aşağıda verilmiştir:

4. ETKİNLİK

Okuduğunuz şiire uygun yeni başlıklar bularak bu başlıkları aşağıya yazınız.

.....

.....

Şekil 47. 8. Sınıf Ferman Yayınları 2. Tema 2. Metin 4. Etkinlik

8. sınıf Ferman yayınları Türkçe ders kitabında 2. tema 2. metin 4. etkinlik olarak 63. sayfada yer alan bu etkinlik ile “Şiir ile başlığın uyumunu sorgulama ve alternatif başlık üretebilme becerisini kazandırma” becerisini geliştirmek hedeflenmiştir.

2. ETKİNLİK

"Türkiye" şiirinden hareketle aşağıdaki soruları yanıtlayınız.

1. Şiirde Türkiye'nin hangi doğal mekânlarından bahsedilmiştir? Bildiğiniz başka doğal mekânlar varsa arkadaşlarınıza tanıtınız.
.....
2. "Türkiye, Türkiye çok gülmüş, çok ağlamış,
Sabırlı, bağıryanık insanlar memleketi." dizelerinden anladıklarınızı açıklayınız.
.....
3. Şiirde Türkiye'de yetişen hangi ürünlerin adı geçiyor? Yörenizde yetişen, ülke ekonomisine katkısı olan ürünler nelerdir? Bu ürünler ile ilgili bilgi veriniz.
.....

158

4. Şiirde hangi şehirler hangi özellikleriyle verilmiştir?
.....
5. Şiir, üzerinizde nasıl bir etki bıraktı? Yazınız.
.....

Şekil 48. 8. Sınıf MEB Yayınları 5. Tema 2. Metin 2. Etkinlik

8. sınıf MEB yayınları Türkçe ders kitabında 5. tema 2. metin 2. etkinlik olarak 158 - 159. sayfalarda yer alan bu etkinlik ile "Şiiri doğru ve eksiksiz biçimde anlayabilme becerisini kazandırma" becerisini kazandırmak hedeflenmiştir.

4. ETKİNLİK

Şiirde geçen söz sanatlarını bulunuz. Söz sanatlarının yer aldığı dizeleri yazınız.

Söz Sanatları	Söz Sanatının Yer Aldığı Dizeler
	
	
	

Şekil 49. 8. Sınıf MEB Yayınları 8. Tema 2. Metin 4. Etkinlik

8. sınıf MEB yayınları Türkçe ders kitabında 8. tema 2. metin 4. etkinlik olarak 266. sayfada yer alan bu etkinlik ile “Şiirde kullanılan söz sanatlarını ve düşünceyi geliştirme yollarını tespit edebilme becerisini kazandırma” becerisini geliştirmek hedeflenmiştir.

3.3.2. Dinleme Metinleri

8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan 16 dinleme metninin hazırlık soruları, dinleme yönergeleri ve metin altı etkinlikleri incelenmiştir. Metinlerin türlerine göre ayrımı ve etkinlik sayıları, incelenen ve metin temelli olmaması sebebiyle inceleme dışı bırakılan etkinlik sayıları Tablo 64 ve Tablo 65’te verilmiştir. Hazırlık çalışmaları ve metni dinleme yönergelerinin tamamı incelemeye dâhil edilmiştir.

Tablo 64. 8. Sınıf MEB Yayınları Dinleme / İzleme Metinlerine Ait Etkinlik Sayıları

	Metin sayısı	Toplam etkinlik sayısı	İncelenen etkinlik sayısı	İncelenmeyen etkinlik sayısı
Öyküleyici anlatım biçimine sahip	5	38	35	3
Bilgilendirici anlatım biçimine sahip	3	23	19	4
Şiir türünde	-	-	1	-

Tablo 65. 8. Sınıf Ferman Yayınları Dinleme / İzleme Metinlerine Ait Etkinlik Sayıları

	Metin sayısı	Toplam etkinlik sayısı	İncelenen etkinlik sayısı	İncelenmeyen etkinlik sayısı
Öyküleyici anlatım biçimine sahip	4	29	23	6
Bilgilendirici anlatım biçimine sahip	3	21	16	5
Şiir türünde	1	7	5	2

Yapılan incelemede MEB yayınlarından basılan 8. sınıf Türkçe ders kitabında öyküleyici türde 5 dinleme/izleme metni bulunurken bu sayının Ferman yayınlarında 4 olduğu görülmüştür. MEB yayınları öyküleyici tür kapsamında yer alan 5 dinleme/izleme metni için toplam 38 metin altı etkinlik hazırlamış, bunların 3 tanesi herhangi bir metinle ilişkili olmaması sebebiyle inceleme dışı bırakılarak araştırma 35 metin altı etkinlik üzerinden

yürütülmüştür. Ferman yayınları öyküleyici türde 4 dinleme/izleme metni için toplam 29 etkinlik hazırlamıştır. 6 adet metin altı etkinlik metin temelli olmaması sebebiyle inceleme dışı bırakılmış, araştırma 23 metin altı etkinlik üzerinden yürütülmüştür. Bu bağlamda MEB yayınlarında öyküleyici dinleme metinleri için ortalama 7,6 metin altı etkinlik hazırlandığı ve bunların ortalama 7 tanesinin metin temelli olduğu anlaşılmıştır. Ferman yayınlarında ise öyküleyici dinleme metinleri için ortalama 7,2 metin altı etkinlik bulunduğu ve bunların ortalama 5,7'sinin metin temelli olduğu görülmüştür. Buradan hareketle MEB yayınlarında yer alan öyküleyici dinleme metinlerinin hem sayı olarak hem de toplam metin altı etkinlik sayısına oranla Ferman yayınlarından daha önde olduğu tespit edilmiştir.

Yapılan incelemede hem MEB yayınlarından basılan 8. sınıf Türkçe ders kitabında bilgilendirici türlerde hazırlanan dinleme metinleri sayısı hem de Ferman yayınlarından basılan 8. sınıf Türkçe ders kitabında bilgilendirici türlerde hazırlanan dinleme metinleri sayısının 3 olduğu görülmüştür. MEB yayınlarında bilgilendirici türlerde hazırlanan dinleme metinleri için toplam 23 metin altı etkinlik hazırlanmış, 4 metin altı etkinlik metin temelli olmaması sebebiyle inceleme dışı bırakılmış ve inceleme 19 metin altı etkinlik üzerinden yürütülmüştür. Ferman yayınları ise 3 bilgilendirici dinleme metni için toplam 21 metin altı etkinlik hazırlamış ve 5 tanesi metin temelli olmaması sebebiyle inceleme dışı bırakılarak araştırma 16 metin altı etkinlik üzerinden yürütülmüştür. MEB yayınlarında bilgilendirici dinleme metinleri için ortalama 7,6 metin altı etkinlik hazırlanmış ve bunların ortalama 6,3 tanesi metin temelli olduğu görülmüştür. Ferman yayınlarında ise bilgilendirici dinleme metinleri için ortalama 7 metin altı etkinlik hazırlanmış, bunların ortalama 5,3 tanesinin metin temelli olduğu görülmüştür. Buradan hareketle MEB yayınlarının bilgilendirici dinleme metinleri için daha fazla sayıda ve daha yüksek oranda metinle ilişkili olarak metin altı etkinlik hazırladığını söylemek mümkün olmuştur.

MEB yayınlarından basılan 8. sınıf Türkçe ders kitabında şiir türünde hazırlanan hiç dinleme metni bulunmamakta, Ferman yayınlarında ise yalnızca 1 tane bulunmaktadır. Ferman yayınları şiir türündeki dinleme metni için 5 tanesi metin temelli olmak üzere 7 tane metin altı etkinlik hazırlamıştır. Bu durum her iki yayınevi açısından da 8. sınıf Türkçe ders kitaplarının eleştirel dinleme becerisini geliştirmede eksik kalacağını gözler önüne sermektedir.

3.3.2.1. Öyküleyici Türlerdeki Metinleri Temel Alan Dinleme Becerisine Dayanan Unsurların Eleştirel Dinleme Becerisini Geliştirmeye Yönelik Olma Durumları

Öyküleyici türlerdeki metinleri temele alan ve dinleme becerisine dayanan etkinliklerin, metne hazırlık sorularının ve metni dinleme yönergelerinin eleştirel dinleme becerisini geliştirmeye yönelik olma durumlarını incelemek için hazırlanan “Öyküleyici metinleri eleştirel dinleme ölçütleri ve alt kategorileri” tablosunda yer alan 7 ana başlık, içerdikleri alt becerilerin frekans değerleri toplanarak Tablo 66’da verilmiştir. Detaylı tablo ekler kısmında “8. sınıf öyküleyici metinleri eleştirel dinleme ölçütleri ve alt kategorileri frekans tablosu” başlığı altında verilmiştir.

Tablo 66. 8. Sınıf Öyküleyici Metinleri Eleştirel Dinleme Ölçütleri Frekans Tablosu

	MEB (f)	FERMAN(f)
1. Metnin yüzeysel yapısını anlayabilme becerisini kazandırma	8	7
2. Metindeki olaya ve unsurlara yönelik soruların yanıtlarını bulabilme becerisini kazandırma	25	17
3. Metni kendi yaşantılarının etkisiyle yeniden yapılandırma becerisini kazandırma	7	10
4. Metinden çıkarımlar yapabilme ve anlatıyı sorgulayabilme becerisini kazandırma	6	6
5. Metni değerlendirme becerisini kazandırma	6	4
6. Metinde propaganda olup olmadığını tespit etme becerisini kazandırma	-	-
7. Konuşmacıyı değerlendirebilme becerisini kazandırma	3	-

Tablo 67. 8. Sınıf MEB Yayınlarında Öyküleyici Metinleri Temele Alan Unsurların Eleştirel Dinleme Becerisine Yönelik Olma Yüzdeleri

	İncelenen toplam unsur sayısı	İlişkili bulunan unsur sayısı	İlişkili unsur sayısının toplam unsura oranı (%)
1. Metnin yüzeysel yapısını anlayabilme becerisini kazandırma	45	8	17,7
2. Metindeki olaya ve unsurlara yönelik soruların yanıtlarını bulabilme becerisini kazandırma	45	25	55,5
3. Metni kendi yaşantılarının etkisiyle yeniden yapılandırma becerisini kazandırma	45	7	15,5

	İncelenen toplam unsur sayısı	İlişkili bulunan unsur sayısı	İlişkili unsur sayısının toplam unsura oranı (%)
4. Metinden çıkarımlar yapabilme ve anlatıyı sorgulayabilme becerisini kazandırma	45	6	13,3
5. Metni değerlendirme becerisini kazandırma	45	6	13,3
6. Metinde propaganda olup olmadığını tespit etme becerisini kazandırma	45	0	0
7. Konuşmacıyı değerlendirebilme becerisini kazandırma	45	3	6,6

Tablo 68. 8. Sınıf Ferman Yayınlarında Öyküleyici Metinleri Temele Alan Unsurların Eleştirel Dinleme Becerisine Yönelik Olma Yüzdeleri

	İncelenen toplam unsur sayısı	İlişkili bulunan unsur sayısı	İlişkili unsur sayısının toplam unsura oranı (%)
1. Metnin yüzeysel yapısını anlayabilme becerisini kazandırma	31	7	22,5
2. Metindeki olaya ve unsurlara yönelik soruların yanıtlarını bulabilme becerisini kazandırma	31	17	54,8
3. Metni kendi yaşantılarının etkisiyle yeniden yapılandırma becerisini kazandırma	31	10	32,2
4. Metinden çıkarımlar yapabilme ve anlatıyı sorgulayabilme becerisini kazandırma	31	6	19,3
5. Metni değerlendirme becerisini kazandırma	31	4	12,9
6. Metinde propaganda olup olmadığını tespit etme becerisini kazandırma	31	0	0
7. Konuşmacıyı değerlendirebilme becerisini kazandırma	31	0	0

Öyküleyici türlerde metinleri temele alan ve dinleme becerisine dayanan metin altı etkinlikler, metne hazırlık soruları ve metni dinleme yönergeleri incelenmiştir. “Metnin yüzeysel yapısını anlayabilme” başlığında yer alan becerilere yönelik MEB yayınlarında 8, Ferman yayınlarında 7 unsura rastlanmıştır. Sayı olarak bakıldığında MEB yayınlarında daha fazla unsur bulunmakla beraber incelenen toplam unsur sayısına göre bakıldığında Ferman yayınlarında yer alan unsurların daha fazla oranda Metnin yüzeysel yapısını

anlayabilme becerisini kazandırmabaşlığındaki becerilerle ilişkili hazırlandığı görülmektedir. MEB yayınları “Metindeki olaya ve unsurlara yönelik soruların yanıtlarını bulabilme becerisini kazandırma” kategorisindeki becerilere yönelik 25 unsura yer verirken Ferman yayınlarında bu sayı 17 olarak kaydedilmiştir. Sayıca MEB yayınları önde olmakla beraber toplam incelenen unsur sayısına göre oranlandığında iki yayınevi arasında ciddi bir fark bulunmadığı görülmektedir. “Metni kendi yaşantılarının etkisiyle yeniden yapılandırma becerisini kazandırma” başlığında yer alan alt becerilere yönelik MEB yayınlarında 7, Ferman yayınlarında 10 unsur tespit edilmiştir. Hem sayı hem de toplam incelenen unsur sayısına oranla bakıldığında Ferman yayınlarının önde olduğunu söylemek mümkündür. Hem MEB hem Ferman yayınlarında “Metinden çıkarımlar yapabilme ve anlatıyı sorgulayabilme becerisini kazandırma” başlığındaki becerilere yönelik 6 unsura yer verildiği görülmektedir. Sayıca yayınevlerinde eşitlik söz konusu olsa da oranca Ferman yayınlarının önde olduğu tespit edilmiştir. “Metni değerlendirme becerisini kazandırma” başlığında yer alan alt becerilere yönelik MEB yayınlarında 6, Ferman yayınlarında 4 unsur bulunmaktadır. Sayıca ve oranca arada ciddi bir fark olmadığını söylemek mümkündür. “Metinde propaganda olup olmadığını tespit etme becerisini kazandırma” kategorisindeki becerilere yönelik her iki yayınevinde de hiçbir bulguya rastlanmamıştır. “Konuşmacıyı değerlendirebilme becerisini kazandırma” başlığındaki becerilere yönelik MEB yayınlarında 3 unsur olduğu görülürken Ferman yayınlarında hiçbir bulguya rastlanamamıştır. Bu durum Ferman yayınlarının öyküleyici türlerde eleştirel dinleme becerisini geliştirmede yetersiz kalacağını düşündürmektedir. Bunun sebebi, eleştirel dinleyicinin özelliklerinde yer alan yalnızca sözlü iletiyi değil sözlü olmayan mesajları ve Konuşmacıyı değerlendirebilme becerisini kazandırmaya yönelik hiçbir ölçücü veya destekleyici unsura yer vermemiş olmasıdır.

Hem MEB yayınlarından basılan hem de Ferman yayınlarından basılan 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan öyküleyici türlerdeki dinleme metinlerini temele alan unsurlarda “Noktalama işaretlerinin metne katkısını anlayabilme becerisini kazandırma”, “Bağlaçların metne katkısını fark edebilme becerisini kazandırma”, “Metinde geçen olayın kronolojisini yakalayabilme becerisini kazandırma”, “Metindeki çatışmayı ve çatışma nedenini saptayabilme becerisini kazandırma”, “Metne yönelik soru sorabilme becerisini kazandırma”, “Metni kendi ifadeleriyle yeniden yapılandırabilme becerisini kazandırma”, “Metinde boş bırakılan bölümü metnin anlamsal çerçevesinden çıkmadan tamamlayabilme

becerisini kazandırma”, “Metnin görsellerini yorumlama ve metinle ilişkisini açıklayabilme becerisini kazandırma”, “Başıktan ve görsellerden hareketle metnin konusunu tahmin edebilme becerisini kazandırma”, “Metnin temasını bulabilme becerisini kazandırma”, “Metnin anahtar kavramlarını tespit edebilme becerisini kazandırma”, “Metinde geçen anlatım biçimini belirleme ve metne katkısını açıklayabilme becerisini kazandırma”, “metnin türünü belirleyebilme”, “metnin bakış açısını belirleyebilme”, “Metnin bölümlerini (serim, düğüm, çözüm) doğru şekilde ayırt edebilme becerisini kazandırma”, “Metnin dinleme/izleme amacına ulaşıp ulaşılmadığını sorgulama becerisini kazandırma”, “Metinde yaşananların gerçek hayatta yaşanıp yaşanamayacağını tespit edebilme becerisini kazandırma”, “Metinde karakterlerin hangi durumda farklı davranarak olayın gidişatını değiştirebileceğini tespit edebilme becerisini kazandırma”, “Metnin oluşturulma amacını ortaya çıkarabilme becerisini kazandırma”, “Yazarın üslubunu değerlendirebilme becerisini kazandırma”, “Propagandanın ne olduğunu ve ne biçimlerde yapıldığını bilme becerisini kazandırma”, “Metnin içerisinde yazardan okuyucuya veya karakterden karaktere karşı propaganda unsurlarına yer verilip verilmediğini anlama becerisini kazandırma”, “Karakterlerin iletişimlerinde propagandaya maruz kalan karakterdeki değişimi tespit edebilme becerisini kazandırma”, “Metnin olay örgüsünde karakterlerin yapmış olduğu propagandanın amacını tespit edebilme becerisini kazandırma” ve “Metnin akışı içerisinde yazarın okuyucuya yaptığı bir propaganda varsa bu propagandanın amacını belirleme becerisini kazandırma” alt becerilerini geliştirmeye yönelik hiç unsur bulunmadığı tespit edilmiştir.

Eleştirel dinleme becerisini geliştirmeye yönelik unsurlardan alınan birkaç örnek aşağıda verilmiştir:

2. ETKİNLİK

“Kedi ile Fare” metninden hareketle aşağıdaki soruları yanıtlayınız.

1. Dinlediğiniz metinde kedinin başına nasıl bir olay gelmiştir? Açıklayınız.
2. Fare, içinde bulunduğu sıkıntılı duruma nasıl bir çözüm bulmuştur? Farenin bu tavrına örnek bir atasözü söyleyiniz.
3. “Çarçabuk dostluklar güven telkin etmez.” sözünden ne anlıyorsunuz? Siz bu görüşe katılıyor musunuz?
4. Sizce fare ve kedi, toplumdaki hangi kişilik özelliğine sahip insanları temsil etmektedirler?
5. Dinlediğiniz metinde olay nasıl sonuçlanmış? Bu sonuç hakkında ne düşünüyorsunuz?

Şekil 50. 8. Sınıf MEB Yayınları 1. Tema 4. Metin 2. Etkinlik

8. sınıf MEB yayınları Türkçe ders kitabında 1. tema 4. metin 2. etkinlikte 3 numaralı soru olarak 36. sayfada yer alan etkinlik ile “Metinde verilmek istenen mesajı doğru ve eksiksiz şekilde anlayabilme becerisini kazandırma” becerisini kazandırmak hedeflenmiştir.

7. ETKİNLİK

“Dinlediğiniz metindeki olaylar çevrenizde yaşanıyor olsaydı ne yapardınız?” sorusundan hareketle sınıfınızda bir konuşma yapınız. Konuşmanızda eleştirel konuşma stratejisini uygulayınız. Ayrıca konuşmanızda anlattığınız olayı olumlu ya da olumsuz yanlarıyla, tarafsız bir bakış açısıyla değerlendirip bu olayla ilgili fikir ve çözüm yolları üretiniz. Konuşmalarınızda uygun geçiş ve bağlantı ifadeleri kullanmaya özen gösteriniz.

Şekil 51. 8. Sınıf Ferman Yayınları 2. Tema 4. Metin 7. Etkinlik

8. sınıf Ferman yayınları Türkçe ders kitabında 2. tema 4. metin 7. etkinlik olarak 78. sayfada yer alan etkinlik ile “Metindeki sorunlara farklı çözümler üretebilme becerisini kazandırma” becerisini kazandırmak hedeflenmiştir.

6. ETKİNLİK

- a) Araştırdığınız fabl örneklerinden en beğendiğinizi aşağıdaki maddelere dikkat ederek anlatınız.
- b) Arkadaşınızın sözlü sunum performansını aşağıdaki formda verilen maddelere göre değerlendiriniz.

Akran Değerlendirme Formu

Öğrencinin Adı Soyadı:

	Evet	Kısmen	Hayır
Konuşmasına uygun ifadelerle başladı.			
Dikkati dağıtacak ayrıntılardan kaçındı.			
Konuşurken gereksiz sesler çıkarmaktan kaçındı.			
Dinleyicilerle göz teması kurdu.			
Sözleriyle uyumlu jest ve mimikler kullandı.			
Sözcükleri anlamlarına uygun kullandı.			
Konuşmalarında yabancı dillerden alınmış, dilimize henüz yerleşmemiş kelimelerin Türkçelerini kullandı.			
Konuşmasını belirlenen sürede tamamladı.			
Konuşmasını uygun bitiş ifadeleriyle tamamladı.			

Şekil 52. 8. Sınıf MEB Yayınları 1. Tema 4. Metin 6. Etkinlik

8. sınıf MEB yayınları Türkçe ders kitabında 1. tema 4. metin 6. etkinlik olarak 38. sayfada yer alan bu etkinlik ile “Metni anlatan kişinin topluluk karşısında konuşma becerisini değerlendirebilme becerisini kazandırma” becerisini geliştirmek hedeflenmiştir.

3.3.2.2. Bilgilendirici Türlerdeki Metinleri Temel Alan ve Dinleme Becerisine Dayanan Unsurların Eleştirel Dinleme Becerisini Geliştirmeye Yönelik Olma Durumları

Bilgilendirici türlerdeki metinleri temel alan ve dinleme becerisine dayanan etkinliklerin, metne hazırlık sorularının ve metni dinleme yönergelerinin eleştirel dinleme becerisini geliştirmeye yönelik olma durumlarını incelemek için hazırlanan “Bilgilendirici metinleri eleştirel dinleme ölçütleri ve alt kategorileri” tablosunda yer alan 9 ana başlık, içerdikleri alt becerilerin frekans değerleri toplanarak Tablo 69’da verilmiştir. Detaylı tablo ekler kısmında “8. sınıf bilgilendirici metinleri eleştirel dinleme ölçütleri ve alt kategorileri frekans tablosu” başlığı altında verilmiştir.

Tablo 69. 8. Sınıf Bilgilendirici Metinleri Eleştirel Dinleme Ölçütleri Frekans Tablosu

	MEB (f)	FERMAN(f)
1. Metnin yüzeysel yapısını anlayabilme becerisini kazandırma	4	4
2. Metne yönelik soruların yanıtlarını bulabilme becerisini kazandırma	7	10
3. Metni arka plan bilgisiyle yeniden yapılandırma becerisini kazandırma	3	2
4. Metinden çıkarımlar yapabilme ve anlatıyı sorgulayabilme becerisini kazandırma	2	5
5. Metni değerlendirme becerisini kazandırma	9	3
6. Metinde anlatılanların yanlı olup olmadığını tespit edebilme becerisini kazandırma	-	2
7. Metinde propaganda olup olmadığını tespit edebilme becerisini kazandırma	-	-
8. Bilginin kaynağını sorgulayabilme becerisini kazandırma	3	1
9. Konuşmacıyı değerlendirebilme becerisini kazandırma	8	5

Tablo 70. 8. Sınıf MEB Yayınlarında Bilgilendirici Metinleri Temele Alan Unsurların Eleştirel Dinleme Becerisine Yönelik Olma Yüzdeleri

	İncelenen toplam unsur sayısı	İlişkili bulunan unsur sayısı	İlişkili unsur sayısının toplam unsura oranı (%)
1. Metnin yüzeysel yapısını anlayabilme becerisini kazandırma	25	4	16,0
2. Metne yönelik soruların yanıtlarını bulabilme becerisini kazandırma	25	7	28,0

	İncelenen toplam unsur sayısı	İlişkili bulunan unsur sayısı	İlişkili unsur sayısının toplam unsura oranı (%)
3. Metni arka plan bilgisiyle yeniden yapılandırma becerisini kazandırma	25	3	12,0
4. Metinden çıkarımlar yapabilme ve anlatıyı sorgulayabilme becerisini kazandırma	25	2	8,0
5. Metni değerlendirme becerisini kazandırma	25	9	36,0
6. Metinde anlatılanların yanlı olup olmadığını tespit edebilme becerisini kazandırma	25	0	0
7. Metinde propaganda olup olmadığını tespit edebilme becerisini kazandırma	25	0	0
8. Bilginin kaynağını sorgulayabilme becerisini kazandırma	25	3	12,0
9. Konuşmacıyı değerlendirebilme becerisini kazandırma	25	8	32,0

Tablo 71. 8. Sınıf Ferman Yayınlarında Bilgilendirici Metinleri Temele Alan Unsurların Eleştirel Dinleme Becerisine Yönelik Olma Yüzdeleri

	İncelenen toplam unsur sayısı	İlişkili bulunan unsur sayısı	İlişkili unsur sayısının toplam unsura oranı (%)
1. Metnin yüzeysel yapısını anlayabilme becerisini kazandırma	22	4	18,1
2. Metne yönelik soruların yanıtlarını bulabilme becerisini kazandırma	22	10	45,4
3. Metni arka plan bilgisiyle yeniden yapılandırma becerisini kazandırma	22	2	9,0
4. Metinden çıkarımlar yapabilme ve anlatıyı sorgulayabilme becerisini kazandırma	22	5	22,7
5. Metni değerlendirme becerisini kazandırma	22	3	13,6
6. Metinde anlatılanların yanlı olup olmadığını tespit edebilme becerisini kazandırma	22	2	9,0
7. Metinde propaganda olup olmadığını tespit edebilme becerisini kazandırma	22	0	0
8. Bilginin kaynağını sorgulayabilme becerisini kazandırma	22	1	4,5
9. Konuşmacıyı değerlendirebilme	22	5	22,7

Bilgilendirici türlerde metinleri temele alan ve dinleme becerisine dayanan metin altı etkinlikler, metne hazırlık soruları ve metni dinleme yönergeleri incelenmiştir. “Metnin yüzeysel yapısını anlayabilme” başlığında yer alan alt becerilere yönelik hem MEB yayınlarından basılan ders kitabında hem de Ferman yayınlarından basılan ders kitabında 4 unsur tespit edilmiştir. Sayı olarak iki yayınevi arasında eşitlik olmasıyla beraber incelenen toplam unsur sayısına göre bakıldığında Ferman yayınlarından basılan ders kitabının hazırladığı unsurları “metnin yüzeysel yapısını anlayabilme” kategorisindeki becerilere yönelik daha özenli davrandığını söylemek mümkündür. “Metne yönelik soruların yanıtlarını bulabilme becerisini kazandırma” başlığında yer alan becerilere yönelik MEB yayınlarından basılan ders kitabında 7, Ferman Yayınlarından basılan ders kitabında 10 adet unsura rastlanmıştır. Sayıca ve oranca Ferman yayınlarının daha önde olduğunu söylemek mümkündür. “Metni arka plan bilgisiyle yeniden yapılandırma becerisini kazandırma” kategorisinde yer alan alt becerilere yönelik MEB yayınlarında 3, Ferman yayınlarında 2 unsur bulunduğu anlaşılmıştır. Sayıca ve oranca yayınevleri arasında önemli bir fark bulunmamakla birlikte MEB yayınlarının oran olarak önde olduğu görülmektedir. MEB yayınlarında “Metinden çıkarımlar yapabilme ve anlatıyı sorgulayabilme becerisini kazandırma” başlığındaki becerilere yönelik 2 unsur bulunurken Ferman yayınlarında bu sayı 5 olarak kaydedilmiştir. Sayıca ve oranca Ferman yayınlarının daha önde olduğu görülmüştür. “Metni değerlendirme becerisini kazandırma” kategorisinde yer alan becerilere yönelik MEB yayınlarında 9, Ferman yayınlarında 3 unsur bulunmaktadır. Ferman yayınlarının MEB yayınlarına göre ciddi oranda geride kaldığı görülmektedir. “Metinde anlatılanların yanlış olup olmadığını tespit edebilme becerisini kazandırma” başlığında yer alan becerilere yönelik Ferman yayınlarında 2 unsur tespit edilmişken MEB yayınlarında bu başlık altındaki becerilere yönelik hiçbir unsura rastlanamamıştır. Bu durum eleştirel düşünme becerisini geliştirme açısından MEB yayınlarının yetersiz kaldığını düşündürmektedir. Çünkü bilgilendirici türde bir metnin yanlışlığını sorgulamadan bir eleştirel dinlemeden bahsetmek güçtür. “Metinde propaganda olup olmadığını tespit edebilme becerisini kazandırma” kategorisinde yer alan alt becerilere yönelik her iki yayınevinde herhangi bir bulguya rastlanmamıştır. “Bilginin kaynağını sorgulayabilme becerisini kazandırma” başlığındaki alt becerilere yönelik MEB yayınlarında 3, Ferman yayınlarında 1 unsura rastlanmıştır. Sayıca ve oranca MEB yayınları önde olmakla birlikte

her iki yayınevinde de sayının düşük kaldığı görülmektedir. Bu durum bir yandan dinleme metinlerinin azlığı ile ilişkili olmakla beraber tek nedenin bu olmadığı ve yayınevlerinin daha özenli olması gerektiği kanaati oluşmuştur. “Konuşmacıyı değerlendirebilme becerisini kazandırma” başlığında yer alan alt kategorilere yönelik MEB yayınlarında 8, Ferman yayınlarında 5 unsur tespit edilmiştir. Sayıca ve oranca MEB yayınlarının daha önde olduğu görülmektedir. “Konuşmacıyı değerlendirebilme becerisini kazandırma” kategorisinde her iki yayınevinin de yeterli olduğunu söylemek mümkündür.

Hem MEB yayınlarından basılan hem de Ferman yayınlarından basılan 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan bilgilendirici türlerdeki dinleme metinlerini temele alan unsurlarda “Noktalama işaretlerinin metne katkısını anlayabilme becerisini kazandırma”, “Bağlaçların metne katkısını fark edebilme becerisini kazandırma”, “Yüzey metindeki kavramları ve bilgileri birleştirebilme becerisini kazandırma”, “Metinde verilmek istenen mesajı doğru ve eksiksiz şekilde anlayabilme becerisini kazandırma”, “Metindeki yazar veya şahıslar ile empati yapabilme becerisini kazandırma”, “Metni kendi ifadeleriyle yeniden yapılandırabilme becerisini kazandırma”, “Metinde boş bırakılan bölümü metnin anlamsal çerçevesinden çıkmadan tamamlayabilme becerisini kazandırma”, “Metindeki örtük anlamları tespit edebilme becerisini kazandırma”, “Metnin sonrasına ilişkin kişi, olay, durum ya da gelişmeler hakkında doğru tahminlerde bulunabilme becerisini kazandırma”, “Başıktan ve görsellerden hareketle metnin konusunu tahmin edebilme becerisini kazandırma”, “Metnin temasını bulabilme becerisini kazandırma, Metnin anahtar kavramlarını tespit edebilme becerisini kazandırma”, “Metnin türünü belirleme becerisini kazandırma”, “Metnin bakış açısını belirleme becerisini kazandırma”, “Metnin bölümlerini (serim, düğüm, çözüm) doğru şekilde ayırt edebilme becerisini kazandırma”, “Dinlediği/izlediği metinde geçen duygu ifade eden ve şahsi düşünce içeren kelimelere dikkat edebilme becerisini kazandırma”, “Metnin dinleme/izleme amacına ulaşıp ulaşılmadığını sorgulama becerisini kazandırma”, “Metinde yer alan şahsın veya yazarın davranışlarını/düşüncelerini sorgulama becerisini kazandırma”, “Metnin kendisine bir katkıda bulunup bulunmadığını gerekçelendirebilme becerisini kazandırma”, “Metinde yaşananların gerçek hayatta yaşanıp yaşanamayacağını tespit edebilme becerisini kazandırma”, “Yazarın taraflı olup olmadığına dikkat edebilme becerisini kazandırma”, “Metinde geçenlerin doğruluğunu sorgulayabilme becerisini kazandırma ”, “Propagandanın ne olduğunu ve ne biçimlerde yapıldığını bilme becerisini kazandırma”,

“Anlatıcının metinde propagandaya başvurup başvurmadığını tespit edebilme becerisini kazandırma ”, “Metinde propaganda varsa bunun amacını belirleyebilme becerisini kazandırma” ve “Anlatılanların güncel bilgiler olup olmadığını sorgulayabilme becerisini kazandırma” alt becerilerini geliştirmeye yönelik hiç unsur bulunmadığı tespit edilmiştir.

Eleştirel dinleme becerisini geliştirmeye yönelik unsurlardan alınan birkaç örnek aşağıda verilmiştir:

7. ETKİNLİK

Aşağıdaki cümlelerde özne ve yüklem altını çiziniz. Karşısındaki kutucuğa cümlelerdeki yer tamlayıcılarını yazınız.

	Yer Tamlayıcısı
Bu giysi olmadan <u>astronotlar</u> uzay boşluğunda <u>yürüyemezler</u> .	<i>uzay boşluğunda</i>
Özne Yüklem	
Yüksek hızla hareket eden toz parçacıkları bedeninize çarpar.	
O, bu tehlikelerin hepsine yanıt verebilir mi?	
Uzay giysileri basınçlı bir atmosfere sahiptir.	
Uzay giysileri astronotu göktaşlarından, radyasyondan korur.	
Astronot uzay aracının içinde bu hantal giysilerle oturuyor.	

108

Şekil 53. 8. Sınıf MEB Yayınları 3. Tema 4. Metin 7. Etkinlik

8. sınıf MEB yayınları Türkçe ders kitabında 3. tema 4. metin 7. etkinlik olarak 108. sayfada yer alan bu etkinlik ile “Tümceler ve tümceler arası dil bilgisel ve anlamsal ilişkileri kavrayabilme becerisini kazandırma” becerisini kazandırmak hedeflenmiştir.

►► 4. ETKİNLİK

Dinlediğiniz metinle ilgili aşağıdaki formda verilen ölçütlerden doğru olanlar için “Evet”, yanlış olanlar için “Hayır” yazan kutuyu işaretleyiniz. Formu doldurduktan sonra dinlediğiniz metinle ilgili görüşlerinizi yazınız.

Ölçütler	Evet	Hayır
Yazar, metne kişisel düşüncelerini katmıştır.		
Dinlediğim metin, bilgilendirici türde bir metindir.		
Yazar; yer, zaman ve şahıs öğelerine yer vermemiştir.		
Neden-sonuç, amaç-sonuç ve benzetme cümlelerine yer vermiştir.		
Sade ve anlaşılır cümlelere yer vermiştir.		
Metinle İlgili Görüşlerim		

Şekil 54. 8. Sınıf Ferman Yayınları 3. Tema 4. Metin 4. Etkinlik

8. sınıf Ferman yayınları Türkçe ders kitabında 3. tema 4. metin 4. etkinlik olarak 114. sayfada yer alan bu etkinlik ile “Neden-sonuç, amaç-sonuç, koşul-sonuç ilişkilerini bulabilme becerisini kazandırma” becerisini kazandırmak hedeflenmiştir.

7. ETKİNLİK

Öğretmeninizin izleteceği Türkiye'yi tanıtan reklam filminin amacını (kültür aktarma, bilgilendirme, ikna etme) sözlü olarak belirtiniz.

Şekil 55. 8. Sınıf MEB Yayınları 6. Tema 4. Metin 7. Etkinlik

8. sınıf MEB yayınları Türkçe ders kitabında 6. tema 4. metin 7. etkinlik olarak 204. sayfada yer alan bu etkinlik ile “Metnin oluşturulma amacını ortaya çıkarabilme becerisini kazandırma” becerisini kazandırmak hedeflenmiştir.

3.3.2.3. Şiir Türünde Metinleri Temel Alan ve Dinleme Becerisine Dayanan Unsurların Eleştirel Dinleme Becerisini Geliştirmeye Yönelik Olma Durumları

Şiir türünde metinleri temel alan ve dinleme becerisine dayanan etkinliklerin, metne hazırlık sorularının ve metni dinleme yönergelerinin eleştirel dinleme becerisini geliştirmeye yönelik olma durumlarını incelemek için hazırlanan “Şiir türünde metinleri eleştirel dinleme ölçütleri ve alt kategorileri” tablosunda yer alan 7 ana başlık, içerdikleri alt becerilerin frekans değerleri toplanarak Tablo 72’de verilmiştir. Detaylı tablo ekler kısmında “8. sınıf şiir türünde metinleri eleştirel dinleme ölçütleri ve alt kategorileri frekans tablosu” başlığı altında verilmiştir.

Tablo 72. 8. Sınıf Şiir Türünde Metinleri Eleştirel Dinleme Ölçütleri Frekans Tablosu

	MEB (f)	FERMAN(f)
1. Şiirin yüzeysel yapısını kavrayabilme becerisini kazandırma	-	1
2. Şiiri kişisel yaşantılar etkisiyle yeniden yapılandırabilme becerisini kazandırma	-	1
3. Şiire yönelik soruların yanıtlarını bulabilme becerisini kazandırma	-	3
4. Şiirden çıkarımlar yapabilme ve anlatıyı sorgulayabilme becerisini kazandırma	-	2
5. Şiire ve şaire dair özellikleri fark edebilme becerisini kazandırma	-	1
6. Şiiri değerlendirme becerisini kazandırma	3	-
7. Konuşmacıyı değerlendirebilme becerisini kazandırma	-	-

Tablo 73. 8. Sınıf MEB Yayınlarında Şiir Türünde Metinleri Temele Alan Unsurların Eleştirel Dinleme Becerisine Yönelik Olma Yüzdeleri

	İncelenen toplam unsur sayısı	İlişkili bulunan unsur sayısı	İlişkili unsur sayısının toplam unsura oranı (%)
1. Şiirin yüzeysel yapısını kavrayabilme becerisini kazandırma	1	0	0
2. Şiiri kişisel yaşantılar etkisiyle yeniden yapılandırabilme becerisini kazandırma	1	0	0
3. Şiire yönelik soruların yanıtlarını bulabilme becerisini kazandırma	1	0	0
4. Şiirden çıkarımlar yapabilme ve anlatıyı sorgulayabilme becerisini	1	0	0

kazandırma			
	İncelenen toplam unsur sayısı	İlişkili bulunan unsur sayısı	İlişkili unsur sayısının toplam unsura oranı (%)
5. Şiire ve şaire dair özellikleri fark edebilme becerisini kazandırma	1	0	0
6. Şiiri değerlendirme becerisini kazandırma	1	1	100,0
7. Konuşmacıyı değerlendirebilme becerisini kazandırma	1	0	0

Tablo 74. 8. Sınıf Ferman Yayınlarında Şiir Türünde Metinleri Temele Alan Unsurların Eleştirel Dinleme Becerisine Yönelik Olma Yüzdeleri

	İncelenen toplam unsur sayısı	İlişkili bulunan unsur sayısı	İlişkili unsur sayısının toplam unsura oranı (%)
1. Şiirin yüzeysel yapısını kavrayabilme becerisini kazandırma	7	1	14,2
2. Şiiri kişisel yaşantılar etkisiyle yeniden yapılandırabilme becerisini kazandırma	7	1	14,2
3. Şiire yönelik soruların yanıtlarını bulabilme becerisini kazandırma	7	3	42,8
4. Şiirden çıkarımlar yapabilme ve anlatıyı sorgulayabilme becerisini kazandırma	7	2	28,5
5. Şiire ve şaire dair özellikleri fark edebilme becerisini kazandırma	7	1	14,2
6. Şiiri değerlendirme becerisini kazandırma	7	0	0
7. Konuşmacıyı değerlendirebilme becerisini kazandırma	7	0	0

Şiir türünde metinleri temele alan ve dinleme becerisine dayanan metin altı etkinlikler, metne hazırlık soruları ve metni dinleme yönergeleri incelenmiştir. MEB yayınlarından basılan ders kitabında şiir türünde hiç dinleme metni bulunmamakla birlikte etkinlik içi metin sayesinde yalnızca “Şiiri değerlendirme becerisini kazandırma” başlığında 3 adet unsur tespit edilebilmiştir. Ferman yayınlarından basılan ders kitabında ise “Şiirin yüzeysel yapısını kavrayabilme becerisini kazandırma” başlığındaki becerilere yönelik 1, “Şiiri kişisel yaşantılar etkisiyle yeniden yapılandırabilme becerisini kazandırma” kategorisindeki becerilere yönelik 1, “Şiire yönelik soruların yanıtlarını bulabilme

becerisini kazandırma” başlığındaki becerilere yönelik 3, “Şiirden çıkarımlar yapabilme ve anlatıyı sorgulayabilme becerisini kazandırma” başlığında yer alan alt becerilere yönelik 2, “Şiire ve şaire dair özellikleri fark edebilme becerisini kazandırma” başlığındaki alt becerilere yönelik 1 unsura rastlanmıştır. “Şiiri değerlendirme becerisini kazandırma” ve “konuşmacıyı değerlendirme” başlıklarına yönelik ise hiçbir bulguya rastlanmamıştır. Bu bakımdan her iki yayınevinden basılan ders kitaplarında da şiir türünde yeterli dinleme metnine yer vermemesinden kaynaklı olarak bu metin türünde yetersiz kaldığı görülmektedir.

Eleştirel dinleme becerisini geliştirmeye yönelik unsurlardan alınan birkaç örnek aşağıda verilmiştir:

b) Âşık Veysel'in kendi sesinden “Uzun İnce Bir Yoldayım” türküsünü dinleyiniz.

Okuduğunuz şiiri, şairinin sesinden dinlemenin size hissettirdiklerini anlatınız.

Şekil 56. 8. Sınıf MEB Yayınları 6. Tema 2. Metin 5. Etkinlik

8. sınıf MEB yayınları Türkçe ders kitabında 6. tema 2. metin 5. etkinlik olarak 189. sayfada yer alan bu etkinlik ile “şiirin estetik açıdan okuru etkileyip etkilemediğini değerlendirebilme” becerisini kazandırmak hedeflenmiştir.

2. ETKİNLİK

Aşağıdaki soruları dinlediğiniz metne göre cevaplayınız.

1. Yazarlar dünyanın kapısını nasıl aralamıştır?
2. Öykü ve romanlar bize neyi anlatırmış?
3. İnsan yanımız nasıl gelişmiştir?
4. “İnceldi beğenilerimiz.” dizesiyle şair ne anlatmak istemektedir?
5. Şaire göre yazarlar bize neyi öğretmiş, neyi armağan etmiş?

Şekil 57. 8. Sınıf Ferman Yayınları 7. Tema 4. Metin 2. Etkinlik

8. sınıf Ferman yayınları Türkçe ders kitabında 7. tema 4. metin 2. etkinlik olarak 253. sayfada yer alan bu etkinlik ile “Şiiri doğru ve eksiksiz biçimde anlayabilme becerisini kazandırma” becerisini kazandırmak hedeflenmektedir.

►► 5. ETKİNLİK

Dinlediğiniz şiire uygun yeni başlıklar bularak bu başlıkları aşağıya yazınız.

.....

.....

Şekil 58. 8. Sınıf Ferman Yayınları 7. Tema 4. Metin 5. Etkinlik

8. sınıf Ferman yayınları Türkçe ders kitabında 7. tema 4. metin 5. etkinlik olarak 253. sayfada yer alan bu etkinlik ile “Şiir ile başlığın uyumunu sorgulama ve alternatif başlık üretebilme becerisini kazandırma” becerisini geliştirmek hedeflenmektedir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER

Bu bölümde araştırma sonucunda elde edilen sonuçlar açıklanmış, alanyazından hareketle sonuçlar tartışılmış ve araştırmacılara önerilerde bulunulmuştur.

4.1. Sonuç

Çalışma kapsamında ilk olarak metinlerin okuma ve dinleme becerilerini temele alıp almadığı belirlenmiştir. Herhangi bir metni temel almayan etkinlikler inceleme dışı bırakılmıştır. Bulgular kısmında her sınıf, metin türü ve yayınevine göre etkinliklerin ne kadarının inceleme dışı bırakıldığı belirtilmiştir. 6. sınıflar için MEB yayınlarından ve Anka yayınlarından basılan kitaplar incelendiğinde MEB yayınlarından basılan ders kitabında etkinliklerin %82,2'sinin metin temelli hazırlandığı görülmektedir. Anka yayınlarından basılan ders kitabında ise hazırlanmış olan etkinliklerin %69,2'sinin metin temelli olduğu görülmektedir. 6. sınıf ders kitaplarında MEB yayınların basılan ders kitabında Anka yayınlarından basılan ders kitabına göre etkinlikler daha fazla oranda metin temelli hazırlanmıştır. 7. sınıflar için hazırlanan MEB yayınlarından ve Dörtel yayınlarından basılan Türkçe ders kitapları incelendiğinde MEB yayınlarından basılan ders kitabında %64,5 oranda etkinlikleri metin temelli hazırladığı görülmektedir. Bu oran Dörtel yayınlarından basılan ders kitabında için ise %77,2 olarak belirlenmiştir. 7. sınıf Türkçe ders kitaplarında Dörtel yayınlarından basılan ders kitabında yer alan etkinliklerin MEB yayınlarından basılan ders kitabında göre daha büyük oranda metinle ilişkili olarak hazırlandığı görülmektedir. Dörtel yayınlarının hazırlamış olduğu 7. Sınıf Türkçe ders kitabında yer alan etkinliklerin MEB yayınlarından hazırlanan 7. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan etkinliklere göre daha yüksek oranda metin temelli olduğu görülmektedir. 8. sınıflar için hazırlanan MEB yayınlarına ve Ferman yayınlarına ait Türkçe ders kitapları incelendiğinde MEB yayınlarından basılan ders kitabında %82,2

oranında etkinlikleri metin temelli hazırladığı görülürken Ferman yayınlarından basılan ders kitabında %73,5 oranında etkinlikleri metin temelli hazırladığı görülmektedir. 8. sınıflar için hazırlanan Türkçe ders kitaplarında MEB yayınlarından basılan ders kitabında yer alan etkinliklerin Ferman yayınlarından basılan ders kitabına oranla daha fazla metin temelli olduğu görülmektedir.

6. sınıf eleştirel okuma becerisine yönelik olma yüzdelerine dair hazırlanan tablolar incelendiğinde Anka yayınları her ne kadar etkinlikleri metin temelli hazırlama konusunda MEB yayınlarının gerisinde kalsa da metin temelli hazırlamış olduğu öyküleyici, bilgilendirici ve şiir olmak üzere tüm metin türlerinde okuma becerisini temele alan etkinliklerin eleştirel okuma becerisini kazandırma konusunda daha nitelikli olduğu görülmektedir. Bununla birlikte etkinlik sayısındaki farktan dolayı MEB yayınlarından basılan ders kitabı 6.sınıflarda Anka yayınlarından basılan ders kitabına göre eleştirel okuma becerisini geliştirici daha fazla unsur barındırmaktadır. 6. sınıf eleştirel dinleme becerisine yönelik olma yüzdelerine dair hazırlanan tablolar incelendiğinde de tıpkı eleştirel okuma becerisinde olduğu gibi Anka yayınlarından basılan ders kitabında yer alan etkinlikler öyküleyici, bilgilendirici ve şiir olmak üzere tüm metin türlerinde eleştirel dinleme becerisini daha yüksek oranda geliştirmektedir. Eleştirel dinleme becerisini geliştirici unsur sayısına bakıldığında ise MEB yayınlarından basılan ders kitabında öyküleyici metin türüne ait etkinliklerde önde iken bilgilendirici metin türlerinde her iki yayınevinden basılan ders kitapları arasında neredeyse bir eşitlik söz konusudur. Şiir türünde dinleme metinlerinde ise Anka yayınlarından basılan ders kitabında daha fazla eleştirel dinleme becerisini destekleyecek unsura yer vermiştir. Burada en önemli hususlardan biri MEB yayınlarından basılan 6. sınıf Türkçe ders kitabının şiir türünde hiç dinleme metni barındırmıyor oluşudur. Gerek şiir türünün kendine has bir sesletiminin olması sebebiyle gerekse günümüzde şarkı dinleme oranlarının yüksekliği düşünüldüğünde eleştirel dinleme becerisini şiir türünde geliştirmeye yönelik hiçbir etkinlik bulunmayışı önemli bir eksiklik olarak göze çarpmaktadır.

7. sınıf eleştirel okuma becerisine yönelik olma yüzdelerine dair hazırlanan tablolar incelendiğinde MEB yayınlarından basılan ders kitabında etkinliklerinin Dörtel yayınlarından basılan ders kitabında göre öyküleyici, bilgilendirici ve şiir olmak üzere tüm metin türlerinde eleştirel okuma becerisini daha yüksek oranda geliştirdiği görülmektedir. Eleştirel okuma becerisini geliştirmeye yönelik öyküleyici ve öğretici metinleri temel alan

etkinliklerde MEB yayınlarından basılan ders kitabında daha fazla unsur barındırırken şiir türünde metinleri temel alan etkinliklerde Dörtel yayınlarından basılan ders kitabının daha fazla unsura yer verdiği görülmektedir. 7. sınıf eleştirel dinleme becerisine yönelik olma yüzdelerine dair hazırlanan tablolar incelendiğinde ise öyküleyici dinleme metinlerini temele alan etkinliklerin her iki yayınevinden basılan ders kitabında yaklaşık olarak aynı oranda eleştirel dinleme becerisini geliştirdiği, bilgilendirici dinleme metinlerini temele alan etkinlikler incelendiğinde Dörtel yayınlarından basılan ders kitabının daha önde olduğu görülmektedir. Eleştirel dinleme becerisini geliştirecek unsur sayısına bakıldığında MEB yayınlarından basılan ders kitabının öyküleyici dinleme metinlerini temel alan etkinliklere daha çok yer verdiği, bilgilendirici inleme metinlerini temele alan etkinliklerde ise Dörtel yayınlarından basılan ders kitabı ile arasında neredeyse eşitlik olduğu görülmektedir. MEB yayınlarından basılan ders kitabının yine şiir türünde hiç dinleme metnine yer vermeyişi bu kategoride Dörtel yayınlarından basılan ders kitabını direkt olarak öne geçirmiştir.

8. sınıf eleştirel okuma becerisine yönelik olma yüzdelerine dair hazırlanan tablolar incelendiğinde öyküleyici okuma metinlerini temele alan etkinliklerin MEB yayınlarından basılan ders kitabında daha fazla eleştirel okumayı geliştirici nitelikte hazırlandığı, bilgilendirici okuma metinlerini temel alan etkinliklerde ise Ferman yayınlarından basılan ders kitabında daha yüksek oranda eleştirel okumayı geliştirici nitelikte hazırlandığı görülmektedir. Ancak her iki kategoride de iki yayınevi arasındaki farkın çok az olduğu görülmektedir. Hem öyküleyici okuma metinlerini temel alan hem de bilgilendirici okuma metinlerini temele alan etkinliklerde eleştirel okuma becerisini geliştirici unsurlara MEB yayınlarından basılan ders kitabında daha fazla rastlanmaktadır. Şiir türünü temel alan etkinliklerde ise MEB yayınlarından basılan ders kitabının daha nitelikli etkinlikler hazırlayarak eleştirel okuma becerisini desteklediği ancak Ferman Yayınlarından basılan ders kitabının sayı olarak daha fazla eleştirel okuma becerisi barındıran unsura yer verdiği görülmektedir. 8. sınıf eleştirel dinleme becerisine yönelik olma yüzdelerine dair hazırlanan tablolar incelendiğinde öyküleyici dinleme metinlerini temel alan etkinliklerde Ferman yayınlarından basılan ders kitabının daha yüksek oranda eleştirel dinleme becerisiyle ilişkili metin hazırladığı görülürken bilgilendirici dinleme metinlerini temel alan etkinliklerde bu oranın her iki yayınevi için de aynı olduğu görülmektedir. Eleştirel dinleme becerisini destekleyici unsur sayısı her iki kategoride de MEB yayınlarından

basılan Türkçe ders kitabında daha fazladır. MEB yayınlarından basılan ders kitabı 8. sınıf düzeyinde de şiir türünde dinleme metnine yer vermediği için Ferman yayınlarından hazırlanan Türkçe ders kitabında eleştirel dinlemeyi geliştirici unsur sayısı ve şiir türünde dinleme metinlerini temel alan etkinliklerde eleştirel dinleme becerisini geliştirme oranı olarak MEB yayınlarından hazırlanan Türkçe ders kitabına göre daha etkilidir. Bununla birlikte metin içi etkinlik olarak tabir ettiğimiz içeriklerde yer alan bir dinleme metni ile şiir türünde eleştirel dinleme becerisini geliştirmeye yönelik 3 unsur tespit edilmiştir.

4.2. Tartışma

Ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan unsurların eleştirel okuma becerisiyle ilişkili olma düzeyleri incelendiğinde kitapların tamamında yeterli bir düzeyin yakalanamadığı anlaşılmıştır. Altunsöz (2016), Aydın Gönül (2016), Kesici (2024), Tosun (2014) ile Esemem ve Sadioğlu (2021) tarafından yapılan çalışmalarda Türkçe ders kitaplarında yer alan etkinliklerin eleştirel okuma becerisi ile ilişkili olma oranlarının az olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu bağlamda araştırmaların sonuçları ile bu çalışmada elde edilen sonucun örtüşmekte olduğu görülmektedir. Elde edilen bulgulardan hareketle ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan unsurların eleştirel okuma becerisini geliştirme konusundaki niteliğinin yayınevlerinin tamamında bilgilendirici, öyküleyici ve şiir türünde metinleri temel alan unsurlar için yetersiz kaldığı görülmektedir. Bununla birlikte daha önce yapılan çalışmalarda etkinliklerin eleştirel okumaya yönelik olma durumları incelenmiş ancak herhangi bir çalışmada eleştirel okumaya yönelik etkinliklerin niteliği tartışılmamıştır. Eleştirel okuma becerisine yönelik etkinliklerin niteliğinin tespiti için, bir etkinliğin eleştirel okumaya yönelik kaç adet alt beceriyi bünyesinde barındırdığı incelenmiştir. Kimi etkinlikler tek bir alt beceriye yönelik iken kimi etkinliklerin aynı anda pek çok alt beceriye hitap ettiği anlaşılmış ve birden çok eleştirel okuma alt becerisine hitap eden etkinlikler daha nitelikli kabul edilmiştir.

Ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan unsurların eleştirel dinleme becerisiyle ilişkili olma düzeyleri incelendiğinde kitapların tamamında yeterli bir düzeyin yakalanamadığı anlaşılmıştır. Tatar (2023), Kemiksiz (2015) ve Lüle-Mert (2013) tarafından yapılan çalışmalarda Türkçe ders kitaplarında yer alan etkinliklerin eleştirel dinleme becerisini geliştirmeye yönelik yeterli etkinlik bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu bağlamda alanyazında yer alan araştırmaların sonuçları ile bu çalışmada elde edilen sonucun

örtüşmekte olduğu görülmektedir. Elde edilen bulgular ortaokul Türkçe ders kitaplarının eleştirel dinleme becerisini geliştirme açısından niteliğinin tüm yayınevlerinde bilgilendirici, öyküleyici ve şiir türünde metinleri temel alan unsurlar için son derece yetersiz kaldığını ortaya koymaktadır. Daha önce yapılan çalışmalarda etkinliklerin eleştirel dinlemeye yönelik olma durumları incelenmiş ancak herhangi bir çalışmada eleştirel dinlemeye yönelik etkinliklerin niteliği tartışılmamıştır.

Yapılan inceleme sonucunda ders kitaplarında yer alan unsurların eleştirel düşünme becerisini geliştirmeye yönelik olma düzeylerinin yetersiz olduğu anlaşılmaktadır. Kiraz (2022), Temizkan (2014) ile Demir ve Baş (2019)'ın Türkçe ders kitaplarını eleştiri unsurları açısından inceledikleri çalışmalarının sonuçları Türkçe ders kitaplarında yer alan etkinliklerin eleştirel düşünme becerisine yönelik olma durumlarını yetersiz kaldığını ortaya koymaktadır. Bu bağlamda alanyazında yer alan araştırmaların sonuçları ile bu çalışmada elde edilen sonucun örtüşmekte olduğu görülmektedir. Büyükarıslan (2011) yapmış olduğu araştırmanın sonucunda Türkçe ders kitaplarında eleştirel düşünme becerisine yönelik etkinlik sayısını yeterli bulmuştur. Bu nedenle Büyükarıslan (2011)'ın elde ettiği sonuçlar bu çalışmanın sonucu ile örtüşmemektedir. Elde edilen bulgular ortaokul Türkçe ders kitaplarının eleştirel düşünme becerisini geliştirme açısından niteliğinin tüm yayınevlerinde hem bilgilendirici hem öyküleyici hem de şiir türünde metinleri temel alan unsurlar için son derece yetersiz kaldığını ortaya koymaktadır. Daha önce yapılan çalışmalarda etkinliklerin eleştirel düşünmeye yönelik olma durumları incelenmiş ancak herhangi bir çalışmada eleştirel düşünmeye yönelik etkinliklerin niteliği tartışılmamıştır.

4.3. Öneriler

1. Metinde propaganda olup olmadığını tespit edebilme becerisini kazandırma başlığına yönelik yalnızca 6. sınıf Anka yayınlarından basılan Türkçe ders kitabında bilgilendirici dinleme metnini temel alan bir etkinlikte rastlanmıştır. Ortaokul gelişimsel ve duygusal olarak çocukların ilk gençliğe adım attıkları ve manipülasyona en müsait oldukları yaş grubundan oluşmaktadır. Bu nedenle öğrencilere propagandayı tespit etme konusunda daha fazla eğitim içeriği hazırlanabilir.

2. Eleştirel okuma ve eleştirel dinleme becerilerinin aynı oranda gelişmesi ders kitabında

yer alan okuma metinleri ile dinleme/izleme metni sayıları arasındaki farktan dolayı mümkün olmamaktadır. Okuma becerisinin önemi yadsınamaz bir boyutta olmakla beraber insanların öğrenmelerinin büyük çoğunluğunu dinleyerek edindiği düşünüldüğünde okuma metinleri ile dinleme metinlerinin sayı olarak aynı tutulması eleştirel dinleme becerisini geliştirme konusunda daha yararlı olabilir.

3. Yapılan incelemede dinleme metinlerine yönelik hazırlanan soruların okuma metinlerindeki kazanımlarla az sayıda ortak noktasının bulunduğu görülmüştür. Ancak bir metni okuduğunda öğrenciden beklenen her beceri dinleme metninde de aynı şekilde beklenmekte, dinlemeye has özellikler eklenmektedir. Bu bağlamda Türkçe ders kitapları hazırlanırken bu hususa dikkat edilmesi önerilebilir.

KAYNAKÇA

- Açık Önkaş, N. ve Günay, E. (2015). Ders kitabı inceleme ölçütlerine göre Türkçe ders kitaplarının karşılaştırılması. *International Journal of Languages' Education and Teaching*, 3(3), 365-378. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ijlet/issue/82532/1418993>
- Adsoy, Ş. (2020). Necati Öner'e göre dil-düşünce ilişkisi. *Şarkiyat* 12(2), 356-368. <https://doi.org/10.26791/sarkiat.689924>
- Akar, C. (2007). *İlköğretim öğrencilerinde eleştirel düşünme becerileri*. (Tez No. 211666) [Doktora tezi, Gazi Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Akpınar, B. (2010). İlköğretim 1–5. sınıflar Türkçe öğretim programları görsel okuma ve sunu öğrenme alanının değerlendirilmesi. *Eğitim ve Bilim*, 34(154), 37-49. <https://eb.ted.org.tr/index.php/EB/article/view/547>
- Altunsöz, D. (2016). *Türkçe dersi 4. Sınıf öğretim programının öğrencilerin eleştirel okuma becerilerini geliştirme açısından incelenmesi*. (Tez No. 421736) [Yüksek lisans tezi, Bartın Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Arı, A. (2011). Bloom'un gözden geçirilmiş bilişsel alan taksonomisinin Türkiye'de ve uluslararası alanda kabul görme durumu. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 11(2), 749–772. <https://doi.org/10.12780/UUSBD164>
- Arıcı, A. F. (2017). *Okuma eğitimi*. Pegem Akademi.
- Aşlıoğlu, B. (2008). Bilişsel öğrenmeler için eleştirel okumanın önemi ve onu geliştirmenin yolları. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, (10), 1-11. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/zgefd/issue/47959/606781>
- Ateş, S. (2013). Eleştirel okuma ve bir beceri olarak öğretim. *Türk Eğitim Dergisi*, 2(3), 40-49. <https://doi.org/10.19128/turje.181063>
- Aydın Gönül, D. (2016). *Türkçe ders kitaplarındaki yazınsal metinleri okuma-anlama etkinliklerinin eleştirel okuma ölçütlerini karşılama yeterliliği (8.sınıf örneği)*. (Tez

No. 457455) [Yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

Azizoğlu, N. İ. (2020). *Ortaokul öğrencilerinin eleştirel dinleme becerilerinin geliştirilmesi*. (Tez No. 626992) [Doktora tezi, Sakarya Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

Baba, C. (2022). *Eleştirel düşünme üzerine*. Sonçağ Akademi Yayınları.

Bağcı, H. ve Şahbaz, N. K. (2012). Türkçe öğretmeni adaylarının eleştirel düşünme becerileri üzerine bir değerlendirme. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(1), 1-12. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/mersinefd/issue/17379/181479>

Bailey, K. D. (1982). *Methods of social research*. The Free Press.

Bakırcı, H. ve Gülseven, E. (2018). 2017 yılında güncellenen ortaokul beşinci sınıf fen bilimleri ders kitaplarının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1), 638-671. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/yyuefd/issue/40566/495636>

Başıoğlu, N. ve Mutlu, B. (2012). İlköğretim Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin eleştirel düşünme eğitimine uygunluğu. *Kastamonu Education Journal*, 20(3), 983-998. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kefdergi/issue/48698/619576>

Bayrak Özmutlu, E. ve Kanık Uysal, P. (2021). Türkçe ders kitaplarında yer alan etkinliklerin düşünme becerileri açısından incelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (52), 518-543. <https://doi.org/10.9779/pauefd.745469>

Belet Boyacı, Ş. D. ve Güner Özer, M. (2019). Öğrenmenin geleceği: 21. yüzyıl becerileri perspektifiyle Türkçe dersi öğretim programları. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 9(2), 708-738. <https://doi.org/10.18039/ajesi.578170>

Beyreli, L., Çetindağ, Z. ve Celepoğlu, A. (2006). *Yazılı ve sözlü anlatım*. Pegem Yayınları.

Brown, J. I. (1987). Listening-ubiquitous yet obscure. *The Journal of International Listening Association*, 1(1), 3-14. <https://doi.org/10.1177/108056999405700404>

Büyükalın, F. S. ve Yıldırım, N. (2019). Ortaokul Türkçe dersi öğretim programı kazanımlarının revize edilmiş Bloom Taksonomisine göre analizi. *Elementary*

- Büyükarıslan, Z. (2011). *İlköğretim dördüncü ve beşinci sınıf türkçe ders kitaplarında yer alan metin etkinliklerinin eleştirel düşünme becerileriyle örtüşme düzeyi*. (Tez No. 299766) [Yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Büyükkantarcıoğlu, N. (2006). Bilgi toplumu oluşturma bağlamında Türk edebiyatı dersleri üzerine düşünceler. *Milli Eğitim Dergisi*, 34(169).
<https://dergipark.org.tr/pub/milliegitim/issue/36938/422347>
- Cevizci, A. (2015). *Felsefeye giriş*. Say Yayınları.
- Costa, A. (1985) *Developing Minds: A resource book for teaching thinking*. Association for curriculum and supervision.
- Çakan Akkaş, B. ve Kabataş Memiş, E. (2021). Eleştirel düşünme nedir? Ne değildir?. E. Kabataş Memiş ve A. Kaçar (Ed.), *Eleştirel ve analitik düşünme içinde* (ss. 46-66). Pegem Akademi Yayınları.
- Çalışkan, M. (2019). Eleştirel düşünmenin öğretimi. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 9(1), 114-134.
<https://dergipark.org.tr/pub/nevsosbilen/issue/46568/544108>
- Çam, B. (2006). *İlköğretim öğrencilerinin görsel okuma düzeyleri ile okuduğunu anlama, eleştirel okuma ve Türkçe dersi akademik başarıları arasındaki ilişki*. (Tez No. 188851) [Yüksek lisans tezi, Osmangazi Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Çarkıt, C. (2019). Türkçe eğitiminde eleştirel dinlemenin/izlemenin önemi ve yeri. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (16), 180-193.
<https://doi.org/10.29000/rumelide.618150>
- Çevik, A. ve Güneş, F. (2017). Türkçe ders kitaplarındaki etkinliklerin incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 5(2), 272-286. <https://doi.org/10.16916/aded.288848>

- Demir, H. ve Baş, Ö. (2019). Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin eleştirel düşünme ölçütlerini karşılaması üzerine nitel bir çalışma. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 8(2), 983-1006.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/teke/issue/46075/580115>
- Demir, M. ve Uluçınar, U. (2012). Eleştirel düşünmenin önemi ve öğretimi. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim*, 146, 62-66.
https://scholar.google.com.tr/citations?view_op=view_citationvehl=trveuser=CeEWjvIAAAAJvecitation_for_view=CeEWjvIAAAAJ:Tyk-4Ss8FVUC
- Demir, R. (2017). *7. sınıf öğrencilerinin eleştirel okuma becerileri*. (Tez No. 463114) [Yüksek lisans tezi, Mustafa Kemal Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Demircioğlu, A. (2018). *Eleştirel düşünme eğitimi*. Gece Kitaplığı Yayınları.
- Demirel, Ö. (1999). *Plandan değerlendirmeye öğretim sanatı*. Pegem Yayınları.
- Dewey, J. (2023) . *Düşünce terbiyesi, nasıl düşünürüz?* (M. Orbey, Çev.). Dorlion Yayınevi.
- Dilekçi, A. ve Karatay, H. (2022). Türkçe dersi kitaplarındaki etkinliklerin yaratıcı düşünme becerisine göre incelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 11(2), 830-846.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/teke/issue/70605/1136646>
- Doğan, Y. (2010). Dinleme becerisini geliştirmede etkinliklerden yararlanma. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 27, 263-274.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/tubar/issue/16968/177233>
- Doğan, Y. (2013). Dinleme eğitimi: kuram, uygulama, ölçme ve değerlendirme. A.Güzel ve H. Karatay (Ed.), *Türkçe öğretimi el kitabı* içinde (151-178). Pegem Yayınları.
- Dolunay, S. K. ve Savaş, Ö. (2016) Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki dinleme etkinliklerinin üst düzey bilişsel beceriler açısından değerlendirilmesi. *Eğitimde Kuram Ve Uygulama*, 12(1), 122-157.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/eku/issue/26699/280882>

- Dutoğlu, G. ve Tuncel, M. (2016). Aday öğretmenlerin eleştirel düşünme eğilimleri ile duygusal zeka düzeyleri arasındaki ilişki. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(1), 11-32.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/aibuefd/issue/1492/18035>
- Emiroğlu, H. (2014). *Eleştirel okuma öğretiminin eleştirel okuma becerisine etkisi*. (Tez No. 391597) [Yüksek lisans tezi, Düzce Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Eniş, R. H. ve Millman, J. (1985). *Cornell critical thinking test, level X*. Midwest Publications.
- Ennis, R. H. (1985). Eleştirel düşünme ve müfredat. *Ulusal Forum: Phi Kappa Phi Dergisi*, 65(1), 28-31.
<https://www.scirp.org/reference/referencespapers?referenceid=278889>
- Ennis, R. H. (1987). Eleştirel düşünme eğitimleri ve yeteneklerinin bir taksonomisi. J. B. Baron ve R. J. Sternberg (Ed.), *Düşüce becerilerini öğretmek: teori ve uygulama* içinde (s.9-26). Freeman.
- Erdal, N. (2023). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu Türkçe 7*. Dörtel Yayınları.
- Erdoğan, T. (2014). İlkokul 1-4. Sınıflar Türkçe dersi öğrenci çalışma kitaplarındaki etkinliklerin yaratıcı düşünme becerisi açısından incelenmesi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, (23), 25-58.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/zgefd/issue/47938/606433>
- Ertürk, N., Keleş, S. ve Külünk, D. (2023). *Ortaokul ve İmam hatip ortaokulu Türkçe 6*. MEB Yayınları.
- Eselioğlu, H., Set, S. ve Yücel, A. (2023). *Ortaokul ve İmam hatip ortaokulu Türkçe 8*. MEB Yayınları.
- Esemen, A. ve Sadioğlu, Ö. (2021). İlkokul türkçe ders kitaplarının eleştirel okuma becerisi açısından incelenmesi. *Türk Kütüphaneciliği*, 35(3), 436-460.
<https://doi.org/10.24146/tk.937561>

- Facione, N. C. ve Facione, P. A. (2008). *Eleştirel düşünme ve klinik yargılama. sağlık bilimlerinde eleştirel düşünme ve klinik muhakeme: bir öğretim antolojisi*. Insight Assessment/The California Academic Press.
- Facione, P. (1998). *Critical thinking: what it is and what it counts*. California Academic Press.
- Fisher, R. (2005). *Teaching children to think*. Nilsen thornes publishers Co.
- Gülveren, H. (2020). *Eleştirel düşünme*. Eğiten Kitap Yayınları.
- Güneş, F. (2012). Öğrencilerin düşünme becerilerini geliştirme. *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi*, 17 (32), 127-146. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tubar/issue/16973/177364>
- Güneş, F. (2021). Düşünme nedir? Nasıl öğretilir?. E. Kabataş Memiş ve A. Kaçar (Ed.), *Eleştirel ve analitik düşünme içinde* (ss. 2-25). Pegem Akademi Yayınları.
- Halpern, D. F. (1993). Assessing the effectiveness of critical-thinking instruction. *The Journal of General Education*. 42 (4), 338-353. <https://moscow.sci-hub.se/4002/e4bc6e70bdc29d98ac5b5de5ee3f6104/10.2307@27797197.pdf>
- Karabay, A. (2013). Eleştirel okuma öz yeterlik algı ölçeğinin geliştirilmesi. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*. Volume 8(13). 1107-1122. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.5389>
- Karadüz, A. (2010). Dil becerileri ve eleştirel düşünme. *Turkish Studies (Elektronik)*, 5(3), 1566 - 1593. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.1572>
- Karagöz, N. ve Doğan, A. (2016). Eleştirel düşünme bağlamında DKAB dersi programlarının temel eğitim yaklaşımı yapılandırıcılığın uygulanmasının değerlendirilmesi. *Dini Araştırmalar*, 19(48), 77-102. <https://doi.org/10.15745/da.36504>
- Kemiksiz, Ö. (2015). Türkçe öğretiminde eleştirel dinleme. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(2), 299-316. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/erzisosbil/issue/45172/565562>

- Kestel, M. ve Şahin, M. (2018). Eğitimde eleştirel düşünme. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 7(3), 40-49.
http://www.jret.org/FileUpload/ks281142/File/05.muharrem_kestel.pdf
- Kesici, A. (2024). Lisansüstü çalışmalara konu olan düşünme türlerinin sınıflandırılması. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 15(1), 475-505.
<https://doi.org/10.51460/baebd.1440632>
- Kır, T., Kırman, E. ve Yağız, S. (2023). *Ortaokul ve İmam hatip ortaokulu Türkçe 7*. MEB Yayınları.
- Kiraz, B. (2022). *Eleştirel düşünme becerisini geliştirme açısından Türkçe ders kitapları üzerine bir inceleme*. (Tez No. 738131) [Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Koçak, E. (2020). Eğitim fakültesi öğrencilerin eleştirel okuma becerilerinin incelenmesi. *Türk Akademik Yayınlar Dergisi (TAY Dergisi)*, 4(1), 17-30.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/tayjournal/issue/56056/770196>
- Kökdemir, D. (2000, 1-4 Haziran). *Deniz yıldızlarını kurtarmaya çalışanların öyküsü: eleştirel ve yaratıcı düşünme*. [Bildiri sunumu]. XI. Ulusal Psikoloji Kongresi, İzmir, Türkiye.
- Koyuncu Şahin, M. ve Akman, B. (2018) Erken çocukluk döneminde düşünme becerilerinin gelişimi. *Milli Eğitim Dergisi*, 47(218), 5-20.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/milliegitim/issue/39856/469576>
- Lüle-Mert, E. (2014). Ortaokul Türkçe çalışma kitaplarında yer alan etkinliklerde kullanılan dinleme türlerine ilişkin bir inceleme. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(2), 52-73.
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/erziefd/issue/6012/80387>
- McKendree, J., Small, C. ve Stenning, H. (2002), The role of representation in teaching and learning critical thinking. *Educational Review*, 54(1), 57-67.
https://www.researchgate.net/publication/248971112_The_Role_of_Representation_in_Teaching_and_Learning_Critical_Thinking

- McKnown, K. (1997). *Fostering critical thinking*. A research paper to air command and staff collage.
- Mete, G. (2021). Ortaokul öğrencilerinin eleştirel düşünme becerilerinin incelenmesi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 9(2), 492-509. <https://doi.org/10.16916/aded.887592>
- Milli Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2005). *İlköğretim sosyal bilgiler dersi öğretim programı ve kılavuzu 4 - 5 sınıflar*. Talim ve Terbiye Başkanlığı.
- Milli Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2006). *Türkçe dersi öğretim programı (ortaokul 6 ,7 ve 8. sınıflar)*. MEB Yayınları.
- Milli Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2018). *Türkçe dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 1,2,3,4,5,6,7 ve 8. sınıflar)*. MEB Yayınları.
- Milli Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2019). *Türkçe dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 1,2,3,4,5,6,7 ve 8. sınıflar)*. MEB Yayınları.
- Nickerson, R. S. (1988). On improving thinking through instruction. *Review of Research in Education*, 15, 3-57. <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.3102/0091732X015001003>
- Norris, S. P. (1985). Synthesis of research on critical thinking. *Educational Leadership*, 42(8), 40-45. <https://www.semanticscholar.org/paper/SYNTHESIS-OF-RESEARCH-ON-CRITICAL-THINKING-Norris/6ffaeeca6a8a5bae691467de9368e08f2d8e33ee>
- Nosich, G. M. (2018). *Disiplinler arası eleştirel düşünme rehberi* (B. Aybek Çev.). Anı Yayıncılık.
- Olukcu, E. ve Yıldız, D. (2022). Üst düzey düşünme becerileri kavramları bağlamında Türkçe ders kitaplarının incelenmesi. *Karaelmas Eğitim Bilimleri Dergisi*, 10(2), 224-246. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kebd/issue/74811/1103451>
- Onan, B. (2019). *Dil eğitiminin temel kavramları*. Nobel Yayıncılık.
- Özdemir, E. (2021). *Eleştirel okuma*. Bilgi Yayınevi.
- Özden, M. (2012). Türkçe eğitiminde metinler ve metinlerin iletisi. *Milli Eğitim Dergisi*, 42(193), 70-80. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/milliegitim/issue/36181/406763>

- Özmutlu, P., Gürler, İ., Kaymak, H. ve Demir, Ö. (2014). Ortaokul öğrencilerinin eleştirel okuma becerilerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Turkish Studies (Elektronik)*, 9(3), 1121 - 1133. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.6066>
- Pascarella, E. ve Terenzini, P. (1991). *How collage affects students: findings and insights from twenty years of research*. Jossey Bass.
- Paul, R. ve Elder, L. (2008). *Mini-guide de la pensée critique concepts et instruments*. Foundation for Critical Thinking Press.
- Razgathioğlu, M. (2010). *İlköğretim 5. sınıf Türkçe ders kitaplarının eleştirel düşünme açısından incelenmesi*. (Tez No. 273132) [Yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Reynolds, S. W. (2016). *Determining and exploring teachers' perceptions on the barriers to teaching critical thinking in the classroom: A survey study*. (Unpublished Doctoral Dissertation). Texas Tech University, USA.
- Sarıkaya, B. (2021). 8. sınıf Türkçe ders kitabındaki etkinliklerin üst düzey düşünme becerileri açısından değerlendirilmesi. *Kuram ve Uygulamada Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1), 71-89. <https://doi.org/10.48066/kusob.901731>
- Saygı, S. (2023). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu Türkçe 8*. Ferman Yayınları.
- Seferoğlu, S. S. ve Akbıyık, C. (2006). Eleştirel düşünme ve öğretimi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30(30), 193-200. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/hunefd/issue/7806/102380>
- Söylemez, Y. (2015). *Ortaokul öğrencilerine yönelik eleştirel temel dilleştirme ölçeklerinin geliştirilmesi / Ortaokul öğrencilerine yönelik eleştirel temel dil becerilerine yönelik ölçeklerin geliştirilmesi*. (Tez No. 418249) [Doktora tezi, Atatürk Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Söylemez, Y. (2018). 2018 Türkçe dersi öğretim programındaki kazanımların üst düzey düşünme becerileri açısından değerlendirilmesi. *Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi TAED-63*, 345-384. <https://doi.org/10.14222/Turkiyat3991>

- Stenberg, R. J. ve Baron J. B. (1985). A statewide Approach to Measure critical thinking skills. *Educational Leaderships* 43(2), 40-43. https://files.ascd.org/staticfiles/ascd/pdf/journals/ed_lead/el_198510_stenberg.pdf
- Sur, E. (2021). Türkçe ders kitaplarında yer alan öyküleyici metinlerin eleştirel düşünme becerisi kazandırma bağlamında incelenmesi. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 40(1), 403-422. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/omuefd/issue/62535/816068>
- Tatar, M. (2023). *Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki dinleme metinlerinin eleştirel dinleme ölçütleri bağlamında incelenmesi* (Tez No. 833659) [Yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Tekne, A. (2023). *Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kullanılan ders kitaplarının eleştirel okuma ölçütlerine göre değerlendirilmesi*. (Tez No. 792967) [Yüksek lisans tezi, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Temizkan, M. (2014). Ortaokul Türkçe ders kitaplarının Türkçe dersi öğretim programındaki temel beceriler açısından incelenmesi. *Anadili Eğitimi Dergisi*, 2(1), 49-72. <https://doi.org/10.16916/aded.99872>
- Tosun, M. F. (2014). *Ortaokullarda eleştirel okuma eğitiminin Türkçe öğretmenlerinin görüşlerine göre incelenmesi*. (Tez No. 381229) [Yüksek lisans tezi, Dumlupınar Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.
- Trace, J. (2013). Designing a task based critical listening construct for listening assessment. *Second Language Studies*, 32(1), 59-111. <https://www.hawaii.edu/sls/wp-content/uploads/2014/09/Trace-Jon.pdf>
- Türkben, T. ve Karaman, Z. A. (2022). Yazınsal nitelikli metinlere dayalı eleştirel okuma eğitiminin öğrencilerin okuduğunu anlama ve eleştirel düşünme becerisi üzerine etkisi. *İhlara Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 7(2),80-91. <https://doi.org/10.47479/ihead.1162814>
- Ulum, H. ve Taşkaya, S. M. (2019). İlkokul 2, 3 ve 4. Sınıf Türkçe ders ve çalışma kitaplarında yer alan etkinliklerin yenilenmiş Bloom taksonomisine göre

incelenmesi. *Kastamonu Education Journal*, 27(1), 107-118.
<https://doi.org/10.24106/kefdergi.2380>

Vural, A. ve Kutlu, O. (2004). Eleştirel düşünme: ölçme araçlarının incelenmesi ve bir güvenirlik çalışması. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(2), 189-200. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/cusosbil/issue/4370/59779>

Walsh, D. ve Paul, R. (1988). *The goal of critical thinking: from educational ideal of educational reality*. American federation of teachers.

Yavuz, D. ve Kahraman, G. (2023). *Ortaokul ve imam hatip ortaokulu Türkçe 6*. Anka Yayınları.

Yeşildağ Hasaıçebi, F. (2021). Eleştirel düşünmenin eğitim açısından önemi. E. Kabataş Memiş ve A. Kaçar (Ed.), *Eleştirel ve analitik düşünme içinde* (ss. 91-114). Pegem Akademi Yayınları.

Yeşilyurt, E. (2021). Eleştirel düşünme ve öğretimi: tüm boyut ve öğelerine kavramsal bir bakış. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 14(77), 815 - 828.
<http://dx.doi.org/10.17719/jisr.11663>

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2021). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.

Yıldırım, B. (2023). *Ortaokul Türkçe ders kitaplarındaki okuma etkinliklerinin eleştirel okuma bağlamında değerlendirilmesi*. (Tez No. 788452) [Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi.

EKLER

EK 1. 6. Sınıf Öyküleyici Metinleri Eleştirel Okuma Ölçütleri Ve Alt Kategorileri Frekans Tablosu

	MEB	ANKA
1. Metnin yüzeysel yapısını anlayabilme becerisini kazandırma		
1.1. Noktalama işaretlerinin metne katkısını anlayabilme becerisini kazandırma	6	6
1.2. Kullanılan sözcükleri ve tamlamaları anlamlandırabilme becerisini kazandırma	10	20
1.3. Bağlaçların metne katkısını fark edebilme becerisini kazandırma	1	3
1.4. Tümceler ve tümceler arası dil bilgisel ve anlamsal ilişkileri kavrayabilme becerisini kazandırma	4	3
1.5. Yüzey metindeki kavramları ve bilgileri birleştirebilme becerisini kazandırma	1	4
2. Metindeki olaya ve unsurlara yönelik soruların yanıtlarını bulabilme becerisini kazandırma		
2.1. Metinde geçen olayın yaşandığı uzamı tespit edebilme becerisini kazandırma	5	7
2.2. Metinde geçen olayın yaşandığı zamanı tespit edebilme becerisini kazandırma	6	8
2.3. Metinde geçen olaydaki şahısları tespit edebilme ve tanımlama becerisini kazandırma	12	17
2.4. Metinde yaşananlar arasında neden-sonuç, amaç-sonuç, koşul-sonuç ilişkisi kurabilme becerisini kazandırma	10	13
2.5. Metni ve yaşanan olay örgüsünü doğru ve eksiksiz bir biçimde anlayabilme becerisini kazandırma	14	19

2.6.	Metni verilmek istenen mesajı kaybetmeden özetleyebilme becerisini kazandırma	2	2
2.7.	Metinde geçen olayın kronolojisini yakalayabilme becerisini kazandırma	-	5
2.8.	Metinde verilmek istenen mesajı doğru ve eksiksiz şekilde anlayabilme becerisini kazandırma	-	7
2.9.	Metnin konusunu bulabilme becerisini kazandırma	1	8
2.10.	Metindeki çatışmayı ve çatışma nedenini saptayabilme becerisini kazandırma	-	3
2.11.	Metne yönelik soru sorabilme becerisini kazandırma	2	2
3.	Metni kendi yaşantılarının etkisiyle yeniden yapılandırma becerisini kazandırma		
3.1.	Metni okuma amacı belirleyebilme becerisini kazandırma	-	6
3.2.	Metnin kahramanları ile empati yapabilme becerisini kazandırma	7	11
3.3.	Metindeki sorunlara farklı çözümler üretebilme becerisini kazandırma	1	2
3.4.	Metinde yaşananları ve/veya kişileri kendi yaşantısı ile ilişkilendirebilme becerisini kazandırma	3	8
3.5.	Metni kendi ifadeleriyle yeniden yapılandırabilme becerisini kazandırma	-	3
3.6.	Metni kendi ifadeleriyle yeniden yapılandırabilme becerisini kazandırma	1	2
3.7.	Metnin sonrasına ilişkin kişi, olay, durum ya da gelişmeler hakkında doğru tahminlerde bulunabilme becerisini kazandırma	1	1
3.8.	Metinde boş bırakılan bölümü metnin anlamsal çerçevesinden çıkmadan tamamlayabilme becerisini kazandırma	-	1
3.9.	Metindeki örtük anlamları tespit edebilme becerisini kazandırma	1	1

4.	Metinden çıkarımlar yapabilme ve anlatıyı sorgulayabilme becerisini kazandırma		
4.1.	Metnin görsellerini yorumlama ve metinle ilişkisini açıklayabilme becerisini kazandırma	1	-
4.2.	Başlıktan ve görsellerden hareketle metnin konusunu tahmin edebilme becerisini kazandırma	-	2
4.3.	Metin ile başlığın uyumunu sorgulama ve alternatif başlık üretebilme becerisini kazandırma	-	3
4.4.	Metnin temasını bulabilme becerisini kazandırma	-	-
4.5.	Metnin ana düşüncesini ve yardımcı düşüncelerini bulabilme becerisini kazandırma	1	5
4.6.	Metnin anahtar kavramlarını tespit edebilme becerisini kazandırma	-	-
4.7.	Metinde geçen düşünmeyi geliştirme yollarını ve söz sanatlarını bulma ve metne katkısını açıklayabilme becerisini kazandırma	3	1
4.8.	Metinde geçen anlatım biçimini belirleme ve metne katkısını açıklayabilme becerisini kazandırma	1	4
4.9.	Metnin türünü belirleme becerisini kazandırma	2	3
4.10.	Metnin bakış açısını belirleme becerisini kazandırma	5	2
4.11.	Metnin bölümlerini (serim, düğüm, çözüm) doğru şekilde ayırt edebilme becerisini kazandırma	-	3
4.12.	Bir metni paragraflara ayırabilme becerisini kazandırma	-	-
4.13.	Okuduğu metinde geçen duygu ifade eden ve şahsi düşünce içeren kelimelere dikkat edebilme becerisini kazandırma	2	2
5.	Metni değerlendirme becerisini kazandırma		

5.1.	Metnin okuma amacına ulaşıp ulaşılmadığını sorgulama becerisini kazandırma	-	-
5.2.	Metne yönelik soruların cevaplarıyla yeni sonuçlara varabilme becerisini kazandırma	2	3
5.3.	Metindeki karakterin davranışlarını/düşüncelerini sorgulama becerisini kazandırma	3	8
5.4.	Metnin kendisine bir katkıda bulunup bulunmadığını gerekçelendirebilme becerisini kazandırma	-	1
5.5.	Metni neden beğendiğini/beğenmediğini gerekçelendirebilme becerisini kazandırma	-	1
5.6.	Metinde yaşananların gerçek hayatta yaşanıp yaşanamayacağını tespit edebilme becerisini kazandırma	2	5
5.7.	Metinde karakterlerin hangi durumda farklı davranarak olayın gidişatını değiştirebileceğini tespit edebilme becerisini kazandırma	-	2
5.8.	Metnin yazılış amacını ortaya çıkarabilme becerisini kazandırma	-	3
5.9.	Metindeki kavramlar ya da gelişmelerle ilgili yargıda bulunabilme becerisini kazandırma	6	11
5.10.	Metindeki tutarlılığı sorgulayabilme becerisini kazandırma	-	1
5.11.	Yazarın üslubunu değerlendirebilme becerisini kazandırma	-	1
6.	Metinde propaganda olup olmadığını tespit etme becerisini kazandırma		
6.1.	Propagandanın ne olduğunu ve ne biçimlerde yapıldığını bilme becerisini kazandırma	-	-
6.2.	Metnin içerisinde yazardan okuyucuya veya karakterden karaktere karşı propaganda unsurlarına yer verilip verilmediğini anlama becerisini kazandırma	-	-

6.3.	Karakterlerin iletişimlerinde propagandaya maruz kalan karakterdeki değişimi tespit edebilme becerisini kazandırma	-	-
6.4.	Metnin olay örgüsünde karakterlerin yapmış olduğu propagandanın amacını tespit edebilme becerisini kazandırma	-	-
6.5.	Metnin akışı içerisinde yazarın okuyucuya yaptığı bir propaganda varsa bu propagandanın amacını belirleme becerisini kazandırma	-	-

EK 2. 6. Sınıf Bilgilendirici Metinleri Eleştirel Okuma Ölçütleri Ve Alt Kategorileri Frekans Tablosu

	MEB	ANKA
1. Metnin yüzeysel yapısını anlayabilme becerisini kazandırma		
1.1. Noktalama işaretlerinin metne katkısını anlayabilme becerisini kazandırma	9	5
1.2. Kullanılan sözcükleri ve tamlamaları anlamlandırabilme becerisini kazandırma	13	12
1.3. Bağlaçların metne katkısını fark edebilme becerisini kazandırma	2	1
1.4. Tümceler ve tümceler arası dil bilgisel ve anlamsal ilişkileri kavrayabilme becerisini kazandırma	8	3
1.5. Yüzey metindeki kavramları ve bilgileri birleştirebilme becerisini kazandırma	4	3
2. Metne yönelik soruların yanıtlarını bulabilme becerisini kazandırma		
2.1. Metinde geçen şahısları tespit edebilme ve tanımlama becerisini kazandırma	5	4
2.2. Neden-sonuç, amaç-sonuç, koşul-sonuç ilişkilerini bulabilme becerisini kazandırma	15	7
2.3. Metni verilmek istenen mesajı kaybetmeden özetleyebilme becerisini kazandırma	1	1
2.4. Metinde verilmek istenen mesajı doğru ve eksiksiz şekilde anlayabilme becerisini kazandırma	3	11
2.5. Metnin konusunu bulabilme becerisini kazandırma	6	5
2.6. Metne yönelik soru sorabilme becerisini kazandırma	2	1
2.7. Metni doğru ve eksiksiz biçimde anlama becerisini kazandırma	16	12
3. Metni arka plan bilgisiyle yeniden yapılandırma becerisini kazandırma		
3.1. Metni okuma amacı belirleyebilme becerisini kazandırma	2	6

3.2.	Metindeki yazar veya şahıslar ile empati yapabilme becerisini kazandırma	1	-
3.3.	Metindeki sorunlara farklı çözümler üretebilme becerisini kazandırma	8	2
3.4.	Metinde anlatılanları kendi yaşantısı ile ilişkilendirebilme becerisini kazandırma	9	8
3.5.	Metni kendi ifadeleriyle yeniden yapılandırabilme becerisini kazandırma	-	-
3.6.	Metni kendi ifadeleriyle yeniden yapılandırabilme becerisini kazandırma	5	2
3.7.	Metinde boş bırakılan bölümü metnin anlamsal çerçevesinden çıkmadan tamamlayabilme becerisini kazandırma	2	1
3.8.	Metindeki örtük anlamları tespit edebilme becerisini kazandırma	-	1
3.9.	Metnin sonrasına ilişkin kişi, olay, durum ya da gelişmeler hakkında doğru tahminlerde bulunabilme becerisini kazandırma	-	2
4.	Metinden çıkarımlar yapabilme ve anlatıyı sorgulayabilme becerisini kazandırma		
4.1.	Metnin görsellerini yorumlama ve metinle ilişkisini açıklayabilme becerisini kazandırma	5	3
4.2.	Başlıktan ve görsellerden hareketle metnin konusunu tahmin edebilme becerisini kazandırma	2	-
4.3.	Metin ile başlığın uyumunu sorgulama ve alternatif başlık üretebilme becerisini kazandırma	2	1
4.4.	Metnin temasını bulabilme becerisini kazandırma	-	-
4.5.	Metnin ana düşüncesini ve yardımcı düşüncelerini bulabilme becerisini kazandırma	1	4
4.6.	Metnin anahtar kavramlarını tespit edebilme becerisini kazandırma	-	-
4.7.	Metinde geçen düşünmeyi geliştirme yollarını ve söz sanatlarını bulma ve metne katkısını açıklayabilme becerisini kazandırma	4	-
4.8.	Metinde geçen anlatım biçimini belirleme ve metne katkısını açıklayabilme becerisini kazandırma	2	1

4.9.	Metnin türünü belirleme becerisini kazandırma	2	3
4.10.	Metnin bakış açısını belirleme becerisini kazandırma	2	-
4.11.	Metnin bölümlerini (serim, düğüm, çözüm) doğru şekilde ayırt edebilme becerisini kazandırma	-	-
4.12.	Bir metni paragraflara ayırabilme becerisini kazandırma	-	-
4.13.	Okuduğu metinde geçen duygu ifade eden ve şahsi düşünce içeren kelimelere dikkat edebilme becerisini kazandırma	4	-
5.	Metni değerlendirme becerisini kazandırma		
5.1.	Metnin okuma amacına ulaşıp ulaşılmadığını sorgulama becerisini kazandırma	-	-
5.2.	Metne yönelik soruların cevaplarıyla yeni sonuçlara varabilme becerisini kazandırma	7	5
5.3.	Metinde yer alan şahsın veya yazarın davranışlarını/düşüncelerini sorgulama becerisini kazandırma	5	3
5.4.	Metnin kendisine bir katkıda bulunup bulunmadığını gerekçelendirebilme becerisini kazandırma	-	2
5.5.	Metni neden beğendiğini/beğenmediğini gerekçelendirebilme becerisini kazandırma	-	1
5.6.	Metinde yaşananların gerçek hayatta yaşanıp yaşanamayacağını tespit edebilme becerisini kazandırma	2	1
5.7.	Metnin oluşturulma amacını ortaya çıkarabilme becerisini kazandırma	1	3
5.8.	Metindeki kavramlar ya da gelişmelerle ilgili yargıda bulunabilme becerisini kazandırma	20	11
5.9.	Metindeki tutarlılığı sorgulayabilme becerisini kazandırma	-	1
5.10.	Yazarın üslubunu değerlendirebilme becerisini kazandırma	-	-
6.	Metinde anlatılanların yanlı olup olmadığını tespit edebilme becerisini kazandırma		

6.1.	Yazarın taraflı olup olmadığına dikkat edebilme becerisini kazandırma	-	-
6.2.	Metinde geçenlerin doğruluğunu sorgulayabilme becerisini kazandırma	4	1
6.3.	Metinde geçenlerin doğruluğunu sorgulayabilme becerisini kazandırma	2	1
6.4.	Yazarın öznel dil mi yoksa nesnel dil mi kullandığını tespit edebilme becerisini kazandırma	4	-
7.	Metinde propaganda olup olmadığını tespit edebilme becerisini kazandırma		
7.1.	Propagandanın ne olduğunu ve ne biçimlerde yapıldığını bilme becerisini kazandırma	-	-
7.2.	Yazarın metinde propagandaya başvurup başvurmadığını tespit edebilme becerisini kazandırma	-	-
7.3.	Metinde propaganda varsa bunun amacını belirleyebilme becerisini kazandırma	-	-
8.	Bilginin kaynağını sorgulayabilme becerisini kazandırma		
8.1.	Anlatılan bilgilerin kaynağını sorgulayabilme becerisini kazandırma	-	-
8.2.	Anlatılanların güncel bilgiler olup olmadığını sorgulayabilme becerisini kazandırma	-	-
8.3.	Sunulan çözümlerin bilimselliğini sorgulayabilme becerisini kazandırma	-	-

EK 3. 6. Sınıf Şiir Türünde Metinleri Eleştirel Okuma Ölçütleri Ve Alt Kategorileri Frekans Tablosu

	MEB	ANKA
1. Şiirin yüzeysel yapısını kavrayabilme becerisini kazandırma		
1.1. Noktalama işaretlerinin şiire katkısını anlayabilme becerisini kazandırma	1	-
1.2. Kullanılan sözcükleri ve tamlamaları anlamlandırabilme becerisini kazandırma	3	2
1.3. Bağlaçların şiire katkısını fark edebilme becerisini kazandırma	-	-
1.4. Tümceler ve tümceler arası dil bilgisel ve anlamsal ilişkileri kavrayabilme becerisini kazandırma	2	-
1.5. Yüzey metindeki kavramları ve bilgileri birleştirebilme becerisini kazandırma	3	1
2. Şiiri kişisel yaşantılar etkisiyle yeniden yapılandırabilme becerisini kazandırma		
2.1. Şiirde sözü geçenleri kendi yaşantısı ile ilişkilendirebilme becerisini kazandırma	1	-
2.2. Şiiri kendi ifadeleriyle yeniden yapılandırabilme becerisini kazandırma	2	-
2.3. Şiirde boş bırakılan bölümü şiirin anlamsal çerçevesinden çıkmadan tamamlayabilme becerisini kazandırma	-	-
2.4. Şiirde yer alan şahıs veya anlatıcı ile empati yapabilme becerisini kazandırma	1	-
3. Şiire yönelik soruların yanıtlarını bulabilme becerisini kazandırma		
3.1. Şiirin konusunu bulabilme becerisini kazandırma	-	2
3.2. Şiirin anahtar sözcüklerini tespit edebilme becerisini kazandırma	-	-
3.3. Şiirdeki şahısları tespit etme ve tanımlama becerisini kazandırma	1	1
3.4. Şiiri kendi ifadeleriyle özetleyebilme becerisini kazandırma	-	-

3.5.	Şiire yönelik soru sorabilme becerisini kazandırma	-	-
3.6.	Şiirin temasını bulabilme becerisini kazandırma	3	-
3.7.	Şiirin ana duygusunu tespit edebilme becerisini kazandırma	3	-
3.8.	Şiirin türünü tespit edebilme becerisini kazandırma	-	-
3.9.	Şiirin anlatım biçimini tespit edebilme becerisini kazandırma	-	1
4.	Şiirden çıkarımlar yapabilme ve anlatıyı sorgulayabilme becerisini kazandırma		
4.1.	Şiirin görsellerini yorumlama ve şiirle ilişkisini açıklayabilme becerisini kazandırma	1	-
4.2.	Başlıktan ve görsellerden hareketle şiirin konusunu tahmin edebilme becerisini kazandırma	-	-
4.3.	Şiir ile başlığın uyumunu sorgulama ve alternatif başlık üretebilme becerisini kazandırma	1	-
4.4.	Şiirde verilmek istenen mesajı doğru ve eksiksiz şekilde anlayabilme becerisini kazandırma	2	2
4.5.	Şiirin yazılış amacını çıkarabilme becerisini kazandırma	-	-
4.6.	Şiirin okuma amacını belirleyebilme becerisini kazandırma	-	1
4.7.	Şiirde anlatılanlar arasında neden-sonuç, amaç-sonuç, koşul-sonuç ilişkisi kurabilme becerisini kazandırma	-	-
4.8.	Şiiri doğru ve eksiksiz biçimde anlayabilme becerisini kazandırma	4	1
5.	Şiire ve şaire dair özellikleri fark edebilme becerisini kazandırma		
5.1.	Şiirde kullanılan söz sanatlarını ve düşünceyi geliştirme yollarını tespit edebilme becerisini kazandırma	1	3

5.2.	Şiirdeki imgeleri ve örtük anlamları anlayabilme becerisini kazandırma	2	1
5.3.	Şiirde yer alan yan ve mecaz anlamları tespit etme ve doğru anlayabilme becerisini kazandırma	1	-
5.4.	Şiirde yer alan uyak ve redifleri fark etme ve sınıflandırabilme becerisini kazandırma	1	1
5.5.	Şiirde geçen duygu ifade eden ve şahsi düşünce içeren kelimelere dikkat edebilme becerisini kazandırma	2	-
6.	Şiiri değerlendirme becerisini kazandırma		
6.1.	Şiirin okuma amacına ulaşip ulaşmadığını sorgulama becerisini kazandırma	-	-
6.2.	Şiire yönelik soruların cevaplarıyla yeni sonuçlara varabilme becerisini kazandırma	-	-
6.3.	Şiirin kendisine bir katkıda bulunup bulunmadığını gerekçelendirebilme becerisini kazandırma	-	-
6.4.	Şiiri neden beğendiğini/beğenmediğini gerekçelendirebilme becerisini kazandırma	-	-
6.5.	Şiirde anlatılanların gerçekçi olup olmadığını tespit edebilme becerisini kazandırma	-	-
6.6.	Şiirin estetik açıdan okuru etkileyip etkilemediğini değerlendirebilme becerisini kazandırma	-	-
6.7.	Şiirdeki kavramlar ya da gelişmelerle ilgili yargıda bulunabilme becerisini kazandırma	1	-
6.8.	Şairin üslubunu değerlendirebilme becerisini kazandırma	1	1

EK 4. 6.Sınıf Öyküleyici Metinleri Eleştirel Dinleme Ölçütleri Ve Alt Kategorileri Frekans Tablosu

	MEB	ANKA
1. Metnin yüzeysel yapısını anlayabilme becerisini kazandırma		
1.1. Noktalama işaretlerinin metne katkısını anlayabilme becerisini kazandırma	-	1
1.2. Kullanılan sözcükleri ve tamlamaları anlamlandırabilme becerisini kazandırma	1	2
1.3. Bağlaçların metne katkısını fark edebilme becerisini kazandırma	1	-
1.4. Tümceler ve tümceler arası dil bilgisel ve anlamsal ilişkileri kavrayabilme becerisini kazandırma	-	-
1.5. Yüzey metindeki kavramları ve bilgileri birleştirebilme becerisini kazandırma	1	-
2. Metindeki olaya ve unsurlara yönelik soruların yanıtlarını bulabilme becerisini kazandırma		
2.1. Metinde geçen olayın yaşandığı uzamı tespit edebilme becerisini kazandırma	3	1
2.2. Metinde geçen olayın yaşandığı zamanı tespit edebilme becerisini kazandırma	1	-
2.3. Metinde geçen olaydaki şahısları tespit edebilme ve tanımlama becerisini kazandırma	-	1
2.4. Neden-sonuç, amaç-sonuç, koşul-sonuç ilişkilerini bulabilme becerisini kazandırma	5	1
2.5. Metni ve yaşanan olay örgüsünü doğru ve eksiksiz bir biçimde anlayabilme becerisini kazandırma	7	3
2.6. Metni verilmek istenen mesajı kaybetmeden özetleyebilme becerisini kazandırma	3	2
2.7. Metinde geçen olayın kronolojisini yakalayabilme becerisini kazandırma	-	-
2.8. Metinde verilmek istenen mesajı doğru ve eksiksiz şekilde anlayabilme becerisini kazandırma	1	2

2.9.	Metnin konusunu bulabilme becerisini kazandırma	3	1
2.10.	Metindeki çatışmayı ve çatışma nedenini saptayabilme becerisini kazandırma	-	1
2.11.	Metne yönelik soru sorabilme becerisini kazandırma	-	-
3.	Metni kendi yaşantılarının etkisiyle yeniden yapılandırma becerisini kazandırma		
3.1.	Metni dinleme amacı belirleyebilme becerisini kazandırma	-	1
3.2.	Metnin kahramanları ile empati yapabilme becerisini kazandırma	3	2
3.3.	Metindeki sorunlara farklı çözümler üretebilme becerisini kazandırma	2	1
3.4.	Metinde yaşananları ve/veya kişileri kendi yaşantısı ile ilişkilendirebilme becerisini kazandırma	5	1
3.5.	Metni kendi ifadeleriyle yeniden yapılandırabilme becerisini kazandırma	3	2
3.6.	Metni kendi ifadeleriyle yeniden yapılandırabilme becerisini kazandırma	-	-
3.7.	Metnin sonrasına ilişkin kişi, olay, durum ya da gelişmeler hakkında doğru tahminlerde bulunabilme becerisini kazandırma	2	2
3.8.	Metinde boş bırakılan bölümü metnin anlamsal çerçevesinden çıkmadan tamamlayabilme becerisini kazandırma	1	-
3.9.	Metindeki örtük anlamları tespit edebilme becerisini kazandırma	-	1
4.	Metinden çıkarımlar yapabilme ve anlatıyı sorgulayabilme becerisini kazandırma		
4.1.	Metnin görsellerini yorumlama ve metinle ilişkisini açıklayabilme becerisini kazandırma	2	-
4.2.	Başlıktan ve görsellerden hareketle metnin konusunu tahmin edebilme becerisini kazandırma	-	2
4.3.	Metin ile başlığın uyumunu sorgulama ve alternatif başlık üretebilme becerisini	4	1

	kazandırma		
4.4.	Metnin temasını bulabilme becerisini kazandırma	-	-
4.5.	Metnin ana düşüncesini ve yardımcı düşüncelerini bulabilme becerisini kazandırma	1	1
4.6.	Metnin anahtar kavramlarını tespit edebilme becerisini kazandırma	-	-
4.7.	Metinde geçen düşünmeyi geliştirme yollarını ve söz sanatlarını bulma ve metne katkısını açıklayabilme becerisini kazandırma	-	-
4.8.	Metinde geçen anlatım biçimini belirleme ve metne katkısını açıklayabilme becerisini kazandırma	-	-
4.9.	Metnin türünü belirleme becerisini kazandırma	-	-
4.10.	Metnin bakış açısını belirleme becerisini kazandırma	-	-
4.11.	Metnin bölümlerini (serim, düğüm, çözüm) doğru şekilde ayırt edebilme becerisini kazandırma	1	-
4.12.	Bir metni paragraflara ayırabilme becerisini kazandırma	-	-
4.13.	Dinlediği/izlediği metinde geçen duygu ifade eden ve şahsi düşünce içeren kelimelere dikkat edebilme becerisini kazandırma	-	1
5.	Metni değerlendirme becerisini kazandırma		
5.1.	Metnin dinleme/izleme amacına ulaşıp ulaşılmadığını sorgulama becerisini kazandırma	-	-
5.2.	Metne yönelik soruların cevaplarıyla yeni sonuçlara varabilme becerisini kazandırma	-	-
5.3.	Metindeki karakterin davranışlarını/düşüncelerini sorgulama becerisini kazandırma	2	1
5.4.	Metnin kendisine bir katkıda bulunup bulunmadığını gerekçelendirebilme becerisini kazandırma	-	-

5.5.	Metni neden beğendiğini/beğenmediğini gerekçelendirebilme becerisini kazandırma	1	-
5.6.	Metinde yaşananların gerçek hayatta yaşanıp yaşanamayacağını tespit edebilme becerisini kazandırma	-	-
5.7.	Metinde karakterlerin hangi durumda farklı davranarak olayın gidişatını değiştirebileceğini tespit edebilme becerisini kazandırma	-	-
5.8.	Metnin oluşturulma amacını ortaya çıkarabilme becerisini kazandırma	-	1
5.9.	Metindeki kavramlar ya da gelişmelerle ilgili yargıda bulunabilme becerisini kazandırma	5	2
5.10.	Metindeki tutarlılığı sorgulayabilme becerisini kazandırma	-	-
5.11.	Yazarın üslubunu değerlendirebilme becerisini kazandırma	-	-
6.	Metinde propaganda olup olmadığını tespit etme becerisini kazandırma		
6.1.	Propagandanın ne olduğunu ve ne biçimlerde yapıldığını bilme becerisini kazandırma	-	-
6.2.	Metnin içerisinde yazardan okuyucuya veya karakterden karaktere karşı propaganda unsurlarına yer verilip verilmediğini anlama becerisini kazandırma	-	-
6.3.	Karakterlerin iletişimlerinde propagandaya maruz kalan karakterdeki değişimi tespit edebilme becerisini kazandırma	-	-
6.4.	Metnin olay örgüsünde karakterlerin yapmış olduğu propagandanın amacını tespit edebilme becerisini kazandırma	-	-
6.5.	Metnin akışı içerisinde yazarın okuyucuya yaptığı bir propaganda varsa bu propagandanın amacını belirleme becerisini kazandırma	-	-
7.	Konuşmacıyı değerlendirebilme becerisini kazandırma		
7.1.	Metni anlatan kişinin metni türüne uygun seslendirip seslendirmediğini sorgulayabilme becerisini kazandırma	-	-

7.2.	Metni anlatan kişinin topluluk karşısında konuşma becerisini değerlendirebilme becerisini kazandırma	-	-
7.3.	Metni anlatan kişinin olaya hakimiyetini değerlendirebilme becerisini kazandırma	-	-

EK 5. 6.Sınıf Bilgilendirici Metinleri Eleştirel Dinleme Ölçütleri Ve Alt Kategorileri Frekans Tablosu

	MEB	ANKA
1. Metnin yüzeysel yapısını anlayabilme becerisini kazandırma		
1.1. Noktalama işaretlerinin metne katkısını anlayabilme becerisini kazandırma	-	1
1.2. Kullanılan sözcükleri ve tamlamaları anlamlandırabilme becerisini kazandırma	2	4
1.3. Bağlaçların metne katkısını fark edebilme becerisini kazandırma	-	-
1.4. Tümceler ve tümceler arası dil bilgisel ve anlamsal ilişkileri kavrayabilme becerisini kazandırma	2	-
1.5. Yüzey metindeki kavramları ve bilgileri birleştirebilme becerisini kazandırma	-	1
2. Metne yönelik soruların yanıtlarını bulabilme becerisini kazandırma		
2.1. Metinde geçen şahısları tespit edebilme ve tanımlama becerisini kazandırma	3	-
2.2. Neden-sonuç, amaç-sonuç, koşul-sonuç ilişkilerini bulabilme becerisini kazandırma	2	2
2.3. Metni verilmek istenen mesajı kaybetmeden özetleyebilme becerisini kazandırma	3	1
2.4. Metinde verilmek istenen mesajı doğru ve eksiksiz şekilde anlayabilme becerisini kazandırma	-	2
2.5. Metnin konusunu bulabilme becerisini kazandırma	-	1
2.6. Metne yönelik soru sorabilme becerisini kazandırma	1	-
2.7. Metni doğru ve eksiksiz biçimde anlama becerisini kazandırma	5	4
3. Metni arka plan bilgisiyle yeniden yapılandırma becerisini kazandırma		
3.1. Metni dinleme amacı belirleyebilme becerisini kazandırma	-	3

3.2.	Metindeki yazar veya şahıslar ile empati yapabilme becerisini kazandırma	2	-
3.3.	Metindeki sorunlara farklı çözümler üretebilme becerisini kazandırma	-	2
3.4.	Metinde anlatılanları kendi yaşantısı ile ilişkilendirebilme becerisini kazandırma	2	2
3.5.	Metni kendi ifadeleriyle yeniden yapılandırabilme becerisini kazandırma	-	-
3.6.	Metni kendi ifadeleriyle yeniden yapılandırabilme becerisini kazandırma	-	-
3.7.	Metinde boş bırakılan bölümü metnin anlamsal çerçevesinden çıkmadan tamamlayabilme becerisini kazandırma	-	-
3.8.	Metindeki örtük anlamları tespit edebilme becerisini kazandırma	-	-
3.9.	Metnin sonrasına ilişkin kişi, olay, durum ya da gelişmeler hakkında doğru tahminlerde bulunabilme becerisini kazandırma	-	-
4.	Metinden çıkarımlar yapabilme ve anlatıyı sorgulayabilme becerisini kazandırma		
4.1.	Metnin görsellerini yorumlama ve metinle ilişkisini açıklayabilme becerisini kazandırma	-	1
4.2.	Başlıktan ve görsellerden hareketle metnin konusunu tahmin edebilme becerisini kazandırma	-	1
4.3.	Metin ile başlığın uyumunu sorgulama ve alternatif başlık üretebilme becerisini kazandırma	1	-
4.4.	Metnin temasını bulabilme becerisini kazandırma	-	-
4.5.	Metnin ana düşüncesini ve yardımcı düşüncelerini bulabilme becerisini kazandırma	1	1
4.6.	Metnin anahtar kavramlarını tespit edebilme becerisini kazandırma	-	-
4.7.	Metinde geçen düşünmeyi geliştirme yollarını ve söz sanatlarını bulma ve metne katkısını açıklayabilme becerisini	-	-

	kazandırma		
4.8.	Metinde geçen anlatım biçimini belirleme ve metne katkısını açıklayabilme becerisini kazandırma	-	-
4.9.	Metnin türünü belirleme becerisini kazandırma	-	-
4.10.	Metnin bakış açısını belirleme becerisini kazandırma	-	-
4.11.	Metnin bölümlerini (serim, düğüm, çözüm) doğru şekilde ayırt edebilme becerisini kazandırma	-	-
4.12.	Bir metni paragraflara ayırabilme becerisini kazandırma	-	-
4.13.	Dinlediği/izlediği metinde geçen duygu ifade eden ve şahsi düşünce içeren kelimelere dikkat edebilme becerisini kazandırma	-	-
5.	Metni değerlendirme becerisini kazandırma		
5.1.	Metnin dinleme/izleme amacına ulaşıp ulaşılmadığını sorgulama becerisini kazandırma	-	-
5.2.	Metne yönelik soruların cevaplarıyla yeni sonuçlara varabilme becerisini kazandırma	1	-
5.3.	Metinde yer alan şahsın veya yazarın davranışlarını/düşüncelerini sorgulama becerisini kazandırma	1	-
5.4.	Metnin kendisine bir katkıda bulunup bulunmadığını gerekçelendirebilme becerisini kazandırma	-	-
5.5.	Metni neden beğendiğini/beğenmediğini gerekçelendirebilme becerisini kazandırma	-	-
5.6.	Metinde yaşananların gerçek hayatta yaşanıp yaşanamayacağını tespit edebilme becerisini kazandırma	-	-
5.7.	Metnin oluşturulma amacını ortaya çıkarabilme becerisini kazandırma	-	1
5.8.	Metindeki kavramlar ya da gelişmelerle ilgili yargıda bulunabilme becerisini kazandırma	2	1
5.9.	Metindeki tutarlılığı sorgulayabilme	-	-

	becerisini kazandırma		
5.10.	Yazarın üslubunu değerlendirebilme becerisini kazandırma	1	-
6.	Metinde anlatılanların yanlı olup olmadığını tespit edebilme becerisini kazandırma		
6.1.	Yazarın taraflı olup olmadığına dikkat edebilme becerisini kazandırma	-	-
6.2.	Metinde geçenlerin doğruluğunu sorgulayabilme becerisini kazandırma	-	-
6.3.	Metinde geçenlerin doğruluğunu sorgulayabilme becerisini kazandırma	-	-
6.4.	Yazarın öznel dil mi yoksa nesnel dil mi kullandığını tespit edebilme becerisini kazandırma	-	-
7.	Metinde propaganda olup olmadığını tespit edebilme becerisini kazandırma		
7.1.	Propagandanın ne olduğunu ve ne biçimlerde yapıldığını bilme becerisini kazandırma	-	-
7.2.	Anlatıcının metinde propagandaya başvurup başvurmadığını tespit edebilme becerisini kazandırma	-	1
7.3.	Metinde propaganda varsa bunun amacını belirleyebilme becerisini kazandırma	-	1
8.	Bilginin kaynağını sorgulayabilme becerisini kazandırma		
8.1.	Anlatılan bilgilerin kaynağını sorgulayabilme becerisini kazandırma	-	-
8.2.	Anlatılanların güncel bilgiler olup olmadığını sorgulayabilme becerisini kazandırma	-	-
8.3.	Sunulan çözümlerin bilimselliğini sorgulayabilme becerisini kazandırma	-	-
9.	Konuşmacıyı değerlendirebilme becerisini kazandırma		
9.1.	Metni anlatan kişinin metni türüne uygun seslendirip seslendirmedikini sorgulayabilme becerisini kazandırma	-	-
9.2.	Metni anlatan kişinin topluluk karşısında	-	-

	konuşma becerisini değerlendirebilme becerisini kazandırma		
9.3.	Metni anlatan kişinin konuya hakimiyetini değerlendirebilme becerisini kazandırma	-	-

EK 6. 6.Sınıf Şiir Türünde Metinleri Eleştirel Dinleme Ölçütleri Ve Alt Kategorileri Frekans Tablosu

	MEB	ANKA
1. Şiirin yüzeysel yapısını kavrayabilme becerisini kazandırma		
1.1. Noktalama işaretlerinin şiire katkısını anlayabilme becerisini kazandırma	-	-
1.2. Kullanılan sözcükleri ve tamlamaları anlamlandırabilme becerisini kazandırma	-	3
1.3. Bağlaçların şiire katkısını fark edebilme becerisini kazandırma	-	-
1.4. Tümceler ve tümceler arası dil bilgisel ve anlamsal ilişkileri kavrayabilme becerisini kazandırma	-	-
1.5. Yüzey metindeki kavramları ve bilgileri birleştirebilme becerisini kazandırma	-	2
2. Şiiri kişisel yaşantılar etkisiyle yeniden yapılandırabilme becerisini kazandırma		
2.1. Şiirde sözü geçenleri kendi yaşantısı ile ilişkilendirebilme becerisini kazandırma	-	1
2.2. Şiiri kendi ifadeleriyle yeniden yapılandırabilme becerisini kazandırma	-	-
2.3. Şiirde boş bırakılan bölümü şiirin anlamsal çerçevesinden çıkmadan tamamlayabilme becerisini kazandırma	-	-
2.4. Şiirde yer alan şahıs veya anlatıcı ile empati yapabilme becerisini kazandırma	-	-
3. Şiire yönelik soruların yanıtlarını bulabilme becerisini kazandırma		
3.1. Şiirin konusunu bulabilme becerisini kazandırma	-	1
3.2. Şiirin anahtar sözcüklerini tespit edebilme becerisini kazandırma	-	-
3.3. Şiirdeki şahısları tespit etme ve tanımlama becerisini kazandırma	-	1
3.4. Şiiri kendi ifadeleriyle özetleyebilme becerisini kazandırma	-	-

3.5.	Şiire yönelik soru sorabilme becerisini kazandırma	-	-
3.6.	Şiirin temasını bulabilme becerisini kazandırma	-	1
3.7.	Şiirin ana duygusunu tespit edebilme becerisini kazandırma	-	2
3.8.	Şiirin türünü tespit edebilme becerisini kazandırma	-	-
3.9.	Şiirin anlatım biçimini tespit edebilme becerisini kazandırma	-	-
4.	Şiirden çıkarımlar yapabilme ve anlatıyı sorgulayabilme becerisini kazandırma		
4.1.	Şiirin görsellerini yorumlama ve şiirle ilişkisini açıklayabilme becerisini kazandırma	-	1
4.2.	Başlıktan ve görsellerden hareketle şiirin konusunu tahmin edebilme becerisini kazandırma	-	2
4.3.	Şiir ile başlığın uyumunu sorgulama ve alternatif başlık üretebilme becerisini kazandırma	-	1
4.4.	Şiirde verilmek istenen mesajı doğru ve eksiksiz şekilde anlayabilme becerisini kazandırma	-	3
4.5.	Şiirin yazılış amacını çıkarabilme becerisini kazandırma	-	-
4.6.	Şiiri dinleme amacını belirleyebilme becerisini kazandırma	-	2
4.7.	Şiirde anlatılanlar arasında neden-sonuç, amaç-sonuç, koşul-sonuç ilişkisi kurabilme becerisini kazandırma	-	3
4.8.	Şiiri doğru ve eksiksiz biçimde anlayabilme becerisini kazandırma	-	2
5.	Şiire ve şaire dair özellikleri fark edebilme becerisini kazandırma		
5.1.	Şiirde kullanılan söz sanatlarını ve düşüncüyü geliştirme yollarını tespit edebilme becerisini kazandırma	-	2

5.2.	Şiirdeki imgeleri ve örtük anlamları anlayabilme becerisini kazandırma	-	-
5.3.	Şiirde yer alan yan ve mecaz anlamları tespit etme ve doğru anlayabilme becerisini kazandırma	-	1
5.4.	Şiirde yer alan uyak ve redifleri fark etme ve sınıflandırabilme becerisini kazandırma	-	1
5.5.	Şiirde geçen duygu ifade eden ve şahsi düşünce içeren kelimelere dikkat edebilme becerisini kazandırma	-	1
6. Şiiri değerlendirme becerisini kazandırma			
6.1.	Şiirin dinleme amacına ulaşp ulaşmadığını sorgulama becerisini kazandırma	-	-
6.2.	Şiire yönelik soruların cevaplarıyla yeni sonuçlara varabilme becerisini kazandırma	-	1
6.3.	Şiirin kendisine bir katkıda bulunup bulunmadığını gerekçelendirebilme becerisini kazandırma	-	-
6.4.	Şiiri neden beğendiğini/beğenmediğini gerekçelendirebilme becerisini kazandırma	-	-
6.5.	Şiirde anlatılanların gerçekçi olup olmadığını tespit edebilme becerisini kazandırma	-	-
6.6.	Şiirin estetik açıdan okuru etkileyip etkilemediğini değerlendirebilme becerisini kazandırma	-	1
6.7.	Şiirdeki kavramlar ya da gelişmelerle ilgili yargıda bulunabilme becerisini kazandırma	-	2
6.8.	Şairin üslubunu değerlendirebilme becerisini kazandırma	-	1
7. Konuşmacıyı değerlendirebilme becerisini kazandırma			
7.1.	Şiiri seslendiren kişinin şiirin türüne uygun seslendirip seslendirmedığını sorgulayabilme becerisini kazandırma	-	-
7.2.	Şiiri seslendiren kişinin topluluk karşısında konuşma becerisini değerlendirebilme becerisini kazandırma	-	-

EK 7. 7.Sınıf Öyküleyici Metinleri Eleştirel Okuma Ölçütleri Ve Alt Kategorileri Frekans Tablosu

		MEB	DÖRTEL
1.	Metnin yüzeysel yapısını anlayabilme becerisini kazandırma		
1.1.	Noktalama işaretlerinin metne katkısını anlayabilme becerisini kazandırma	9	6
1.2.	Kullanılan sözcükleri ve tamlamaları anlamlandırabilme becerisini kazandırma	15	9
1.3.	Bağlaçların metne katkısını fark edebilme becerisini kazandırma	-	1
1.4.	Tümceler ve tümceler arası dil bilgisel ve anlamsal ilişkileri kavrayabilme becerisini kazandırma	5	4
1.5.	Yüzey metindeki kavramları ve bilgileri birleştirebilme becerisini kazandırma	5	4
2.	Metindeki olaya ve unsurlara yönelik soruların yanıtlarını bulabilme becerisini kazandırma		
2.1.	Metinde geçen olayın yaşandığı uzamı tespit edebilme becerisini kazandırma	8	6
2.2.	Metinde geçen olayın yaşandığı zamanı tespit edebilme becerisini kazandırma	4	5
2.3.	Metinde geçen olaydaki şahısları tespit edebilme ve tanımlama becerisini kazandırma	14	8
2.4.	Metinde yaşananlar arasında neden-sonuç, amaç-sonuç, koşul-sonuç ilişkisi kurabilme becerisini kazandırma	9	5
2.5.	Metni ve yaşanan olay örgüsünü doğru ve eksiksiz bir biçimde anlayabilme becerisini kazandırma	15	9
2.6.	Metni verilmek istenen mesajı kaybetmeden özetleyebilme becerisini kazandırma	6	3
2.7.	Metinde geçen olayın kronolojisini yakalayabilme becerisini kazandırma	5	1
2.8.	Metinde verilmek istenen mesajı doğru ve eksiksiz şekilde anlayabilme becerisini kazandırma	6	3
2.9.	Metnin konusunu bulabilme becerisini kazandırma	4	5
2.10.	Metindeki çatışmayı ve çatışma nedenini saptayabilme becerisini kazandırma	1	-
2.11.	Metne yönelik soru sorabilme becerisini kazandırma	4	5
3.	Metni kendi yaşantılarının etkisiyle yeniden yapılandırma becerisini kazandırma		
3.1.	Metni okuma amacı belirleyebilme becerisini kazandırma	4	1

3.2.	Metnin kahramanları ile empati yapabilme becerisini kazandırma	10	-
3.3.	Metindeki sorunlara farklı çözümler üretebilme becerisini kazandırma	5	-
3.4.	Metinde yaşananları ve/veya kişileri kendi yaşantısı ile ilişkilendirebilme becerisini kazandırma	1	-
3.5.	Metni kendi ifadeleriyle yeniden yapılandırabilme becerisini kazandırma	1	-
3.6.	Metni kendi ifadeleriyle yeniden yapılandırabilme becerisini kazandırma	1	-
3.7.	Metnin sonrasına ilişkin kişi, olay, durum ya da gelişmeler hakkında doğru tahminlerde bulunabilme becerisini kazandırma	4	-
3.8.	Metinde boş bırakılan bölümü metnin anlamsal çerçevesinden çıkmadan tamamlayabilme becerisini kazandırma	2	1
3.9.	Metindeki örtük anlamları tespit edebilme becerisini kazandırma	1	1
4.	Metinden çıkarımlar yapabilme ve anlatıyı sorgulayabilme becerisini kazandırma		
4.1.	Metnin görsellerini yorumlama ve metinle ilişkisini açıklayabilme becerisini kazandırma	3	-
4.2.	Başlıktan ve görsellerden hareketle metnin konusunu tahmin edebilme becerisini kazandırma	1	2
4.3.	Metin ile başlığın uyumunu sorgulama ve alternatif başlık üretebilme becerisini kazandırma	2	4
4.4.	Metnin temasını bulabilme becerisini kazandırma	-	-
4.5.	Metnin ana düşüncesini ve yardımcı düşüncelerini bulabilme becerisini kazandırma	5	4
4.6.	Metnin anahtar kavramlarını tespit edebilme becerisini kazandırma	1	-
4.7.	Metinde geçen düşünmeyi geliştirme yollarını ve söz sanatlarını bulma ve metne katkısını açıklayabilme becerisini kazandırma	1	5
4.8.	Metinde geçen anlatım biçimini belirleme ve metne katkısını açıklayabilme becerisini kazandırma	1	2
4.9.	Metnin türünü belirleme becerisini kazandırma	1	3
4.10.	Metnin bakış açısını belirleme becerisini kazandırma	3	2
4.11.	Metnin bölümlerini (serim, düğüm, çözüm) doğru şekilde ayırt edebilme becerisini	-	-

	kazandırma		
4.12.	Bir metni paragraflara ayırabilme becerisini kazandırma	-	-
4.13.	Okuduğu metinde geçen duygu ifade eden ve şahsi düşünce içeren kelimelere dikkat edebilme becerisini kazandırma	5	3
5.	Metni değerlendirme becerisini kazandırma		
5.1.	Metnin okuma amacına ulaşılıp ulaşılmadığını sorgulama becerisini kazandırma	-	-
5.2.	Metne yönelik soruların cevaplarıyla yeni sonuçlara varabilme becerisini kazandırma	2	3
5.3.	Metindeki karakterin davranışlarını/düşüncelerini sorgulama becerisini kazandırma	2	3
5.4.	Metnin kendisine bir katkıda bulunup bulunmadığını gerekçelendirebilme becerisini kazandırma	-	-
5.5.	Metni neden beğendiğini/beğenmediğini gerekçelendirebilme becerisini kazandırma	-	-
5.6.	Metinde yaşananların gerçek hayatta yaşanıp yaşanamayacağını tespit edebilme becerisini kazandırma	3	4
5.7.	Metinde karakterlerin hangi durumda farklı davranarak olayın gidişatını değiştirebileceğini tespit edebilme becerisini kazandırma	1	-
5.8.	Metnin yazılış amacını ortaya çıkarabilme becerisini kazandırma	-	-
5.9.	Metindeki kavramlar ya da gelişmelerle ilgili yargıda bulunabilme becerisini kazandırma	8	2
5.10.	Metindeki tutarlılığı sorgulayabilme becerisini kazandırma	-	-
5.11.	Yazarın üslubunu değerlendirebilme becerisini kazandırma	-	2
6.	Metinde propaganda olup olmadığını tespit etme becerisini kazandırma		
6.1.	Propagandanın ne olduğunu ve ne biçimlerde yapıldığını bilme becerisini kazandırma	-	-
6.2.	Metnin içerisinde yazardan okuyucuya veya karakterden karaktere karşı propaganda unsurlarına yer verilip verilmediğini anlama becerisini kazandırma	-	-
6.3.	Karakterlerin iletişimlerinde propagandaya maruz kalan karakterdeki değişimi tespit edebilme becerisini kazandırma	-	-
6.4.	Metnin olay örgüsünde karakterlerin yapmış olduğu propagandanın amacını tespit edebilme becerisini kazandırma	-	-

6.5.	Metnin akışı içerisinde yazarın okuyucuya yaptığı bir propaganda varsa bu propagandanın amacını belirleme becerisini kazandırma	-	-
------	---	---	---

EK 8. 7.Sınıf Bilgilendirici Metinleri Eleştirel Okuma Ölçütleri Ve Alt Kategorileri Frekans Tablosu

	MEB	DÖRTEL
1. Metnin yüzeysel yapısını anlayabilme becerisini kazandırma		
1.1. Noktalama işaretlerinin metne katkısını anlayabilme becerisini kazandırma	6	10
1.2. Kullanılan sözcükleri ve tamlamaları anlamlandırabilme becerisini kazandırma	13	14
1.3. Bağlaçların metne katkısını fark edebilme becerisini kazandırma	2	2
1.4. Tümceler ve tümceler arası dil bilgisel ve anlamsal ilişkileri kavrayabilme becerisini kazandırma	1	4
1.5. Yüzey metindeki kavramları ve bilgileri birleştirebilme becerisini kazandırma	3	10
2. Metne yönelik soruların yanıtlarını bulabilme becerisini kazandırma		
2.1. Metinde geçen şahısları tespit edebilme ve tanımlama becerisini kazandırma	3	4
2.2. Neden-sonuç, amaç-sonuç, koşul-sonuç ilişkilerini bulabilme becerisini kazandırma	7	3
2.3. Metni verilmek istenen mesajı kaybetmeden özetleyebilme becerisini kazandırma	3	2
2.4. Metinde verilmek istenen mesajı doğru ve eksiksiz şekilde anlayabilme becerisini kazandırma	12	4
2.5. Metnin konusunu bulabilme becerisini kazandırma	3	4
2.6. Metne yönelik soru sorabilme becerisini kazandırma	1	5
2.7. Metni doğru ve eksiksiz biçimde anlama becerisini kazandırma	10	8
3. Metni arka plan bilgisiyle yeniden yapılandırma becerisini kazandırma		
3.1. Metni okuma amacı belirleyebilme becerisini kazandırma	4	1
3.2. Metindeki yazar veya şahıslar ile empati yapabilme becerisini kazandırma	3	-
3.3. Metindeki sorunlara farklı çözümler üretebilme becerisini kazandırma	4	-
3.4. Metinde anlatılanları kendi yaşantısı ile ilişkilendirebilme becerisini kazandırma	10	2
3.5. Metni kendi ifadeleriyle yeniden yapılandırabilme becerisini kazandırma	1	-
3.6. Metni kendi ifadeleriyle yeniden yapılandırabilme becerisini kazandırma	2	1

3.7.	Metinde boş bırakılan bölümü metnin anlamsal çerçevesinden çıkmadan tamamlayabilme becerisini kazandırma	4	-
3.8.	Metindeki örtük anlamları tespit edebilme becerisini kazandırma	-	-
3.9.	Metnin sonrasına ilişkin kişi, olay, durum ya da gelişmeler hakkında doğru tahminlerde bulunabilme becerisini kazandırma	-	-
4.	Metinden çıkarımlar yapabilme ve anlatıyı sorgulayabilme becerisini kazandırma		
4.1.	Metnin görsellerini yorumlama ve metinle ilişkisini açıklayabilme becerisini kazandırma	-	2
4.2.	Başlıktan ve görsellerden hareketle metnin konusunu tahmin edebilme becerisini kazandırma	-	1
4.3.	Metin ile başlığın uyumunu sorgulama ve alternatif başlık üretebilme becerisini kazandırma	3	-
4.4.	Metnin temasını bulabilme becerisini kazandırma	-	-
4.5.	Metnin ana düşüncesini ve yardımcı düşüncelerini bulabilme becerisini kazandırma	4	4
4.6.	Metnin anahtar kavramlarını tespit edebilme becerisini kazandırma	1	1
4.7.	Metinde geçen düşünmeyi geliştirme yollarını ve söz sanatlarını bulma ve metne katkısını açıklayabilme becerisini kazandırma	6	7
4.8.	Metinde geçen anlatım biçimini belirleme ve metne katkısını açıklayabilme becerisini kazandırma	1	4
4.9.	Metnin türünü belirleme becerisini kazandırma	1	3
4.10.	Metnin bakış açısını belirleme becerisini kazandırma	3	1
4.11.	Metnin bölümlerini (serim, düğüm, çözüm) doğru şekilde ayırt edebilme becerisini kazandırma	-	-
4.12.	Bir metni paragraflara ayırabilme becerisini kazandırma	-	-
4.13.	Okuduğu metinde geçen duygu ifade eden ve şahsi düşünce içeren kelimelere dikkat edebilme becerisini kazandırma	3	3
5.	Metni değerlendirme becerisini kazandırma		
5.1.	Metnin okuma amacına ulaşıp ulaşılmadığını sorgulama becerisini kazandırma	-	-
5.2.	Metne yönelik soruların cevaplarıyla yeni sonuçlara varabilme becerisini kazandırma	4	1
5.3.	Metinde yer alan şahsın veya yazarın	2	-

	davranışlarını/düşüncelerini sorgulama becerisini kazandırma		
5.4.	Metnin kendisine bir katkıda bulunup bulunmadığını gerekçelendirebilme becerisini kazandırma	-	-
5.5.	Metni neden beğendiğini/beğenmediğini gerekçelendirebilme becerisini kazandırma	-	-
5.6.	Metinde yaşananların gerçek hayatta yaşanıp yaşanmayacağını tespit edebilme becerisini kazandırma	-	-
5.7.	Metnin oluşturulma amacını ortaya çıkarabilme becerisini kazandırma	-	-
5.8.	Metindeki kavramlar ya da gelişmelerle ilgili yargıda bulunabilme becerisini kazandırma	9	4
5.9.	Metindeki tutarlılığı sorgulayabilme becerisini kazandırma	-	-
5.10.	Yazarın üslubunu değerlendirebilme becerisini kazandırma	1	-
6.	Metinde anlatılanların yanlı olup olmadığını tespit edebilme becerisini kazandırma		
6.1.	Yazarın taraflı olup olmadığına dikkat edebilme becerisini kazandırma	-	-
6.2.	Metinde geçenlerin doğruluğunu sorgulayabilme becerisini kazandırma	3	-
6.3.	Metinde geçenlerin doğruluğunu sorgulayabilme becerisini kazandırma	1	1
6.4.	Yazarın öznel dil mi yoksa nesnel dil mi kullandığını tespit edebilme becerisini kazandırma	1	1
7.	Metinde propaganda olup olmadığını tespit edebilme becerisini kazandırma		
7.1.	Propagandanın ne olduğunu ve ne biçimlerde yapıldığını bilme becerisini kazandırma	-	-
7.2.	Yazarın metinde propagandaya başvurup başvurmadığını tespit edebilme becerisini kazandırma	-	-
7.3.	Metinde propaganda varsa bunun amacını belirleyebilme becerisini kazandırma	-	-
8.	Bilginin kaynağını sorgulayabilme becerisini kazandırma		
8.1.	Anlatılan bilgilerin kaynağını sorgulayabilme becerisini kazandırma	-	-
8.2.	Anlatılanların güncel bilgiler olup olmadığını sorgulayabilme becerisini kazandırma	-	1
8.3.	Sunulan çözümlerin bilimselliğini sorgulayabilme becerisini kazandırma	-	-

EK 9. 7.Sınıf Şiir Türünde Metinleri Eleştirel Okuma Ölçütleri Ve Alt Kategorileri Frekans Tablosu

MEB		DÖRTEL
1.	Şiirin yüzeysel yapısını kavrayabilme becerisini kazandırma	
1.1.	Noktalama işaretlerinin şiire katkısını anlayabilme becerisini kazandırma	2 5
1.2.	Kullanılan sözcükleri ve tamlamaları anlamlandırabilme becerisini kazandırma	3 8
1.3.	Bağlaçların şiire katkısını fark edebilme becerisini kazandırma	- -
1.4.	Tümceler ve tümceler arası dil bilgisel ve anlamsal ilişkileri kavrayabilme becerisini kazandırma	- 3
1.5.	Yüzey metindeki kavramları ve bilgileri birleştirebilme becerisini kazandırma	- 6
2.	Şiiri kişisel yaşantılar etkisiyle yeniden yapılandırabilme becerisini kazandırma	
2.1.	Şiirde sözü geçenleri kendi yaşantısı ile ilişkilendirebilme becerisini kazandırma	2 -
-2.2.	Şiiri kendi ifadeleriyle yeniden yapılandırabilme becerisini kazandırma	- 2
2.3.	Şiirde boş bırakılan bölümü şiirin anlamsal çerçevesinden çıkmadan tamamlayabilme becerisini kazandırma	1 1
2.4.	Şiirde yer alan şahıs veya anlatıcı ile empati yapabilme becerisini kazandırma	1 -
3.	Şiire yönelik soruların yanıtlarını bulabilme becerisini kazandırma	
3.1.	Şiirin konusunu bulabilme becerisini kazandırma	- 4
3.2.	Şiirin anahtar sözcüklerini tespit edebilme becerisini kazandırma	- -
3.3.	Şiirdeki şahısları tespit etme ve tanımlama becerisini kazandırma	1 2
3.4.	Şiiri kendi ifadeleriyle özetleyebilme becerisini kazandırma	- -
3.5.	Şiire yönelik soru sorabilme becerisini kazandırma	1 2
3.6.	Şiirin temasını bulabilme becerisini kazandırma	- -
3.7.	Şiirin ana duygusunu tespit edebilme becerisini kazandırma	2 4
3.8.	Şiirin türünü tespit edebilme becerisini kazandırma	- 2
3.9.	Şiirin anlatım biçimini tespit edebilme becerisini kazandırma	- 1

4.	Şiirden çıkarımlar yapabilme ve anlatıyı sorgulayabilme becerisini kazandırma		
4.1.	Şiirin görsellerini yorumlama ve şiirle ilişkisini açıklayabilme becerisini kazandırma	1	-
4.2.	Başlıktan ve görsellerden hareketle şiirin konusunu tahmin edebilme becerisini kazandırma	-	1
4.3.	Şiir ile başlığın uyumunu sorgulama ve alternatif başlık üretebilme becerisini kazandırma	1	-
4.4.	Şiirde verilmek istenen mesajı doğru ve eksiksiz şekilde anlayabilme becerisini kazandırma	3	7
4.5.	Şiirin yazılış amacını çıkarabilme becerisini kazandırma	-	-
4.6.	Şiirin okuma amacını belirleyebilme becerisini kazandırma	1	-
4.7.	Şiirde anlatılanlar arasında neden-sonuç, amaç-sonuç, koşul-sonuç ilişkisi kurabilme becerisini kazandırma	-	3
4.8.	Şiiri doğru ve eksiksiz biçimde anlayabilme becerisini kazandırma	3	6
5.	Şiire ve şaire dair özellikleri fark edebilme becerisini kazandırma		
5.1.	Şiirde kullanılan söz sanatlarını ve düşünceyi geliştirme yollarını tespit edebilme becerisini kazandırma	3	3
5.2.	Şiirdeki imgeleri ve örtük anlamları anlayabilme becerisini kazandırma	1	-
5.3.	Şiirde yer alan yan ve mecaz anlamları tespit etme ve doğru anlayabilme becerisini kazandırma	1	1
5.4.	Şiirde yer alan uyak ve redifleri fark etme ve sınıflandırabilme becerisini kazandırma	-	4
5.5.	Şiirde geçen duygu ifade eden ve şahsi düşünce içeren kelimelere dikkat edebilme becerisini kazandırma	2	2
6.	Şiiri değerlendirme becerisini kazandırma		
6.1.	Şiirin okuma amacına ulaşp ulaşmadığını sorgulama becerisini kazandırma	-	-
6.2.	Şiire yönelik soruların cevaplarıyla yeni sonuçlara varabilme becerisini kazandırma	1	-
6.3.	Şiirin kendisine bir katkıda bulunup bulunmadığını gerekçelendirebilme becerisini kazandırma	-	-
6.4.	Şiiri neden beğendiğini/beğenmediğini	2	-

	gerçekçelendirebilme becerisini kazandırma		
6.5.	Şiirde anlatılanların gerçekçi olup olmadığını tespit edebilme becerisini kazandırma	-	-
6.6.	Şiirin estetik açıdan okuru etkileyip etkilemediğini değerlendirebilme becerisini kazandırma	-	1
6.7.	Şiirdeki kavramlar ya da gelişmelerle ilgili yargıda bulunabilme becerisini kazandırma	1	-
6.8.	Şairin üslubunu değerlendirebilme becerisini kazandırma	-	2

EK 10. 7.Sınıf Öyküleyici Metinleri Eleştirel Dinleme Ölçütleri Ve Alt Kategorileri Frekans Tablosu

	MEB	DÖRTEL
1. Metnin yüzeysel yapısını anlayabilme becerisini kazandırma		
1.1. Noktalama işaretlerinin metne katkısını anlayabilme becerisini kazandırma	-	-
1.2. Kullanılan sözcükleri ve tamlamaları anlamlandırabilme becerisini kazandırma	5	2
1.3. Bağlaçların metne katkısını fark edebilme becerisini kazandırma	-	-
1.4. Tümceler ve tümceler arası dil bilgisel ve anlamsal ilişkileri kavrayabilme becerisini kazandırma	-	1
1.5. Yüzey metindeki kavramları ve bilgileri birleştirebilme becerisini kazandırma	2	1
2. Metindeki olaya ve unsurlara yönelik soruların yanıtlarını bulabilme becerisini kazandırma		
2.1. Metinde geçen olayın yaşandığı uzamı tespit edebilme becerisini kazandırma	3	-
2.2. Metinde geçen olayın yaşandığı zamanı tespit edebilme becerisini kazandırma	2	-
2.3. Metinde geçen olaydaki şahısları tespit edebilme ve tanımlama becerisini kazandırma	3	2
2.4. Neden-sonuç, amaç-sonuç, koşul-sonuç ilişkilerini bulabilme becerisini kazandırma	3	-
2.5. Metni ve yaşanan olay örgüsünü doğru ve eksiksiz bir biçimde anlayabilme becerisini kazandırma	7	1
2.6. Metni verilmek istenen mesajı kaybetmeden özetleyebilme becerisini kazandırma	1	1
2.7. Metinde geçen olayın kronolojisini yakalayabilme becerisini kazandırma	2	-
2.8. Metinde verilmek istenen mesajı doğru ve eksiksiz şekilde anlayabilme becerisini	1	1

	kazandırma		
2.9.	Metnin konusunu bulabilme becerisini kazandırma	3	1
2.10.	Metindeki çatışmayı ve çatışma nedenini saptayabilme becerisini kazandırma	-	-
2.11.	Metne yönelik soru sorabilme becerisini kazandırma	-	-
3.	Metni kendi yaşantılarının etkisiyle yeniden yapılandırma becerisini kazandırma		
3.1.	Metni dinleme amacı belirleyebilme becerisini kazandırma	-	2
3.2.	Metnin kahramanları ile empati yapabilme becerisini kazandırma	4	-
3.3.	Metindeki sorunlara farklı çözümler üretebilme becerisini kazandırma	3	1
3.4.	Metinde yaşananları ve/veya kişileri kendi yaşantısı ile ilişkilendirebilme becerisini kazandırma	-	-
3.5.	Metni kendi ifadeleriyle yeniden yapılandırabilme becerisini kazandırma	2	2
3.6.	Metni kendi ifadeleriyle yeniden yapılandırabilme becerisini kazandırma	1	-
3.7.	Metnin sonrasına ilişkin kişi, olay, durum ya da gelişmeler hakkında doğru tahminlerde bulunabilme becerisini kazandırma	1	2
3.8.	Metinde boş bırakılan bölümü metnin anlamsal çerçevesinden çıkmadan tamamlayabilme becerisini kazandırma	-	-
3.9.	Metindeki örtük anlamları tespit edebilme becerisini kazandırma	3	-
4.	Metinden çıkarımlar yapabilme ve anlatıyı sorgulayabilme becerisini kazandırma		
4.1.	Metnin görsellerini yorumlama ve metinle ilişkisini açıklayabilme becerisini kazandırma	-	-

4.2.	Başlıktan ve görsellerden hareketle metnin konusunu tahmin edebilme becerisini kazandırma	-	-
4.3.	Metin ile başlığın uyumunu sorgulama ve alternatif başlık üretebilme becerisini kazandırma	-	1
4.4.	Metnin temasını bulabilme becerisini kazandırma	-	-
4.5.	Metnin ana düşüncesini ve yardımcı düşüncelerini bulabilme becerisini kazandırma	1	1
4.6.	Metnin anahtar kavramlarını tespit edebilme becerisini kazandırma	-	-
4.7.	Metinde geçen düşünmeyi geliştirme yollarını ve söz sanatlarını bulma ve metne katkısını açıklayabilme becerisini kazandırma	1	-
4.8.	Metinde geçen anlatım biçimini belirleme ve metne katkısını açıklayabilme becerisini kazandırma	-	-
4.9.	Metnin türünü belirleme becerisini kazandırma	1	-
4.10.	Metnin bakış açısını belirleme becerisini kazandırma	1	-
4.11.	Metnin bölümlerini (serim, düğüm, çözüm) doğru şekilde ayırt edebilme becerisini kazandırma	-	-
4.12.	Bir metni paragraflara ayırabilme becerisini kazandırma	-	-
4.13.	Dinlediği/izlediği metinde geçen duygu ifade eden ve şahsi düşünce içeren kelimelere dikkat edebilme becerisini kazandırma	2	-
5.	Metni değerlendirme becerisini kazandırma		
5.1.	Metnin dinleme/izleme amacına ulaşıp ulaşılmadığını sorgulama becerisini kazandırma	-	-
5.2.	Metne yönelik soruların cevaplarıyla yeni sonuçlara varabilme becerisini	-	-

	kazandırma		
5.3.	Metindeki karakterin davranışlarını/düşüncelerini sorgulama becerisini kazandırma	3	1
5.4.	Metnin kendisine bir katkıda bulunup bulunmadığını gerekçelendirebilme becerisini kazandırma	-	-
5.5.	Metni neden beğendiğini/beğenmediğini gerekçelendirebilme becerisini kazandırma	1	-
5.6.	Metinde yaşananların gerçek hayatta yaşanıp yaşanamayacağını tespit edebilme becerisini kazandırma	-	-
5.7.	Metinde karakterlerin hangi durumda farklı davranarak olayın gidişatını değiştirebileceğini tespit edebilme becerisini kazandırma	-	-
5.8.	Metnin oluşturulma amacını ortaya çıkarabilme becerisini kazandırma	1	-
5.9.	Metindeki kavramlar ya da gelişmelerle ilgili yargıda bulunabilme becerisini kazandırma	4	1
5.10.	Metindeki tutarlılığı sorgulayabilme becerisini kazandırma	3	-
5.11.	Yazarın üslubunu değerlendirebilme becerisini kazandırma	-	-
6.	Metinde propaganda olup olmadığını tespit etme becerisini kazandırma		
6.1.	Propagandanın ne olduğunu ve ne biçimlerde yapıldığını bilme becerisini kazandırma	-	-
6.2.	Metnin içerisinde yazardan okuyucuya veya karakterden karaktere karşı propaganda unsurlarına yer verilip verilmediğini anlama becerisini kazandırma	-	-
6.3.	Karakterlerin iletişimlerinde propagandaya maruz kalan karakterdeki değişimi tespit edebilme becerisini kazandırma	-	-

6.4.	Metnin olay örgüsünde karakterlerin yapmış olduğu propagandanın amacını tespit edebilme becerisini kazandırma	-	-
6.5.	Metnin akışı içerisinde yazarın okuyucuya yaptığı bir propaganda varsa bu propagandanın amacını belirleme becerisini kazandırma	-	-
7.	Konuşmacıyı değerlendirebilme becerisini kazandırma		
7.1.	Metni anlatan kişinin metni türüne uygun seslendirip seslendirmediğini sorgulayabilme becerisini kazandırma	-	-
7.2.	Metni anlatan kişinin topluluk karşısında konuşma becerisini değerlendirebilme becerisini kazandırma	-	-
7.3.	Metni anlatan kişinin olaya hakimiyetini değerlendirebilme becerisini kazandırma	-	-

EK 11. 7.Sınıf Bilgilendirici Metinleri Eleştirel Dinleme Ölçütleri Ve Alt Kategorileri Frekans Tablosu

	MEB	DÖRTEL
1. Metnin yüzeysel yapısını anlayabilme becerisini kazandırma		
1.1. Noktalama işaretlerinin metne katkısını anlayabilme becerisini kazandırma	-	-
1.2. Kullanılan sözcükleri ve tamlamaları anlamlandırabilme becerisini kazandırma	2	2
1.3. Bağlaçların metne katkısını fark edebilme becerisini kazandırma	-	-
1.4. Tümceler ve tümceler arası dil bilgisel ve anlamsal ilişkileri kavrayabilme becerisini kazandırma	-	-
1.5. Yüzey metindeki kavramları ve bilgileri birleştirebilme becerisini kazandırma	-	3
2. Metne yönelik soruların yanıtlarını bulabilme becerisini kazandırma		
2.1. Metinde geçen şahısları tespit edebilme ve tanımlama becerisini kazandırma	1	1
2.2. Neden-sonuç, amaç-sonuç, koşul-sonuç ilişkilerini bulabilme becerisini kazandırma	1	1
2.3. Metni verilmek istenen mesajı kaybetmeden özetleyebilme becerisini kazandırma	-	-
2.4. Metinde verilmek istenen mesajı doğru ve eksiksiz şekilde anlayabilme becerisini kazandırma	2	-
2.5. Metnin konusunu bulabilme becerisini kazandırma	-	1
2.6. Metne yönelik soru sorabilme becerisini kazandırma	-	-
2.7. Metni doğru ve eksiksiz biçimde anlama becerisini kazandırma	3	2
3. Metni arka plan bilgisiyle yeniden yapılandırma becerisini kazandırma		
3.1. Metni dinleme amacı belirleyebilme	-	-

	becerisini kazandırma		
3.2.	Metindeki yazar veya şahıslar ile empati yapabilme becerisini kazandırma	-	-
3.3.	Metindeki sorunlara farklı çözümler üretebilme becerisini kazandırma	-	-
3.4.	Metinde anlatılanları kendi yaşantısı ile ilişkilendirebilme becerisini kazandırma	-	-
3.5.	Metni kendi ifadeleriyle yeniden yapılandırabilme becerisini kazandırma	-	-
3.6.	Metni kendi ifadeleriyle yeniden yapılandırabilme becerisini kazandırma	-	-
3.7.	Metinde boş bırakılan bölümü metnin anlamsal çerçevesinden çıkmadan tamamlayabilme becerisini kazandırma	-	-
3.8.	Metindeki örtük anlamları tespit edebilme becerisini kazandırma	1	-
3.9.	Metnin sonrasına ilişkin kişi, olay, durum ya da gelişmeler hakkında doğru tahminlerde bulunabilme becerisini kazandırma	-	1
4.	Metinden çıkarımlar yapabilme ve anlatıyı sorgulayabilme becerisini kazandırma		
4.1.	Metnin görsellerini yorumlama ve metinle ilişkisini açıklayabilme becerisini kazandırma	-	-
4.2.	Başlıktan ve görsellerden hareketle metnin konusunu tahmin edebilme becerisini kazandırma	-	-
4.3.	Metin ile başlığın uyumunu sorgulama ve alternatif başlık üretebilme becerisini kazandırma	-	1
4.4.	Metnin temasını bulabilme becerisini kazandırma	-	-
4.5.	Metnin ana düşüncesini ve yardımcı düşüncelerini bulabilme becerisini kazandırma	-	1
4.6.	Metnin anahtar kavramlarını tespit edebilme becerisini kazandırma	-	-

4.7.	Metinde geçen düşünmeyi geliştirme yollarını ve söz sanatlarını bulma ve metne katkısını açıklayabilme becerisini kazandırma	1	1
4.8.	Metinde geçen anlatım biçimini belirleme ve metne katkısını açıklayabilme becerisini kazandırma	-	-
4.9.	Metnin türünü belirleme becerisini kazandırma	1	-
4.10.	Metnin bakış açısını belirleme becerisini kazandırma	-	-
4.11.	Metnin bölümlerini (serim, düğüm, çözüm) doğru şekilde ayırt edebilme becerisini kazandırma	-	-
4.12.	Bir metni paragraflara ayırabilme becerisini kazandırma	-	-
4.13.	Dinlediği/izlediği metinde geçen duygu ifade eden ve şahsi düşünce içeren kelimelere dikkat edebilme becerisini kazandırma	-	1
5.	Metni değerlendirme becerisini kazandırma		
5.1.	Metnin dinleme/izleme amacına ulaşıp ulaşılmadığını sorgulama becerisini kazandırma	-	-
5.2.	Metne yönelik soruların cevaplarıyla yeni sonuçlara varabilme becerisini kazandırma	-	-
5.3.	Metinde yer alan şahsın veya yazarın davranışlarını/düşüncelerini sorgulama becerisini kazandırma	1	2
5.4.	Metnin kendisine bir katkıda bulunup bulunmadığını gerekçelendirebilme becerisini kazandırma	-	-
5.5.	Metni neden beğendiğini/beğenmediğini gerekçelendirebilme becerisini kazandırma	-	-
5.6.	Metinde yaşananların gerçek hayatta yaşanıp yaşanamayacağını tespit edebilme becerisini kazandırma	-	-

5.7.	Metnin oluşturulma amacını ortaya çıkarabilme becerisini kazandırma	-	-
5.8.	Metindeki kavramlar ya da gelişmelerle ilgili yargıda bulunabilme becerisini kazandırma	2	1
5.9.	Metindeki tutarlılığı sorgulayabilme becerisini kazandırma	-	-
5.10.	Yazarın üslubunu değerlendirebilme becerisini kazandırma	-	1
6.	Metinde anlatılanların yanlı olup olmadığını tespit edebilme becerisini kazandırma		
6.1.	Yazarın taraflı olup olmadığını dikkat edebilme becerisini kazandırma	-	-
6.2.	Metinde geçenlerin doğruluğunu sorgulayabilme becerisini kazandırma	-	-
6.3.	Metinde geçenlerin doğruluğunu sorgulayabilme becerisini kazandırma	-	-
6.4.	Yazarın öznel dil mi yoksa nesnel dil mi kullandığını tespit edebilme becerisini kazandırma	-	-
7.	Metinde propaganda olup olmadığını tespit edebilme becerisini kazandırma		
7.1.	Propagandanın ne olduğunu ve ne biçimlerde yapıldığını bilme becerisini kazandırma	-	-
7.2.	Anlatıcının metinde propagandaya başvurup başvurmadığını tespit edebilme becerisini kazandırma	-	-
7.3.	Metinde propaganda varsa bunun amacını belirleyebilme becerisini kazandırma	-	-
8.	Bilginin kaynağını sorgulayabilme becerisini kazandırma		
8.1.	Anlatılan bilgilerin kaynağını sorgulayabilme becerisini kazandırma	-	-
8.2.	Anlatılanların güncel bilgiler olup olmadığını sorgulayabilme becerisini kazandırma	-	-

8.3.	Sunulan çözümlerin bilimselliğini sorgulayabilme becerisini kazandırma	-	-
9.	Konuşmacıyı değerlendirebilme becerisini kazandırma		
9.1.	Metni anlatan kişinin metni türüne uygun seslendirip seslendirmedığını sorgulayabilme becerisini kazandırma	1	-
9.2.	Metni anlatan kişinin topluluk karşısında konuşma becerisini değerlendirebilme becerisini kazandırma	1	-
9.3.	Metni anlatan kişinin konuya hakimiyetini değerlendirebilme becerisini kazandırma	-	-

EK 12. 7.Sınıf Şiir Türünde Metinleri Eleştirel Dinleme Ölçütleri Ve Alt Kategorileri Frekans Tablosu

	MEB	DÖRTEL
1. Şiirin yüzeysel yapısını kavrayabilme becerisini kazandırma		
1.1. Noktalama işaretlerinin şiire katkısını anlayabilme becerisini kazandırma	-	-
1.2. Kullanılan sözcükleri ve tamlamaları anlamlandırabilme becerisini kazandırma	-	2
1.3. Bağlaçların şiire katkısını fark edebilme becerisini kazandırma	-	-
1.4. Tümceler ve tümceler arası dil bilgisel ve anlamsal ilişkileri kavrayabilme becerisini kazandırma	-	1
1.5. Yüzey metindeki kavramları ve bilgileri birleştirebilme becerisini kazandırma	-	2
2. Şiiri kişisel yaşantılar etkisiyle yeniden yapılandırabilme becerisini kazandırma		
2.1. Şiirde sözü geçenleri kendi yaşantısı ile ilişkilendirebilme becerisini kazandırma	-	-
2.2. Şiiri kendi ifadeleriyle yeniden yapılandırabilme becerisini kazandırma	-	-
2.3. Şiirde boş bırakılan bölümü şiirin anlamsal çerçevesinden çıkmadan tamamlayabilme becerisini kazandırma	-	-
2.4. Şiirde yer alan şahıs veya anlatıcı ile empati yapabilme becerisini kazandırma	-	1
3. Şiire yönelik soruların yanıtlarını bulabilme becerisini kazandırma		
3.1. Şiirin konusunu bulabilme becerisini kazandırma	-	3
3.2. Şiirin anahtar sözcüklerini tespit edebilme becerisini kazandırma	-	1
3.3. Şiirdeki şahısları tespit etme ve tanımlama becerisini kazandırma	-	-
3.4. Şiiri kendi ifadeleriyle özetleyebilme becerisini kazandırma	-	-

3.5.	Şiire yönelik soru sorabilme becerisini kazandırma	-	-
3.6.	Şiirin temasını bulabilme becerisini kazandırma	-	-
3.7.	Şiirin ana duygusunu tespit edebilme becerisini kazandırma	-	4
3.8.	Şiirin türünü tespit edebilme becerisini kazandırma	-	1
3.9.	Şiirin anlatım biçimini tespit edebilme becerisini kazandırma	-	-
4.	Şiirden çıkarımlar yapabilme ve anlatıyı sorgulayabilme becerisini kazandırma		
4.1.	Şiirin görsellerini yorumlama ve şiirle ilişkisini açıklayabilme becerisini kazandırma	-	-
4.2.	Başlıktan ve görsellerden hareketle şiirin konusunu tahmin edebilme becerisini kazandırma	-	-
4.3.	Şiir ile başlığın uyumunu sorgulama ve alternatif başlık üretebilme becerisini kazandırma	-	1
4.4.	Şiirde verilmek istenen mesajı doğru ve eksiksiz şekilde anlayabilme becerisini kazandırma	-	2
4.5.	Şiirin yazılış amacını çıkarabilme becerisini kazandırma	-	-
4.6.	Şiirin dinleme amacını belirleyebilme	-	2
4.7.	Şiirde anlatılanlar arasında neden-sonuç, amaç-sonuç, koşul-sonuç ilişkisi kurabilme becerisini kazandırma	-	2
4.8.	Şiiri doğru ve eksiksiz biçimde anlayabilme becerisini kazandırma	-	3
5.	Şiire ve şaire dair özellikleri fark edebilme becerisini kazandırma		
5.1.	Şiirde kullanılan söz sanatlarını ve düşünceyi geliştirme yollarını tespit edebilme becerisini kazandırma	-	3
5.2.	Şiirdeki imgeleri ve örtük anlamları	-	1

	anlayabilme becerisini kazandırma		
5.3.	Şiirde yer alan yan ve mecaz anlamları tespit etme ve doğru anlayabilme becerisini kazandırma	-	1
5.4.	Şiirde yer alan uyak ve redifleri fark etme ve sınıflandırabilme becerisini kazandırma	-	1
5.5.	Şiirde geçen duygu ifade eden ve şahsi düşünce içeren kelimelere dikkat edebilme becerisini kazandırma	-	-
6.	Şiiri değerlendirme becerisini kazandırma		
6.1.	Şiirin dinleme amacına ulaşp ulaşmadığını sorgulama becerisini kazandırma	-	-
6.2.	Şiire yönelik soruların cevaplarıyla yeni sonuçlara varabilme becerisini kazandırma	-	1
6.3.	Şiirin kendisine bir katkıda bulunup bulunmadığını gerekçelendirebilme becerisini kazandırma	-	-
6.4.	Şiiri neden beğendiğini/beğenmediğini gerekçelendirebilme becerisini kazandırma	-	1
6.5.	Şiirde anlatılanların gerçekçi olup olmadığını tespit edebilme becerisini kazandırma	-	1
6.6.	Şiirin estetik açıdan okuru etkileyip etkilemediğini değerlendirebilme becerisini kazandırma	-	3
6.7.	Şiirdeki kavramlar ya da gelişmelerle ilgili yargıda bulunabilme becerisini kazandırma	-	4
6.8.	Şairin üslubunu değerlendirebilme becerisini kazandırma	-	2
6.	Konuşmacıyı değerlendirebilme becerisini kazandırma		
6.1.	Şiiri seslendiren kişinin şiirin türüne uygun seslendirip seslendirmedini sorgulayabilme becerisini kazandırma	-	1
6.2.	Şiiri seslendiren kişinin topluluk karşısında konuşma becerisini değerlendirebilme becerisini kazandırma	-	-

EK 13. 8. Sınıf Öyküleyici Metinleri Eleştirel Okuma Ölçütleri Ve Alt Kategorileri Frekans Tablosu

		MEB	FERMAN
1.	Metnin yüzeysel yapısını anlayabilme becerisini kazandırma		
1.1.	Noktalama işaretlerinin metne katkısını anlayabilme becerisini kazandırma	7	7
1.2.	Kullanılan sözcükleri ve tamlamaları anlamlandırabilme becerisini kazandırma	12	8
1.3.	Bağlaçların metne katkısını fark edebilme becerisini kazandırma	-	1
1.4.	Tümceler ve tümceler arası dil bilgisel ve anlamsal ilişkileri kavrayabilme becerisini kazandırma	5	2
1.5.	Yüzey metindeki kavramları ve bilgileri birleştirebilme becerisini kazandırma	6	1
2.	Metindeki olaya ve unsurlara yönelik soruların yanıtlarını bulabilme becerisini kazandırma		
2.1.	Metinde geçen olayın yaşandığı uzamı tespit edebilme becerisini kazandırma	4	11
2.2.	Metinde geçen olayın yaşandığı zamanı tespit edebilme becerisini kazandırma	4	8
2.3.	Metinde geçen olaydaki şahısları tespit edebilme ve tanımlama becerisini kazandırma	11	11
2.4.	Metinde yaşananlar arasında neden-sonuç, amaç-sonuç, koşul-sonuç ilişkisi kurabilme becerisini kazandırma	7	9
2.5.	Metni ve yaşanan olay örgüsünü doğru ve eksiksiz bir biçimde anlayabilme becerisini kazandırma	14	14
2.6.	Metni verilmek istenen mesajı kaybetmeden özetleyebilme becerisini kazandırma	4	3
2.7.	Metinde geçen olayın kronolojisini yakalayabilme becerisini kazandırma	-	-
2.8.	Metinde verilmek istenen mesajı doğru ve eksiksiz şekilde anlayabilme becerisini	2	-

	kazandırma		
2.9.	Metnin konusunu bulabilme becerisini kazandırma	4	6
2.10.	Metindeki çatışmayı ve çatışma nedenini saptayabilme becerisini kazandırma	1	1
2.11.	Metne yönelik soru sorabilme becerisini kazandırma	3	1
3.	Metni kendi yaşantılarının etkisiyle yeniden yapılandırma becerisini kazandırma		
3.1.	Metni okuma amacı belirleyebilme becerisini kazandırma	-	5
3.2.	Metnin kahramanları ile empati yapabilme becerisini kazandırma	1	1
3.3.	Metindeki sorunlara farklı çözümler üretebilme becerisini kazandırma	1	1
3.4.	Metinde yaşananları ve/veya kişileri kendi yaşantısı ile ilişkilendirebilme becerisini kazandırma	1	-
3.5.	Metni kendi ifadeleriyle yeniden yapılandırabilme becerisini kazandırma	-	-
3.6.	Metni kendi ifadeleriyle yeniden yapılandırabilme becerisini kazandırma	2	-
3.7.	Metnin sonrasına ilişkin kişi, olay, durum ya da gelişmeler hakkında doğru tahminlerde bulunabilme becerisini kazandırma	2	-
3.8.	Metinde boş bırakılan bölümü metnin anlamsal çerçevesinden çıkmadan tamamlayabilme becerisini kazandırma	2	-
3.9.	Metindeki örtük anlamları tespit edebilme becerisini kazandırma	1	-
4.	Metinden çıkarımlar yapabilme ve anlatıyı sorgulayabilme becerisini kazandırma		
4.1.	Metnin görsellerini yorumlama ve metinle ilişkisini açıklayabilme becerisini kazandırma	-	-

4.2.	Başlıktan ve görsellerden hareketle metnin konusunu tahmin edebilme becerisini kazandırma	2	2
4.3.	Metin ile başlığın uyumunu sorgulama ve alternatif başlık üretebilme becerisini kazandırma	1	2
4.4.	Metnin temasını bulabilme becerisini kazandırma	1	-
4.5.	Metnin ana düşüncesini ve yardımcı düşüncelerini bulabilme becerisini kazandırma	3	7
4.6.	Metnin anahtar kavramlarını tespit edebilme becerisini kazandırma	-	-
4.7.	Metinde geçen düşünmeyi geliştirme yollarını ve söz sanatlarını bulma ve metne katkısını açıklayabilme becerisini kazandırma	5	2
4.8.	Metinde geçen anlatım biçimini belirleme ve metne katkısını açıklayabilme becerisini kazandırma	5	2
4.9.	Metnin türünü belirleme becerisini kazandırma	2	2
4.10.	Metnin bakış açısını belirleme becerisini kazandırma	6	-
4.11.	Metnin bölümlerini (serim, düğüm, çözüm) doğru şekilde ayırt edebilme becerisini kazandırma	-	3
4.12.	Bir metni paragraflara ayırabilme becerisini kazandırma	-	-
4.13.	Okuduğu metinde geçen duygu ifade eden ve şahsi düşünce içeren kelimelere dikkat edebilme becerisini kazandırma	1	-
5.	Metni değerlendirme becerisini kazandırma		
5.1.	Metnin okuma amacına ulaşıp ulaşılmadığını sorgulama becerisini kazandırma	-	-
5.2.	Metne yönelik soruların cevaplarıyla yeni sonuçlara varabilme becerisini kazandırma	2	1

5.3.	Metindeki karakterin davranışlarını/düşüncelerini sorgulama becerisini kazandırma	7	-
5.4.	Metnin kendisine bir katkıda bulunup bulunmadığını gerekçelendirebilme becerisini kazandırma	-	-
5.5.	Metni neden beğendiğini/beğenmediğini gerekçelendirebilme becerisini kazandırma	1	-
5.6.	Metinde yaşananların gerçek hayatta yaşanıp yaşanamayacağını tespit edebilme becerisini kazandırma	3	3
5.7.	Metinde karakterlerin hangi durumda farklı davranarak olayın gidişatını değiştirebileceğini tespit edebilme becerisini kazandırma	-	-
5.8.	Metnin yazılış amacını ortaya çıkarabilme becerisini kazandırma	-	-
5.9.	Metindeki kavramlar ya da gelişmelerle ilgili yargıda bulunabilme becerisini kazandırma	7	2
5.10.	Metindeki tutarlılığı sorgulayabilme becerisini kazandırma	-	-
5.11.	Yazarın üslubunu değerlendirebilme becerisini kazandırma	-	1
6.	Metinde propaganda olup olmadığını tespit etme becerisini kazandırma		
6.1.	Propagandanın ne olduğunu ve ne biçimlerde yapıldığını bilme becerisini kazandırma	-	-
6.2.	Metnin içerisinde yazardan okuyucuya veya karakterden karaktere karşı propaganda unsurlarına yer verilip verilmediğini anlama becerisini kazandırma	-	-
6.3.	Karakterlerin iletişimlerinde propagandaya maruz kalan karakterdeki değişimi tespit edebilme becerisini kazandırma	-	-
6.4.	Metnin olay örgüsünde karakterlerin yapmış olduğu propagandanın amacını	-	-

	tespit edebilme becerisini kazandırma		
6.5.	Metnin akışı içerisinde yazarın okuyucuya yaptığı bir propaganda varsa bu propagandanın amacını belirleme becerisini kazandırma	-	-

EK 14. 8. Sınıf Bilgilendirici Metinleri Eleştirel Okuma Ölçütleri Ve Alt Kategorileri Frekans Tablosu

		MEB	FERMAN
1.	Metnin yüzeysel yapısını anlayabilme becerisini kazandırma		
1.1.	Noktalama işaretlerinin metne katkısını anlayabilme becerisini kazandırma	4	6
1.2.	Kullanılan sözcükleri ve tamlamaları anlamlandırabilme becerisini kazandırma	10	9
1.3.	Bağlaçların metne katkısını fark edebilme becerisini kazandırma	2	1
1.4.	Tümceler ve tümceler arası dil bilgisel ve anlamsal ilişkileri kavrayabilme becerisini kazandırma	6	1
1.5.	Yüzey metindeki kavramları ve bilgileri birleştirebilme becerisini kazandırma	5	1
2.	Metne yönelik soruların yanıtlarını bulabilme becerisini kazandırma		
2.1.	Metinde geçen şahısları tespit edebilme ve tanımlama becerisini kazandırma	4	1
2.2.	Neden-sonuç, amaç-sonuç, koşul-sonuç ilişkilerini bulabilme becerisini kazandırma	4	7
2.3.	Metni verilmek istenen mesajı kaybetmeden özetleyebilme becerisini kazandırma	-	1
2.4.	Metinde verilmek istenen mesajı doğru ve eksiksiz şekilde anlayabilme becerisini kazandırma	11	6
2.5.	Metnin konusunu bulabilme becerisini kazandırma	6	5
2.6.	Metne yönelik soru sorabilme becerisini kazandırma	3	1
2.7.	Metni doğru ve eksiksiz biçimde anlama becerisini kazandırma	9	8
3.	Metni arka plan bilgisiyle yeniden yapılandırma becerisini kazandırma		
3.1.	Metni okuma amacı belirleyebilme becerisini kazandırma	-	4

3.2.	Metindeki yazar veya şahıslar ile empati yapabilme becerisini kazandırma	-	-
3.3.	Metindeki sorunlara farklı çözümler üretebilme becerisini kazandırma	5	-
3.4.	Metinde anlatılanları kendi yaşantısı ile ilişkilendirebilme becerisini kazandırma	4	1
3.5.	Metni kendi ifadeleriyle yeniden yapılandırabilme becerisini kazandırma	-	1
3.6.	Metni kendi ifadeleriyle yeniden yapılandırabilme becerisini kazandırma	1	1
3.7.	Metinde boş bırakılan bölümü metnin anlamsal çerçevesinden çıkmadan tamamlayabilme becerisini kazandırma	-	-
3.8.	Metindeki örtük anlamları tespit edebilme becerisini kazandırma	1	2
3.9.	Metnin sonrasına ilişkin kişi, olay, durum ya da gelişmeler hakkında doğru tahminlerde bulunabilme becerisini kazandırma	-	-
4.	Metinden çıkarımlar yapabilme ve anlatıyı sorgulayabilme becerisini kazandırma		
4.1.	Metnin görsellerini yorumlama ve metinle ilişkisini açıklayabilme becerisini kazandırma	-	-
4.2.	Başlıktan ve görsellerden hareketle metnin konusunu tahmin edebilme becerisini kazandırma	1	-
4.3.	Metin ile başlığın uyumunu sorgulama ve alternatif başlık üretebilme becerisini kazandırma	-	2
4.4.	Metnin temasını bulabilme becerisini kazandırma	-	-
4.5.	Metnin ana düşüncesini ve yardımcı düşüncelerini bulabilme becerisini kazandırma	4	5
4.6.	Metnin anahtar kavramlarını tespit edebilme becerisini kazandırma	-	-
4.7.	Metinde geçen düşünmeyi geliştirme yollarını ve söz sanatlarını bulma ve metne	3	4

	katkısını açıklayabilme becerisini kazandırma		
4.8.	Metinde geçen anlatım biçimini belirleme ve metne katkısını açıklayabilme becerisini kazandırma	2	1
4.9.	Metnin türünü belirleme becerisini kazandırma	3	2
4.10.	Metnin bakış açısını belirleme becerisini kazandırma	-	-
4.11.	Metnin bölümlerini (serim, düğüm, çözüm) doğru şekilde ayırt edebilme becerisini kazandırma	1	-
4.12.	Bir metni paragraflara ayırabilme becerisini kazandırma	-	-
4.13.	Okuduğu metinde geçen duygu ifade eden ve şahsi düşünce içeren kelimelere dikkat edebilme becerisini kazandırma	5	1
5.	Metni değerlendirme becerisini kazandırma		
5.1.	Metnin okuma amacına ulaşıp ulaşılmadığını sorgulama becerisini kazandırma	-	-
5.2.	Metne yönelik soruların cevaplarıyla yeni sonuçlara varabilme becerisini kazandırma	2	2
5.3.	Metinde yer alan şahsın veya yazarın davranışlarını/düşüncelerini sorgulama becerisini kazandırma	-	1
5.4.	Metnin kendisine bir katkıda bulunup bulunmadığını gerekçelendirebilme becerisini kazandırma	-	1
5.5.	Metni neden beğendiğini/beğenmediğini gerekçelendirebilme becerisini kazandırma	-	-
5.6.	Metinde yaşananların gerçek hayatta yaşanıp yaşanamayacağını tespit edebilme becerisini kazandırma	-	-
5.7.	Metnin oluşturulma amacını ortaya çıkarabilme becerisini kazandırma	3	5
5.8.	Metindeki kavramlar ya da gelişmelerle ilgili yargıda bulunabilme becerisini	7	5

	kazandırma		
5.9.	Metindeki tutarlılığı sorgulayabilme becerisini kazandırma	-	1
5.10.	Yazarın üslubunu değerlendirebilme becerisini kazandırma	1	2
6.	Metinde anlatılanların yanlı olup olmadığını tespit edebilme becerisini kazandırma		
6.1.	Yazarın taraflı olup olmadığına dikkat edebilme becerisini kazandırma	-	1
6.2.	Metinde geçenlerin doğruluğunu sorgulayabilme becerisini kazandırma	-	1
6.3.	Metinde geçenlerin doğruluğunu sorgulayabilme becerisini kazandırma	-	-
6.4.	Yazarın öznel dil mi yoksa nesnel dil mi kullandığını tespit edebilme becerisini kazandırma	2	-
7.	Metinde propaganda olup olmadığını tespit edebilme becerisini kazandırma		
7.1.	Propagandanın ne olduğunu ve ne biçimlerde yapıldığını bilme becerisini kazandırma	-	-
7.2.	Yazarın metinde propagandaya başvurup başvurmadığını tespit edebilme becerisini kazandırma	-	-
7.3.	Metinde propaganda varsa bunun amacını belirleyebilme becerisini kazandırma	-	-
8.	Bilginin kaynağını sorgulayabilme becerisini kazandırma		
8.1.	Anlatılan bilgilerin kaynağını sorgulayabilme becerisini kazandırma	1	2
8.2.	Anlatılanların güncel bilgiler olup olmadığını sorgulayabilme becerisini kazandırma	-	-
8.3.	Sunulan çözümlerin bilimselliğini sorgulayabilme becerisini kazandırma	-	-

EK 15. 8. Sınıf Şiir Türünde Metinleri Eleştirel Okuma Ölçütleri Ve Alt Kategorileri Frekans Tablosu

		MEB	FERMAN
1.	Şiirin yüzeysel yapısını kavrayabilme becerisini kazandırma		
1.1.	Noktalama işaretlerinin şiire katkısını anlayabilme becerisini kazandırma	-	2
1.2.	Kullanılan sözcükleri ve tamlamaları anlamlandırabilme becerisini kazandırma	6	8
1.3.	Bağlaçların şiire katkısını fark edebilme becerisini kazandırma	-	-
1.4.	Tümceler ve tümceler arası dil bilgisel ve anlamsal ilişkileri kavrayabilme becerisini kazandırma	4	1
1.5.	Yüzey metindeki kavramları ve bilgileri birleştirebilme becerisini kazandırma	1	2
2.	Şiiri kişisel yaşantılar etkisiyle yeniden yapılandırabilme becerisini kazandırma		
2.1.	Şiirde sözü geçenleri kendi yaşantısı ile ilişkilendirebilme becerisini kazandırma	1	1
2.2.	Şiiri kendi ifadeleriyle yeniden yapılandırabilme becerisini kazandırma	1	1
2.3.	Şiirde boş bırakılan bölümü şiirin anlamsal çerçevesinden çıkmadan tamamlayabilme becerisini kazandırma	-	-
2.4.	Şiirde yer alan şahıs veya anlatıcı ile empati yapabilme becerisini kazandırma	-	1
3.	Şiire yönelik soruların yanıtlarını bulabilme becerisini kazandırma		
3.1.	Şiirin konusunu bulabilme becerisini kazandırma	8	8
3.2.	Şiirin anahtar sözcüklerini tespit edebilme becerisini kazandırma	-	-
3.3.	Şiirdeki şahısları tespit etme ve tanımlama becerisini kazandırma	2	2
3.4.	Şiiri kendi ifadeleriyle özetleyebilme becerisini kazandırma	-	-

3.5.	Şiire yönelik soru sorabilme becerisini kazandırma	-	2
3.6.	Şiirin temasını bulabilme becerisini kazandırma	-	-
3.7.	Şiirin ana duygusunu tespit edebilme becerisini kazandırma	8	8
3.8.	Şiirin türünü tespit edebilme becerisini kazandırma	1	-
3.9.	Şiirin anlatım biçimini tespit edebilme becerisini kazandırma	1	-
4.	Şiirden çıkarımlar yapabilme ve anlatıyı sorgulayabilme becerisini kazandırma		
4.1.	Şiirin görsellerini yorumlama ve şiirle ilişkisini açıklayabilme becerisini kazandırma	-	-
4.2.	Başlıktan ve görsellerden hareketle şiirin konusunu tahmin edebilme becerisini kazandırma	-	1
4.3.	Şiir ile başlığın uyumunu sorgulama ve alternatif başlık üretebilme becerisini kazandırma	-	7
4.4.	Şiirde verilmek istenen mesajı doğru ve eksiksiz şekilde anlayabilme becerisini kazandırma	2	1
4.5.	Şiirin yazılış amacını çıkarabilme becerisini kazandırma	-	-
4.6.	Şiirin okuma amacını belirleyebilme becerisini kazandırma	-	-
4.7.	Şiirde anlatılanlar arasında neden-sonuç, amaç-sonuç, koşul-sonuç ilişkisi kurabilme becerisini kazandırma	-	2
4.8.	Şiiri doğru ve eksiksiz biçimde anlayabilme becerisini kazandırma	6	8
5.	Şiire ve şaire dair özellikleri fark edebilme becerisini kazandırma		
5.1.	Şiirde kullanılan söz sanatlarını ve düşünceyi geliştirme yollarını tespit edebilme becerisini kazandırma	7	7

5.2.	Şiirdeki imgeleri ve örtük anlamları anlayabilme becerisini kazandırma	5	5
5.3.	Şiirde yer alan yan ve mecaz anlamları tespit etme ve doğru anlayabilme becerisini kazandırma	5	5
5.4.	Şiirde yer alan uyak ve redifleri fark etme ve sınıflandırabilme becerisini kazandırma	-	-
5.5.	Şiirde geçen duygu ifade eden ve şahsi düşünce içeren kelimelere dikkat edebilme becerisini kazandırma	2	1
6.	Şiiri değerlendirme becerisini kazandırma		
6.1.	Şiirin okuma amacına ulaşip ulaşmadığını sorgulama becerisini kazandırma	-	-
6.2.	Şiire yönelik soruların cevaplarıyla yeni sonuçlara varabilme becerisini kazandırma	2	1
6.3.	Şiirin kendisine bir katkıda bulunup bulunmadığını gerekçelendirebilme becerisini kazandırma	1	-
6.4.	Şiiri neden beğendiğini/beğenmediğini gerekçelendirebilme becerisini kazandırma	1	1
6.5.	Şiirde anlatılanların gerçekçi olup olmadığını tespit edebilme becerisini kazandırma	-	-
6.6.	Şiirin estetik açıdan okuru etkileyip etkilemediğini değerlendirebilme becerisini kazandırma	1	-
6.7.	Şiirdeki kavramlar ya da gelişmelerle ilgili yargıda bulunabilme becerisini kazandırma	4	3
6.8.	Şairin üslubunu değerlendirebilme becerisini kazandırma	1	-

EK 16. 8. Sınıf Öyküleyici Metinleri Eleştirel Dinleme Ölçütleri Ve Alt Kategorileri Frekans Tablosu

	MEB	FERMAN
1. Metnin yüzeysel yapısını anlayabilme becerisini kazandırma		
1.1. Noktalama işaretlerinin metne katkısını anlayabilme becerisini kazandırma	-	-
1.2. Kullanılan sözcükleri ve tamlamaları anlamlandırabilme becerisini kazandırma	5	6
1.3. Bağlaçların metne katkısını fark edebilme becerisini kazandırma	-	-
1.4. Tümceler ve tümceler arası dil bilgisel ve anlamsal ilişkileri kavrayabilme becerisini kazandırma	1	1
1.5. Yüzey metindeki kavramları ve bilgileri birleştirebilme becerisini kazandırma	2	-
2. Metindeki olaya ve unsurlara yönelik soruların yanıtlarını bulabilme becerisini kazandırma		
2.1. Metinde geçen olayın yaşandığı uzamı tespit edebilme becerisini kazandırma	3	1
2.2. Metinde geçen olayın yaşandığı zamanı tespit edebilme becerisini kazandırma	2	1
2.3. Metinde geçen olaydaki şahısları tespit edebilme ve tanımlama becerisini kazandırma	3	1
2.4. Neden-sonuç, amaç-sonuç, koşul-sonuç ilişkilerini bulabilme becerisini kazandırma	3	3
2.5. Metni ve yaşanan olay örgüsünü doğru ve eksiksiz bir biçimde anlayabilme becerisini kazandırma	6	5
2.6. Metni verilmek istenen mesajı kaybetmeden özetleyebilme becerisini kazandırma	3	2
2.7. Metinde geçen olayın kronolojisini yakalayabilme becerisini kazandırma	-	-
2.8. Metinde verilmek istenen mesajı doğru ve eksiksiz şekilde anlayabilme becerisini	2	-

	kazandırma		
2.9.	Metnin konusunu bulabilme becerisini kazandırma	3	4
2.10.	Metindeki çatışmayı ve çatışma nedenini saptayabilme becerisini kazandırma	-	-
2.11.	Metne yönelik soru sorabilme becerisini kazandırma	-	-
3.	Metni kendi yaşantılarının etkisiyle yeniden yapılandırma becerisini kazandırma		
3.1.	Metni dinleme amacı belirleyebilme becerisini kazandırma	1	-
3.2.	Metnin kahramanları ile empati yapabilme becerisini kazandırma	2	2
3.3.	Metindeki sorunlara farklı çözümler üretebilme becerisini kazandırma	-	1
3.4.	Metinde yaşananları ve/veya kişileri kendi yaşantısı ile ilişkilendirebilme becerisini kazandırma	-	1
3.5.	Metni kendi ifadeleriyle yeniden yapılandırabilme becerisini kazandırma	1	4
3.6.	Metni kendi ifadeleriyle yeniden yapılandırabilme becerisini kazandırma	-	-
3.7.	Metnin sonrasına ilişkin kişi, olay, durum ya da gelişmeler hakkında doğru tahminlerde bulunabilme becerisini kazandırma	1	1
3.8.	Metinde boş bırakılan bölümü metnin anlamsal çerçevesinden çıkmadan tamamlayabilme becerisini kazandırma	-	-
3.9.	Metindeki örtük anlamları tespit edebilme becerisini kazandırma	2	1
4.	Metinden çıkarımlar yapabilme ve anlatıyı sorgulayabilme becerisini kazandırma		
4.1.	Metnin görsellerini yorumlama ve metinle ilişkisini açıklayabilme becerisini kazandırma	-	-

4.2.	Başlıktan ve görsellerden hareketle metnin konusunu tahmin edebilme becerisini kazandırma	-	-
4.3.	Metin ile başlığın uyumunu sorgulama ve alternatif başlık üretebilme becerisini kazandırma	1	-
4.4.	Metnin temasını bulabilme becerisini kazandırma	-	-
4.5.	Metnin ana düşüncesini ve yardımcı düşüncelerini bulabilme becerisini kazandırma	3	4
4.6.	Metnin anahtar kavramlarını tespit edebilme becerisini kazandırma	-	-
4.7.	Metinde geçen düşünmeyi geliştirme yollarını ve söz sanatlarını bulma ve metne katkısını açıklayabilme becerisini kazandırma	1	2
4.8.	Metinde geçen anlatım biçimini belirleme ve metne katkısını açıklayabilme becerisini kazandırma	-	-
4.9.	Metnin türünü belirleme becerisini kazandırma	-	-
4.10.	Metnin bakış açısını belirleme becerisini kazandırma	-	-
4.11.	Metnin bölümlerini (serim, düğüm, çözüm) doğru şekilde ayırt edebilme becerisini kazandırma	-	-
4.12.	Bir metni paragraflara ayırabilme becerisini kazandırma	-	-
4.13.	Dinlediği/izlediği metinde geçen duygu ifade eden ve şahsi düşünce içeren kelimelere dikkat edebilme becerisini kazandırma	1	-
5.	Metni değerlendirme becerisini kazandırma		
5.1.	Metnin dinleme/izleme amacına ulaşıp ulaşılmadığını sorgulama becerisini kazandırma	-	-
5.2.	Metne yönelik soruların cevaplarıyla yeni sonuçlara varabilme becerisini	1	-

	kazandırma		
5.3.	Metindeki karakterin davranışlarını/düşüncelerini sorgulama becerisini kazandırma	1	-
5.4.	Metnin kendisine bir katkıda bulunup bulunmadığını gerekçelendirebilme becerisini kazandırma	-	1
5.5.	Metni neden beğendiğini/beğenmediğini gerekçelendirebilme becerisini kazandırma	2	-
5.6.	Metinde yaşananların gerçek hayatta yaşanıp yaşanamayacağını tespit edebilme becerisini kazandırma	-	-
5.7.	Metinde karakterlerin hangi durumda farklı davranarak olayın gidişatını değiştirebileceğini tespit edebilme becerisini kazandırma	-	-
5.8.	Metnin oluşturulma amacını ortaya çıkarabilme becerisini kazandırma	-	-
5.9.	Metindeki kavramlar ya da gelişmelerle ilgili yargıda bulunabilme becerisini kazandırma	2	2
5.10.	Metindeki tutarlılığı sorgulayabilme becerisini kazandırma	-	1
5.11.	Yazarın üslubunu değerlendirebilme becerisini kazandırma	-	-
6.	Metinde propaganda olup olmadığını tespit etme becerisini kazandırma		
6.1.	Propagandanın ne olduğunu ve ne biçimlerde yapıldığını bilme becerisini kazandırma	-	-
6.2.	Metnin içerisinde yazardan okuyucuya veya karakterden karaktere karşı propaganda unsurlarına yer verilip verilmediğini anlama becerisini kazandırma	-	-
6.3.	Karakterlerin iletişimlerinde propagandaya maruz kalan karakterdeki değişimi tespit edebilme becerisini kazandırma	-	-

6.4.	Metnin olay örgüsünde karakterlerin yapmış olduğu propagandanın amacını tespit edebilme becerisini kazandırma	-	-
6.5.	Metnin akışı içerisinde yazarın okuyucuya yaptığı bir propaganda varsa bu propagandanın amacını belirleme becerisini kazandırma	-	-
7.	Konuşmacıyı değerlendirebilme becerisini kazandırma		
7.1.	Metni anlatan kişinin metni türüne uygun seslendirip seslendirmedığını sorgulayabilme becerisini kazandırma	1	-
7.2.	Metni anlatan kişinin topluluk karşısında konuşma becerisini değerlendirebilme becerisini kazandırma	1	-
7.3.	Metni anlatan kişinin olaya hakimiyetini değerlendirebilme becerisini kazandırma	1	-

EK 17. 8. Sınıf Bilgilendirici Metinleri Eleştirel Dinleme Ölçütleri Ve Alt Kategorileri Frekans Tablosu

	MEB	FERMAN
1. Metnin yüzeysel yapısını anlayabilme becerisini kazandırma		
1.1. Noktalama işaretlerinin metne katkısını anlayabilme becerisini kazandırma	-	-
1.2. Kullanılan sözcükleri ve tamlamaları anlamlandırabilme becerisini kazandırma	3	4
1.3. Bağlaçların metne katkısını fark edebilme becerisini kazandırma	-	-
1.4. Tümceler ve tümceler arası dil bilgisel ve anlamsal ilişkileri kavrayabilme becerisini kazandırma	1	-
1.5. Yüzey metindeki kavramları ve bilgileri birleştirebilme becerisini kazandırma	-	-
2. Metne yönelik soruların yanıtlarını bulabilme becerisini kazandırma		
2.1. Metinde geçen şahısları tespit edebilme ve tanımlama becerisini kazandırma	-	1
2.2. Neden-sonuç, amaç-sonuç, koşul-sonuç ilişkilerini bulabilme becerisini kazandırma	1	2
2.3. Metni verilmek istenen mesajı kaybetmeden özetleyebilme becerisini kazandırma	-	1
2.4. Metinde verilmek istenen mesajı doğru ve eksiksiz şekilde anlayabilme becerisini kazandırma	-	-
2.5. Metnin konusunu bulabilme becerisini kazandırma	2	2
2.6. Metne yönelik soru sorabilme becerisini kazandırma	-	1
2.7. Metni doğru ve eksiksiz biçimde anlama becerisini kazandırma	4	3
3. Metni arka plan bilgisiyle yeniden yapılandırma becerisini kazandırma		
3.1. Metni dinleme amacı belirleyebilme	-	1

	becerisini kazandırma		
3.2.	Metindeki yazar veya şahıslar ile empati yapabilme becerisini kazandırma	-	-
3.3.	Metindeki sorunlara farklı çözümler üretebilme becerisini kazandırma	1	-
3.4.	Metinde anlatılanları kendi yaşantısı ile ilişkilendirebilme becerisini kazandırma	1	-
3.5.	Metni kendi ifadeleriyle yeniden yapılandırabilme becerisini kazandırma	-	-
3.6.	Metni kendi ifadeleriyle yeniden yapılandırabilme becerisini kazandırma	1	1
3.7.	Metinde boş bırakılan bölümü metnin anlamsal çerçevesinden çıkmadan tamamlayabilme becerisini kazandırma	-	-
3.8.	Metindeki örtük anlamları tespit edebilme becerisini kazandırma	-	-
3.9.	Metnin sonrasına ilişkin kişi, olay, durum ya da gelişmeler hakkında doğru tahminlerde bulunabilme becerisini kazandırma	-	-
4.	Metinden çıkarımlar yapabilme ve anlatıyı sorgulayabilme becerisini kazandırma		
4.1.	Metnin görsellerini yorumlama ve metinle ilişkisini açıklayabilme becerisini kazandırma	1	-
4.2.	Başlıktan ve görsellerden hareketle metnin konusunu tahmin edebilme becerisini kazandırma	-	-
4.3.	Metin ile başlığın uyumunu sorgulama ve alternatif başlık üretebilme becerisini kazandırma	-	1
4.4.	Metnin temasını bulabilme becerisini kazandırma	-	-
4.5.	Metnin ana düşüncesini ve yardımcı düşüncelerini bulabilme becerisini kazandırma	1	2
4.6.	Metnin anahtar kavramlarını tespit edebilme becerisini kazandırma	-	-

4.7.	Metinde geçen düşünmeyi geliştirme yollarını ve söz sanatlarını bulma ve metne katkısını açıklayabilme becerisini kazandırma	-	1
4.8.	Metinde geçen anlatım biçimini belirleme ve metne katkısını açıklayabilme becerisini kazandırma	-	1
4.9.	Metnin türünü belirleme becerisini kazandırma	-	-
4.10.	Metnin bakış açısını belirleme becerisini kazandırma	-	-
4.11.	Metnin bölümlerini (serim, düğüm, çözüm) doğru şekilde ayırt edebilme becerisini kazandırma	-	-
4.12.	Bir metni paragraflara ayırabilme becerisini kazandırma	-	-
4.13.	Dinlediği/izlediği metinde geçen duygu ifade eden ve şahsi düşünce içeren kelimelere dikkat edebilme becerisini kazandırma	-	-
5.	Metni değerlendirme becerisini kazandırma		
5.1.	Metnin dinleme/izleme amacına ulaşıp ulaşılmadığını sorgulama becerisini kazandırma	-	-
5.2.	Metne yönelik soruların cevaplarıyla yeni sonuçlara varabilme becerisini kazandırma	1	-
5.3.	Metinde yer alan şahsın veya yazarın davranışlarını/düşüncelerini sorgulama becerisini kazandırma	-	-
5.4.	Metnin kendisine bir katkıda bulunup bulunmadığını gerekçelendirebilme becerisini kazandırma	-	-
5.5.	Metni neden beğendiğini/beğenmediğini gerekçelendirebilme becerisini kazandırma	3	-
5.6.	Metinde yaşananların gerçek hayatta yaşanıp yaşanamayacağını tespit edebilme becerisini kazandırma	-	-

5.7.	Metnin oluşturulma amacını ortaya çıkarabilme becerisini kazandırma	1	1
5.8.	Metindeki kavramlar ya da gelişmelerle ilgili yargıda bulunabilme becerisini kazandırma	2	-
5.9.	Metindeki tutarlılığı sorgulayabilme becerisini kazandırma	2	1
5.10.	Yazarın üslubunu değerlendirebilme becerisini kazandırma	-	1
6.	Metinde anlatılanların yanlı olup olmadığını tespit edebilme becerisini kazandırma		
6.1.	Yazarın taraflı olup olmadığına dikkat edebilme becerisini kazandırma	-	-
6.2.	Metinde geçenlerin doğruluğunu sorgulayabilme becerisini kazandırma	-	-
6.3.	Metinde geçenlerin doğruluğunu sorgulayabilme becerisini kazandırma	-	1
6.4.	Yazarın öznel dil mi yoksa nesnel dil mi kullandığını tespit edebilme becerisini kazandırma	-	1
7.	Metinde propaganda olup olmadığını tespit edebilme becerisini kazandırma		
7.1.	Propagandanın ne olduğunu ve ne biçimlerde yapıldığını bilme becerisini kazandırma	-	-
7.2.	Anlatıcının metinde propagandaya başvurup başvurmadığını tespit edebilme becerisini kazandırma	-	-
7.3.	Metinde propaganda varsa bunun amacını belirleyebilme becerisini kazandırma	-	-
8.	Bilginin kaynağını sorgulayabilme becerisini kazandırma		
8.1.	Anlatılan bilgilerin kaynağını sorgulayabilme becerisini kazandırma	2	1
8.2.	Anlatılanların güncel bilgiler olup olmadığını sorgulayabilme becerisini kazandırma	-	-

8.3.	Sunulan çözümlerin bilimselliğini sorgulayabilme becerisini kazandırma	1	-
9.	Konuşmacıyı değerlendirebilme becerisini kazandırma		
9.1.	Metni anlatan kişinin metni türüne uygun seslendirip seslendirmedığını sorgulayabilme becerisini kazandırma	3	2
9.2.	Metni anlatan kişinin topluluk karşısında konuşma becerisini değerlendirebilme becerisini kazandırma	3	1
9.3.	Metni anlatan kişinin konuya hakimiyetini değerlendirebilme becerisini kazandırma	2	2

EK 18. 8. Sınıf Şiir Türünde Metinleri Eleştirel Dinleme Ölçütleri Ve Alt Kategorileri Frekans Tablosu

	MEB	FERMAN
1. Şiirin yüzeysel yapısını kavrayabilme becerisini kazandırma		
1.1. Noktalama işaretlerinin şiire katkısını anlayabilme becerisini kazandırma	-	-
1.2. Kullanılan sözcükleri ve tamlamaları anlamlandırabilme becerisini kazandırma	-	1
1.3. Bağlaçların şiire katkısını fark edebilme becerisini kazandırma	-	-
1.4. Tümceler ve tümceler arası dil bilgisel ve anlamsal ilişkileri kavrayabilme becerisini kazandırma	-	-
1.5. Yüzey metindeki kavramları ve bilgileri birleştirebilme becerisini kazandırma	-	-
2. Şiiri kişisel yaşantılar etkisiyle yeniden yapılandırabilme becerisini kazandırma		
2.1. Şiirde sözü geçenleri kendi yaşantısı ile ilişkilendirebilme becerisini kazandırma	-	-
2.2. Şiiri kendi ifadeleriyle yeniden yapılandırabilme becerisini kazandırma	-	-
2.3. Şiirde boş bırakılan bölümü şiirin anlamsal çerçevesinden çıkmadan tamamlayabilme becerisini kazandırma	-	-
2.4. Şiirde yer alan şahıs veya anlatıcı ile empati yapabilme becerisini kazandırma	-	1
3. Şiire yönelik soruların yanıtlarını bulabilme becerisini kazandırma		
3.1. Şiirin konusunu bulabilme becerisini kazandırma	-	1
3.2. Şiirin anahtar sözcüklerini tespit edebilme becerisini kazandırma	-	-
3.3. Şiirdeki şahısları tespit etme ve tanımlama becerisini kazandırma	-	-
3.4. Şiiri kendi ifadeleriyle özetleyebilme becerisini kazandırma	-	-

3.5.	Şiire yönelik soru sorabilme becerisini kazandırma	-	1
3.6.	Şiirin temasını bulabilme becerisini kazandırma	-	-
3.7.	Şiirin ana duygusunu tespit edebilme becerisini kazandırma	-	1
3.8.	Şiirin türünü tespit edebilme becerisini kazandırma	-	-
3.9.	Şiirin anlatım biçimini tespit edebilme becerisini kazandırma	-	-
4.	Şiirden çıkarımlar yapabilme ve anlatıyı sorgulayabilme becerisini kazandırma		
4.1.	Şiirin görsellerini yorumlama ve şiirle ilişkisini açıklayabilme becerisini kazandırma	-	-
4.2.	Başlıktan ve görsellerden hareketle şiirin konusunu tahmin edebilme becerisini kazandırma	-	-
4.3.	Şiir ile başlığın uyumunu sorgulama ve alternatif başlık üretebilme becerisini kazandırma	-	1
4.4.	Şiirde verilmek istenen mesajı doğru ve eksiksiz şekilde anlayabilme becerisini kazandırma	-	-
4.5.	Şiirin yazılış amacını çıkarabilme becerisini kazandırma	-	-
4.6.	Şiiri dinleme amacını belirleyebilme becerisini kazandırma	-	-
4.7.	Şiirde anlatılanlar arasında neden-sonuç, amaç-sonuç, koşul-sonuç ilişkisi kurabilme becerisini kazandırma	-	-
4.8.	Şiiri doğru ve eksiksiz biçimde anlayabilme becerisini kazandırma	-	1
5.	Şiire ve şaire dair özellikleri fark edebilme becerisini kazandırma		
5.1.	Şiirde kullanılan söz sanatlarını ve düşüncüyü geliştirme yollarını tespit edebilme becerisini kazandırma	-	-

5.2.	Şiirdeki imgeleri ve örtük anlamları anlayabilme becerisini kazandırma	-	1
5.3.	Şiirde yer alan yan ve mecaz anlamları tespit etme ve doğru anlayabilme becerisini kazandırma	-	-
5.4.	Şiirde yer alan uyak ve redifleri fark etme ve sınıflandırabilme becerisini kazandırma	-	-
5.5.	Şiirde geçen duygu ifade eden ve şahsi düşünce içeren kelimelere dikkat edebilme becerisini kazandırma	-	-
6. Şiiri değerlendirme becerisini kazandırma			
6.1.	Şiirin dinleme amacına ulaşp ulaşmadığını sorgulama becerisini kazandırma	-	-
6.2.	Şiire yönelik soruların cevaplarıyla yeni sonuçlara varabilme becerisini kazandırma	-	-
6.3.	Şiirin kendisine bir katkıda bulunup bulunmadığını gerekçelendirebilme becerisini kazandırma	-	-
6.4.	Şiiri neden beğendiğini/beğenmediğini gerekçelendirebilme becerisini kazandırma	-	-
6.5.	Şiirde anlatılanların gerçekçi olup olmadığını tespit edebilme becerisini kazandırma	-	-
6.6.	Şiirin estetik açıdan okuru etkileyip etkilemediğini değerlendirebilme becerisini kazandırma	3	-
6.7.	Şiirdeki kavramlar ya da gelişmelerle ilgili yargıda bulunabilme becerisini kazandırma	-	-
6.8.	Şairin üslubunu değerlendirebilme becerisini kazandırma	-	-
7. Konuşmacıyı değerlendirebilme becerisini kazandırma			
7.1.	Şiiri seslendiren kişinin şiirin türüne uygun seslendirip seslendirmediğini sorgulayabilme becerisini kazandırma	-	-
7.2.	Şiiri seslendiren kişinin topluluk karşısında konuşma becerisini değerlendirebilme becerisini kazandırma	-	-

AKSARAY ÜNİVERSİTESİ TEZ DEĞERLENDİRME FORMU		
Öğrencinin Adı Soyadı:		Evet
Kapak		
1	Tez Başlığı tutanaktaki başlıkla aynı mı?	
2	Kapakdaki ay ve yıl savunmaya girilen tarihle tutarlı mı?	
3	Kapak format kılavuzdaki kapak formatına uygun mu?	
4	Kapakta yazılan tüm yazılar doğru olarak verilmiş mi?	
İçindekiler		
5	Sayfa numaraları tam verilmiş mi?	
6	Şekil, Çizelge vb. listeleri verilmiş mi? Sıralaması doğru mu?	
7	Özet, Abstract, Giriş, Sonuçlar vb. bölümler var mı?	
8	Yazım hataları kontrolü yapıldı mı?	
Giriş		
9	Hazırlanan tezin önemini anlatıyor mu?	
10	İkinci ve Üçüncü dereceden başlık içermemeli kuralına uyuldu mu?	
Özet/Abstract		
11	Kılavuza uygun mu?	
12	Ay ve yıl savunmaya girilen tarihle tutarlı mı?	
13	Özet; tek sayfa, tek aralık, tek paragraf kuralına uygun olarak yazıldı mı?	
14	Bilim kodu, sayfa adedi, anahtar kelimeler ve tez danışmanı yazıldı mı?	
Kaynakça		
15	Kaynakların tamamına metin içinde atıf yapıldı mı?	
16	Kaynak formatı kılavuzdaki kaynak formatına uygun olarak hazırlanmış mı?	
17	Atıf formatı kılavuzdaki atıf formatına uygun mu?	
Atıf Yöntemi		
☒ APA 7 ☐ CMS ☐ İSNAD ☐		
Genel Değerlendirme		
18	Etik Beyan açıklaması okundu, uyuldu ve imzalandı mı?	
19	Kabul/Onay sayfası kılavuzdaki formata uygun olarak düzenlenmiş mi?	
20	Kabul /Onay sayfasında belirtilen oy birliği/oy çokluğu seçeneklerinden uygun olanı savunmayla tutarlı olacak şekilde belirlenmiş mi?	
21	Sayfa kenar boşlukları ve sayfa numaraları kılavuzdaki formatına uygun mu?	
22	Paragraf boşlukları ve metin satır aralığı kılavuza uygun olacak şekilde düzenlenmiş mi?	
23	Başlık yazımları kılavuzdaki başlık formatlarına uygun mu?	
24	Yazı tipi ve boyutu kılavuzdaki yazı tipi ve boyutu formatına uygun mu?	
25	Şekil, Çizelge vb. açıklama ve numaralandırmaları kılavuzdaki formata uygun olarak yazılmış mı?	

Doç. Dr. Tuncay TÜRK BEN

İmza